

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

B 1,183,769

P

DA

20

E 59

no. 8

v. 2

ROGERI DE WENDOVER
FLORES HISTORIARUM.

M. VAN DE WEYER.

Member's Copy.

ROGERI DE WENDOVER

CHRONICA,

SIVE

FLORES HISTORIARUM,

NUNC PRIMUM EDIDIT

HENRICUS O. COXE, M.A.

VOL. II.

LONDINI:
SUMPTIBUS SOCIETATIS.
M.DCCC.XLI.

20

LONDON :
PRINTED BY SAMUEL BENTLEY,
Bangor House, Shoe Lane.

ROGERI DE WENDOVER

LIBER, QUI DICITUR,

FLORES HISTORIARUM.

De coronatione regis Willelmi primi.

ANNO Domini MLXVII. dux Normanniæ Willelmus, urbem Londonarum adiens, in magna exultatione a clero et populo susceptus et ab omnibus² rex acclamatus, Dominicæ nativitatis die ab Aldredo, Eboracensi archiepiscopo, regni diadema suscepit; timuit enim hoc munus consecrationis a Stigando, Cantuariensi archiepiscopo, suscipere, eo quod³ non legitime occupaverat illius excellentiam dignitatis. Deinde homagiis a magnatibus, cum fidelitatis juramento, obsidibusque acceptis, in regno confirmatus, omnibus qui ad regnum aspiraverant factus est terrori. Civitatibus quoque dis-

A.D. 1067.
Coronation of
William I.

NOTES AND VARIOUS READINGS¹.

¹ The reader will remember that these, in the following notes marked C., are taken from the readings of the Wendover MS., destroyed in the fire of Ashburnham House, printed at the end of Wats' edition of Matthew Paris.

² *Rex acclamatus.*] A full account of William's coronation is given by William of Poitou; Hist. Normann. Scriptt. p. 205.

³ *Non legitime.*] His election was deemed uncanonical, archbishop Robert being yet alive.

VOL. II.

B

045122

A.D. 1067.

The nobles
leave the
country.

positis et castellis, propriisque ministris impositis, ad Normanniam cum obsidibus Angliæ et thesauris innumeris navigavit; quibus incarcerationis et sub salva custodia deputatis, ad Angliam denuo properavit, ubi commilitonibus Normannis, qui in bello Hastingsensi patriam secum subjugaverant, terras Anglorum et possessiones, ipsis expulsis, manu distribuit affluenti; et modicum illud, quod eis remanserat, sub iugo posuit perpetuæ servitutis. Unde nobiliores de regno indignati, quidam ad regem Scotorum Malcolmum confugerunt, alique loca deserta et nemorosa petentes, ibique diu feralem ducentes vitam, Normannis sæpe infesti fuerunt. Recesserunt ab Anglia comites Edwinus et Morcardus fratres, Mercherus et ¹Weltheofus nobiles, cum episcopis, clericis et aliis multis, quos longum est exprimere nominatim, qui omnes ad regem Scotorum Malcolmum fugientes ab ipso honorifice sunt recepti. Tunc etenim Eadgarus Etheling, de regno Anglorum hæres legitimus, cernens res patriæ undique perturbari, ascensa navi, cum Agatha matre sua et sororibus Margareta et Christina, in Hungariam, ubi natus fuerat, conabatur reverti; sed, tempestate suborta, compulsus est in Scotiam applicare. Hac quoque occasione actum est, ut Margareta regi Malcolmo nupta traderetur, cujus vitam laudabilem et mortem pretiosam liber inde editus insinuat evidenter; soror autem ejus Christina sanctimonialis benedicatur, et cælesti Sponso copulatur. Nati sunt denique reginæ Margaretæ sex filii et duæ filiæ, quorum tres, Eadgarus scilicet, Alexander et David, juxta generis sui nobilitatem reges fuerunt, ex quibus regum An-

¹ *Weltheofus*,] or, as he is called in the Domesday Book, 'Wallef.'

glia nobilitas, a propriis per Normannos expulsa A.D. 1067. finibus, ad reges est devoluta Scotorum. Sed hæc infra.

Quod Anglia peccatis exigentibus fuerit subjugata.

Ecce regni Angliæ dulcis patriæ excidium dolendum, cujus olim reges, primo sui adventus tempore, vultu et gestu barbarico, usu bellico, ritu profano incitati, omnes ad omnia provocabant, omnia armis et astutia edomabant; sed postmodum, Christi fide suscepta, paulatim religioni operam dantes armorum exercitium neglexerunt, siquidem reges tunc habitu mutato, quidam Romæ, quidam in patria, cæleste regnum luctati, pro temporali commutabant æternum; multi tota vita sua mundum amplectentes ecclesias et cœnobîa fundabant, thesauros pauperibus erogabant, et, ut breviter dicatur, omnia misericordiæ opera adimplebant. De martyribus, confessoribus et sacris virginibus, insula adeo plena refulget, ut vix aliquem vicum famosum prætereas, ubi alicujus novi sancti nomen insigne non audias; sed postmodum, refrigescente caritate et aureo sæculo in luteum mutato, religionis studia absolverunt. Sicut prius in adventu Danorum, et nunc in expulsione Anglorum a Normannis, peccatis exigentibus, exterminium accessit incolarum; nam optimates gulæ et veneri servientes more Christiano ecclesiam mane non petebant, sed in cubiculis et inter uxorios amplexus matutinarum solemnîa ac missarum a presbytero festinante auribus tantummodo prælibabant. Clerici quoque et ordinati adeo literatura carebant, ut cæteris esset stupori qui grammaticam didicisset; potabatur ab omnibus in commune, qui tam dies quam noctes in hoc studio produxerunt; in cibis urgebant crapulam, in potibus

Occasion of the Conquest to be sought in the sins of the nation.

A.D. 1067. vomicam irritantes. Veruntamen hæc mala non de omnibus dicta intelligas, cum multos omnis conditionis homines et dignitatis in eadem gente constet Domino placuisse.

Qualiter rex Willelmus Exoniam obsedit et cepit.

Siege of
Exeter.

Eodem tempore rex Willelmus ¹urbem Exoniam sibi rebellem obsidione vallavit, ubi quidam stans nudato inguine sonitu partis inferioris auras turbavit, in contemptum videlicet Normanorum; unde Willelmus in iram conversus civitatem levi negotio subjugavit; deinde ²Eboracum petens, eam penitus delevit, civibus flamma ferroque necatis. Qui autem ab hac clade evadere potuerunt, ad regem Malcolmum in Scotiam confugerunt, qui omnes Anglorum profugas libenter recipiebat, et singulis tutamentum, in quantum poterat, impendebat, propter sororem Eadgari Margaretam, quam sibi fecerat conjugalem; cujus causa conterminas Angliæ provincias rapinis et incendiis infestabat. Quapropter rex Willelmus, coacta militum et peditum multitudine copiosa, aquilones Angliæ partes petens, totius regionis urbes, vicos, agros et oppida conteri et fruges ³jubet igne consumi; maritima maxime, cum propter recentem iram, tum quia Cnutonem Danorum regem adventare rumor asseribat, ut nihil circa maris crepidinem vitalis subsidii prædo piraticus inveniret. Malcolmus quoque rex ad manus veniens deditionem cessit.

¹ *Urbem Exoniam.*] Many MSS. have 'Oxoniam,' a reading which agrees with a statement in Domesday Book, that at this time Oxford was much spoiled. Introd. to Domesday, p. 194.

lowing year, according to the Saxon Chronicle and Florence.

² *Eboracum petens;*] in the fol-

³ *Jubet igne consumi.*] The land which had belonged to Edwin and Morcar in the Domesday Survey is almost everywhere described as 'wasta.' See Malmsh. p. 423, note ².

Deinde rex Willelmus,¹ compositis in Anglia civi- A.D. 1067.
tatibus et castellis, propriisque ministris im-
positis, ad Normanniam transfretavit, obsides An-
gliae cum immensa pecunia secum ducens; sed
non multo post ad Angliam rediens, commilito-
nibus suis, qui in bello Hastingsensi patriam se-
cum subjugaverant, terras Anglorum et posses-
siones affluentiori manu contulit, illudque parum,
quod illis remanserat, sub iugo posuit perpetuae
servitutis. Unde recesserunt a regno Eadgarus
Etheling, filius Edwardi, legitimus hæres regni,
Morcardus et Eadwinus fratres, Mercherus et
Wealthefus, Northanhumbrore comites; ex-
ceptis episcopis et clericis, aliisque nobilibus
multis, quos longum esset exprimere sigillatim.

De contentione inter duos de papatu.

Hoc igitur tempore, duobus Romæ,² Alexandro Struggle for the papacy.
et ³Cadelo, de papatu contententibus, Mantuæ
synodus colligitur, et mediante Annone, Coloni-
ensi archiepiscopo, Alexandro de simonia se pur-
gante, in sede apostolica statuitur, et Cadelus
expellitur, simoniacus comprobatus. Eodem
tempore ad septem millia hominum orandi gratia
Hierosolymam petentium ab Arabibus in Paras-
ceue obsessa sunt in quodam castello, et tot ex
eis vulnerati vel occisi, ut de omnibus vix duo
millia sint elapsa.

*Natus est regi Willelmo filius et vocatus est
Henricus.*

Anno Domini MLXVIII. natus est regi Willelmo A.D. 1068.
filius in Anglia, et vocatus est Henricus; nam Birth of Henry I.

¹ *Compositis in Anglia civita-
tibus.*] The following passage to
the end of the chapter is a repe-
tition of what he had before said,
p. 1, l. 16.

² *Alexandro,*] the second, bi-
shop of Lucca; he died in April
1073.

³ *Cadelo,*] bishop of Parma.

A.D. 1068. primogenitus ¹Willelmus Rufus et Robertus in Normannia nati fuerunt antequam pater eorum Angliam subjugaret. Eodem anno rex Willelmus Roberto comiti dedit Northanhumbriæ comitatum, cui statim homines illius regionis adversantes ipsum cum nongentis viris suorum peremerunt; sed rex Willelmus superveniens omnes hujus rei actores usque ad unum delevit.

Egelricus, Dunelmensis episcopus, in carcerem truditur.

A.D. 1069.
Bishop of
Durham
imprisoned.

Anno Domini MLXIX. venerunt quidam ad regem Willelmum, Dunelmensem episcopum ²Egelricum de ejus prodicione accusantes; qui in villa, quæ Burgum dicitur, a regis ministris captus, ad Westmonasterium adductus est, sub carcerali custodia detrudendus; et postea Augusto mense frater ejus Egelwinus, ejusdem loci factus episcopus, fuit in exterminium relegatus. Eodem vero tempore, inter duo festa beatæ Mariæ in autumno, venerunt filii Swani et frater ejus Osbernus de regno Danorum cum cogonibus trecentis in Angliam, ut regem Willelmum ab Anglia exturbarent; quorum adventus cum divulgatus fuisset, exierunt illis obviam Eadgarus Etheling, filius Edwardi, et Waltheofus comes, cum multis millibus armatorum, cupientes eorum auxilio regem Willelmum capere et carceri illum perpetuo mancipare. Tunc fœdere confirmato, junctis viribus ad Eboracum venientes, urbem cum castello quantocius occuparunt, et multa ibidem hominum millia peremerunt; deinde majores urbis et provinciæ vinculis constringentes, tamdiu eos crudeliter torquebant, quousque omnes facul-

¹ *Willelmus Rufus et Robertus.*] These names should be transposed. | ² *Egelricum.*] Compare above, vol. i. p. 496.

tates eorum ab eis extorsissent. Tunc ibi inter A.D. 1069.
 duo flumina Usam et Trente hiemantes, omnes
 regionis incolas immisericorditer affligebant; sed
 Willelmus, hieme transcursa, cum maxima ar-
 matorum copia superveniens, fortiores hostium
 fugavit, et minores usque ad unum in ore gladii
 trucidavit. Veruntamen Waltheofus, amplæ pro-
 sapiæ comes, in eadem pugna plures Norman-
 norum solus detruncaverat, singulos per castelli
 portas decapitans gradientes; sed Willelmus tan-
 dem victoriam adeptus est, adversariis penitus
 profugatis. Tunc Eadgarus Etheling, ad regem
 Willelmum veniens, pacem ab eo et misericor-
 diam postulans impetravit, et ei fidelitatem fecit.

De servitute ecclesiæ Anglicanæ.

Anno Domini MLXX. rex Willelmus, pessimo A.D. 1070.
 usus consilio, omnia Anglorum monasteria auro State of
the church.
 spolians et argento, ad majorem [sic] sanctæ eccle-
 siæ opprobrium calicibus et feretris non pepercit.
 Episcopatus quoque et abbatias omnes, quæ ba-
 ronias tenebant et eatenus ab omni servitio
 seculari libertatem habuerant, sub servitute sta-
 tuit militari, irrotulans singulos episcopatus et
 abbatias pro voluntate sua, quot milites sibi et
 successoribus suis, hostilitatis tempore, voluit a
 singulis exhiberi; et rotulos hujus ecclesiasticæ
 servitutis ponens in thesauris, multos viros ec-
 clesiasticos huic constitutioni pessimæ reluctan-
 tes a regno fugavit. Sub hac tempestate Sti-
 gandus, Cantuariensis archiepiscopus, et ¹Alex-
 ander Lincolniensis, facto ad Scotos diffugio,
 moram ad tempus fecerunt ibidem; solus inter
 omnes Angliæ prælatos Egelwinus, Dunelmensis

¹ Alexander.] He is not men- | have been transferred to Lincoln
 tioned by Malmsbury, nor is the | until after this date,
 see of Dorchester supposed to |

A.D. 1070. episcopus, exsul et proscriptus, zelum Dei habens, excommunicavit universos ecclesiæ invasores et rerum ecclesiasticarum raptores.

Lanfranc
archbishop of
Canterbury.

Eodem anno, deposito apostata archiepiscopo Stigando, qui prius data pecunia fuerat episcopus Helmhamensis, ac deinceps Wintoniensis, et novissime Cantuariensis, ut superius dictum est, quos honores non intuitu religionis sed cupiditatis simul tenebat, successit ei ¹ Lanfrancus, prius monachus Beccensis et postmodum abbas Cadomensis, in archipræsulatum Cantuariensem, qui, in episcopatu annis octodecim laudabiliter conversatus, successoribus suis præbuit bonæ conversationis exemplum. Eodem tempore Eadgarus Etheling, regis Willelmi dedititius, facto ad Scotos transfugio, jusjurandum maculavit; sed, ibi cum aliquot annos degisset, regis Willelmi liberalitatem experiri volens, ad eum in Normanniam navigavit, a quo satis honorifice receptus et donativo non modico honoratus, libram argenti pro quotidiano stipendio a rege suscepit.

Quod multi nobiles Angliæ loca deserta petierunt.

A.D. 1071.
The English
fortify Ely.

Anno Domini MLXXI. Eadwinus, Mercherus et Siwardus, comites, cum Egelwino, Dunelmensi episcopo, et multis millibus clericorum et laicorum, deserta regionis loca et nemorosa petierunt, regis Willelmi indignationem ferre non valentes. Cumque multa mala ad injuriam regis in locis diversis perpetrassent, ad Eliensem insulam tandem venientes, locum mansionis illuc et refugii elegerunt; qui sæpius inde hostiliter exeuntes, duce ² Herewardo, de gente Anglorum, viro nobi-

¹ *Lanfrancus.*] In the Sax. Chron. under this year is recorded an account of his consecration. | ² *Herewardo.*] The son of Leofric, lord of Born, Lincolnshire; Ingulph.

lissimo ac strenuo, regionem illam in regis dis- A.D. 1071.
pendium non mediocriter affligebant; castrum
quoque ligneum in ipsis paludibus construxe-
runt, quod usque in hodiernum diem 'castellum
Herewardi' a comprovincialibus nuncupatur; quo
divulgato, rex Willelmus, cum universa suæ di-
tionis fortitudine ad insulam veniens, navali
eam pedestri et equestri prælio circumcinxit.
Deinde vias immensæ longitudinis in ipsis palu-
dibus et pontes valde sumptuosos construens,
voragines profundas et aquosas bestiis et homi-
nibus reddidit permeabiles, et castellum, in loco
qui Wisebecum dicitur, a fundamentis erexit;
quod cum adversarii ejus cognovissent, omnes,
præter solum Herewardum, qui socios suos ab
insula potenter eduxit, ad manum venientes, Wil-
lelmo sese præsentarunt, quodlibet supplicium
subituri. Tunc rex, Egelwinum episcopum sub
custodia tradens, aliorum quosdam interfecit,
quosdam redemit, et nonnullos perpetuo carceri
mancipavit. Herewardus vero, quamdiu super-
fuit, regi Willelmo paravit insidias exquisitas.

Rex Willelmus regis Scotorum homagium cepit.

Anno Domini MLXXII. rex Willelmus Scotiam A.D. 1072.
hostiliter adiens speravit aliquos ibi ex suis hos- Submission
tibus invenire, sed cum regionem illam perlus- of Scotland.
trasset et nullum penitus invenisset, accepto
tandem regis Scotorum cum obsidibus homagio,
ad Angliam remeavit. Hoc etiam anno ¹Egel-
winus episcopus Dunelmensis, apud Westmonas-
terium sub custodia regis detentus, obiit et ibi-
dem in porticu sancti Nicolai sepultus est.

¹ *Egelwinus*;] rather 'Egelricus,' as corrected on the margin.

De duobus clericis confederatis narratio importuna.

A.D. 1072.
Legend.

Circa eosdem quoque dies ¹in civitate Britanniae Nannetis nomine duo clerici degebant, qui ab ipsis pueritiæ rudimentis adeo erant amicitiae foederibus constricti, ut, si necessitas intruderet, etiam mortis periculum pro invicem sustinerent. Unde die quadam in hoc pariter consenserunt, ut quisquis illorum prius obiret vivo, dormienti vel vigili, infra dies triginta appareret, socium certificaturus, qualis sit futuri seculi status, quæ animarum de corpore egressarum foret conditio, ut inde sufficienter instructus agnosceret, quæ ex diversis de anima philosophorum opinionibus esset imitanda. Tradunt enim Platonici, quod mors corporis animam non exstinguat, sed eam ad Deum principium suum, tanquam e carcere, remittat; astruunt e contra Epicuræi, animam de corpore solutam in aerem evanescere et in auras effluere et dissolvi; theologi quoque de anima aliter sentientes asserunt tres esse animarum post mortem corporis mansiones, unam in cælo, alteram in purgatorio, tertiam in inferno; sed sicut animæ quæ in inferno sunt non salvabuntur, ita illæ quæ in purgatorio existunt misericordiam consequentur. Itaque data fide inter socios et accepta cum juramento, non multum tempus præterit, et ecce unus eorum subito absque confessione et viatico exspiravit; remansit alter in seculo, et de fide data sedulo cogitans, terminum præfixum per dies triginta inaniter exspectabat, quibus evolutis, dum desperatus aliis animum negotiis applicasset, ecce mortuus sodali apparens viventi et ip-

¹ *In civitate Britanniae.*] The legend following is from Malmsbury, § 237.

sum prius in hunc modum affatur; ‘Agnoscis me?’ inquit; et socius, ‘Agnosco,’ respondit; et alius, ‘Adventus meus, amice,’ inquit, ‘valde tibi erit (si volueris) necessarius, mihi quoque infructuosus; nam, prolata contra me a Deo sententia, deputatus sum miser suppliciis sempiternis.’ Cumque vivus ad ereptionem mortui, omnia sua monasteriis se daturum et egenis, promississet, seque dies et noctes jejuniis et orationibus continuaturum spopondisset, ‘Fixum est,’ inquit mortuus, ‘quod dixi; nam, quia sine poenitentia decessi, justa sunt judicia Dei, quibus in sulphuream voraginem inferni sum demersus, ubi ‘Dum rotat astra polus, et pulsat littora pontus,’ pro criminibus meis torquebor; et, ut aliquam ex poenis meis innumerabilibus experiaris, protende manum tuam, ut guttam saltem unam stillantem de sudore meo sanioso recipias;’ quam cum vivus recepisset, cutem et carnem sicut ignito cauterio perforavit, foramen nucis avellanæ capax efficiens. Socio doloris magnitudinem clamore testante, ‘Hoc,’ inquit mortuus, ‘erit tibi, quamdiu vixeris, et poenarum mearum grave documentum, et nihil neglexeris salutis tuæ singulare remedium; quapropter, dum potes, muta habitum, muta et animum, quo possis iram tui effugere Conditoris.’ Ad hæc verba vivo respondere nolente, mortuus eum oculo severiore perstrinxit, dicens, ‘Si dubitas miser converti, lege literas istas;’ et simul cum verbo manum expandit tetrīs literis inscriptam, in quibus Sathanas et omne contubernium infernorum omni ecclesiastico cœtui gratias emittit, quod cum in nullo suis voluptatibus deessent, tantum numerum subditarum sibi animarum suæ prædicationis incuria paterentur ad inferna descendere, quantum nunquam secula retro acta vide-

A.D. 1672.
Legend.

A.D. 1072.
Legend.

runt; et, his dictis, imago defuncti disparuit. Tunc vivens, bonis suis omnibus per ecclesias et egenos distributis, sanctum Melanum adiit et habitum mutavit; omnes audientes admonens et videntes de subita conversione sua ut dicerent, 'Hæc est mutatio dexteræ Excelsi.'

De ventilatione causæ inter ecclesias Cantuariensem et Eboracensem.

Question of
precedency
between the
sees of Can-
terbury and
York.

Eodem anno 'apud Windleshoram ex præcepto Alexandri papæ, rege etiam Willelmo annuente, in præsentia Huberti Romanæ ecclesiæ legati, ventilata est causa de primatu ecclesiæ Cantuariensis super ecclesiam Eboracensem. Ubi tandem antiquarum auctoritatibus scripturarum probatum est et ostensum, quod Eboracensis ecclesia debeat subiacere ecclesiæ Cantuariensi, et ipsius archiepiscopi, ut primatis totius Britannię, dispositionibus in omnibus quæ ad Christianam pertinent religionem fideliter obedire; ita quod, si archiepiscopus Cantuariensis concilium cogere voluerit ubicunque sibi utile visum fuerit, Eboracensis archiepiscopus, cum omnibus suis suffraganeis et subjectis clericis, sui præsentiam exhibeat ejusque canonicis dispositionibus obediens existat. Benedictionem etiam episcopalem ab ipso debet accipere, et ei canonicam professionem, addito juramento, præstare. Huic igitur constitutioni consenserunt rex præfatus et Lanfrancus archiepiscopus Cantuariensis et Thomas archiepiscopus Eboracensis, cum prædicto cardinali et omnibus episcopis et abbatibus regni.

Quod rex Willelmus Cenomanniam subjugavit.

A.D. 1073.

Anno Domini MLXXIII. rex Willelmus in Nor-

¹ *Apud Windleshoram.*] The | printed in Wilkins, Concil. i. p. |
proceedings of this council are | 324.

manniam transiens in manu potenti sibi Cennamanniam subjugavit; sed Angli in hac expeditione, urbes, vicos et ¹vineas cum frugibus populantes, omnem provinciam debiliorem multo post tempore reddiderunt; deinde, bene omnibus ibi dispositis, ad Angliam transfretavit. In hoc siquidem anno, ²duobus annis magnis revolutis a quinto decimo anno Tiberii Cæsaris, omnia secundum cursum solis et lunæ concordant illi anno, quo baptizatus est Christus Jesus, id est, octavo idus Januarii die Epiphaniæ et die Dominica, initium jejunii ejus in secunda feria, tentatio ejus decimo quinto kalendas Martii, feria sexta; habet autem magnus annus cycli paschalis decies novies annos viginti octo, qui simul juncti faciunt annos quingentos triginta duos.

A.D. 1073.
William
conquers
Maine.

De scandalo in ecclesia exorto.

Anno Domini MLXXIV. Gregorius sedit in cathedra Romana annis duodecim, mense uno et tribus diebus. Iste papa in ³synodo generali simoniacos excommunicavit, uxoratos sacerdotes a divino removit officio et laicis missas eorum audire interdixit, novo exemplo et, ut multis visum est, inconsiderato judicio, contra sanctorum patrum sententiam, qui scripserunt, quod sacramenta, quæ in ecclesia fiunt, baptisma, chrisma, corpus Christi et sanguis, Spiritu invisibiliter cooperante, eorundem sacramentorum effectum [habent], seu per bonos, seu per malos intra Dei ecclesiam dispensentur; tamen quia Spiritus Sanc-

A.D. 1074.
General
council.

¹ *Vineas*;] 'laid waste their vineyards, and burned their cities.' Sax. Chron.

² *Duobus annis magnis*.] Upon this passage, and the error of the Dionysian cycle noticed below in 1076, see *note* ¹, at the end of the

'Grande Chronique de Matthieu Paris; par Huillard-Bréholles;' Paris, 1840.

³ *Synodo generali*;] held at Rome. The proceedings of this council are printed by Harduin, vi. col. 1521.

A.D. 1074. tus mystice illa vivificat, nec bonorum meritis amplificantur, nec peccatis malorum attenuantur. Ex qua re tam grave oritur scandalum, ut nullius hæresis tempore sancta ecclesia graviore sit schismate discissa, his pro justitia, illis contra justitiam agentibus; porro paucis continentiam observantibus, aliquibus eam causa lucri ac jactantiæ simulantibus, multis incontinentiam perjurio multipliciori adulterio cumulantibus: ad hæc, hac opportunitate laicis insurgentibus contra sacros ordines, et se ab omni ecclesiastica subjectione excutientibus, laici sacra mysteria temerant et de his disputant, infantes baptizant, sordido aurium humore pro sacro chrismate utentes et oleo, in extremo vitæ viaticum Dominicum et usitatum ecclesiæ obsequium sepulturæ a presbyteris uxoris accipere parvipendunt; decimas etiam presbyteris debitas igne cremant, corpus Domini a presbyteris uxoris consecratum pedibus sæpe conculcant, sanguinem Domini voluntarie frequenter in terram effundunt.

*De conspiratione magnatum contra regem
Willelmum.*

Conspiracy
against
William.

Eodem anno comes ¹Radulfus, cui rex Willelmus dederat Est-angliæ consulatum, consilio Welteofi et Rogeri comitum, regem Willelmum a regno expellere moliuntur. Duxit enim Radulfus sororem præfati Rogeri comitis, in cujus nuptiis hanc prodicionem facere conspirabant.

¹ *Radulfus.*] Ralph de Waher, or Guader, earl of Norfolk. He married Emma, sister of Roger de Breteuil, earl of Hereford, and daughter of William Fitz Osberne, earl of Hereford. According to the Saxon Chronicle, this marriage was solemnized with the king's consent at Norwich. Florence expressly states that it was against the king's orders, and that it took place at Ixning, in Cambridgeshire.

Erat autem Radulfus ex matre Wallensi et A.D. 1074. patre Anglico generatus, et, sicut diximus, instante die nuptiarum, utriusque partis amici in villa Norwicensi cum congregati fuissent, et post refectionem lautissimam vino inebriati essent, cœperunt unanimiter in regem prodicionem voce clamosa conspirare; asserentes hominem in adulterio natum, ut tanto regno talibusque viris præesset, minime convenire. Erant hujus factionis complices Rogerus, Weltheofus et Radulfus, comites, plures episcopi et abbates, cum baronibus et bellatoribus multis, qui communiter ad regem Danorum nuntios dirigentes auxilium ejus instantius flagitabant; deinde, Wallensibus sibi confederatis, unusquisque in sua potestate, igne accumulato in villis regiis, rapinis indulgebat; sed castellani, qui castra regis custodiebant, cum populis provincialibus eis obviam venientes, ipsorum irritare propositum laborabant. Tunc rex Willelmus subito de Normannia rediens, Rogorum comitem, cognatum suum, et Weltheofum cepit, et vinculis constrictos sub carcerali custodia deputavit; quod comes Radulfus cum cognovisset, ab Anglia tremebundus recessit. Deinde rex Willelmus ad Norwicum exercitum mittens, tamdiu uxorem Radulfi comitis obsedit in castello cum familia sua, quousque, deficientibus sibi alimentis, præstita cautione juratoria, quod ab Anglia recederet, non denuo reversuri. Wallenses vero, qui præfatis interfuerant nuptiis, rex Willelmus quosdam luminibus jussit privari, quosdam in exsilium cogi, nonnullos vero fecit patibulo suspendi. Et his ita gestis, venerunt ex Dacia Cnuto filius Swani et Hacon comes, cum navibus ducentis armata manu repletis; sed, audientes de fautoribus suis quod factum fuerat, retortis velis ad Flandriam navigarunt, cum Wil-

A.D. 1074. lelmo congredi non audentes. Eodem anno ¹Editha regina, decimo quinto kalendas Januarii, apud Wintoniam migravit ad Dominum, et, jubente rege, apud Westmonasterium sepulta est juxta virum suum regem Edwardum.

Quod comes Weltheofus capite privatur.

A.D. 1075. Anno Domini MLXXV. rex Willelmus præcepit Weltheofum comitem in Wintonia pœna capitis privari, et extra civitatem in bivio sepeliri; sed, processu temporis, corpus ejus effossum ad sepeliendum cum magno honore Croilandiam deportatur. Ac deinde rex ad Armoricanam Britanniam transiens Dolense castrum obsedit, sed rex Francorum hostiliter superveniens omne eis subsidium vitale subtegit; unde rex, obsidione dimissa, in recessu suo milites multos et equos cum opibus ibidem amisit. Nec multo post reges præfati, licet brevi tempore, in concordiam convenerunt. Eodem anno idem Willelmus, die sancto Paschæ, in ecclesia Fischanni filiam suam Ceciliam obtulit Deo consecrandam. Per idem tempus Robertus, Willelmi regis filius, cui idem rex, antequam Angliam subjugaret, Normanniam dederat coram Philippo Francorum rege, ²nunc, quia pater filio eam possidere non permittebat, Robertus Franciam adiit, et auxilio ejusdem regis magnam frequenter in Normannia prædam agebat, villas comburebat, homines perimebat, et patri suo non modicam anxietatem et molestiam inferebat. Unde rex Willelmus, contra Robertum filium suum bellum agens, ³apud Gerberai castrum Gal-

William in
Britanny.

¹ *Editha.*] 'Eadgithfeo,' Sax. Chron. and Florence, in the year 1079, relate that William was unhorsed by his son Robert, who upon the discovery immediately gave up his own horse to him.

² *Nunc.*] 'Nempe,' C.

³ *Apud Gerberai.*] The Saxon

liæ equo pulsus est, et Willelmus filius ejus vulneratus, et multi de sua familia interfecti; quapropter rex maledixit Roberto filio suo, quam maledictionem, antequam obiret, expertus est evidenter.

*Quod Norenses interfecerunt episcopum
Dunelmensem.*

Eodem¹ quoque tempore Walcherus, Dunelmensis antistes, contra dignitatem pontificalem curis se immiscens secularibus, a Willelmo emit Northanhumbriæ comitatum; et, vicecomitis agens vires, ad laica se recedit judicia atque ab omnibus provincialibus, tam nobilibus quam servis, insolenter retorsit pecuniam infinitam. Populus tandem, assiduis episcopi ac ministrorum ejus exactionibus ad extremam perductus inopiam, indignabatur valde sese ad tam gravem redemptionem sine intermissione compelli; unde provinciales communiter omnes ad secretum convenientes colloquium decreverunt unanimiter, singuli et universi, ut occulte armati venirent ad placita comitatus, ad propellendas injurias, si necessitas immineret. Cumque paulo post ad placita consueta omnes comprovinciales, ut prælocutum fuerat, satis animose advenissent, et de diversis injuriis sibi justitiam fieri exegissent, episcopus nimis crudeliter respondit, quod de nulla injuria vel calumnia ipsis justitiam exhiberet antequam sibi libras quadringentas monetæ optimæ numerassent. Tunc unus eorum pro omnibus loquens licentiam postulavit ab episcopo, super exactione præmissa, ut possent inde habere colloquium, quatenus habita deliberatione sibi quivissent consul-

Murder of
the bishop of
Durham.

¹ Eodem quoque tempore.] The Sax. Chron., Florence and Si- chere to 1080. He was murdered at Gateshead on the 14th May; meon, all refer the death of Wal- Angl. Sacr. i. 703.

A.D. 1075. **tius respondere. Igitur, accepta licentia conferendi, cum paulisper sese subtraxissent, unus ex illis, cujus arbitrium omnes exspectabant, præcipitanter patria lingua dixit, ¹‘ Schort red, god red, slea ye the bischop ;’ qui unanimiter cuncti, verbo prolato, ad arma convolantes, episcopum crudeliter peremerunt, et centum homines cum eo, juxta flumen Tyne, ubi placita letifera ab episcopo tenebantur.**

In hoc anno revoluti sunt duo anni magni.

A.D. 1076.
The cycle of
Dionysius.

Anno Domini MLXXVI., qui est annus decimus tertius primi decennovenalis cycli, in repetito anno magno Dionysii, duobus magnis annis a passione Domini revolutis, in quo omnia, quæ ad cursum solis et lunæ spectant, anno Dominicæ incarnationis concordant; unde manifestum est, quod Dionysius non recte annos Domini cyclo suo annexuit. Quia enim ab anno Domini quingentesimo trigesimo secundo cyclum suum ordinavit, intendit nimirum Christum fuisse natum anno secundo prioris magni anni; et per hoc, hic annus, anno Dominicæ passionis concordans, debuit esse magni cycli annus, non decimus tertius, sed trigesimus tertius, quia is fuit annus passionis Domini; et per hanc consequentiam, [cum] solaris cursus et lunaris [concordent] evangelicæ veritati, Dionysius posuit nativitatem Christi viginti et uno anno tardius quam debebat.

Paulus ecclesiæ sancti Albani abbas efficitur.

A.D. 1077.
Paul abbot of
S. Alban's.

Anno Domini MLXXVII. ²Paulus monachus Cadomensis, quarto kalendas Julii, ecclesiam beati Anglorum protomartyris regendam suscepit, qui

¹ *Schort red.*] ‘Sort red, god red, slea wse the bissop,’ C.

² *Paulus monachus.*] See his life by Matthew Paris, ed. Wats, p. 49.

eam in brevi, consilio ¹Lateravenci Cantuariensis A.D. 1077. archiepiscopi et auxilio, multipliciter ampliavit; novam ecclesiam cum claustro et omnibus regularibus officinis eleganter construxit, ordinem in ea monachorum jam pæne collapsum reformavit, cœnobiumque in honorem beati martyris Albani constructum libris divinis et ornamentis multipliciter adornavit. Eodem anno Herlewinus, abbas Becci primus, vita decedens, felicem animam suo reddidit Creatori; quo etiam anno, in die Palmarum, circa horam sextam, sereno cælo, stella ingens apparuit prope solem.

De schismate inter papam et imperatorem.

Eodem anno Henricus imperator, ²collecto Wormaciæ viginti quatuor episcoporum et multorum concilio principum, decerni jubet, omnia decreta et facta Gregorii papæ, qui prius Hildebrandus dicebatur, debere irritari; ibique omne concilium, præter paucos, Hildebrandum abjuravit. Hildebrandus e contra excommunicavit imperatorem, sub hoc obtentu, ut primates regni, quasi ³justa ex causa, imperatori excommunicato contradicant. Postea Hildebrandus, a sententia excommunicationis principibus relaxatis, ipsum etiam imperatorem in Longobardia sub falsa pace absolvit; quo facto, omnes, qui prius Hildebrandum abjuraverant, imperatorem abjurant, et Radulfum Burgundiæ ducem super se regem statuerunt, missa ei corona a papa, cui erat inscriptum,

Dispute between the pope and the emperor.

‘Petra dedit Petro, Petrus diadema Radulpho.’

Hunc Sigifredus, Maguntiae archiepiscopus, in

¹ *Lateravenci*;] for ‘*Lanfranci*.’ places this council in the preceding year.

² *Collecto Wormaciæ*.] Harduin ³ *Justa*.] In the text, ‘*juxta*.’

A.D. 1077. regem benedixit; et facta a Maguntinis contra eos seditione, Radulfus cum archiepiscopo noctu aufugit. Hildebrandus omnes imperatori adversantes absolvit. Imperator tamen Alpium aditibus contra se munitis, ubique omnibus eorum frustratis insidiis, per Aquileiam venit Ratisponam, et ibi Radulfum hostiliter adorsus compulit in fugam; et, iterata expeditione, Sueviam devastavit.

De dedicatione ecclesiæ Becci.

A.D. 1078.
Dedication
of a church
at Bec.

Anno Domini MLXXVIII. ecclesia Becci, decimo kalendas Decembris, in honorem beatæ Mariæ dedicata est ab archiepiscopo Cantuariensi Lanfranco; cujus operis ipse, post abbatem Herlewinum, primum in fundamento lapidem projecit.

Quod rex Willelmus Wallenses subjugavit et Odonem episcopum incarceravit.

A.D. 1079.
Subjection
of Wales.

Anno Domini MLXXIX. rex Anglorum Willelmus in Walliam duxit exercitum copiosum, et eam sibi subjugavit et a regulis illis homagia et fidelitates accepit; Odonem fratrem suum, de sua proditione accusatum, cepit, et incarcerari præcepit. Eodem anno ¹Turstinus, abbas Glastoniensis, turpe scelus commisit; tres enim monachos sub altari positos occidi fecit, et octodecim ita vulnerati sunt, quod sanguis eorum ab altari super gradus, et a gradibus in pavementum, profusus cucurrit. Eodem anno imperator Henricus, in Pentecosten, in concilio Maguntiae habito Wibertum, Ravennæ urbis episcopum, papam fore designat. Eodem anno Antiochia, caput Syriæ, capitur a paganis, cum tota provincia adjacenti et aliis regionibus multis.

¹ *Turstinus*,] or 'Thurstone;' where a full account of the cruelty of the abbot is recorded.

Imperator Henricus multos hostium stravit.

Anno Domini MLXXX. Hildebrandus papa, qui ^{A.D. 1080.} et Gregorius, quasi sibi divinitus revelatum, præ- ^{Prophecy of Hildebrand.} dixit, falsum regem hoc anno esse moriturum; et verum quidem prædixit, sed fefellit eum de falso rege conjectura, secundum velle suum interpretata super imperatore Henrico. Imperator enim Henricus contra Saxones gravi prælio congreditur, ubi regem falsum, scilicet Radulfum, cum multis Saxoniarum principibus interfecit.

Anno Domini MLXXXI. Willelmus, Rothoma- ^{A.D. 1081.} gensis archiepiscopus, tenuit ¹concilium apud Lissebonam, præsentem rege Wilhelmo cum principibus et episcopis multis. Eodem anno factus est terræ motus magnus cum gravi mugitu, prima noctis hora, sexto kalendas Aprilis.

Marianus Scotus cronica sua huc usque digessit.

Anno Domini MLXXXII. Marianus Scotus, a ^{A.D. 1082.} nativitate Christi cronica sua incipiens, usque ^{Marianus Scotus.} ad hunc annum perduxit, multum laborans ut errorem de annis Domini corrigeret, qui in cyclo Dionysii invenitur, sicut visu clarum est; hinc positus annis Domini ab eo secundum cyclum Dionysii, altrinsecus juxta veritatem evangelii.

Matildis regina defungitur.

Anno Domini MLXXXIII. Matildis regina, Bald- ^{A.D. 1083.} wini comitis Flandrensis filia et uxor Willelmi ^{Death of Matilda.} regis Anglorum, diem clausit supremum, et apud Cadomum in monasterio sanctimonialium, quod ipsa construxerat, honorifice traditur sepulturæ;

¹ Concilium apud Lissebonam.] Lillebone was held on the feast
This should be 'Lillebonam,' or of Pentecost, 1080; see Harduin,
'Islebonam.' The council of vi. col. 1597.

A.D. 1083.

Domesday
Book.

matrona admodum nobilis et religiosa, de cujus largiflua liberalitate sancta lætatur ecclesia. Eodem tempore rex Willelmus misit justiciarios per omnes Angliæ comitatus, et ¹inquirere fecit, quot acræ vel jugera terræ uni aratro sufficerent per annum in singulis villis, et quot animalia possent sufficere ad unius hidæ culturam. Fecit etiam inquiri de urbibus, castellis, villis, vicis, fluminibus, paludibus, silvis, quem censum redderent per annum, et quot milites essent in unoquoque comitatu regni; quæ omnia in scriptum redacta, et ad Westmonasterium delata, in thesauris regum usque hodie reservantur. Deinde de unoquoque aratro, id est hida terræ, totius regni sex solidos cepit argenti.

De schismate inter ecclesiam Romanam et imperatorem.

A.D. 1084.
Dissension
between
Rome and
the emperor.

Anno Domini MLXXXIV. Romani imperatorem Henricum receperunt, et a papatu abjudicatur eorum judicio Hildebrandus; cujus Wibertus, Ravennensis urbis archiepiscopus, in sedem apostolicam inthronizatur et Clemens nominatur, ac juste omnes Hildebrandum fuisse depositum conclamant, tanquam læsæ majestatis reum, qui contra imperatorem alium ordinavit. Illis autem, qui contra sentiebant, ²reclamantibus, asserunt paucorum et laicorum judicio papam amoveri non posse; et, quod gravius est, in loco viventis episcopi non debere alium ordinari. Henricus tamen in imperio restitutus est, et a papa Clemente benedicitur patricius Romanorum. Eodem quoque anno Cassinensium abbas, Desiderius,

¹ *Inquirere fecit.*] This was the origin of the invaluable record of Domesday Book, upon which the reader may consult the Introduction to that record by Sir H. Ellis, i. p. 4.

² *Reclamantibus,*] wanting in C.

contra Clementem papa efficitur, sed cito post A.D. 1084. moritur morbo dysenterico dissolutus.

Eodem anno rex Anglorum Willelmus, in Pentecosten, apud Westmonasterium, Henricum filium suum juniorem cingulo militari donavit. Deinde cepit homagia hominum totius Angliæ et juramentum fidelitatis, cujuscunque essent feudi vel tenementi, et, extortis magnæ pecuniæ copiis de quibuscunque aliquam poterat invenire causam juste sive injuste, in Normanniam transfretavit.

De afflictione misera gentis Anglorum.

Anno Domini MLXXXV. cum jam Domini vo- A.D. 1085. luntatem super Anglorum gentem Normanni State of complevissent, nec vix aliquis princeps de genere Anglorum superesset in regno, omnesque in mœrorem et servitutem redacti fuissent, ita ut Anglicum vocari foret opprobrio, pullulaverunt in Anglia telonia iniqua et consuetudines pessimæ, et quanto magis principes loquebantur de recto et justitia, tanto major fiebat injuria; qui justiciarii vocabantur, omnis injustitiæ fuerunt auctores; qui cervum caperet vel capreolum, oculi eruebantur ei, nec fuit qui murmuraret; amabat enim ferus rex feras, ac si esset pater ferarum. Nefando prorsus usus consilio, hoc egit, ut ubi ante vel humana erat in villis conversatio, vel ecclesiis divina fervebat veneratio, nunc ibi cervi et omne genus ferarum petulanter discurrunt; unde proverbio asseritur, quod per triginta et eo amplius milliaria terra frugifera in saltus sit redacta et lustra ferarum. Ad castra quoque construenda rex antecessores suos omnes superabat. Normannia sibi hæreditario jure provenerat, Cenomanniam armis adquisierat, Britanniam Armoricanam acclivem sibi fecerat, in Anglia solus regnabat, Scotiam et Walliam sub-

A.D. 1085. jugabat; pacis autem tantus amator erat, ¹quod puella [auro] onusta impune posset totam [pertransire] Angliam.

Episcopatus Dorkecestrensis ²ad Lincolniam transfertur.

The see of
Dorchester
transferred
to Lincoln.

Rex Willelmus, paulo ante, Remigio Fiscamni monacho dederat Dorkecestræ præsulatum; sed episcopo valde displicuit quod urbs illa modica erat, cum in eodem episcopatu civitas Lincolnie sedi episcopali dignior videretur. Mercatis igitur in ipso montis vertice prædiis, ecclesiam ibidem construxit; et licet Eboracensis archiepiscopus locum et civitatem ad suam diocesim assereret pertinere, assertiones ejus Remigius parvipendens opus inchoatum non segniter per egit, paratumque clericis doctrina et moribus probatissimis decoravit. Erat quidem statura parvus sed corde magnus, colore fuscus sed operibus nitidus; de regia quoque proditione fuit aliquando accusatus, sed quidam famulus ejus igniti³ judicio ferri dominum purgans, regio amori restituit, et maculam dedecori pontificali deterisit. Hoc auctore, hoc tempore, his de causis incepta est ecclesia moderna Lincolnensis.

Rex Willelmus duo cænobia fundavit.

A.D. 1086. Anno Domini MLXXXVI. nimia aquarum inun-

¹ *Quod puella auro onusta.*] The same is also said before of the times of Eadwini, king of Northumbria; 'pacem talem in Britannia temporibus suis statuit, ut mulier onusta auro cum puero parvulo, ubicumque vellet, ire posset indemnis;' vol. i. p. 128.

² *Ad Lincolniam transfertur.*] It is uncertain at what precise period the removal of the see from Dorchester took place. In

the Domesday survey, completed in 1087, Lincoln is spoken of as a city, 'in qua nunc est episcopatus.' Bromton has placed the translation in 1088, and the Scotichronicon in 1092, the year of the death of Remigius.

³ *Igniti judicio ferri.*] From Henry Huntingdon. For an account of this kind of ordeal, see Spelman, Gloss. ad voc. Ordalius.

datio multis in locis periculo fuit et damno, ita quod rupes multæ liquefactæ plures obruerent sua ruina villas. Circa eosdem dies rex Willelmus duo cœnobîa fundavit, unum in Anglia in honorem sancti Martini apud Hastingum,¹ quod 'de Bello' nuncupatur, ubi consertum legitur prælium inter ipsum et Haroldum; quo in loco monachis institutis, ut pro anima regis Haroldi et aliorum ibidem occisorum divina celebrarent constituit, cœnobiumque illud congruis possessionibus ampliavit. Aliud monasterium in Normannia² apud Cadomum construxit, quod in honorem sancti Stephani prothomartyris consecratum prædiis opportunis et donariis magnificis insignivit. Ex regina Matilda liberos multos generavit, Robertum scilicet, Ricardum, Willelmum, et Henricum: quorum primogenitus, adhuc patre vivente Normanniam negari moleste ferens, in Italiam abiit ira succensus, ut³ filia Bonifacii marchionis sumpta adversaretur patri, partibus illis adjutus; sed, hac petitione frustratus, Philippum Francorum regem contra patrem suum excitavit, quare ipsius benedictione et hæreditate cassatus, amissis primogenitis, Anglia post mortem patris sui caruit, ducatu Normanniæ vix retento. Ricardus magnificus et bonæ indolis adolescens, primævæ florem juventutis acerba mors prævenit; tradunt enim ipsum, in Nova foresta cervos insequentem, morbum lethalem incurrisse, in loco videlicet quem rex pater ejus, destructis villis, ut supra dictum est, et ecclesiis subversis, in silvam redegerat densissimam et habitaculum

A.D. 1066.
Foundation
of Battle
abbey.

William's
family.

¹ *Quod de Bello nuncupatur.*] Battle abbey was not consecrated until after William's death, in 1094, when William Rufus was present at the ceremony.

² *Apud Cadomum.*] St. Stephen's

abbey was consecrated on the 17th of June 1066; see Gallia Christiana, tom. xi. p. 431.

³ *Filia.*] Both MSS. read 'filiam.'

A.D. 1086. bestiarum. Filiae ipsius quinque erant, quarum Cecilia¹ Cadomi abbatissa fuit; Constantia comiti Britanniae Alano erat in conjugium data; tertia, nomine Adala, Stephani Blesensis comitis uxor, quæ peperit Stephanum postea regem Anglorum, viro tandem defuncto, apud² Mercenniacum sanctimonialis habitum suscepit; quartæ, quæ Haroldo postea Anglorum regi promissa fuerat, ut prædiximus, et quintæ, quæ Aldefonso Galiciæ regi jurata, nomina penitus non audivi. Rex præterea Willelmus in adolescentia prima castitatem adeo respexit, ut publice diceretur, ipsum in foeminam nihil posse; veruntamen, ex procerum sententia matrimonio addictus, ita se habuit, ut pluribus annis nullius probri suspicione notaretur. Subjectis humilis apparebat et facilis, inexorabilis erat rebellibus; diebus singulis missæ adsistebat, matutinos hymnos et vespertinos diligenter cum horis regularibus audiebat; et hæc de moribus ejus dicta sufficiant. Eodem anno Gregorius³ papa, qui et Hildebrandus, apud Salernum moritur, et moriens, cardinalibus advocatis, confessus est se valde peccasse in cura pastoralis, et, suadente diabolo, contra humanum genus iram Dei et odium concitasse; successit ei in cathedra Romana⁴ Clemens paucis diebus,

¹ *Cecilia.*] She had been educated in the abbey dedicated to the Trinity, which her mother Matilda had founded in Caen; Orderic. Vital. p. 648.

² *Mercenniacum.*] Marcigny, on the river Loire, or, according to others, Marchiennes, in Flanders.

³ *Gregorius papa.*] Gregory the seventh died in May 1085. He was succeeded, after the see had

remained vacant for a whole year, by Victor the third, in May 1086, but who was not consecrated until the same month in 1087. He died in the September following, and was succeeded by Urban the second, who was elected in March 1088, and died in July 1099. For an account of the death of Gregory, see Baron. Annal. xvii. p. 565.

⁴ *Clemens.*] There seems to be no foundation for this assertion.

et, eo defuncto, Cassinensium abbas Desiderius A.D. 1086. successit, et Victor nuncupatur.

Rex Willelmus tres dedit episcopatus.

Anno Domini MLXXXVII. rex Anglorum Willelmus, in natali Domini curiam suam apud Gloverniam tenens, ¹tribus capellanis suis, Mauritio scilicet Londoniensem, Willelmo Norwicensem, Roberto Cestrensem, dedit præsulatus. Eodem anno obiit ²Wiscardus, dux Apuliæ, et successerunt ei duo filii ejus, Rogerus et Boamundus. Hoc etiam anno Venetianis meditantibus auferre corpus sancti ³Nicolai a Myrrea, Lyciæ civitate, a Turcis desolata, præoccupaverunt eos cives Barenenses numero quadraginta septem, ab Antiochia Myrream venientes; qui a quatuor monachis tantum ibidem inventis ostendi sibi sancti tumbam extorserunt, qua confracta, ossa sancti Nicolai in olei liquore natantia numero integro extraxerunt, et Barum cum gloria detulerunt. Facta est autem hæc translatio anno septingentesimo quadragesimo quinto a depositione ejusdem sancti pontificis Nicolai.

A.D. 1087.
Appoint-
ment of
bishops.

De Berengario hæresiarcha.

Eodem tempore ⁴Berengarius, Turonensis archiepiscopus, prolabitur in hæreticam pravitatem. Hic panem et vinum in altari posita, post consecrationem sacerdotis, verum et substantiale corpus Domini esse, sicut sancta et universalis ecclesia

Heresy of
Berengarius.

¹ *Tribus capellanis suis.*] According to the Saxon Chron. these bishops received their appointments in 1085; Wilkins, i. p. 368.

² *Wiscardus.*] Robert Guiscard, duke of Apulia, died on the 17th July 1085. His epitaph is given by Malmesbury, p. 441; see Hist. pp. 439, 441, notes ¹, ², ³.

³ *Nicolai.*] The life of S. Nicholas, bishop of Myra, is printed by Surius, 6th December.

⁴ *Berengarius.*] He was not archbishop of Tours, but archdeacon of Angers; he died at Tours in 1088; Pagi, ad an. § x. See Malmesb. § 284.

A.D. 1087. prædicat, denegabat; itaque scatebat omnis Gallia ejus doctrina per egenos scholares, quos quotidianis stipendiis sustentaverat, divulgata. Unde papa Leo, qui Victori successerat, soliditati ecclesiæ catholicæ providens, Vercellis concilium statuit contra ipsum, ubi tenebrosas nebulosi erroris ejus evangeliorum testimoniorum fulgore deterisit; sed licet primum juventutis calorem aliquarum hæresium defensione infamaverit, ævo maturiore tamen ita resipuit, ut sine retractatione a quibusdam sanctus habeatur, in multis operibus bonis et maxime humilitate et eleemosynarum largitione approbatus.

De inventione sepulchri Walwenii.

Tomb of
Gawaine
discovered.

Hoc quoque tempore in provincia Walliarum, quæ Ros vocatur, inventum est ¹Walwenii sepulchrum, qui fuit Arturi magni regis Britonum ex sorore nepos, super ripam maris, longitudinem habens quatuordecim pedum. Regnavit enim in ea parte Britanniae, quæ hucusque Walweitha vocatur; vir in militia et in omni civilitate famosissimus, sicut superius, ubi de gestis Britonum tractatum est, constat luculenter expressum.

De morte Willelmi regis Angliæ primi, et de coronatione Willelmi Rufi.

Death of
William I.

Eodem anno rex Anglorum Willelmus in Normannia moram faciens, aliquantulum se continuit ab inimiciis cum rege Francorum ²contractis; cujus rex Francorum Philippus abutens patientia, opprobriose fertur dixisse, 'Rex,' inquit, 'Anglorum jacet Rothomagi, cubile fovens more parturientium foeminarum; ³sed, cum post partum

¹ *Walwenii.*] He was killed at Sandwich in 541; see vol. i. p. 74.

² *Contractis,*] wanting in C.

³ *Sed, cum post partum.*] This is recorded by Malmesbury as the

sese purificaturus ad ecclesiam exierit, centum A.D. 1087. millia candelas cum eo veniam oblaturus.' His igitur et his similibus rex conviciatus, adveniente mense Augusto, quando segetes in agris, botri in vineis, et poma in viridariis copiam sui ostendunt, coacto exercitu copioso, Franciam infestus aggrediens omnia conterit, omnia populatur; nihil erat quod animum commoti regis placaret, ut injuriam contumeliose acceptam multorum dispendio mitigaret. Postremo ¹Mœantum civitatem injectis ignibus concremavit, succensa illic sanctæ Mariæ ecclesia cum duabus reclusis, quæ nec in tali necessitate putarunt suas fore ædículas deserendas; quo actu exhilaratus rex, dum suos incitat ut ignibus adjiciant pabula, prope flammam accedens ignium calore et autumnalis æstus inæqualitate morbum incurrit. Auxit præterea ægritudinis ejus molestiam, quod præruptam fossam equus regis transiliens interanea dirupit insidentis; quo nimirum dolore acriter afflictus Rothomagum remeavit. Cum languor per dies ingravesceret, excipitur lecto, morbi necessitate compulsus; consulti medici, urinæ inspectione, mortem certissimam prædixerunt. Resumpto tamen paulisper spiritu, quæ Christiani sunt in confessione et viatico exsecutus est; Normanniam filio suo Roberto, Angliam Willelmo Rufo, possessiones maternas cum thesauris Henrico legavit; vinctos suos omnes liberari a carceribus et solvi, thesauros efferri et ecclesiis dispartiri, præcepit; numerum pecuniæ sufficientem ad reparationem basilicæ sanctæ Mariæ nuper

answer of William to the French king, that after his lying-in he would offer a thousand lights in France, in allusion to the custom of women offering lighted tapers

at their churching; see Durand, vii. c. 7.

¹ *Mœantum.*] Mantes, upon the Seine.

A.D. 1087. crematæ assignavit. Ordinatis igitur rite rebus omnibus, octavo idus Septembris ¹decessit, anno regni sui vigesimo secundo, ducatus vero quinquagesimo secundo, vitæ suæ quinquagesimo nono, Dominicæ incarnationis millesimo octuagesimo septimo. Corpus defunctum Cadomum per Sequanam delatum magna ibi prælatorum frequentia ²traditur sepulturæ. Robertus filius ejus primogenitus, tempore quo pater defunctus est, contra patrem in Francia rebellavit. Willelmus Rufus, antequam pater exspirasset, ad Angliam transfretavit, utilius sibi ducens in posterum quam paterni corporis exsequiis interesse; solus Henricus ex liberis omnibus intererat, qui militi cuidam, ad cujus patrimonium locus ille, in quo corpus regis sepultum fuerat, avito jure spectabat, minacem militis calumniam compescens centum contulit libras argenti. Porro ³in Anglia Willelmus, in pecunia dispertienda nec segnis neque parcus, omnem thesaurum patris Wintoniæ accumulatum in lucem proferens, monasteriis aurum, ecclesiis parochianis argenti solidos quinque, unicuique provinciæ libras centum egenis dividendas misericorditer assignavit; patris etiam sepulturam, processu temporis, ingenti congerie auri et argenti cum splendore gemmarum perspicue adornavit; et his ita gestis, mox Willelmus, volentibus omnium provincialium animis acceptus, totam Angliam pro suo libitu subjugavit et claves thesaurorum ubicunque suscepit. ⁴Accessit etiam favori ejus archiepiscopus Lanfrancus, eo quod illum nutriverat et militem

William
Rufus.

¹ *Decessit.*] The account of the Conqueror's last moments, and his address to his sons, may be found in Ordericus Vitalis, p. 656. | buried in S. Stephen's abbey, which he had himself founded.

² *In Anglia.*] 'In Angliam,' C. | ³ *Accessit.*] 'Accessitque,' C.

³ *Traditur sepulturæ.*] He was

fecerat, patre adhuc vivente ; quo auctore, in A.D. 1087.
 die sanctorum martyrum Cosmæ et Damiani, Angliæ diadema adeptus, reliquum hyemis tempus favorabiliter transegit. Veruntamen nobiles regni fere omnes, non sine perjurio in Willelmum regem jam coronatum bella moventes, et Robertum fratrem ejus primogenitum in regnum adoptantes, in suis quisque provinciis debacchatur. Eodem anno Saraceni Hispani in Christianos efferati, mox ab Aldefonso rege Galiciæ ad sua redire compulsi, quasdam urbes, quas olim tenuerant, amiserunt. Hoc denique tempore rex Danorum Cnuto¹ a suis interemptus est.

*De conspiratione magnatum contra regem
 Willelmum.*

Anno Domini MLXXXVIII. cum rex Willelmus A.D. 1088.
 ad natalem Domini curiam suam Londini tenuisset, postea in initio veris bellum contra Odonem Conspiracy against him.
 patrum suum movit episcopum Baiocensem. Nam cum ille solutus a vinculis Robertum nepotem suum in ducatu Normanniæ confirmasset, Angliam venit et accepit ex dono regis Cantiae comitatum ; sed cum omnia non pro suo arbitratu, ut olim, in regno disponi videret, livore percussus a rege descivit, et multos eodem susurru in Anglia maculavit. Roberto fratri regnum competere dixit, qui juveniles stultitias multis jam laboribus mitigaret ; Willelmum delicate nutritum affirmat, tam animo quam vultu esse ferocem, pectore timidum, omnia contra jus et fas temere fore moliturum, ut honores jam dudum multis sudoribus adquisitos amittant. ²Hæc

¹ Cnuto.] He was murdered in the church of Odensee, on the 10th July 1086 ; Antiq. Celto-Scand. p. 228.

² Hæc idem Odo.] Ordericus Vitalis puts into the mouth of these men a speech, in which the reasons for their rebellion are

A.D. 1088. idem Odo, hæc Rogerus de Monte-Gomerico, hæc dixerunt ¹Gaufridus, Constantiniensis præsul, cum comite Northumbrensi Roberto, et alii plures, qui ²omnes primo clam, et post palam, missis epistolis frequentabant. Willelmus etiam Dunelmensis episcopus, quem rex Willelmus justiciarium fecerat, in eorum perfidiam conspirarat. Itaque Odo prædam ingentem ad Rofense castrum comportabat, regios in Cantia fiscos devastans et maxime terras archiepiscopi Lanfranci, eo quod a primo rege Wilhelmo consilio ejus se conjectum in vinculis asserebat; nam cum olim Willelmus rex senior coram Lanfranco conquereretur se ab Odone fratre suo et episcopo deserui, 'Tu,' inquit Lanfrancus, 'apprehende illum et vinci;' et rege respondente, quod clericus esset et episcopus, respondit archiepiscopus, 'Non episcopum,' ait, 'Baiocensem capies, sed Cantia comitem custodies;' quod et factum est. Igitur Gaufridus, Constantiniensis antistes, cum nepote Roberto, ³Bathoniam et Berkeleiam depopulans, in pago Wiltensi manubia apud Bristollum comportabat. Rogerus de Monte-Gomerico, armatos cum Wallensibus a Scrobesberia dirigens, Wi-

stated, namely, that having great possessions in both Normandy and England, if the empire of the two countries was to be divided, it would be impossible for them to keep on such terms with both parties as to enable them to protect their property. It was therefore their intention to place Robert, who was already possessed of Normandy, upon the throne of England, and so keep both kingdoms united.

¹ *Gaufridus.*] Geoffrey de Montbray, bishop of Coutance, was chief justiciar of England,

and died on the 4th February 1093. Malmsh. p. 487, *note* ¹.

² *Omnes primo clam.*] 'Excrabile hoc factum clam tractaverunt in Quadragesima, quod cito in palam prorumpi posset post Pascha;' Flor. Wigorn.

³ *Bathoniam et Berkeleiam.*] 'Goffridus, episcopus Cantuariensis, et Rodbertus de Mulbrei iverunt Brycstone, ubi habebant castrum fortissimum, et omnia devastabant, usque locum, qui vocatur Bathon;' Sim. Dunelm.

gorniensem pagum prædabatur; sed cum Wigorniam infestus venisset, regii milites, benedictione ^{A.D. 1088.} ¹beati Wlstani episcopi, cui castri custodia commissa fuerat, freti, multis hostium captis et interfectis, pauci multos turpiter effugarunt. Hugo Bigod apud Norwicum, et Hugo de Grantemenil apud ²Leircestram, suis quisque partibus, rapinis indulgebant.

Quomodo rex Willelmus in desertores suos vexilla direxit et arma.

Videns ³igitur rex Willelmus omnes pæne regni ^{Proceedings of William.} proceres in una rabie conspiratos, Anglos fortes et probos invitavit, quibus bonas leges et tributorum levamen liberasque pollicens venationes sibi ad fidele servitium obligavit. Nec minori astutia Rogerum de Monte-Gomerico secum equitantem circumvenit, dicens se libenter regno cessurum, si sibi et aliis, quos pater tutores sui reliquerat, utile videretur; si velint, pecunias vel possessiones pro suo arbitrio accipiant, et prorsus quæcunque voluerint in regno pro beneplacito suo disponant; tantummodo videant ne periclitemur iudicium genitoris, quod si de se judicaverit contemnendum, exemplum caveant de seipsis, præcipue cum idem se regem qui comites constituit illos. His verbis comes Rogerus convictus, qui primus post Odonem hujus factionis signifer fuit, primus omnium pœnitentia ductus defecit. Continuo igitur rex in desertores suos profectus castella patrui sui Odonis episcopi, Tenebregge scilicet et Pevenesel, confregit; et ipso episcopo in posteriori intercepto vinculis manci-

¹ *Beati Wlstani.*] In Malmsbury's life of Wulstan, it is asserted that he died on the 19th of January 1087. Upon this error see Angl. Sacr. ii. p. 267, note.

² *Leircestram.*] 'Lencestram,' C.

³ *Videns igitur.*] Compare the account following with Malmsb., and Ordericus Vitalis, p. 667.

A.D. 1088. pavit, et ad castrum Rofense illum ducentes regii milites ab inclusis ingressum requirunt; addunt etiam, hoc dominum suum velle, hoc regem absentem jubere; erat autem tunc in castro illo tota fere juventutis Angliæ et Normanniæ nobilitas, tres scilicet filii comitis Rogeri, et Eustachius comes Bononiæ junior, cum aliis multis quos nominatim prætermitto. Inclusi vero, extra de muro prospicientes, vultum episcopi cum militum verbis non convenire conjectant, unde ocius apertis valvis exeuntes omnes cum episcopo milites regios in castellum vinctos reducunt; sed rumor facti ad regem cito prolabitur, qui iram intra conscientiam revolvens stipendiarios suos Anglos congregat, jubet ut compatriotæ ad obsidionem veniant, nisi velint sub nomine ¹Nithing, quod Latine 'nequam' sonat, remanere. Angli quidem, qui nihil miserius æstimant quam hujusmodi dedecore vocabuli notari, catervatim ad regem confluunt invincibilem exercitum congerentes; nec inclusi diutinam obsidionem ferre prævalentes castellum regi reddiderunt. Odo igitur episcopus secundo captus Angliam perpetuo abjuravit; episcopum Dunelmensem rex, prætentæ² amicitiae verecundia ductus, liberum abire permisit, qui mox ad Normanniam transfretavit; cæteris omnibus in fide receptis. Denique, inter has obsidionis moras, ministri regis mare custodientes quosdam, quos dux Robertus in auxilium prædictorum miserat schismaticorum, partim cæde et partim naufragio oppresserunt; quorum quidam fugam meditantes vento destituntur, et sic ludibrio Anglis sibi que exitio exsti-

¹ *Nithing*,] or 'Nidering,' is supposed by Somner to denote such as would rifle a dead body; | Malmsb. p. 489, note ². See also Spelman, ad voc. ²*Prætentæ*.] 'Præteritæ,' C.

terunt, nam, ne vivi caperentur, ultro sese fluctibus submerserunt. A.D. 1088.

De quodam divite a muribus decorato.

Anno Domini MLXXXIX. Odo, ex monacho Cluniacensi episcopus Ostiensis effectus, contra ¹Clementem papam et Henricum imperatorem papa et Urbanus vocatur. ²Hujus papæ temporibus Alemannicus comes quidam, Henrici imperatoris persecutor gravissimus, cum quodam die tristis ad mensam resideret, ministrantium stipatus ceteris, ita repente a muribus est circumvallatus ut nusquam sibi diffugium appareret; tantus enim erat illarum numerus bestiolarum ut in regione nulla tot crederes abundare. Itaque famuli cum fustibus et baculis, qui ad manus veniebant, cum muribus occurrissent, diu in illos sævientes nihil penitus profecerunt, quin dominum solum dentibus terribili quodam corrosu laniarent; et quamvis a ministris magno conatu baculis percuterentur, nulli tamen damnum inferebant, quia nec ipsas tangere bestiolas aut lædere potuerunt. ³Tandem a servientibus longius ad pelagum delatus et in eum navi devectus murium sic violentiam non evasit; nam illico tanta bestiolarum multitudo inundavit in pelago, ut navis tabulata corrodens perforaverit, ut certum naufragium aqua per rimas ingrediens minaretur; sed famuli hæc videntes, puppem ad littus celeriter retorquebant, sed mures antequam navis ad terram venientes miserum illum in aridam

¹ *Clementem.*] For 'Clementem' we should probably read 'Guibertum'; see Baron. Annal. ad an. 1085, § 8.

² *Hujus papæ temporibus.*] 'Hujus temporibus,' C. — The legend following, an admirable

companion to Mr. Southey's bishop Hatto, is from Malmesbury, § 290.

³ *Tandem.*] 'Quapropter a famulis ultra jactum sagittæ in pelagus provectus, nec sic violentiam evasit.' Malmesb.

A.D. 1089. devectum invaserunt, qui mox totus a bestiis illis dilaceratus horrendam earum famem in momento refecit.

De morte Lanfranci, Cantuariensis archiepiscopi.

Death of
Lanfranc.

Eodem anno ¹obiit Lanfrancus, Cantuariensis archiepiscopus, qui, inter cætera quæ fecit pietatis opera, majorem ecclesiam Christi Cantuariensem renovavit, officinas monachorum fabricavit, dignitates ecclesiæ, quæ antecessorum suorum incuria deciderant, reformavit, terras multas quæ ablatae fuerant revocavit, viginti quinque maneria monasterio restituit sæpe dicto, xenodochia vel ²protrophia duo extra civitatem construxit, quibus de suo sufficienter annuos redditus assignavit; ecclesiam Roffensem restauravit, et in ea monachum Becci, Hernostum, episcopum ordinavit, in cujus consecratione versus iste inventus est super altare; 'Cito proferte stolum primam,' etc. Quem cum vidisset archiepiscopus, prædixit eum cito moriturum; nam ei in episcopatu anno nondum completo decedenti successit Gundulfus, Beccensis monachus, qui perseveravit usque in tempora Henrici regis. Abbatiam ³beati Albani, Anglorum protomartyris, ad statum reduxit; Angliam, rege absente, custodivit, lectioni assidue vacavit, libros veteris ac novi Testamenti, scriptorum vitio corruptos, corrigere studuit, cujus emendationis luce tam Anglorum ecclesia quam Gallorum se gaudet illustrari. Defuncto itaque venerabili patre

¹ *Obiit Lanfrancus.*] For the life of Lanfranc consult Malmsb. de Pontif. p. 205, *seqq.* He died the 24th or 28th of May 1089.

² *Protrophia.*] 'Procotrophia,' C.

³ *Abbatiam beati Albani.*] Malmsbury says that he rebuilt

the abbey for the sake of his kinsman Paul, who had been made abbot at his own intercession. Mat. Paris, in his life of abbot Paul, states him to have been, according as some supposed, the son of the archbishop.

Lanfranco, rex Willelmus ecclesias et monas-
teria fere totius Angliæ in manu sua, pastoribus
defunctis, retinens, gravi omnia depopulatione
vastabat et ad firmam laicis commendabat. A.D. 1089.

*Quod rex Willelmus et dux Robertus in concordiam
convenerunt.*

Anno Domini MXC. rex ¹Willelmus contra Ro-
bertum fratrem suum Normannorum ducem arma
movens, castella sancti Walerici et Albemarlæ
cepit, qui, milites suos immittens, comburere ter-
ram fraternam et prædari cœpit; sed, anno fere
elapso, solertia amicorum in concordiam conve-
nerunt, eo scilicet pacto, ut castra illa, quæ frater
ab illo adquisierat, regi remanerent, et rex adju-
varet eum ad omnia quæ pater ejus habuerat
præter Angliam conquirenda; statuerunt etiam
ut, si quis eorum prius obiret absque hærede,
superstes fieret hæres illius; quod pactum jura-
verunt duodecim principes vice regis, et duo-
decim barones vice ducis. Rex interea Scoto-
rum Malcolmus in Anglia prædas agens validis-
sime eam vexavit; venientes igitur rex et fra-
ter ejus Robertus in Angliam acies duxerunt in
Scotiam, unde Malcolmus nimio terrore percus-
sus homagium regi fecit Anglorum et fidelita-
tem juravit. Robertus autem dux, cum rege
fratre diutinas nectens moras, tandem in Nor-
manniam transfretavit. A.D. 1090.
Alliance be-
tween Wil-
liam and
Robert of
Normandy.

De prudentia Malcolmi, regis Scotorum.

Quoniam² de rege Malcolmo fecimus mentio-
nem, cujus esset animi et modestiæ, paucis ex-
Malcolm
king of
Scotland.

¹ *Willelmus contra Robertum.*] Compare the following accounts with Florence and the Saxon Chronicle, and Ordericus Vita-
² *Quoniam de rege Malcolmo.*] The following anecdote is to be found also in Ailred of Rievaulx, Scriptt. Dec. col. 367.
lis, p. 692.

A.D. 1099. **pedire curabo.** Delatum est ei aliquando, quendam de summis proceribus suis de eo occidendo cum suis hostibus convenisse; rex autem accusatori silentium imperavit, siluit et rex ipse proditoris, qui tunc forte aberat, adventum exspectans. Qui cum ad curiam cum magno apparatu regi insidiaturus venisset, jubet rex summo mane cum canibus omnes venatores adesse; et cum jam aurora illuxisset, rex, cunctis proceribus et militibus advocatis, venatum ire festinat, veniensque ad quandam latam planitiem, quam in modum coronæ silva densissima cingebat, rex secum in ea suum retinuit proditorem, seorsumque, aliis canes et feras insequentibus, a cæteris solus cum solo recessit. Ab omni denique remotus aspectu substitit rex, et respiciens in proditorem dixit; 'Ecce,' inquit, 'ego et tu mecum, solus cum solo, similibus protecti armis, equis similibus vecti, non est qui videat, non est qui audiat, nec qui alteri nostrum suffragium ferat; si igitur habes cor, si vales, si audes, imple quod proposuisti, redde hostibus meis et complicibus tuis quod promisisti. Si enim me occidendum putas, quando rectius, quando secretius, quando virilius; si venenum parasti, hoc muliercularum esse quis nesciat? Si lectulo insidiaris, hoc adulteræ possunt; si ferrum ut occulte ferias abscondisti, hoc sicarii et non militis esse officium, nemo est qui dubitet. Age ergo quod viri est et militis, et solus cum solo congregere, ut saltem proditio tua turpitudine careat, quæ infidelitate carere non potest.' Miles autem hæc audiens, mox verbis regis quasi gravi percussus fulmine, ex equo in terram corruit, armisque projectis ad pedes regios cum lachrymis et tremore cucurrit. Cui rex, 'Noli timere,' inquit, 'quia nihil mali a me patieris.' Qui cum ei de

cætero se fidelem et amicum, præstito juramento A.D. 1090.
obsidibusque datis, futurum promississet, tempore
opportuno revertuntur ad socios, quæ fecerant
vel quæ dixerant, nulli penitus referentes.

De monachis apud Tynemutham primo introductis.

Circa hos denique dies Robertus de Mol-
braio, Northumbrensis comes, volens, divina in-
spiratione tactus, 'ecclesiam beati Oswini de
Tynemutha jamdudum desolatam restaurare, at-
que ibi Deo et sancto martyri Oswino monachos
servituros ponere, consilio amicorum suorum,
Paulum ecclesiæ sancti Albani abbatem conven-
nit, petens obnixius et devote, ut de monachis
suis aliquos illuc transmittere dignaretur, pro-
mittens omnia victui et vestitui necessaria se eis
abundanter daturum. Cujus petitioni abbas
prædictus adquiescens, quosdam illuc a sancti
Albani monachis destinavit, quibus comes præ-
fatus, cum in maneriis, ecclesiis, redditibus et pis-
cariis, cum molendinis et rebus omnibus suffi-
cienter providisset, et cartis suis prædicta omnia
ab omni seculari servitio soluta et penitus libera
confirmasset, dedit prædicto abbati Paulo ejus-
que successoribus, et ecclesiæ beati Albani An-
glorum protomartyris, ecclesiam de Tynemutha,
cum omnibus pertinentiis suis, pro salute propria
et omnium antecessorum suorum sive successo-
rum, eternaliter possidendam; ita quidem ut ab-
bates sancti Albani, qui pro tempore fuerint,
cum consilio ejusdem loci conventus, liberam
habeant dispositionem priorum et monachorum,
tam in illis ponendis quam removendis, sicut vi-
derint expedire.

Endowment
of Tyne-
mouth priory
by Robert de
Mowbray.

¹ *Ecclesiam beati Oswini.*] Compare the life of abbot Paul by
Matthew Paris, p. 51.

De morte Remigii, Lincolnienſis epiſcopi.

A.D. 1091.
Death of
Remigius,
biſhop of
Lincoln.

Anno Domini M^oXCⁱ.¹ Remigius, Lincolnienſis antistes, cum eccleſiam ſuam jam perfectam dedicare diſponeret, rege præſente et epiſcopis multis, Thomas Eboraceniſ archiepiſcopus reſiſtendo contradicebat, affirmans eam in ſua parochia eſſe constructam; unde pro appellatione ab archiepiſcopo interpoſita, et pro morte Remigii, quæ illico eſt ſecuta, dedicatio remanſit imperfecta. Eodem anno Methis corpus ſancti Clementis, primi epiſcopi ab apoſtoliſ illic ordinati, inventum eſt et in feretro collocatum.

De abbate mortuo, qui cellararium flagellavit.

Legend.

Sub² eiſdem diebus in Fuldenſi cœnobio lues exitialis adeo gravaſſata eſt, ³quod primum abbatem, et poſt multos monachorum exſtinxit. Fratres autem, qui ſuperſtites remanſerant, luem metuentes præfatam, cœperunt largas eleemoſynas facere et orationes, tam pro animabus fratrum defunctorum quam pro ereptione vivorum; ſed proceſſu temporis, ut fieri ſolet, cœpit devotio fratrum paulatim deficere, cellarario conſtanter affirmante, facultates eccleſiæ non ſufficere ad expenſas adeo profuſas; addidit etiam, ſtultum videri, ut mortui illud conſumant, unde vivos neceſſe eſt ſuſtentari. Itaque, cum nocte quadam idem cellararius pro rebus neceſſariis noctis ſoporem aliquantulum diſtulisset, completis tandem negotiis, dormitum ire feſtinabat; et ecce, cum ante oſtium capituli tranſitum faceret, vidit abbatem et fratres, qui illo anno obierant omnes,

¹ *Remigius.*] According to Si-
meon and Florence he died in
the previous year.

² *Sub eiſdem diebus.*] The le-

gend following is from Malms-
bury, § 293.

³ *Quod primum.*] 'Quæ primo,'

C.

juxta consuetudinem in capitulo considerare. At A.D. 1091.
cellarius tali visione perterritus fugere cœpit;
sed, abbate jubente, a fratribus captus est et in
capitulum adductus. Increpatus ergo et gravi-
ter flagellis afflictus audivit abbatem dicere com-
minando, nimis esse præsumptuosum de morte
alterius quempiam lucrum quærere, præcipue
cum mori omnibus sit commune; addidit etiam,
impium esse, cum monachus omnem vitam in
ecclesiastico consumpserit officio, illum saltem
post mortem unius anni vitali defraudari sub-
sidio; ‘Vade,’ inquit abbas, ‘quia cito morieris,
et fratres alios tuo corrige exemplo, quos ava-
ritiae corrupisti documento.’ Abiit ergo frater
ille ad socios suos, et nihil vanitatis se vidisse
tam recentibus plagis quam vicino suo obitu
demonstravit.

*Rex Willelmus infirmatus emendationem legum
promisit.*

Anno Domini **MXCII.** ^{A.D. 1092.} Willelmus junior apud ^{Conduct of the king.}
Gloverniam jacebat ægrotus, quadragesimali
tempore infirmatus. Promisit rex, præ timore
mortis et ægritudinis punctionibus, sese pravas
leges emendaturum et in domo Domini pacem
positurum; ¹qua de causa dedit archiepiscopatum
Cantuariensem Anselmo abbati Beccensi, viro
venerabili, atque ²Roberto, cognomento Bloet,
cancellario suo, dedit episcopatum Lincolnien-
sem; sed rex, ex quo sanus effectus est, ostendit
se solito deteriore. Doluit enim supra modum
quod episcopatum Lincolnensem non vendiderat,
præcipue eo quod Thomas, Eboracensis archiepi-

¹ *Willelmus.*] ‘Rex Willelmus,’
C.

² *Qua de causa.*] Eadmer says
that Anselm had been before
named as a fit person to fill the

see, but that the king whilst in
health had refused to listen to
the proposal. Hist. Nov. p. 16.
³ *Roberto . . . Bloet.*] He died
on the 10th of January 1123.

A.D. 1092. **scopus, conquestus est contra Robertum episcopum, quod urbs Lincolniensis et provincia Lindis-
sæ tota spectare ad suam diocesim debuissent; nec potuit causa inter eos terminari, donec Robertus episcopus regi quingentas libras pepigerat pro suæ ecclesiæ libertate, sed hoc regi pro simonia, post vero pro justitia, reputatum. Eodem anno rex Scotorum Malcolmus in Angliam prædatum veniens interceptus est et ¹subito interfectus, et pariter cum eo filius ejus, et hæres si supervixisset; quod ut audivit regina ejus Margarita, duplici contritione, corporis scilicet et animæ, contrita est usque mortem; pergens enim ad ecclesiam confessionem et communionem suscepit, et precibus sese Domino commendans spiritum exhalavit. Tunc Scoti elegerunt ²Duvenal, fratrem Malcolmi, in regem; sed ³Dunecannus, filius Malcolmi, qui obses erat in curia regis Willelmi, auxilio ejus superveniens avunculum fugavit, et post patrem regnavit. Eodem anno Johannes,⁴ Wellensis præsul, natione Turonicus, consensu Willelmi regis, albo unguento manibus ejus delibatis, transtulit in Bathoniam sui cathedralis præsulatus.**

Death of Malcolm.

De restauratione Cardoliensis civitatis.

A.D. 1093.
Carlisle
rebuilt.

Anno Domini MXCIII. rex Anglorum Willelmus reædificavit civitatem Cardolii, jam per annos ducentos persecutione Danica desolatam, et ex australibus Angliæ finibus illuc habitatores

¹ *Subito interfectus.*] Florence says that Malcolm and his son were killed by the soldiers of Robert de Mowbray, earl of Northumberland, on St. Brice's day (13th Nov.); according to the Sax. Chron. by one Morael, the earl's steward.

² *Duvenal,*] or Donald; so Si-meon and Florence.

³ *Dunecannus.*] ⁴ *Dunecanus,* C.

⁴ *Johannes, Wellensis præsul.*] John de Villula was authorized to remove the see to Bath, by a charter from William, dated the 25th of January 1090; printed in Dugdale, ii. 266.

transmisit. Eodem anno tanta erat inundatio A.D. 1092. pluviarum, quantam nemo meminerat antea accidisse; deinde, superveniente tempore hyemali, flumina ita sunt congelata ut equitantibus permeabilia viderentur, sed, tandem gelu resoluta, confracti sunt pontes glacialium impetu crustarum. Hoc quoque anno ¹Ivo, Belvacensis præpositus, a papa Urbano consecratus episcopus Carnotensis. Eodem anno baculus ignitus a meridie ad aquilonem per cælum ferri visus est kalendis Augusti, et secuta est fames valida, famemque tanta mortalitas hominum, ut vix vivi sufficerent mortuos sepelire. ²Per idem tempus rex Willelmus a fratre Roberto provocatus, quod iusjurandum non observasset quod illi fecerat, in Normanniam transfretavit; et, cum fratres convenirent ad colloquium, iuratores utrorumque culpam totam in regem refuderunt. Rex quoque eos negligens et iracunde discedens castellum Burense invasit et cepit; e contra, Dux castrum Argentonum cepit, et in eo consulem regis Rogerum Pictavensem, et cum eo milites septingentos, et Hulmense castellum consequenter. Rex interim summoneri fecit viginti millia peditum de regno Anglorum, ut in Normannia convenirent; qui cum ad mare venissent transituri, rex a singulis eorum pecuniam victualem decem scilicet solidos accipiens, omnes domum remisit. Dux vero Robertus adduxit in Normanniam Philippum regem Francorum, et exercitum copiosum, ut obsideret apud castrum de Auco regem Willelmum; sed rex Francorum, pecuniæ tenebris excaecatus, rediit in Franciam et exercitus ejus

¹ Ivo.] Upon the date of Ivo's appointment to the see of Chartres, see Pagi, ad an. 1092, § 3. | ² Per idem tempus.] According to the Sax. Chron. in the following year.

A.D. 1093. totus ; quo viso, dux Robertus expeditionem dimisit, et rex Willelmus in Angliam rediens ecclesias et monasteria totius regni gravi redemptione afflixit. Eodem anno ¹abbas Paulus, ecclesiæ sancti Albani, facta apud Tynemutham visitatione pastorali, dum rediret ad ecclesiam suam, in villa quæ [Colewich] dicitur, gravi ægritudine infirmatur; qui ibidem lecto decumbens, invalescente ægritudine, tertio idus Novembris diem clausit extremum ; unde corpus ejus apud sanctum Albanum delatum, ibidem est honorifice tumulatum. Remansit autem ecclesia sancti Albani in manu regis Willelmi secundi annis quatuor pastoralis solatio viduata.

*De consecratione Anselmi, Cantuariensis
archiepiscopi.*

Anselm
consecrated.

Eodem anno, ²convenientibus totius Angliæ episcopis, quibus intererat Thomas, Eboracensis archiepiscopus, Anselmum, Cantuariensem electum, consecravit antistitem pridie nonas Decembris. Verum cum ante ordinandi pontificis examinationem, ³Walkelinus, Wintoniensis episcopus, ecclesiastico more electionem scriptam legeret, mox Thomas, archiepiscopus Eboracensis, conquestus est scriptum ⁴rite non esse factum. Nam cum diceretur, ‘Fratres coepiscopi mei, nostræ fraternitati est cognitum, quantum temporis est, ex quo sancta Dorobernensis ecclesia, totius Britanniae metropolitana, sit pastore viduata;’ respondit Thomas et dixit, ‘Si totius Britanniae ecclesia Dorobernensis metropolitana est, eccle-

¹ *Abbas Paulus.*] See his life by Mat. Paris, p. 53.

² *Convenientibus.*] Compare Wilkins, Concil. i. p. 370, *seqq.*

³ *Walkelinus,*] or Walkelmus ;

he died the 3rd January 1097. See his epitaph in Angl. Sacr. i. p. 256.

⁴ *Rite non esse factum.*] Compare the following account with Eadmer, Hist. Nov. p. 21.

sia Eboracensis, quæ metropolitana esse scitur, A.D. 1093.
 metropolitana non est; et quidem ecclesiam Can-
 tuariensem primatem esse scimus, non metropoli-
 tanam.' Quod verbum cum fuisset auditum, ra-
 tione esse subnixum est intellectum; tunc, mu-
 tato scripto, pro 'totius Britanniae ecclesia metro-
 politana,' 'totius Britanniae primas' scriptum est,
 et controversia tota quievit; itaque consecravit
 illum ut primatem totius Britanniae. Ubi inter
 sacrandum, pro ritu ecclesiae, textus evangelii
 cum ab episcopis super eum apertus teneretur,
 et consecratione peracta inspiceretur, in paginæ
 summitate hæc sententia est reperta; 'Vocavit
 multos, et misit servum suum, et cœperunt om-
 nes excusare.'

De episcopatu pecunia adquisito.

Anno Domini MXCIV. ¹Herebertus, cognomento A.D. 1094.
 Losinga, ex abbate Ramesiensi, empto præsula- Case of
 tu, factus est episcopus ecclesiae Theodfordensis;
 sed postmodum pœnitentia ductus Romam pro-
 fectus est, simoniacum baculum papæ resignans
 et annulum; veruntamen clementissimæ sedis in-
 dulgentia iterum recipere meruit resignata; qui
 domum reversus sedem episcopalem transtulit
 ad Norwicum, atque ibi congregationem instituit
 monachorum. Eodem anno rex Willelmus mi-
 sit Henricum fratrem suum in ²Normanniam
 cum pecunia multa, ut eam loco suo diutinis
 vexationibus impugnaret. Nam Robertus, comes
 Northanhumbrorum, in superbia elatus curiam
 regis repudiabat adire; promovit ergo exerci-

¹ *Herebertus.*] From Simeon of Durham, ad an. 1094. He was allowed to transfer the see of Thetford to Norwich in this year, where he built a palace.

² *Normanniam.*] All the MSS. cited by Wats here read 'Northanhumbriam;' the text agrees with the statement as it is recorded in the Saxon Chronicle.

A.D. 1094. tum in Northanhumbriam contra Robertum, ubi in Novo-castello omnes potentiores de familia comitis cepit et vinculis mancipavit; et inde ad castellum de Tynemutha profectus, fratrem consulis Roberti cepit in eo, et usque castellum de Baanburgo illum adducens, comitem Robertum ibidem obsedit; sed cum castellum inexpugnabile advertit, ante castellum illud castellum aliud ligneum construxit, quod ¹Malveisin appellavit, in quo partem exercitus sui relinquens inde recessit. Cumque quadam nocte comes ab eo clam recessisset, secutus est eum exercitus regis usque ad Tynemutham; ubi, cum defendere se conaretur, sine vulnere captus est et apud Windleshoram incarcerationatus. Redditum est ergo regi castellum de Baanburgo, et omnes comitis fautores male tractati sunt; nam Willelmus de Auco oculis privatus est, et Odo, consul Campaniensis, et cæteri plures exhæredati. Eodem anno impiger rex Willelmus in Walliam exercitum duxit, eo quod anno præterito iidem Wallenses multos Normannorum occiderant et procerum confregerant firmitates, castellum de Monte-Gomerii prostraverant et habitantes in eo necaverant, igne et ferro finitimos conterentes; rex igitur Willelmus omnes fines Walliæ hostiliter perlustrans, cum in montium diverticulis et silvarum densitatibus ipsos persequi non valeret, parum proficiens ad propria remeavit. Eodem tempore stellæ de cælo cadere visæ sunt, adeo spissæ quod non poterant numerari; inter quas cum unam magnam quidam labi in Gallia stupe-ret, cum notato loco aquam ibi fudisset, fumum cum stridoris sono de terra exire, obstupuit vehementer.

¹ *Malveisin*;] called also 'Malvoisin,' or 'Malvicine,' a bad neighbour. Spelm. Gloss.

Rex Willelmus ab Anselmo mille libras exegit.

Hoc denique tempore rex Anglorum Willelmus ^{A.D. 1094.} ¹Anselmum, Cantuariensem archiepiscopum, circumvenire affectans, mille libras argenti sibi dari instantius ab eo postulabat; allegabat enim ut sibi videbatur causam justissimam ex hoc, quod gratis in promotione sua promptum præbuisset assensum. Archiepiscopus vero pro indifferenti habens, ante promotionem vel post, talem ob causam numerare pecuniam, pari poena ferendum arbitrabatur utrumque; sed quia saccos regis, ni læsa conscientia, implere non poterat, elegit potius regis indignationem incurrere quam dispendium famæ et periculum in præsens animæ inire, et in posterum confusionem et scandalum in Dei ecclesia seminare; sed, ad suum officium juxta morem ecclesiæ plenius exsequendum, a rege licentiam petiit adeundi pro pallio papam Urbanum. Rex itaque, papa nominato, ira statim vehementi incanduit, quia tunc temporis ecclesia Romana in schismate laborabat, Wiberto, Ravennensi archiepiscopo, per violentiam imperatoris Henrici in papatum nimis impudenter intruso; dixit enim imperator suum esse quem vellet papam eligere, nec erat alterius apostolicum etiam nominare. Ergo rex Willelmus allegavit a simili, quod nullus archiepiscopus vel episcopus de regno suo ad curiam Romanam vel ad papam haberet respectum, præcipue cum ipse omnes libertates haberet in regno suo, quas imperator vindicabat in imperio. Anselmus igitur ob hanc rem a rege tractus in causam arguitur ut

Disputes between the pope and emperor.

¹ *Anselmum.*] Compare the following account of Anselm, and his expulsion from England, with his life by Eadmer and Joannes Sarisbiriensis. Malmsbury also speaks of the disgraceful treatment of him upon his embarkation at Dover, § 315.

A.D. 1094. læsæ majestatis reus; steterunt ex adverso episcopi quidam debitam archiepiscopo obedientiam subtrahentes, et omnes ¹præter Gundulfum, Rofensem episcopum, regis vesaniæ consentientes facti sunt ut canes latrare non audentes. Inimicitias igitur a rege archiepiscopo denuntiatis, per internuntios ei denuntiatum est, non alia ratione ad pacem regis illum posse redire, nisi protestaretur cum juramento quod Urbani papæ non amplecteretur mandatum; sed, paucis postmodum elapsis diebus, venit in Angliam Walterus, Albanensis episcopus, archiepiscopo pallium ferens, qui papam Urbanum regi Willelmo reconciliavit. Anselmus igitur, accepto pallio, rursus a rege papam Urbanum visitandi licentiam exigens, tale fertur accepisse responsum; quod, si coeptis desisteret, si propositis evangeliis promitteret se nec apostolorum limina visitaturum, nec pro quovis negotio Romanæ sedis audientiam appellaturum, tunc et suis et rebus suorum cum omni tranquillitate poterat prospicere, et regni majoribus in omni dominatione præesse; sin autem, poterat transfretare sed inconsulte, et recedere sine spe revertendi.

Archiepiscopus spoliatus ab Anglia recessit.

Banishment of Anselm. Recedens archiepiscopus a conspectu concilii venit Cantuariam, quid reportaret ex curia publice manifestans. Ascensuro ergo navem apud Doveram ²Willelmus de Warenast regis familiaris irreverenter accurrit, et pecuniam, non solum

¹ *Præter Gundulfum.*] See the life of Gundulph by a contemporary monk of Rochester, Angl. Sac. tom. ii. p. 287, in which the reader may also find several of Anselm's letters to that bishop.

² *Willelmus de Warenast,*] or 'Warewast,' as he is called in the life of Anselm, by Joannes Sarisbiriensis, or 'Warlewast,' afterwards, in 1107, or, according to others, in 1112, consecrated bishop of Exeter.

in ore saccorum, sed in ipsius archiepiscopi man-
 nicis et clitellis, improbus perscrutator quæsivit,
 sed quæsitam non invenit; sed nec sic archiepi-
 scopus vel verbum retulit amaritudinis, vel no-
 tam confusionis aut offensionis signum ostendit.
 Sed illico cum archiepiscopus transfretasset, pub-
 licæ potestatis apparitores omnia ejus et eccle-
 siæ bona fiscalibus commodis addixerunt, in ir-
 ritum revocantes quicquid utilitatis vel honesta-
 tis in ecclesia statuerat archipræsul Anselmus.
 Visitans ergo limina apostolorum, a papa Ur-
 bano maximo cum honore receptus est Laterani,
 cum quo postmodum in Barensi concilio Græco-
 rum a fide catholica dissidentium confutavit er-
 rorem. Habito deinde concilio Romæ, cui idem
 papa præsedebat Urbanus, interfuit; in quo, Anselmi
 consilio, laicos investituras ecclesiarum more
 pristino conferentes, et eas a laicis accipientes,
 et taliter post adeptum honorem munus conse-
 crationis impendere præsumentes, a communione
 fidelium synodalis auctoritas decrevit exsortes:
 a concilio igitur rediens archiepiscopus, apud
 Lugdunum æquanimiter subiit exsilium usque ad
 finem vitæ regis Willelmi.

De vita et morte sancti Wlstanæ episcopi.

Anno Domini M^oXC^oV. vir vitæ venerabilis ¹Wl-
 stanus, Wigorniensis episcopus, migravit ad Do-
 minum, cujus nimirum religiositas et religiosa
 exigit sanctitas, ut de ejus in seculo conversa-
 tione laudabili vel pauca ad legentium ædifica-
 tionem huic historiæ inseramus. Wlstanus igi-
 tur Deo satis amabilis, in provincia Warwicensi
 religiosus parentibus oriundus, patre Estano et

A.D. 1095.
 S. Wulstan,
 bishop of
 Worcester.

¹ Wlstanus, Wigorniensis epi- | the accounts by Ailred of Rie-
 scopus.] The history of the life of | vaulx, Malmsbury, and Simeon
 Wulstan has been compiled from | of Durham.

A.D. 1098.
Life of
Wulfstan.

Wlgena matre, in nobili monasterio, quod Burgum nuncupatur, literis et ecclesiasticis disciplinis ad plenum exstitit eruditus. Ejus autem parentes adeo religioni studebant, ut multo ante vitæ finem castitatem professi, se ab invicem separantes, sub sanctæ conversationis habitu vitam consummare gauderent; quorum exemplo et ipse adolescens incitatus, matre id maxime persuadente, seculum reliquit, atque in Wigornienſi monasterio, in quo et ante pater Deo servierat, monachilem habitum suscepit a venerabili episcopo ejusdem ecclesiæ Brithego, a quo etiam ad gradum diaconatus et presbyteratus promotus, statim in ipso initio arduam vitam et omni religiositate plenam amplectens, in vigiliis, jejuniiis et orationibus indefessus, et in omni genere virtutum apparuit subito admirandus: hinc ob morum disciplinam custos novitiorum, et post ob solertiam ecclesiastici officii thesaurarius, assignatur. Qui protinus nactus occasionem Deo serviendi, ex custodia ecclesiæ sibi commissâ, totum se contemplativæ impulit vitæ, die noctue orationi et divinæ lectioni insistens, bidui tri-duive jejuniio membra imbecillia macerabat; sacris quoque vigiliis in tantum deditus erat, ut non modo noctem, sed etiam persæpe diem cum nocte, et, ¹sicut ab ipsius ore audivimus, quatuor dies cum noctibus sine somno transegerit; unde exsiccato cerebro, periculum incurreret, nisi vicissim sopore quasi prælibato naturæ satisfacere maturaret; denique cum vi naturæ dormire compelleretur, non lecto aut lectisternio ad soporem membra dabat, sed lectione divina fatigatus caputque sustentans paulisper sese reclia-

¹ *Sicut . . . audivimus.*] 'Quod ipsius ore hoc audissemus;' Sim. a nobis vix crederetur, si non ab Dunelm. col. 190.

nabat. Tandem, aliquanto tempore elapso, priore A.D. 1095.
Life of
Wlstan. Egelwino defuncto, Wlstanus prior et pater congregationis efficitur ab episcopo ejusdem loci Aldredo; quod officium pie et laudabiliter implens, prioris conversationis austeritatem non reliquit, sed, ut cæteris exemplum religionis præberet, eam multipliciter ampliavit. Processu quoque temporis, electo ad archiepiscopatum Eboracensem Aldredo ejusdem ecclesiæ episcopo, fit unanimis consensus tam cleri quam totius plebis in ejus electione, rege insuper annuente, ut quem vellent sibi eligere præsulem et animarum pastorem. Contigit autem hujus electionis tempore, legatos sedis apostolicæ electioni interesse, qui cum summo opere ejus electionem confirmare præoptantes, Wlstanum electum non mediocriter offenderunt; nam obstinatissime electioni factæ renitens, cum juramento affirmavit, se multo libentius decollationi succumbere velle, quam tam altæ ordinationi et dignitati consentire; cumque sæpe vir Dei Wlstanus a pluribus viris religiosis et venerabilibus personis, frequenter super his conventus ad consensum persuaderi non potuisset, tandem a viro Dei Wlsio incluso, qui tunc plusquam quadraginta annis solitariam egerat vitam, acriter pro inobedientia increpatus et oraculo divino terribiliter admonitus, cum maximo cordis dolore compulsus est consentire, atque in die decollationis beati Johannis Baptistæ electione confirmata, in die nativitatis beatæ matris Dei episcopus consecratur Wigorniensis, vita præclarus et meritis, ab Aldredo Eboracensi archiepiscopo venerando; erat autem eo tempore Stigandus, Cantuariensis archiepiscopus, suspensus a domino papa propter multas quas fecerat transgressionem, sicut alibi dictum est; sed tamen professionem fecit ecclesiæ Cantuariensi et ejus

A.D. 1095.
Life of
Wulstan.

archiepiscopis catholice institutis. Facta est autem hæc consecratio anno regis sancti Eadwardi vigesimo, indictione decima quinta, die Dominica.

De virtutibus sancti Wlstan in episcopatu.

Claruit igitur beatus Wlstanus in episcopatu Wigorniensi annis tredecim, simpliciter ac pie vivendo, unicuique quod suum erat tribuens, usque in tempora regis Willelmi, qui, Anglia subjugata, ut prædictum est, rebelles sibi quosque vel a regno proscripsisset, vel vinculis mancipasset, vel in servitutem et extremam miseriam induxisset. Rex tandem Willelmus, de negotiis tractare disponens ecclesiasticis, anno Domini millesimo septuagesimo quinto fecit apud Westmonasterium synodum congregari; cui præsidens Lanfrancus, Cantuariensis archiepiscopus, cum suis suffraganeis cœpit corrigenda corrigere, clericis etiam et monachis honestiorem vivendi formam præbere. Apud hunc archiepiscopum beatus Wlstanus simplicitatis et illiteraturæ accusatus, et quasi homo idiota, qui linguam Gallicanam non noverat nec regiis consiliis interesse poterat, ipso rege consentiente et hoc dictante, decernitur deponendus. Igitur Lanfrancus, inter cætera concilii statuta, virum Dei Wlstanum jubet, ut baculum cum annulo resignaret; at vir Domini Wlstanus, nec vultu mutatus nec animo, erexit se et virgam pastorem manu tenens respondit, 'Vere,' inquit, 'domine mi archiepiscope, vere scio, quia nec hoc honore dignus sum, nec oneri, nec huic sufficiens labori, 'sed tu,

¹ Sed . . . auctoritate suscepi.] ignorans et tuæ sanctæque synodi sententiæ cedens resignabo
'Et nunc pastorem tu virgam nodi sententiæ cedens resignabo
exigis, quam non tradidisti, officium adimis quod non contulisti: baculum, sed non tibi, sed ei potius cujus eum auctoritate suscepisti.' Dec. Scriptt. col. 406.

qui virgam pastorem exigis, quam non tradidisti; tuæ sententiæ tamen ¹cedens baculum resignabo, licet non tibi, quia justius illum sancto reddam Eadwardo, cujus baculum auctoritate suscepi.' Et his dictis cum suis accessit ad tumbam marmoream, qua gloriosi regis reliquæ clauderantur, et stans ante sepulchrum ait, 'Tu scis,' inquit, 'sanctissime rex Eadwarde, quam invitatus hoc onus susceperim, quoties me cum quærerer absentaverim, sic fateor quia insipiens factus sum, sed tu me coegisti; nam licet fratrum non deesset electio, plebis petitio, voluntas episcoporum et gratia procerum, his tamen omnibus tua præponderabat auctoritas, tua magis voluntas, sed ecce nunc novus rex, nova lex, novus pontifex novas sententias promulgant; te erroris arguunt, qui me pontificem fecisti; me presumptionis, qui consensi: non tamen illis, qui exigunt quod non dederunt, sed tibi baculum resigno qui dedisti, tibi curam eorum dimitto quos mihi commendasti;' et cum hæc dixisset, elevata paululum manu in lapidem, quo corpus sanctum tegebatur, impressit baculum, 'Accipe,' inquit, 'domine mi rex, et cui placuerit trade illum;' et sic descendens ab altari, pontificalibus exutus, inter monachos ipse jam monachus simplex resedit. Quid ergo? admirabantur omnes, intuentes virgam pastorem silici immersam, quæ, quasi in marmore radicata, nec declinabat ad dexteram neque ad sinistram; tentabant illam quidam evellere, sed illa immobilis permanebat. Res defertur in synodum, sed Lanfrancus dictis fidem non adhibens, accersito Roffensi episcopo Gundulfo, jubet ut accedens ad tumbam baculum, quem deposuerat Wlstanus, in

A.D. 1095.
Life of
Wlstan.

¹ *Cedens.*] '*Sedens*,' MS.

A D. 1095.
Life of
Wulstan.

synodum reportet; paret Gundulfus, baculum tentat evellere, sed virtus Wlstani baculum silici facit immobiliter adhærere. Tunc Lanfrancus novitatem rei admirans, rege comite, ad tumultum properabat; facta oratione manus apponit, baculum trahit, sed optato caret effectu. Exclamat rex, luget pontifex, et beatum Eadwardum in promotione Wlstani non errasse advertunt; at Lanfrancus ad sanctum accedens Wlstanum, 'Vere,' inquit, 'cum simplicibus graditur Deus, et in humilibus requiescit; derisa est a nobis, frater, tua sancta simplicitas, sed vae tenebris nostris, quibus cæcati dicimus malum bonum, et bonum malum. Auctoritate igitur qua fungimur, immo Dei iudicio quo convincimur, curam, qua te inconsultius eruimus, iterum tibi committimus, ¹scientes prævalere simplicitatem, quæ cum fide et dilectione operatur, quam sapientiæ sæculares, quibus multi per avaritiam abutuntur; accede nunc, frater mi, accede ad baculum, credimus enim quod sancta regis dextera, quæ illum nobis negavit, tibi facile resignabit.' His auditis, sanctus pontifex Wlstanus, sua simplicitate usus, paruit humiliter imperanti, et accedens ad tumbam sancti dixit; 'Ecce ego,' inquit, 'domine mi rex, qui me tuo commisi iudicio, cui baculum quem commiseras resignavi, quid nunc tibi placet, ostende; servasti dignitatem tuam, purgasti innocentiam meam, et, si adhuc de me stat tua antiqua sententia, redde baculum, vel, si mu-

¹ *Scientes prævalere.*] This sentence is abridged from the following passage in Ailred of Rievaulx, with whose account the former part of the narrative agrees verbatim; 'Scientes experti quoniam melius est modicum iusto super divitias peccatorum multas.

Melius plane modicum litteraturæ cum fide quæ in simplicitate cum dilectione operatur, super divitias sapientiæ et scientiæ secularis quibus multi vel ad vanitatem humanæ laudis vel in avaritiam turpis quæstus abutuntur.' Dec. Scriptt. col. 407.

tata est, cui tradatur ostende.' His quoque dictis, levi tactu tentat sanctus virgam accipere, <sup>A.D. 1066.
Life of
Wulstan.</sup> quæ mox manum ejus secuta exsiliit, ac si in molli luto fuisset impressa : accurrunt rex et pontifex, prostrati a Wlstano [veniam] quærunt, atque sancti precibus se commendant ; at ille, qui didicerat a Domino mitis esse et humilis corde, ipsis æque prostratus a tanto archipræsule se benedici precatur. Tunc rex Willelmus, in amore cognati sui sancti Eadwardi succensus, sanctissimum ejus sepulchrum, auro et argento fabrefactum, miro studio decoravit.

De transitu sancti Wlstani.

Alia autem vice vir Domini Wlstanus in concilio Wintoniæ habito, rege Willelmo jubente et Alexandro papa consentiente, possessiones plurimas sui episcopatus instanter repetiit, ab Aldredo, Eboracensi archiepiscopo, violenter retentas dum ab ecclesia Wigorniensi ad Eboracensem transfertur, quæ tunc, Aldredo archiepiscopo defuncto, in regiam devenerant potestatem ; et cum inde justitiam sibi fieri flagitaret, adjudicatum est tandem, ut ipsa querela sic remaneret quousque in Eboracensi ecclesia constitueretur, qui loqueretur pro ea. Et, non multo post, Thoma regis capellano ad Eboracensem ecclesiam archiepiscopo consecrato, mota est iterum querela reverendi Wlstani, Wigorniensis episcopi, in concilio apud Pedredam celebrato, coram rege et archiepiscopo Dorobernensi, atque primatibus totius regni adjudicantibus terminata est ; cunctis tamen argumentationibus falsitate stipatis, quibus Thomas ejusque fautores Wigorniensem ecclesiam deprimere et eam ecclesiam Eboracensi subjicere satagebant, justo Dei judicio adnihillatis et contritis et scriptis evidentissimis cassatis, vir

A.D. 1095.
Life of
Wulstan.

Dei Wlstanus non solum possessiones revocavit petitas, sed et ecclesiam suam, rege concedente, ea libertate liberam suscepit, qua fundatores illius rex Alfredus et filius ejus Eadwardus ipsam liberam fecerant et successores eorum. Tunc Thomas archiepiscopus, beato Wlstano omnibus possessionibus et libertatibus restitutis, virum Dei sanctissimum multis precibus sollicitabat, ut non solum suam ecclesiam pacifice possideret, sed et parochiam Eboracensem visitare et suos subiectos religiosius informare moribus dignaretur. Vixit autem postea beatissimus antistes Wlstanus, omni genere virtutum plenus, usque ad annum præsentem, id est, divinæ incarnationis millesimum nonagesimum quintum, quo utique, ut prædictum est, anno, decimo quarto kalendas Februarii, ex hac vita transiens pro rebus territorii commutavit æternas; cujus transitus hora Roberto Herefordensi episcopo, in oppido quod Crickela dicitur, in visione apparuit, et illi, ut ad se tumultandum Wigorniam properaret, mandavit. Annulum quoque, cum quo pontificalem suscepit consecrationem, neminem a digito extrahere permisit, ne post mortem suam suos fallere videretur, quibus prædixerat sæpissime, illum nec vita comite se perdere velle, nec etiam die suæ sepulturæ.

*Incipit concilium Urbani papæ de expeditione
Antiochena.*

Council of
Clermont.

Eodem anno, id est, Dominicæ incarnationis M^oXC^oV., dominus papa Urbanus ¹apud Clarum-montem civitatem Arvernæ concilium tenens, hæc

¹ *Apud Clarum-montem.*] The council of Clermont, in Auvergne, was held in November 1095. The following account of it is taken from Malmesbury, § 345. The acts of the council are printed in Harduin and other collections, ad an. 1095.

quæ sequuntur capitula constituit, et universali ecclesiæ tradidit observanda. Quod ecclesia catholica sit in fide casta, et ab omni seculari servitute libera; Ut episcopi vel abbates, vel aliquis de clero, aliquam ecclesiasticam dignitatem de manu principum non recipiat vel quorumlibet laicorum; Quod clerici in duabus ecclesiis vel civitatibus præbendas non habeant; Quod aliquis simul abbas et episcopus esse non possit; Quod ecclesiasticæ dignitates a nullo emanantur vel vendantur; Quod nullus cujuslibet sacri ordinis carnali commercio utatur; Quod eis, qui ignorantes canonum prohibitionem beneficia emerint, ignoscatur; Quod eis, qui scienter emptas a se, vel a parentibus suis, præbendas possiderunt, auferantur; Quod nemo laicorum a capite jejunii, nemo clericorum a Quinquagesima usque in Pascha, carnes comedant; Quod omni tempore, primum jejunium quatuor temporum prima hebdomada Quadragesimæ fiat; Quod ordines omni tempore, vel in vespere Sabbati, vel perseverante jejuniis in Dominica, celebrentur; Ut in Sabbato Paschæ, nisi post horam nonam, officium celebretur; Ut jejunium secundum in hebdomada Pentecostes celebretur; Quod ab adventu Domini usque ad octavas Epiphaniæ, et a Quadragesima usque ad octavas Paschæ, et a prima die Rogationum usque ad octavas Pentecostes, et a quarta feria, occidente sole, omni tempore, usque ad secundam feriam, oriente sole, treugæ¹ custodiantur; Quod qui ceperit episcopum omnino exlex fiat; Quod qui sacri ordinis viros vel eorum famulos ceperit anathema sit; Quod qui episcoporum vel clericorum mori-

A.D. 1095.
Council of
Clermont.

¹ *Treuga*.] Malmesbury reads 'Trevia Dei;' on which see Mr. Hardy's note, ii. p. 525.

A.D. 1095. entium bona rapuerit anathema sit ; Quod qui usque ad septimam generationem consanguinitati se copulaverit anathema sit ; Quod nemo in episcopum eligatur, nisi presbyter, vel diaconus, vel subdiaconus, et cui natalium dignitas suffragatur, nisi maxima necessitate et licentia papæ ; Quod filii presbyterorum vel concubinarum ad presbyteratum non promoveantur, nisi prius ad vitam religiosam transierint ; Quod qui ad ecclesiam vel ad crucem confugerint, data membrorum impunitate, justitiæ tradantur, vel innocentes liberentur ; Quod unaquæque ecclesia decimas suas habeat, nec ad aliam transferantur ; Quod laicus decimas non emat nec vendat ; Quod pro sepultura mortuorum pretium non recipiatur. In hoc concilio papa Urbanus Hildebrandi decreta renovat ; ¹Philippum regem Francorum, qui, vivente regina sua, superduxerat alterius viventis, Fulconis scilicet Andegavensium comitis, uxorem, excommunicavit.

² *Sermo papæ ad concilium de negotio Terræ Sanctæ.*

Pope Urban's
sermon upon
the Crusades.

In fine autem concilii, quod mense Novembri actum est, papa memoratus de negotio crucis sermonem ad populum faciens, qualem tantum decebat sacerdotem, exorsus est in hunc modum, 'Fratres mei,' inquit, 'et filii carissimi, reges dico, principes, duces, marchiones, comites, barones et milites, cum ordinatis et populis universis, qui redempti estis corporali passione et sanguinis effusione Domini nostri Jesu Christi, audite querelas ipsius Dei, vobis omnibus lachry-

¹ *Philippum regem.*] 'Philippum regem cum pellice Bertrada ab Urbano in concilio Claromontano percussum anathemate fuisse,' etc. See Bouquet, xiii. p. 6, *note*.

² *Sermo.*] The present sermon has been abridged principally from that given by Malmsbury. In Harduin's collection of the councils are two other copies of the same, from William of Tyre and a MS. in the Vatican.

mabiliter fusas, super ejus injuriis et [in]effabilibus detrimentis. Post lapsum angelorum, cum idem Deus mundum creasset, in tribus jam partibus, id est, Asiam, Africam et Europam distinctum, et homines ad reparationem damnorum supercælestium in eis constituisset, ut sibi famulantes dictas mundi partes cum creaturis universis, dum viverent, possiderent, et post mortem cælestia sine fine regnaturi conscenderent, in brevi temporis decursu omne genus humanum a præceptis divinis per inobedientiam et delictorum abundantiam a Deo descivit, ut inter homines vix esset inventus qui faceret bonum, nec saltem usque ad unum. Ecce enim mundi latitudo paganis infidelibus Dominum blasphemantibus et ligna lapidesque colentibus plena scatet, ita quidem ut jam in pudorem paucorum, qui adhuc supersunt, Christianorum, Syriam Armeniamque, ac postremo Asiam Minorem, cujus provinciæ sunt Bithinia, Phrygia, Galatia, Lydia, Caria, Pamphilia, Ysauria, Lycia et Cilicia, occuparunt. Illi insuper alteram Asiam, id est, tertiam mundi partem, quasi nidum inhabitant hæreditarium, quæ, a majoribus nostris, duabus residuis æqua partibus, et tractuum longitudine et provinciarum magnitudine, exstat non immerito æstimata, ubi olim apostoli omnes, præter duos, mortes suas Domino consecrarunt; ibi modo Christiani, si qui supersunt, nefandis illis vectigal solvunt. Illi, pro dolor! Africam, alteram orbis partem, ¹trecentis jam annis et eo amplius armis possessam detinent, quæ dudum terra præclarorum nutrix ingeniorum, quæ in literis divinis omnem a se infidelitatis errorem deterisit, ut constat cunctis qui literas norunt Latinas. Tertium mundi clima

A.D. 1095.
Pope Urban's
sermon.

¹ Trecentis.] 'Ducentis,' Malmsh.

A.D. 1095.
Pope Urban's
sermon.

exstat Europa, cujus quantulamcunque partem nos Christiani inhabitamus, quam et Turci et Saraceni bellis premunt continuis, et jam ab annis trecentis Hispania et insulis Balearibus subjugatis, quod reliquum est spe devorant, Illyricumque et terras omnes inferiores inequitant insolentes usque ad mare, quod brachium sancti Georgii nuncupatur. Quid est quod Dominicum monumentum suæ vindicant ditioni, et sanctæ urbis introitum peregrinis nostris vendunt, qui solis Christianis patere deberet, si aliquid ¹divinæ virtutis vestigium eis inesset? Accingimini ergo viri potentes, et aggredimini memorabilem in crucis inimicos expeditionem, et Christianitatem propagaturi signaculum crucis humeris vestris insuite, in testimonium fidei ardorem foris prætendentes; arma, quæ cæde mutua in bellis illicite et torneamentis cruentastis, in hostes convertite fidei et nominis Christiani; rapinas, furta, homicidia, fornicationes, adulteria, incendia, quibus Dominum ad iracundiam provocastis, in hac expeditione redimite; et fratribus vestris, qui in Hierosolymis et finibus ejus habitant, compatiētes, barbarorum insolentias compescatis, quibus propositum est nomen deprimere Christianorum. ²Nos autem de omnipotentis Dei misericordia et beatorum apostolorum ejus Petri et Pauli auctoritate confisi, ex illa quam nobis, licet indignis, Deus ligandi atque solvendi contulit potestatem, omnibus, qui laborem istum in propriis personis subierint et expensis, plenam suorum peccaminum, de quibus veraciter fuerint corde contriti, ore confessi, veniam indulgemus, et in retributione justorum salutis æternæ polli-

¹ *Divinæ virtutis.*] 'Solitæ virtutis,' Malmsb. | *opportunum.*] Omitted by Malmsbury; it is taken from William of

² *Nos autem . . . impenderint* | Tyre.

cemur augmentum ; hujus quoque remissionis A.D. 1095. concedimus esse participes, qui ad subventionem istius itineris de bonis suis congrue ministrabunt, aut circa prædicta consilium et auxilium impenderint opportunum. Ite ergo prædicabiles per orbem Christi milites, timorem mortis penitus omittentes ; non enim sunt condignæ passionēs hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Hæc præsentibus præcipimus, absentibus mandamus, terminumque proximi veris figimus ; aderit enim Deus euntibus, ut bonus eis arrideat annus, tum in copia frugum, tum in serenitate elementorum ; morituri cælorum intrabunt triclinium, victuri Dominicum videbunt sepulchrum. Felices sunt, qui ad hanc expeditionem vocantur, ut videant loca sancta, in quibus cælorum Dominus cum hominibus conversatus est, et pro hominibus natus, crucifixus, mortuus, sepultus et resuscitatus ;' et his dictis, præcepit his qui aderant ecclesiarum prælatis, ut, ad propria reversi, cum omni instantia et sollicitudine plebes sibi subjectas ad expeditionem præmissam exhortentur.

De nominibus magnatum cruce signatorum et eorum consensu.

Cumque clerus et populus hujus orationis tenorem auribus percepissent, consensu mutuo Names of the leaders of the expedition. clamore protestantur faventes sermocinanti et peregrinationi. Et protinus in concilio procures nonnulli, papæ genibus advoluti, se et sua Christi militiæ consecrarunt ; quorum primus fuit ¹Aime-

¹ *Aimerus.*] Aimer, bishop of Puy. The following history of the Crusades is compiled principally from William of Tyre, with whom the text frequently agrees verbatim ; Fulcher of Chartres, Malmesbury, and others, whom the reader will find in the *Gesta Dei per Francos*, seem also to have been consulted.

A.D. 1095. rus, Podiensis episcopus, qui, crucis signaculo de manibus papæ accepto, Willelmum Aursiensem præsulem habuit illico sectatorem, ¹cum aliis fidelibus innumeris diversæ conditionis et ætatis. Igitur, finito concilio, a singulis est in sua discessum; cujus facti fama totum perlustrans orbem, non solum mediterraneas provincias ad hanc peregrinationem commovit, sed et omnes, qui vel in penultimis ²insulis vel in barbaris nationibus audierant nomen Christi. Susceperunt itaque crucis signaculum Hugo magnus, Philippi Francorum regis frater, dux Lotharingorum Godefridus, ³comes Tholosanus Reimundus, dux Normannorum Robertus, ⁴Boamundus loco Apulus et gente Normannus, comes Flandrensis Robertus, Carnotensis comes Stephanus, fratres ducis Godefridi Baldewinus et Eustachius, item de Burgo alius Baldewinus, item Degres comes Garnerius, comes ⁵Hamaucorum Baldewinus, comes Diensis Hysoardus, comes de Foreis Willelmus, comes de Albamarlia Stephanus, comes Perticensis Rotrodus, comes Hugo de Sancto Paulo, Henricus de Asca, Radulfus de Baugentiaco, Hebrandus de Pausaco, Willelmus Amauen, Gentonius de Bar, Gastus de Bederi, Willelmus de Monte Pessulano, Girardus de Rosseillon, Geraldus de Ceresiaco, Rogerus de Barnevilla, Guido de Possessa,

¹ *Cum aliis fidelibus innumeris.*] Fulcher estimates the number at six hundred thousand pilgrims able to bear arms, besides priests, monks, women, and children; that those who assumed the cross amounted to six millions, but that multitudes returned home ere they passed the sea. By Urban the second the number is only rated at three hundred thousand pilgrims. Malmsb. p. 533, note 4.

² *Penultimis.*] 'Penitissimis,' Malmsb.

³ *Comes Tholosanus Reimundus.*] Raynond count of S. Giles and Thoulouse; see an account of him by Malmsbury, § 388.

⁴ *Boamundus loco Apulus.*] For an account of Bohemond, prince of Antioch, see Malmsb. § 387.

⁵ *Hamaucorum.*] 'Amancorum,' C.

Guido de Garlandia, Thomas de Sprea, Galo de Calvo-monte, Stephanus comes Blesensis; hi omnes quasi capitanei et principes militum cæterorumque fidelium, exspectantes tempus opportunum, cum ingentibus armatorum copiis ad militiam Christianam præparati erant, et se tantæ peregrinationis laboribus devote pro Christi nomine mancipare.

De revelatione Petro Heremita facto de negotio supradicto.

Animabat præterea non mediocriter hanc Christi militiam ad obsequium crucifixi prædicatio Petri Heremitæ; de quo, ut arbitror, non erit inutile si divinam revelationem ei factam super hoc negotio ignorantibus intimavero ad historiæ claritatem. Sacerdos quidam, ^{Peter the Hermit.} ¹Petrus nomine et heremita professione, de regno Francorum paululum ante hos dies, peregrinationis voto tractus, Hierosolymam pervenit. Hic juxta legem, Christianis civitatem sanctam ingredi volentibus a Saracenis propositam, dato tributo, urbem ingressus in hospitio cujusdam Christiani susceptus est; a quo de misera conditione credentium sub potestate paganorum conversantium ad plenum edoctus, quicquid calamitatis audivit, fide postmodum oculata conspexit. Audiens vero quod Simeon, patriarcha civitatis, vir esset religiosus et timens Deum, accessit ad ipsum, et mutuis sunt confabulationibus recreati; at patriarcha ex verbis Petri colligens, quod vir esset circumspectus, familiarius cœpit exponere universa, quæ populum Dei in civitate commoran-

¹ *Petrus nomine et heremita.*] te fluens ei non deerat eloquium;
 'Pusillus, persona contemptibilis, vivacis ingenii et oculum habens perspicacem gratumque, et spon-

Willelm. Tyr. apud Gest. Dei, p. 637.

A.D. 1095.
Peter the
Hermit.

tem acrius affligebant. Petrus autem fraternis compatiens miseriis, cum lachrymas cohibere non posset, patriarchæ respondit, 'Noveris, pater sancte, quod ecclesia Romana et principes occidentis, si hujus calamitatis diligentem et fide dignum haberent instructorem, tentarent proculdubio his malis vestris remedia procurare; scribe igitur diligentius, tam domino papæ et ecclesiæ Romanæ, quam regibus et principibus occidentis, et ego pro remedio animæ meæ, auctore Deo, paratus ero ærumnarumstrarum immensitati protestari, et ad remedium procurandum universos et singulos invitare.' Placuit sermo in oculis tam patriarchæ quam adstantium populorum, et, impensis gratiarum actionibus, viro Dei scriptum porrigunt postulatum. Accidit autem die quadam, cum prædictus Dei famulus de reditu ad propria, pro implenda legatione assumpta, amplius solito esset sollicitus, ecclesiam Dominicæ resurrectionis ingressus est, ad fontem misericordiæ tota devotione recurrens, ubi cum pernoctans vigiliis et orationibus fatigatus in pavimento decubuit, ut somno satisfaceret irruenti, illico sopore interceptus vidit sibi adstare Dominum Jesum Christum, qui injungens ei legationem præmissam dixit, 'Surge, Petre, propera, et intrepidus perage, quæ tibi sunt injuncta, Ego enim tecum ero; tempus est enim ut purgentur sancta, et meis subveniat servus.' Expergefactus Petrus et de visione confortatus, atque admonitionem diviuam amplectens, intrepidus, impiger, moras rumpit, et, facta oratione, ad mare festinus viator descendit; ubi navem ascendens prospera navigatione ad Barum pervenit, et inde Romam profectus papam Urbanum reperit, et patriarchæ literas fideliumque, qui Hierosolymis erant, porrigens, eorum misérias et terræ sanctæ

calamitates tam fideliter quam prudenter exposuit: quem papa memoratus benigne suscipiens, se fidelem cooperatorem futurum congruo tempore repromisit. At Petrus, omnem perlustrans Italiam, Alpes tandem transcendit, et omnes principes occidentales cum maxima sollicitabat instantia, ne loca sancta, quæ Dominus propria dignatus est illustrare præsentia, infidelium permitterent spurcitiis diutius profanari; nec visum est sibi hoc sufficere, nisi etiam plebes, et inferioris manus homines, ad ipsum piis exhortationibus animaret. Sic denique Heremita Petrus, cum ingenti armatorum multitudine, quam tum de regno Francorum, tum ex imperio multo labore contraxerat, prædictæ se jungens militiæ, opus crucis instantissime studuit promovere.

De Gualterio, qui primus iter peregrinationis arripuit.

Anno Domini M^oXCVI., mense Martio, octavo die mensis, ^{A.D. 1096. The first crusader.} ¹Gualterius, cognomento Sensavior, vir nobilis et strenuus, cum ingenti multitudine pedestrium armatorum, ut qui paucos habebat equites, primus omnium cruce signatorum iter peregrinationis arripiens, regna pertransiens Theutonicorum et Hungarorum, usque ad fluvium Maroc pervenit; quo transito et Bulgarorum fines ingrediens ad locum venit, qui Bellegravia nuncupatur, ubi quidam de comitatu ejus apud ²Malam villam, ipso ignorante, ut cibos emerent, remanentes, a Bulgaris comprehensi, nudati et verberibus afflicti, ablatis omnibus, ad socios sunt remissi. Gualterius igitur a duce Bulgarorum

¹ *Gualterius ... Sensavior*;] called also 'Sans-avoir,' or 'Walter the Penniless'; according to Fuller, one 'who had more of the sail of valour than the ballast of judgment'; Holy Warre, 1651, p. 51.

² *Malam villam*,] or Semlin upon the Danube; see Michaud, Hist. des Croisades, 1825, i. p. 141.

A.D. 1096. emendi necessaria licentiam postulans, et impetrare non valens, ante urbem Bellegraviam castrametatus est; ibi exercitum suum, ciborum inopia laborantem, cohibere non valens, grave nimis populi sui ibidem sustinuit detrimentum. Nam cum nihil a gente nefanda venale obtinere potuissent, in greges Bulgarorum et armenta irruentes coeperunt ex eis in castra sua deferre; quod Bulgari audientes, arreptis armis, prædam excutere decreverunt, et bellum raptoribus inferentes et victores existentes centum et quadraginta ex eis, a præcedentium comitatu separatos, in oratorio quodam, quo se gratia consequendæ pacis intulerant, igne apposito combusserunt, cæteris in fugam coactis. At vero Gualterius cum reliquis agminibus suis Straliciam, Daciæ mediterraneæ metropolim, perveniens, præsidi civitatis de injuria plebi Dei a Bulgaris illata conquestus, plenam est justitiam consecutus; inde igitur ad urbem regiam profectus, et ad præsentiam Alexii imperatoris inductus, postulavit, ut usque ad adventum Petri Heremitæ, de cujus mandato iter arripuerat, exercitum suum in locis urbi vicinis, indulta sibi emendi vendendique licentia, permitteretur habere; quod ei imperator benigne concessit.

De peregrinatione Petri Heremitæ.

Expedition
of Peter the
Hermit.

Post Gualterium, Petrus Heremita primus viam peregrinationis expediens, transcursum Lotharingia, Franconia, Bavaria et Austria, cum quadraginta millibus bellatorum fines attigit Hungarorum; qui tandem ad Malam villam pervenientes audierunt Christianos, qui Gualterium secuti præcesserant, stragem ibi non modicam pertulisse, et videntes spolia et arma eorum in muro civitatis quasi pro trophæo pendente, justa suc-

censi ira ad arma prosiliunt, et urbem violenter A.D. 1096. confringentes incolas pæne omnes aut gladio interimunt aut in flumine vicino demergunt; sic, urbe subacta, quinque diebus manserunt in ea. Petrus vero audiens, quod rex Hungariæ ad vindictam suorum militares copias convocaret, legiones suas omni celeritate ultra flumen, quod vicinum erat, transferri præcepit, cum armentis et manubiis civitatis; et inde octo dierum itinere transcurso, ante urbem Niz turribus et muro fortissimam pervenit, et, ponte fluminis transito, castra fixit ibidem; indeque iter expediens, cum pars major exercitus præterisset, quidam turbati capitis de regione Teutonicorum, aliquantulum ab agminibus præcedentibus remoti, septem molendina juxta pontem memoratum igne concremarunt. Erant autem viri quasi centum, qui, ut suo furori satisfacerent, adjecerunt ad propriam miseriam, et quorundam domicilia in suburbio posita igne similiter succendentes, commisso scelere, exercitui præcedenti sese jungere properabant; at vero regionis illius dominus, quod factum fuerat indigne ferens, cives evocat, arma arripere monet, et ipse primus cum ingenti tumultu hostes insecutus, antequam ad præcedentem exercitum attigissent, atrociter illos invadens omnes morte dignissima peremit. At Petrus hæc omnia penitus ignorans, ut qui præeuntem ducebat exercitum, dum a referentibus casum cognovisset, de consilio suorum illico reversus, fratrum interemptorum funera non sine lachrymis conspexit, scire sollicitè cupiens, quæ causa exstiterit tantæ transgressionis; missis itaque legatis ad majores civitatis, cognoverunt, qui missi fuerant, justa indignatione seditionem fuisse factam; sed quorundam peregrinorum ausu temerario legio tota concitata est, ut injuriam quam pertulerant

A.D. 1096. vindicarent. Erant autem viri quasi mille, qui ad hanc proruperant temeritatem, contra quos quidam ex urbanis egressi bellum ingens cum nostratibus commiserunt; deinde cives, reseratis valvis egressi, quingentos ex nostris super pontem peremerunt, reliquis pæne omnibus, dum fluminis vada nescirent, submersis. Exercitus autem Petri, tantam suorum non ferens injuriam, ad arma convolant, et, configentibus inter se agminibus, ceciderunt ex peregrinis quasi decem millia virorum, et Petri Heremitæ pecunia tota a Bulgaris capta est, retento ejus curru cum omnibus quæ habebat; die autem quarto, recollectis viris, qui dispersi erant per fugam, quasi ad triginta millia, rursus se ad iter accingentes, viam, licet cum magna difficultate, continuant, et maturato itinere Constantinopolim pervenerunt; ubi Petrus imperatoris colloquio fretus, cum per dies aliquot exercitum ibidem recreasset, ex imperatoris mandato, transito Hellesponto, in Bithyniam, quæ prima est Asiæ provincia, descendunt; deinde ad locum supra idem mare situm, cui nomine Cinitoth, venientes, castrametati sunt ibidem.

De interitu triginta millium cruce signatorum.

History of
the Crusades.

Erat autem locus ille in confinio Turcorum positus, rerum omnium et præcipue victualium opulentus; cumque ibidem quasi duobus mensibus consedisset exercitus, coeperunt Latini ad decem millia virorum regionem perlustrare et greges pariter contrahere et armenta, atque versus Nicæam urbem ordinatis agminibus profecti, cum præda maxima, sine suorum dispendio sunt reversi. Porro Teutonici, videntes quod in illo negotio Latinis prospere accidisset, decreverunt et ipsi simile aliquid attentare; unde ad [decem]

millia peditum cum equitibus ducentis versus A.D. 1096.
History of
the Crusades. Nicæam tendentes, ad oppidum quoddam, quatuor milliariis a Nicæa distans, venerunt, et facto impetu vehementissimo, repugnantibus acriter oppidanis sed nihil proficientibus, Teutonici oppidum occupant violenter. Tandem, habitatoribus omnibus interemptis et manubiis cunctis occupatis, castrum muniunt, et loci opulentia simul et amoenitate delectati usque ad principum adventum ibi commanere proponunt; sed Solimannus, regionis illius dominus, audiens quod Teutonicorum gens oppidum suum expugnatum præsumeret detinere, cum omni festinatione illuc contendit, et castrum obsidens violenter expugnat, omnibus quos intus reperit gladio interemptis. Venit interea rumor in castris, Teutonicorum cohortes in manibus Solimanni incidisse; unde veritate comperta, reluctantibus majoribus, de exercitu ad arma prosiliunt universi, et peditum triginta quinque millia cum equitibus quingentis, ordinatis agminibus, ad partes Nicæas contendunt, et in quodam campo Solimannum cum innumera Turcorum multitudine invenientes irruunt potenter in hostes; sed Turci, scientes quod res pro capitibus ageretur, gravissimum peregrinis reddidere conflictum, et, tandem oppressis, dum pondus prælii ferre diutius non valerent, fugam ineunt, agminibus dissolutis, quos Turci gladiis insequentes stragem non modicam nostratibus intulerunt. Ceciderunt ibi de exercitu Petri nobiles, Gualterius Sensavior, cum ¹Reginaldo de Breis et Fulchero Aurelianensi, et de triginta millibus peditum, qui de castris egressi fuerant, simul et equitibus quingentis vix vel unus superfuit, qui carcerem evaderet vel mortem; ecce prælium inobedientiæ quem finem habuit, dum

¹ *Reginaldo de Breis.*] 'Rainaldo de Breis;' Will. Tyr. p. 647.

A.D. 1096.
History of
the Crusades.

contra præceptum imperatoris populus cervicosus arma moverat temeraria, qui consuluit indoctum vulgus, ut pacifice apud Constantinopolim exspectaret usque ad adventum principum illos subsequendum, qui prudentiores ipais erant et ad plenum in militia eruditi. Solimannus vero, non sufficiente quod factum fuerat, in castra irrumpit violenter, et senes, valetudinarios, monachos¹ et ordinatos, matronas, puellas et pueros, in ore gladii interemit multos; quosdam tamen, quorum ætas pro eis intercedebat et facies, ad hoc reservabat illæsos, ut perpetuæ subicerent servituti. Erat autem prope castra fidelium, secus littus maris, vetus quoddam præsidium habitatoribus vacuum, in quo necessitate compulsi ad tria millia peregrinorum se contulerunt, salutem se ibi posse consequi arbitantes; cumque in eo a Solimanno fuissent obsides, sese viriliter defendentes, Petrus ad imperatorem veniens, fassis humiliter precibus, obtinuit, ut missa illuc militia reliquias populi faciat liberari; quod cum factum fuisset, remansit Petrus apud Constantinopolim cum reliquis exercitus, principum exspectans adventum.

De peregrinis quibusdam dolo interfectis.

March of
Godschal.

Secutus est autem hos cruce signatos in peregrinationis voto sacerdos quidam, nomine Godescallus et natione Teutonicus, qui, gratiam habens exhortationis, ad quindecim millia de regno Teutonicorum ad opus crucis in Hungariæ fines conduxit; ubi cum exercitu suo venalia, de mandato regis, bonis conditionibus ab Hungaris accepissent, alimentorum opulentia abutentes et ebrietati vacantes, ad enormes proruperunt injurias, prædas agentes et stragem in po-

¹ Et ordinatos.] 'Et clerum universum;' Will. Tyr.

populum committentes, necnon cum uxoribus Hungarorum et filiabus rem illicitam violenter perpetrantes; unde rex terræ, ira succensus dignissima, populum ad arma concitat in ultionem tantæ transgressionis. Tandem apud Bellegraviam prædictorum multitudinem furiosorum repredientes, cum se præpararent ad resistendum, erant quippe viri fortes et usum armorum habentes, tentant dolo vincere quos viribus nequiverunt. Missa igitur legatione ad Godescallum et primates exercitus, convenerunt eos verbis pacificis in dolo dicentes; ¹ 'Pervenit ad dominum nostrum regem gravis querimonia, quod populo suo enormes nimis intuleritis injurias, mala pro bonis nequiter repedentes; novit præterea rex, quod sunt inter vos viri prudentes et timentes Deum, quibus invitis et renitentibus commissa enormia, quæ regem merito ad iracundiam provocarunt; unde crimen quorundam in omnes refundere verens, decrevit peregrinis parcere in præsentī, unum vobis denuntiat, ut ejus omnino quiescat indignatio, ut et personas vestras et substantiam cum armis omnibus in manibus ejus sine conditione tradatis, alioquin nec unus ex vobis mortem evadet, cum potestatem non habeat populus fugiendi.' Godescallus igitur et principes legionum, de regia benignitate nimis præsumentes, populum totis viribus renitentem induxerunt, ut cum armis et substantia eorum tota in regis potentia se traderent, et sic satisfacerent conquerenti; quod cum factum fuisset, dum misericordiam exspectant, mortem incurrunt; irruerunt enim in populum proditores illi armorum solatio destitutum, non distinguentes justum ab impio, et stragem immatissimam inferentes, locum polluerunt univer-

A.D. 1096.
History of
the Crusades.

¹ *Pervenit ad dominum.*] The whole letter is given by William of Tyre, p. 648.

A.D. 1096.
History of
the Crusades.

sum ex cruore interemptorum et funeribus occisorum. Evaserunt tamen aliqui hoc commune periculum, et ad propria reversi suorum stragem aliis, qui peregrinationis voto adstricti fuerant, referentes; sollicite admonendo, ut prædicti populi nequam præ oculis semper habentes malitiam, prudentius incedant et cautius iter expediant.

*De quibusdam peregrinis Judæos persequentibus
et post interfectis.*

Persecution
of the Ger-
man Jews.

Per idem tempus convenerunt ex finibus occidentis ad ducenta peditum millia et equitum quasi tria millia, inter quos erant viri nobiles Thomas de Feria, Clarenbaldus ¹de Vendolio, comes Hermannus et ²Carpentarius Willelmus. Hi omnes se ad insanias convertentes, et populum Judæorum in oppidis et civitatibus, per quas eis erat transitus, impetentes, multa ex eis millia obtruncabant; et hoc præcipue factum est in Maguntia et Colonia civitatibus, ubi etiam comes, Emico nomine, vir potens et in eadem regione præclarus, eorum cœtibus conjunctus, maleficiorum erat particeps et flagitiorum incentor; qui omnes, transcursum Franconia et Bavaria, cum fines Hungariæ attigerunt, arbitrati sunt quod liceret eis regnum libere introire, sed apud Meezeburc ³ clausum reperientes aditum circa pontem substiterunt. Porro rex terræ ingressum transire volentibus prohibere mandaverat, verens ne, injuriarum quas Godescalci legionibus intulerat memores, in ultionem arma movere inciperent introducti. Unde petita a rege licentia

¹ *De Vendolio.*] 'De Vendolio,' Will. Tyr.

weighty strokes of his axe; Gibbon, ed. Milman, xi. p. 69.

² *Carpentarius Willelmus.*] 'William, viscount of Melun, surnamed 'the Carpenter,' from the

³ *Meezeburc;*] called also by some historians 'Moison;' now Altenburg; see Michaud, i. p. 153, note ¹.

transeundi pacifice, cum sibi esset penitus denegata, proponunt terras, quas circa fluvios et paludes rex possidebat, depopulari, suburbana succendere, et in rebus ejus hostiliter desævire. Accidit ergo die quadam, quod septingenti ex regis militia navigio transeuntes occulto, ut a peregrinorum injuriis regionem tuerentur, casu tamen hostibus subito obviabant, a quibus pæne omnes interfecti sunt, exceptis paucis, qui in carecto et paludibus salvabantur; et hac freti victoria peregrini adjiciunt etiam, ut pontibus fabricatis præsidium expugnent, et iter gladiis præparantes regnum intrent violenter. Deinde pontes quos construxerant mœnibus applicant, et per eorum instantiam ad id perventum est, ut jam pateret introitus peregrinis; sed ecce subito cœlitus incusso victoribus timore, versi sunt in fugam, causam penitus ignorantes, sicque, peccatis exigentibus, terga hostibus ostendentes contulerunt audaciam civibus desperatis, qui illos fugientes viriliter insecuti mortem eis inevitabilem intulerunt. Ex quibus comes Emico, cum legionibus fugiens dissolutis, in suam vix patriam est reversus, alii vero nobiles, quos prænominavimus, per Thariciam exitium declinantes ad Italiam pervenerunt; unde et quidam de principibus, idem iter agentibus, qui Dyrrachium navigare proposuerant, se in Græciam contulerunt.

A.D. 1096.
History of
the Crusades.

*De progressu ducis Godefridi et sociorum ejus in
opus crucis.*

Anno supradicto, qui est annus Domini M^oXCVI., mense Augusto, decimo quinto die mensis, Lotharingæ dux Godefridus, vir illustris, post Petri Heremitæ et Godescalci aliorumque progressum miserabilem, ut prædictum est, convocatis

March of
Godfrey of
Bouillon.

A.D. 1096.
History of
the Crusades.

viæ consortibus, iter aggressus est. Erant autem qui se illi conjunxerunt viri nobiles, Baldewinus prædicti ducis frater uterinus, Baldewinus Hamaucorum comes, Hugo comes de Sancto Paulo et Engerammus filius ejus, comes de Gres Garnerius, Reginaldus comes Tullensis et frater ejus Petrus, Baldewinus de Burgo, Henricus de Ascha, Godefridus frater ejus, Dodo de Cons, Cono de Monte acuto; quos sequebantur Frisones, Saxones, Lotharingi, et quicquid gentium jacet inter fluvios Rhenum et Garumnam. Hi omnes individuo comitatu incedentes per Austriæ provinciam et Hungariam, regi datis obsidibus, ad Belligraviam, Bulgariæ oppidum, et inde ad Niz et Straliciam pervenerunt; inde ad Daciam mediterraneam, quæ alio nomine Mesia dicitur, et ad ¹claustra sancti Basilii descendentes, Philippolim urbem nobilem et copiosam attigerunt; ubi cognito quod Hugo magnus, Philippi regis Francorum frater, cum aliis quibusdam ab imperatore Alexio in vinculis teneretur, dux magnificus Godefridus, missis legatis, rogat ut viros prædictos et cruce signatos solutos abire permittat. ²Prædictus enim Hugo, vir illustris, quasi inter primos iter aggressus, Alpibus transcensis, in Apuliam per Italiam descenderat, et cum exiguo comitatu apud Dyrrachium mare transiens substiterat, peregrinos qui sequebantur exspectans; ubi a præside regionis vinctus et imperatori traditus, tanquam prædo et homicidii reus tenebatur in carcere. Sed cum nuntiis ducis præcise negaretur, de communi consilio per octo dies

¹ *Claustra sancti Basilii.*] 'Probably some Greek convents situated in the defiles of Mount Hæmus;' Mat. Paris, 1840, p. 111, note.

² *Prædictus . . . Hugo.*] Compare with the account following Albertus Aquensis, p. 200, and Will. Tyr. p. 654.

regionem totam cum legionibus suis depopulantes affligunt; hoc audiens imperator nuntios ad ducem dirigit, rogans ut a praeda se cohibens nobiles recipiat expeditos. Dux igitur, pacatis legionibus, Constantinopolim pervenit, ubi etiam prædictos nobiles incolumes suscepit; erant autem cum Hugone magno Drogo de Neella, Clarenbaldus de Vendolio, Willelmus Carpentarius, qui omnes duci de sua liberatione gratias exsolverunt.

A.D. 1096.
History of
the Crusades.

De nequissimo imperatore Alexio.

Alexius autem imperator Græcorum, vir nequam et subdolus, cum esset in palatio ¹ Nichofori prædecessoris sui summus et princeps militiæ, contra dominum suum maliciose recalcitrans, quinto vel sexto ante hanc expeditionem anno, domino depulso, imperium invaserat et invasum nequiter detinebat; semper propositum habens fallendi sæpe cum peregrinis verba pacifica loquebatur in dolo, suspectam jugiter habens multitudinem cruce signatorum et militiæ probitatem. Unde, si quandoque nocere cessavit, non hoc virtutis exstitit, sed timoris; nam dux Godofridus cum ante urbem Constantinopolitanam tentoria fixisset, adsunt nuntii imperatoris, ipsum ducem invitantes, ut ad imperatorem cum paucis introire festinet. Dux vero, habito concilio, illuc ire distulit, unde indignans imperator forum rerum venalium ducis legionibus interdixit; porro principes alimentorum metuentes defectum, per suburbana longe lateque hostiliter discurrentes, greges undique contrahunt et armenta, et tantam in castra alimentorum deferunt opulentiam, ut usque ad satietatem etiam minores abundant;

The emperor
Alexius.

¹ Nichofori.] 'Nicofori,' C.

A.D. 1096. unde imperator compulsus commercium restitui
History of iterato præcepit.
the Crusades.

*De motione Boamundi principis in opus
crucis.*

Bohemond
and his fol-
lowers.

Interea,¹ dum hæc apud Constantinopolim geruntur, dominus Boamundus, Roberti Guiscardii filius, princeps Tarentinus, qui ante hiemem cum suo exercitu Adriaticum mare transiens Dyrrachium usque pervenerat, per deserta Bulgariæ ad suos, qui eum sequebantur, pedetentim appropians accedebat. Adhæserant namque ei viri quidam nobiles potentes, quorum hic in parte nomina subponemus; ²Tancredus Willelmi marchionis filius, Richardus de Principatu et Rainulfus frater ejus, Robertus de Anxa, Hermannus de Carvi, Robertus de Surda valle, Robertus Turstani filius, Humfridus filius Radulfi, Richardus filius comitis Ranulfi, comes de Russillon et fratres ejus, Boeleis Carnotensis, Alberedus de Cognano, Humfridus filius ejus; hos autem sequebantur populi Italici, et quicumque a Tyrreno mari in Adriaticum usque sinum conversabantur. Hi omnes usque ad urbem Castoream Boamundi vexilla secuti, cum a civibus venalia populo non exhibebantur, contrahere greges et armenta compulsi sunt violenter. Indeque progressi in regione Pelagonia castra statuerunt; ubi audientes quod in vicino erat municipium solis hæreticis habitatoribus refertum, illuc sub celeritate contendunt, et, castrum vio-

¹ *Interea.*] William of Tyre, p. 658.

² *Tancredus Willelmi.*] Ordericus Vitalis calls Tancred 'Odonis Boni, marchisii, filium,' whose authority Muratori fol-

lows, rather than that of William of Tyre, from whom the text is taken. If for 'filius' we read 'frater,' the difficulty would be solved. *Rer. Ital. Scriptt.* v. p. 282.

lenter occupantes et ædificia igne conflagrantes, prædam immensam et opima inde spolia abstulerunt.

A.D. 1096.
History of
the Crusades.

De peregrinatione comitis Tholosani.

Subsecuti sunt peregrinos prædictos comes Tholosanus ¹Ramundus, et episcopus Podiensis Aimerus, in negotium crucifixi. Erant autem cum eis in gente sua viri generis præclari, Wilhelmus, Aursiensis episcopus, et comes Bainbaldus, Gaustus de Bediers, Girardus de Rossillon, Willelmus de Monte Pessulano, Willelmus comes Forensis, Reimundus Pelez, Gantonius de Bar, Willelmus Amanen; hos secuti sunt Gothi et Wascones, et quicunque cruce signati inter Pyrenæum et Alpes diffunduntur. Hi omnes præfatos subsequentes cruce signatos, per Italiam et Lombardiam, et per regionem quæ Forum Julii dicitur, in Histriam, et tandem in Dalmatiam descenderunt. Cumque per dies quasi quadraginta omnem Dalmatiam multo pertransissent periculo, demum Dyrrachium pervenerunt; ubi et comes literis imperatoris exhilaratus iter arripuit, transcursisque montibus et silvis et universa Epirotorum regione, demum in pagum, cui Pelagonia nomen est, copiis omnibus redundantem, tentoria statuerunt; ubi cum ibi venerabilis Podiensis episcopus longius a castris tentoria fixit, hospitandi commoditate ductus, a Bulgaris irruentibus captus est. Sed dum unus ex prædonibus aurum ab eo quæreretur, ipsum contra cæteros tuebatur; inter quos excito tumultu, ad voces decertantium exercitus commotus est uni-

Raymond of
Tholouse.

¹ *Ramundus.*] 'It is singular enough that Raymond of S. Giles, a second character in the genuine history of the Crusades, should shine as the first of heroes in the writings of the Greeks (Anna Comnen. Alexiad. x. xi.) and the Arabians (Lonqueruana, p. 129).' Gibbon, xi. p. 33, note.

A.D. 1096.
*History of
the Crusades.*

versus, et, armis arreptis, irruentes in maleficos prædictos ex eorum manibus episcopum eruerunt. Denique resumpto itinere, peregrini Thessalonicam transeuntes et omnem Macedoniam, continuatis laboribus apud Rodesium, urbem maritimam super Hellespontum sitam itinere dierum quatuor distantem a Constantinopoli, pervenerunt; ubi legati principum, qui præcesserant, comiti occurrentes monuerunt instantius, obnixè cohortantes, ut, peractis apud imperatorem negotiis, ipsos subsequi maturaret. Victus igitur comes tam imperialium quam principum petitione, relicto exercitu sub custodia episcoporum et virorum nobilium qui in castris erant, ipse cum paucis Constantinopolim properans ad imperatorem ingressus est, a quo cum omni reverentia susceptus cum multa instantia exhortatus, ut imperatori fidelitatis iuramentum, secundum formam aliorum principum qui eum præcesserant, exhiberet, negavit plane; unde indignatus imperator insidiabatur illi et ejus exercitui, præcipiens itaque militibus suis, ut repente in legionibus comitis irruentes usque ad mortem persequi attemptarent; igitur centuriones imperatoris et quinquagenarii, agminibus militibus prærogati, domini jussionem exsequentes, clam et de nocte in comitis irruunt expeditiones, quos non præmunitos inveniunt ex eis plurimos peremerunt. Comes vero hæc audiens imperatori prodicionis objecit infamiam; unde facti poenitens, Boamundum, qui adhuc in ulteriore maris littore cum suis residebat, ad se facit evocari, ut per ejus et principum suorum interventum comitis sibi animum reconciliare possit; qui ad ejus vocationem venientes, (licet multum displiceret quod factum fuerat,) cum viderent quod non esset ultionis locus, cum ad majora

properarent, ad exhortationem eorum comes et imperator reconcilian-^{A.D. 1098. History of the Crusades.}tur; et, juxta formam fidelitatis ab aliis factam, juramentum exhibens, in plenam gratiam reversus donis ingentibus est honoratus. Forma autem fidelitatis hæc est, in quam omnes consenserunt totius occidentis principes; Quod civitates et castella cum possessionibus aliis, quæ ad jus imperatoris spectare videbantur, si ea possent subjugare, sibi redderent incontinenti, salvo principibus manubiis omnibus in eisdem inventis; quod quibusdam ex nobilibus nimis videbatur iniquum, ut sui sanguinis effusione mercarentur commodum alienum. Imperator autem, ut satisfaceret peregrinis, juravit quod ipsis auxilium fidele impenderet et consilium, quibus possent inimicos fidei debellare. Venit interea Constantinopoli comitis exercitus, qui statim mandato ipsius ad eos qui se præcesserant transiens cæteris legionibus est conjunctus.

De peregrinatione Roberti ducis Normannorum et sociorum ejus.

Hoc denique tempore Robertus, dux Normanniæ, cruce signatus, iter Hierosolymitanum omnium peregrinorum novissimus arripiens, posuit Normanniam in ^{Robert of Normandy.} ¹vadimonium fratri suo regi Wilhelmo, acceptis ab eo decem millibus libris argenti. Junxerunt autem se ejus agminibus Robertus comes Flandrensis, Eustachius comes Bononiensis, Stephanus comes Blesensis, comes Carnotensis, comes Stephanus Albemarlensis, Ro-

¹ *Vadimonium.*] Will. Gemeticensis; ed. Camden, p. 672. 'He pawned the duchy for one hundredth part of the present yearly revenue. Ten thousand marks may be equal to five hundred thousand livres, and Normandy annually yields fifty-seven millions to the king. (Necker, *Administr. des Finances*, i. p. 287;)' Gibbon, xi. p. 32, *note*.

A.D. 1096.
History of
the Crusades.

throdus comes Perticensis, Rogerus de Barnevilla, de Britannia viri magni Fergandus et Conanus; hos quoque sequebantur Angli, Normanni, Flandrenses, Britones, Andegavenses, Galli occidentales, et omnes populorum cunei, qui ab oceano Britannico usque ad Alpes mediterraneo tractu degebant. Isti omnes in negotium crucis profecti in Apuliam et Calabriam circa hiemis ingruentis initia, nivium et glaci-
erum evitantes incommoda, descenderunt ibidem, expectantes donec aura felicior arrideret. Circa idem tempus fundata est ecclesia Norwicensis, et in ea pro clericis monachi surrogati.

De obsidione Nicææ civitatis a cruce signatis facta.

A.D. 1097.
Siege of
Nice.

Anno Domini M^oXCVII. dux Godefridus cum suis legionibus apud Constantinopolim, dux Boamundus cum suis apud urbem Castoream, comes Tholosanus ¹cum suis apud Pelagoniam, celebres Dominicæ nativitatis dies transigentes, decreverunt, unusquisque in loco suo, intuitu religionis, manus a præda et qualibet injuria cohibere. Postea omnes in vere sequenti, compositis sarcinis, vehiculis et clitellis iter aggredientes, versus Nicæam urbem pedetentim incedunt; qui tandem ad Nicomediam, quæ Bithyniæ metropolis est, venientes, habuerunt obvium venerabilem sacerdotem Petrum Heremitam, qui cum paucis, qui sibi superfuerunt, reliquis legionibus occurrens, eorum coetibus conjunctus est. Principibus salutatis, ubi ab omnibus benigne susceptus, de suorum amissione plurimum condolebant et multa ei donaria contulerunt. Multiplicatis igitur ar-

¹ *Cum suis.*] The followers of Raymond are called by the historians Provinciales, from the old denomination of Provincia Romana, or Provincia Narbonensis, including Languedoc, Dauphiné, and Provence. See Raimund de Agiles, p. 144.

matorum copiis, et moderamine congruo iter expedites, Nicæam per Dei gratiam attigerunt; A.D. 1097.
History of
the Crusades. ubi castris in gyrum dispositis, loca tamen venturis legionibus reservantes, urbem mense Maio, decimo quinto die mensis, in die videlicet Dominicæ ascensionis, obsederunt. Comes vero Tholosanus negotiis pertractatis, sumpta ab imperatore licentia, ad urbem prædictam velox pervenit, et cæteris se principibus obsidionem agentibus cum legionibus conjunxit.

Qualiter dux Robertus venit ad obsidionem Nicææ civitatis.

Audiens¹ autem dux Normannorum Robertus, Siege of Nice. Nicæam urbem a principibus, qui ipsum præceserant, jam esse obsidione vallatam, convocatis viæ consortibus sarcinisque compositis, ad mare descendit; et moram, quam fecerat in Apulia, redimere cupiens, cum omni tranquillitate Illirico, Macedonia, et utraque Thracia transcursis, Constantinopolim pervenit. Ubi ab imperatore vocatus, more aliorum principum, fidelitatem tam ipse quam comites qui cum eo venerant fecerunt; et inde in ampliorem recepti gratiam, in auro, vestibus pretiosis, vasis tam artificio quam materia admiratione dignis, holosericis quoque inauditæ æstimationis, dona susceperunt, qualia prius non viderant, et quæ ipsis etiam receptoribus stuporem inferrent, dum rerum antea visarum excederent dignitatem. Deinde sumpta ab imperatore licentia, transitoque Hellesponto, cum suis legionibus Nicæam pervenerunt, a principibus, qui eos prævenerant, magnæ devotionis amplexu suscepti, qui locum sibi in obsidione deputatum obtinentes castra magnifice statuerunt.

¹ Audiens autem dux.] Will. Tyr. pp. 663, 664.

A.D. 1097.
History of
theCrusades.

Hic igitur primum ex diversis agminibus unus Dei viventis factus est exercitus, ubi ¹legionibus numeratis inventi sunt habere peditum sexcenta millia, equitum vero loricatorum centum millia, qui omnes in gyrum prædictæ urbis considentes laborum suorum cum omni devotione fructum Domino consecrarunt.

De pugna inter Christianos et Turcos, et nostrorum victoria gloriosa.

Siege of Nicea.

Nicæa,² urbs magna et rerum omnium opulentissima, una est de civitatibus Bithyniæ, cujus dominus erat quidam Turcorum potentissimus, simul et totius regionis, nomine Solimannus, qui lingua Persarum rex interpretatur. Hujus autem antecessores ab imperatore Constantinopolitano, Romano nomine, qui ante hunc Alexium erat tertius, has bello occupaverant regiones et easdem huic tradiderant Solimanno; possidebat autem provincias universas a Tharso Ciliciæ usque ad Hellespontum, ita ut in confinio Constantinopolitanæ civitatis procuratores suos haberet, qui tributa et vectigalia totius regionis ad commodum domini sui colligerent et collecta confiscarent. Ipse autem cum multitudine copiosa armatorum in montibus vicinis, ³vix ab obsidione decem milliaribus distans, opportunitatem quærebat, quo ordine urbem posset a cruce signatorum inquietudine liberare. Tunc Solimannus, ut cives obsessos consolaretur, duos ad illos direxit nuntios, qui navigio per lacum ad urbem descenderent, et mandata sibi imposita ad cives obsessos occulte perferrent; sed unus ex illis, qui

¹ Legionibus numeratis.] Compare Fulcher. Carnot. p. 387.

² Nicæa, urbs magna.] Will. Tyr. p. 666.

³ Vix ab obsidione... distans.]

‘Vix a nostro exercitu decem distans milliaribus.’ Will. Tyr. p. 666.

missi fuerant, a nostris captus est, et alter gladio confossus. Principes autem nuntium, qui A.D. 1097.
History of
the Crusades. vivus captus fuerat, in arcto ponentes, didicerunt ab eo, quod Soldanus in crastino venturus erat, ut obsidionem solveret et illos de instanti periculo liberaret. Solimannus igitur in crastino circa horam tertiam, ut nuntius prædixerat, cum quingentis armatorum millibus ex montibus ad plana descendens, præmisit decem millia equitum ad portam meridianam, quæ comiti Tholosano commissa fuerat, ut cum impetu multo in ejus irruant legiones; a quibus accepti, et conatibus mirabiliter confractis et aciebus dissolutis, jam erant in fugam versi, cum ecce Solimannus, cum majoribus superveniens copiis, illos, qui dissoluti erant, iterum reducens in nostros redire compellit. At vero dux Godefridus et dominus Boamundus, comesque Flandrensis, cum suis ad unguem armati, videntes comitis exercitum supra vires fatigari, irruunt constanter in hostium legiones, et, interfectis ex eis ad quatuor millia et nonnullis captivatis, in fugam eos compulerunt. Nostri quoque hac prima potiti victoria obsidionem continuant, dispositis in gyrum militaribus catervis in hunc modum; Ad portam orientalem sedit dux Godefridus cum duobus fratribus suis et eorum catervis; ad portam septentrionalem dominus Boamundus cum Tancredo et aliis principibus suis; ad portam australem comes Raimundus et episcopus Podiensis; ad portam occidentalem dux Normannorum Robertus, et comes Flandrensis, cum suis armatis: sic ergo ex omni parte urbs vallata est, ita quidem quod antea non perlustrarunt radii solares militiam tam præclaram. Deinde principes nostri, ad terrorem civium inclusorum, capitibus occisorum amputatis et machinis immissis, in urbem projecerunt; mille

A.D. 1097. *History of the Crusades.* capita, cum quibusdam captivis, ad imperatorem dirigentes.

De subfossione et ruina turris.

Siege of Nice.

His ita gestis, placuit principibus ut petrarias aliasque¹ machinas ad muros urbis applicarent; dumque in hoc attentius artifices laborarent, et urbem frequentibus impugnassent congressionibus, curriculo septem hebdomadarum, quadam die conducto de more insultu, duos nobiles, Baldewinum videlicet Calderon et Baldewinum de Gant, unum jactu lapidum, alterum jactu sagittæ, dum animosius in urbis expugnatione decertarent, nostri misero infortunio amiserunt. In alio quoque similiter conflictu, de principum concilio iterato, comes Willelmus de Foreis et Galo de Insula sagittis confixi ceciderunt; Guido præterea de Possessa, vir nobilis, ibidem carne solutus est, gravi infirmitate correptus. Quadam iterum die, dum principes universi machinas suas certatim ad murum applicarent, comes Hermannus et Henricus de Ascha, Theutonici, instrumentum quoddam satis artificiose composuerunt, in quo equites viginti componentes ad murum applicuerunt, quæ tandem [machina], instantibus ad defensionem, magnorum impulsu lapidum ita contrita est, ut eos qui infra erant comprimeret universos; fervebant autem alii nihilominus in opus inceptum, et assiduis insultibus requiem civibus subtrahebant. ²Lacus tamen civitati adjacens nostrorum præcipue præpediebat opus, nam cives per eum liberius navigantes

¹ *Aliasque machinas.*] For an account of the engines used at sieges, etc. in the middle ages, see Muratori, *Antiq. Ital.* tom. ii. p. 452, *seqq.*

² *Lacus.*] 'I cannot forbear remarking the resemblance between the siege and lake of Nice with the operations of Hernan Cortez before Mexico.' Gibbon, xi. p. 57, *note.*

victum et alimentorum copias, in nocumentum principum, intulerunt in urbem; at principes, adhibitis ad lacum navibus et armatis impositis, victualia civibus subtraxerunt. <sup>A.D. 1097.
History of
the Crusades.</sup> ¹Ad turrin quoque quandam, quæ erat in parte australi civitatis cæteris omnibus eminentior et fortior, ad expugnandum, cum omnia deficerent argumenta, tandem adhibuerunt suffossores, qui eam cum multo labore suffodientes, et ligneis materiis sustentantes, supposito dein igne quo ligna consumerentur, dum materia in cineres esset redacta, turris cum tanto fragore corruit, ut, instar terræmotus, audientium corda perturbans non modicum ingereret sua ruina terrorem. Ad sonitum igitur tantæ ruinæ, excitatæ legiones ad arma convolant, animos acuunt, quasi urbem protinus ingressuri.

De captione Nicæ civitatis et de remuneratione imperatoris.

Solimanni vero uxor, ex turris ruina in de- ^{Siege of Nice.} sperationem versa, navibus cum suis per lacum devecta ab urbe clam egreditur, sed nostri, qui in lacu erant in navibus ad explorandum immissi, fugientem capiunt, et captam principibus præsentant; captis igitur cum illa duobus filiis suis adhuc tenellis, sub arcta cum matre custodia deputantur. Dux magnificus Godefridus Turcum quendam, qui multos ex nostris telis confoderat, et insuper principes verbis probrosis afficiebat, visa opportunitate, sagitta cerebro perforato, extra murum in fossatum præcipitem dedit. Tunc undique omnes ad insultum animati, lituis perstreptentibus et tubis, aggrediuntur urbem; repletur aer clamoribus, non prosunt inclusis sagit-

¹ *Ad turrin quoque.*] Will. Tyr. pp. 669, 670.

A.D. 1097.
History of
the Crusades.

tæ, non tela ignita, non lapides aut ligna, non vires, non arma, non missilia augmentata. Tunc cives ad deditionem compulsi resignaverunt urbem ¹Tacino cuidam imperatoris ministro, quod nostris principibus ad majora properantibus satis placuit, juxta quod fuerat imperatori concessum; receperunt autem peregrini sclavos suos omnes, tum illos, qui in obsidione capti erant a civibus, tum illos, qui de exercitu Petri a Solimanno capti fuerant, ut superius est relatam. Principes igitur ²nuntios ad imperatorem dirigentes hortati sunt instantius, ut ad partes illas tot de suis principibus mittat qui sufficiant ad custodiam civitatis. At imperator lætabundus et gaudens ex familiaribus suis quosdam direxit, qui urbem cum omni captivorum substantia in auro et argento et omni genere supellectilis susciperent, per quos etiam singulis peregrinis donaria transmittens ingentia, tam literis quam viva voce benevolentiam singulorum captabat, et pro tam laborioso servitio et imperii sui tanto incremento gratias refert copiosas. Capta est autem urbs Nicæa anno Domini millesimo nonagesimo septimo, ³mense Julio, vigesimo die mensis.

De progressionē cruce signatorum et damnosa victoria eorundem.

Battle of
Dorylæum.

Soluta igitur obsidione, iterum mandato principum cruce signatorum ad proficiscendum invitatur exercitus, et compositis sarcinis tertio kalendas Julii iter arripuit, et pontem quendam

¹ Tacino.] He is called Tani-
nus by William of Tyre; p. 671.
² Nuntios ad imperatorem.] The
message may be found at length,
Will. Tyr. p. 672.

³ Mense Julio.] This should be
'Junio,' according to Will. of
Tyre and the rest. See also, be-
low, the date of the battle of
Dorylæum; p. 89, l. 1.

transeuntes in duo exercitum diviserunt: dominus Boamundus et dux Normannorum Robertus, comes Blesensis Stephanus, Hugo de Sancto Paulo, et Tancredus, cum suis cohortibus laevam secuti in vallem, cui nomen est Gorgoni, pervererunt; reliqui vero omnes dextram tenentes, vix a castris praedictorum duobus distantes miliaribus, dietam compleverunt. Solimannus vero illatae memor injuriae, in crastino circa horam diei secundam, adest cum Turcorum agminibus infinitis, quorum numerus ducentorum millium summam excedere dicebatur; nostri vero, per exploratores eorum adventu praecognito, sarcinas et ¹currus cum debilibus suis secus arundinetum in vicino positum locaverunt, et ipsi ad arma convolantes equos praeparant, quasi cominus pugnaturi, et missis nuntiis ad alium exercitum, a quo temere recesserant, hortantur attentius ut auxilium [conferant] suis legionibus desperatis; sed interim, nostris invitis, bellum committitur horribile et damnosum, in quo Christiana contrita sunt agmina vehementer, nam equi eorum insolitum non ferentes clamorem Turcorum, buccinarum clangorem, ictusque taburcinorum, calcaribus non parebant. Dum igitur Christiani fugam inire cogerentur, supervenit magnificus dux Normannorum Robertus, clamans et dicens, 'Quo fugitis milites? quo fugitis? equi Turcorum nostris velociores sunt, unde fuga praesidio non est; melius est enim bene mori, quam turpiter vivere; mecum sentite, me sequimini.' Hæc cum dixisset, in quendam Turcorum regem lanceae direxit aciem, quæ scutum illico et lorica cum corpore perforavit; secundum quoque, et tertium similiter, in mo-

A.D. 1097.
History of
the Crusades.

¹ *Carrus.*] 'Carrus Turcos,' C.

A. D. 1097.
History of
the Crusades.

mento confossos prostravit; tunc animus rediit Christianis, pugnaque gravissima committitur et horrenda. Cæsi sunt in illo conflictu de nostris duo principes; nam Willelmus, Tancredi frater, dum regem quendam Turcorum lancea transfigit, ejusdem regis lancea perforatur; Godefridus quoque de Monte, dum caput cujusdam pagani amputat, sagitta perforatur; tertius, ¹Parisiacensis Robertus, eodem mortis genere vitam finivit: ceciderunt autem in hoc conflictu ad duo millia peregrinorum, deficientibus agminibus et in fugam compulsis. Sed cum sic afficeretur populus Christianus, ecce alius exercitus, quem ducebat dux Godefridus, cum quadraginta millibus armatorum, qui omnes acriter in acies irruunt perversorum et atrociter satis et animose decertantes, dum Turci infideles tot hostes supervenisse conspiciunt, quasi cælum super se ruiturum expavescunt, cum duce suo Solimanno præsidium fugæ capessunt; quos fugientes Christiani tanta persequuntur instantia, ut per quatuor milliaria ultra eorum castra continuam operarentur ex eis stragem, et captivos omnes, quos Turci ceperant, reducentes, ad castra eorum sunt reversi; ubi reperientes copiam auri, argenti, jumentorum cum gregibus, armentis et victualibus infinitis, collectis papilionibus et tentoriis, equis pariter et camelis, in castra propria sunt reversi. Cecidisse autem dicuntur ea die de numero hostium, et apud suos, virorum potentium ²ad tria millia. Actum est

¹ *Parisiacensis Robertus*;] supposed to have been the same with him who had before presumed to ascend the throne and place himself by the side of Alexius. His death is recorded in the *Alexiad*. See Gibbon, xi. p. 50, *note*.

² *Ad tria millia*.] The princes of the Crusaders in their public letter to Europe, on the events of the war, wrote that thirty thousand Turks were killed in the action and three thousand Christians. Martene, *Vett. Scriptt. Ampl. Coll.* i. 568.

itaque hoc prælium die kalendarum Juliarum, A.D. 1097.
History of
the Crusades.
pugna multum dissimili, cum Turcorum centum
quingenta millia contra Christianos quinquaginta millia decertarent.

De progressu peregrinorum a Nicæa usque ad Antiochiam in regionibus subjugatis.

Postquam autem per triduum moram, sibi et Advance
on Antioch.
equis necessariam, in loco certaminis protraxissent, lituis monentibus, se iterum ¹ad iter accingunt, et transcursum Bithynia universa, Pisidiam sunt ingressi; ubi casu in provinciam arentem et inaquosam descendentes, ibidem positis [castris], importunitate ardoris [et] molestia cœpit populus ita deficere, ut plusquam quingenti spiritum exhalarent; tandem his erepti periculis descendunt in regionem uberrimam, juxta Antiochiam minorem, quæ Pisidiæ metropolis est. Ex hinc quoque turmas suas dividentes dispersi sunt per provincias, ut eas explorarent, quo possent ad principes earum perferre notitiam; qui a castris divisi Heracleam, Lycaoniæ urbem, prætereuntes ad Iconium ejusdem regionis metropolim pervenerunt, quam omni habitatore vacuum invenerunt; Turci enim civitates et castella deserentes, cognito peregrinorum adventu, non habebant fiduciam resistendi; indeque Marasiam urbem transeuntes, Ciliciam sunt ingressi. Habet autem Cilicia ab oriente Coelo-syriam, ab occidente Isauriam, a septentrione juga montis Tauri, ab austro Cypricum mare; habet etiam duas urbes metropolitanas, Anavarzan et Tharsum, doctoris gentium Pauli natale solum; hæc civitas subdita est Baldewino, fratri ducis Gode-

¹*Ad iter accingunt.*] 'The journey of Col. Macdonald Kinnear in Asia Minor throws considerable light on the geography of this march of the Crusaders. Gibb. xi. p. 60, note by the Editor.

A.D. 1097.
History of
the Crusades.

fridi. Robertus dux Normannorum quandam cepit urbem Azena vocatam, et dedit eam suo militi Simeoni. Dux Boamundus et comes Reimundus ceperunt aliam urbem, quam Petro de Alpibus contulerunt; inde ad Oxan profecti urbem obtinuerunt, et Petrus de Russillun cepit Rufam et plurima castella subegit. Guelfus quidam, natione Burgundus, Adama urbem subjugavit, et Tancredum supervenientem in ea benigne suscepit. Tancredus inde profectus ¹Mamistram venit, et, Turcis interfectis, urbem subjugavit; inde ad minorem Alexandriam descendens urbem obtinuit et provinciam sibi totam subegit. Baldewinus, frater ducis Godefridi, ad majorem reversum exercitum, assumpta militia, in partes septentrionales descendit, et regionem totam usque ad Euphratem in sua jura recepit: exiit ergo fama ejus ad cives Edessanos, qui trans flumen habitabant, quod tantus princeps de gente occidentis advenerat, ²qui vocantes eum humiliter rogabant, ut sibi et suæ civitati præesse dignaretur. ³Est autem Edessa nobilis Mesopotamiæ civitas, quæ alio nomine Rages appellatur, ad quam Tobias senior Tobiam filium suum misit, ut a Gabelo cognato suo reposceret decem talenta; ad hanc veniens Baldewinus, a duce urbis et populo universo cum gloria suscipitur et honore. Inde urbem Samosatam adveniens, cum vidisset eam quasi inexpugnabilem, datis aureorum decem millibus, emit eam a duce civitatis et in sua jura recepit; et inde ad Sororgiam trans-

¹*Mamistram.*] 'Mamistram,' C.

²*Qui vocantes eum.*] The governor of Edessa at this time was Theodore, or Thoros, a Greek, placed there by the emperor of Constantinople. Michaud, Hist. des Crois. i. p. 254, where the

reader may find a detailed account of the revolution of Edessa, collected from Albert of Aix and Will. of Tyre, compared with Matthew of Edessa.

³*Est autem Edessa.*] Compare also Will. of Tyre, p. 682.

iens, obsedit illam et cepit. Quod cum factum A.D. 1097.
History of
the Crusades. fuerat, liber commeatus ab Edessa usque ad Antiochiam transire volentibus patebat. Major interea exercitus ad urbem Mareseam profectus, quam Turci præ timore vacuam reliquerant, Christianos in ea solummodo invenerunt. Inde miserunt Robertum ducem Normannicum ad urbem Artasiam, cum comite Flandrensi; quorum adventum cum cives cognoverunt, Turcos omnes, qui eos multo jam elapso tempore oppresserant, necaverunt, et extra urbem omnium capita projecerunt. Distat autem hæc civitas ab Antiochia milliaribus quindecim, quæ etiam Calquis alio nomine nuncupatur.

De transitu cujusdam pontis et obsidione Antiochie.

His ita gestis, revocatæ sunt omnes legiones Passage of
the Orontes. dispersæ per diversas provincias, et, exercitu redintegrato, generale fit interdictum inter eos, ut nullus de cætero nisi jussus præsumat ab exercitu separari. Mane autem facto, acies versus Antiochiam dirigunt; sed quoniam fluvius ¹Orontes, qui et vulgari appellatione ²Fer dicitur, in via medius erat, super quem pontem audierunt fortissimum esse obstaculum, miserunt Robertum ducem Normannicum cum sociis expeditis, qui itinera prætentarent, et, si quid difficultatis emergeret, principes sequentes super eo redderent certiores; præcedebat ergo dux majores legiones, donec ad prædictum pontem pervenit. Erat ³pons lapideus, in utraque fronte turres

¹ *Orontes...super quem pontem.*] This bridge was over the Ifrin, not the Orontes, at a distance of three leagues from Antioch. See Wilken, vol. i. p. 172; Gibbon, xi. p. 62, note by the Editor.

² *Fer*;] called by Albert of Aix Farfar, p. 228.

³ *Erat pons lapideus*;] called Geser Hadid; consisting of nine arches, with two towers built upon it: see Pococke, Descript. of the East, vol. ii. p. i. p. 172.

A.D. 1097.
History of
the Crusades.

habens fortissimas, in quibus centum viri armis strenui, balistarum usum habentes, erant deputati, qui pontem vel fluminis vadum volentes transire violenter arcerent; advenerant præterea ab Antiochia equites septingenti, qui, in ulteriori fluminis ripa constituti, transitum nostris negare pro viribus decertabant. Ad hunc quoque pontem cum transire non poterat dux Robertus, ab hostibus prædictis impeditus, fit ibidem conflictus asperimus, quod usque ad adventum majoris exercitus non cessabat. Postquam ergo universæ convenerant legiones, lituis perstreptentibus et tubis, pontem invadunt, viribus totis hostes repellunt, et alii interim, vado reperto, flumen potenter transeunt, et ripam ulteriorem, hostibus fugatis, attingunt; deinde translato exercitu universo, castra statuerunt, et die sequenti inter montes et fluvium, viam regiam sequentes, ante urbem infra milliare unum castra locaverunt.

Siege of
Antioch.

Est¹ autem Antiochia civitas præclara, ab Antiocho filio Alexandri Macedonis dicta, eo quod illam caput statuerat regni sui; in hac postmodum apostolorum princeps cathedram tenuit pontificalem, sub Theophilo viro venerabili, qui erat in civitate potentissimus, a quo etiam fuit Theophilis nuncupata; hæc quoque priscis temporibus dicta est Reblata, ad quam Sedechias, rex Judæ, ante Nabuchodonosor regem ductus est et oculis privatus. Sita est in provincia Syriaceles, quæ majoris Syriæ pars esse dignoscitur, agros habens uberrimos, rivis ac fontibus delectabiles et amœnitate singulares. Erat autem dominus civitatis ²quidam Axianus, natione

¹ *Est autem Antiochia.*] For a description of Antioch see Pococke, vol. ii. p. i. pp. 188-193.

² *Quidam Axianus.*] So Will. of Tyre: by Robert the Monk he is called Cassianus; by Fulcher of Chartres, Gratianus; and by Albert of Aix, Darsianus. His

Turcus, qui de familia fuerat magni Soldani Persarum, nomine Belfecho, qui provincias illas omnes suo, expulsis Christianis, subjugavit imperio. Placuit itaque principibus occidentis ut ad urbem accedentes eam obsidione vallarent; unde urbi appropinquantes, decimo quinto calendas Novembris acies in gyrum in hunc modum disponunt; cum igitur quinque essent portæ civitatis, quarum duæ propter fluminis vicinitatem non poterant obsideri, dimisit illas exercitus inobsessas, reliquis tribus obsidione vallatis. Superiorem¹ igitur portam obsedit Boamundus, cum his qui ab initio fuerant ejus castra secuti: juxta eum sedit dux Normannorum Robertus et comes Flandrensis cum sociis suis, qui a castris Boamundi usque ad portam Canis agmina conjunxerunt: juxta illos continuaverunt obsidionem comes Tholosanus et episcopus Podiensis Aimerus, cum aliis nobilibus, qui eorum fuerant vexilla secuti: juxta eos sederunt aliis copulati dux Godefridus, cum fratribus suis Eustachio et Baldewino, et aliæ legiones multæ, quæ ipsum quasi rectorem fuerant subsecutæ.

A.D. 1097.
History of
the Crusades.

Boamundus, victualia quærens, multos Turcorum interfecit.

Civitate itaque in hunc modum obsessa, locaverunt machinas in locis opportunis, petrarias scilicet, ²trubuculos et mangonellos, ex quibus crebros lapides emittebant et damnosos, quæ civibus inclusis terrorem non minimum incusserunt. Castel-

Siege of
Antioch.

right name appears to have been Baghisian, or Akhy-Syan; Michaud, i. p. 267, note.

¹ *Superiorem igitur portam.*]
‘Quæ ad orientem respicit, erat porta una, quæ hodie dicitur sancti Pauli, eo quod monas-

terio ejusdem apostoli in clivo montis posito, sit subjecta.’ Will. Tyr. p. 689.

² *Trubuculos;*] a kind of catapult: see Du Fresne, Gloss. ad voc. Tribulus.

A.D. 1097.
History of
the Crusades.

lum etiam ligneum latum componentes, in altum balistarios in eo locaverunt, qui, in insidiis civium constituti, telis igneis et venenatis multos neci ex hostibus tradiderunt. Turci e contrario machinas pro machinis construentes, tela pro telis, et lapides pro lapidibus, in peregrinorum perniciem remiserunt; tandem innumeris hinc et inde interfectis, et, maxime ex eis qui victualia quærebant, deficientibus alimentis, dominus Boamundus et comes Flandrensis et Robertus de communi consilio, ut pabula quærerent, exierunt. Audientes autem Turcos esse in quodam castello et villa magna, in regione hostium, bonis omnibus resecta, profecti sunt illuc cum legionibus suis, ubi multis, Deo volente, a paucis trucidatis, spolia multa in suos usus receperunt. Cognoverunt autem prædicti principes, per exploratores suos, Turcorum multitudinem in proximo constitutam, contra quam comitem Flandrensem direxit Boamundus cum viribus armatis, ipse majoribus copiis stipatus secuturus. Comes vero, in opere martio vir strenuus, in hostes acriter irruens centum ex eis gladio peremit; dumque victor ad socios rediret, ecce alii exploratores multo fortiores nuntiant adventare ex alio latere emergentes; contra quos viribus multiplicatis incedentes, prævia Dei gratia, omnes in fugam compulerunt, et quasi per duo milliaria insequentes eos, stragem non modicam hostibus intulerunt; indeque cum triumpho ad castra revertentes, cum equis et mulis, camelis, asinis, armentis et spoliis uberrimis, quæ contraxerant, agros repleverunt circumpositos, et principes, in victus penuria laborantes, immensa lætitia profuderunt. Sed quoniam tantæ multitudini vix per dies paucos præda sufficere potuit præfata, prævaluit in brevi adeo fames in populo, quod

innumera hominum multitudo, ab obsidione re-
cedens, juramentorum et ¹votivæ professionis
immemores, clam ad patriam repedarunt; inter
quos etiam et ²Tacinus quidam, homo subdolus
et imperatori Alexio familiarissimus, peregrino-
rum oppressionem metuens, ut quocunque modo
fraudem palliaret, relicta in obsidione familia
cum tentoriis, recessit non denuo reversurus.
Hoc quoque tempore ³Suanus, Danorum regis
filius et cruce signatus, cum viris mille quingen-
tis optime armatis ad obsidionem properans An-
tiochenam, non longe ab urbe Nicæa Turcorum
perpressus insidias, cum suis omnibus interfectus
est; sed tamen diu et viriliter hostibus resisten-
tes, ne inulti animas effundere viderentur, cruen-
tam post se proditoribus victoriam reliquerunt.

A.D. 1097.
History of
the Crusades.

De afflictione peregrinorum in fame et mortalitate.

Per idem tempus, in obsidione cum fames de
die in diem invalesceret, et ex fame lues sequere-
tur, de mandato domini Podiensis, qui legatione
sedis apostolicæ in exercitu fungebatur, statutum
est, ut triduanum indiceretur jejunium in populo;
videbatur enim prudentioribus viris et literatis,
quod, peccatis exigentibus, prædicta incommoda
acciderunt. Decreverunt pariter, meretrices om-
nes ab exercitu sequestrari, adulteria et fornica-

Sufferings of
the besiegers.

¹ *Votivæ professionis immemo- res.*] Amongst these was Peter the Hermit; for, according to Fuller, 'when the siege grew hot his devotion grew cold, he found a difference between a voluntary fast in his cell and a necessary and indispensable famine in a camp.' Holy Warre, 1651, p. 11.

² *Tacinus,*] Tatinus or Taticius, as he is also called, left the camp under the promise that he

would induce his master at Constantinople to send troops and provisions; but, as Robertus Monachus adds, 'ipse nec sacramentum tenuit nec verborum spon- sionem implevit.' Gesta Dei per Francos, p. 48.

³ *Suanus.*] Upon the proba- bility of this story, omitted by the Danish historians, see Michaud, i. p. 278, note.

A.D. 1097.
History of
the Crusades.

tiones, ebrietates et comessiones, aleas et fallaces jurationes, simul et omnes fraudes interdicere universis, ut, omni spurcitia eliminata, adesse sibi divinam misericordiam humiliter implorarent. Factum est autem, ut per gratiam Dei superabundantem, populo ad frugem vitæ melioris revocato, ex parte quiesceret sævior ira Dei: movebantur enim supra modum ex hoc peregrini, quod sciebant exploratores esse in exercitu ex omnibus orientis nationibus in quibus conversabantur increduli; dum unusquisque eorum, de proprio statu sollicitus, scire volebat qualiter se contra tantam expeditionem defendere valuisset; nec enim erat difficile hujusmodi exploratoribus inter nostros latere, cum mercatores in exercitu victualium, alii Græcos, alii Syrianos, alii Armenios, se esse affirmarent. Et cum hujusmodi exploratores famem invalescere simul et mortalitatem conspicerent in exercitu, timuerunt peregrini valde, ne, si tanta calamitas inter gentiles disseminaretur, ipsi collectis militaribus copiis supervenientes peregrinos obruerent universos. Cumque principes contra hoc nullum potuissent remedium invenire, Boamundus, vir perspicacis ingenii, circa primum noctis sequentis crepusculum, cum alii sodales per castra ¹pro apparatu cœnæ de more essent solliciti, adduci præcepit Turcos aliquot, quos habebat in vinculis, et tradens eos carnificibus mandat jugulari, et copioso igne supposito, quasi ad opus cœnæ assari. Jussit etiam suis, quod, si ab aliquibus

¹ *Pro apparatu cœnæ.* Malmesbury states, that the famine was so severe that human flesh was actually eaten; 'nec defuere, qui cadavera cadaveribus infarcirent, humanis pasti carnibus.' § 362. Upon the ruse of Bohemond in

the text Gibbon has, 'This cannibal hunger, sometimes real, more frequently an artifice or a lie, may be found in Anna Comnena, Alex. l. x. p. 288; vol. xi. p. 55, note.

essent interrogati quid sibi vellet talis cœnæ apparatus, dicerent sic esse decretum, ut quotquot ex hostibus deinceps ab eorum exploratoribus caperentur, omnes in prandiis principum et populi modo simili consumerentur. Audientes autem qui in expeditione erant tam admirabile factum, et quod in castris domini Boamundi talia agerentur, accurrerunt universi, et rei novitatem admirantes, qui adfuerunt exploratores, totum serio fuisse factum et absque simulatione credebant; timentes itaque ne quid sibi simile accideret, de castris furtim egressi ad propria sunt reversi illis, qui eos miserant, dicentes, quod populus iste omnium ferarum silvestrium excedat sævitiam, cui non sufficiat sibi urbes et castella subjugare, omnimodam hostium substantiam diripere, vel homines captivos inclementius torquere et occidere, nisi insuper et de carnibus eorum ventrem suum impleat et inimicorum sanguine saginetur. Exiit ergo sermo iste ad partes orientis remotiores, et longe positas perterruit nationes, civitas quoque Antiochena tota contremuit, hujus facti perterrita novitate; hæc contulit Deus populo suo per studium et operam domini Boamundi, et per hoc exploratorum pestis ¹ in parte quievit.

A.D. 1097.
History of
the Crusades.

De convalescentia ducis Godefridi ab infirmitate, et ægritudinis causa.

Surrexit præterea in exercitu ingens lætitia de convalescentia ducis Godefridi, qui de valida ægritudinis molestia plene restitutus est sanitati; receperat namque apud Antiochiam minorem

Anecdote
of duke
Godfrey.

¹ *In parte quievit.*] Wendover has here omitted the account given by William of Tyre of the embassy sent by the caliph Most-
hadi to the camp of the Crusaders. Compare Will. Tyr. p. 996, with Robert. Monach. p. 51.

A.D. 1097.
History of
the Crusades.

vulnus fere letiferum, ab urso quodam sibi inflic-
tum. Dum ibi constitutus, ob gratiam recreatio-
nis silvam quandam ingressus, pauperem pere-
grinum invenit ligna arida comportantem; quem
ursus ingens et horrendi corporis fugientem inse-
quens ut devoraret, periculum imminens pauper
clamore testatur; dux vero, pauperem claman-
tem conspiciens et rapido cursu fugientem, com-
patitur peregrino jam a bellua devorando, et
velociter irrumpit, educto gladio, ut opem ferret
patienti: videns ergo ursus ducem gladio instan-
tem, spreto peregrino, quem prius persequabatur,
dentibus armatus et unguibus in hostem se con-
tulit fortiolem. Tandem dux, equo crudeliter
vulnerato, pedes effectus gladio rem agebat; ur-
sus autem patulo oris rictu et murmure occur-
rens horrido, ducis constantiam parvipendens,
contempto gladio, nititur se cominus ingerere
repugnanti. Porro dux, irruentem a se belluam
propellere gladio totis nisibus instans, mucrone
eam perfodere laborabat; verum ursus gladium
declinans, et ducem brachiis amplexum constrin-
gens, in solum dejicere conatur, ut sub se posi-
tum dente posset facilius et unguibus laniare;
verum miles strenuus et in armis egregius, læva
belluam complexus, dextra impingit aciem et
capulo tenus immerso gladio mortem ingerit re-
luctanti. Saucius tamen dux et cruore resper-
sus, periculosissime quoque vulneratus, cruentam
nimis victoriam reportavit; unde nimia sangui-
nis effusione debilitatus ad sodales non potuit
remeare. Tandem vero, prædicto paupere, qui
ejus beneficio mortem evaserat, proclamante et
casum indicante, accurrunt legiones universæ,
et lectica impositum cum gemitu omnium et
lachrymis detulerunt ad castra, et sub chyrurgico-
rum sollicitudine illum deputarunt donec con-

venientibus remediis plenam posset consequi sanitatem. Nunc igitur, ut prædictum est, pristinae sanitati restitutus gaudium contulit legionibus universis.

A.D. 1097.
History of
the Crusades.

De consecratione Sampsonis Wigorniensis episcopi.

Eodem anno Anselmus, Cantuariensis archiepiscopus, ¹consecravit Sampsonem in episcopum Wigorniensem Londoniis, in ecclesia sancti Pauli, die Dominica, decimo septimo kalendas Julii.

Consecration
of Sampson,
bishop of
Winchester.

Eodem anno ²Richardus de Exaquo, abbas ecclesiae sancti Albani Anglorum protomartyris creatus, rexit eam magnifice annis viginti duobus, interius religionem reformando, et exterius in cellis, plurimis terris, possessionibus et rebus multimodis ampliando.

De duorum millium strage Turcorum.

Anno Dominicæ nativitatis M^oXCVIII. peregrini, qui erant in obsidione Antiochiæ, dies Natalitios in obsequiis divinis et eleemosynarum exhibitionibus magnifice celebrarunt; inter quos etiam cives Antiocheni, de suo statu satis solliciti, principes infideles tam vicinos quam longe positos in sui subsidium evocarunt. Factum est autem per eorum instantiam diligentem, quod a Damasco, Hierusalem, Cæsarea, Alapia, Haman, Emissa, et Hierapoli, et conterminis regionibus multis, congregati referuntur circa castrum cui nomen est ³Hareg, quod ab Antiochia vix

A.D. 1099.
Siege of
Antioch.

¹ Consecravit Sampsonem.] Sampson was ordained presbyter by Anselm, at Lambeth, on the 14th June 1096; and on the day following was consecrated, at S. Paul's, bishop of Worcester. He died 5th May 1112. Eadm. Hist. Nov. p. 35.

² Richardus de Exaquo.] Richard of Lessay, or Essay, in Normandy. He died the 16th of May 1119. Mat. Par. Vit. Abbat. S. Alban. p. 54.

³ Hareg.] 'Harenc,' Will. Tyr.

A.D. 1098.
History of
the Crusades.

quatuordecim milliaribus distat, ad viginti octo millia bellatorum. Hi omnes habuerunt propositum ex improvise in peregrinos irruere, dum circa urbis insultum essent occupati; sed principes nostri, quos eorum insidiæ non latebant, pedites omnes de exercitu in obsidione relinquentes, qui equites erant in primo noctis crepusculo, armis instructi, sine tumultu et quasi sub silentio e castris egressi, inter lacum quendam et Orontem fluvium, qui quasi unius milliaris [spatio] a se distant, nocte illa quieverunt; mane autem facto, cum festinatione ad arma convolantes in sex aciebus suum disponunt exercitum, singulis earum certis ducibus assignatis. Turci vero non longe constituti, scientes quod nostri in vicino essent, de suis copiis duas acies præmiserunt, reliqua turba cominus subsequente; factum est autem ut nostri, qui vix septingenti erant, suscepto de supernis incremento, infinita millia viderentur. Procedentibus itaque paulatim ad invicem legionibus, cœperunt primæ acies eorum in nostros cum magno impetu irruere, et, immissa sagittarum grandine, ad suos confidunt habere recursum; nostri autem cominus accedentes, vibratis more solito lanceis et gladiis incumbentes, eos omnes in unam turbam solidari compellunt; comprimantibus quoque illos hinc lacu, illinc fluvio, evagandi licentiam auferebant, unde Turci, Christianorum ferre non valentes instantiam, in sola fuga constituunt spem salutis; dantibus ergo tergis infidelibus, nostri eos certatim insequuntur usque ad castrum supradictum, quod a loco certaminis milliaribus decem distabat. Videntes autem oppidani suorum fugam, et gladiis eos fere omnes cecidisse, succenso Hareg castro, et ipsi fugam capessunt; at vero Armenii et alii fideles regionis, prædictum occu-

pantes municipium, illud nostris principibus red-
 diderunt. Ceciderunt autem die illa ex hostibus
 ad duo millia, ex quibus quingenta capita re-
 portantes cum mille equis optimis et manubiis
 copiosis ad castra reversi sunt, multas gratiarum
 actiones Domino persolventes. Cives quoque in-
 terea, per portam civitatis certatim egredientes,
 fere tota die nostris gravissima intulerunt cer-
 tamina, donec nostrorum audientes adventum in
 civitate sese receperunt. Principes itaque vic-
 tores ad obsidionem reversi ducenta capita Tur-
 corum, in signum triumphi et doloris eorum in-
 crementum, machinis jaculatoriis in urbem im-
 mitti fecerunt; cætera vero ante urbem palis
 confixa statuerunt, ut tam hæc quam illa eorum
 molestias adaugerent.

A.D. 1098.
 History of
 the Crusades.

Peregrini trecenti a Turcis prosternuntur.

Cumque principes omnes ad obsidionem re-
 versi fuissent, invadunt acriter universi moenia
 civitatis; contra quos cives acerrime rebellantes
 signiferum Podiensis episcopi et multos alios
 peremerunt. Tandem, cum in mensem quintum
 se protraheret obsidio, venerunt naves Januen-
 sium, peregrinos et victualia ferentes, et fre-
 quentibus nuntiis exigentes, ut, missis aliquot de
 principibus, secure eos ad castra conducerent;
 quod audientes peregrini, qui in obsidione erant
 et victus penuria vexabantur, infinitus eorum
 numerus ad mare descendit, ubi, peractis negotiis,
 ad castra redire proponunt. Eliguntur itaque de
 principibus dominus Boamundus, comes Tholo-
 sanus, Everardus de Pusaco,¹ et comes Garnerus
 de Gres, ut peregrinos qui in portu erant, tam

Siege of
 Antioch.

¹ *Et comes Garnerus de Gres.*] where the Genoese disembarked
 Albert of Aix adds Raymond bore the name of S. Simeon the
 count of Provence. The port Hermit; *Ibid.* p. 236.

A.D. 1098.
History of
the Crusades.

eos qui nup̄r advenerant quam alios qui ad mare descenderant, sub salvo ad castra reducerent. Audientes autem Antiocheni, quod prædicti principes ad mare descenderant, missis quatuor millibus expeditorum militum, illis obviam processerunt, ut parantes peregrinis insidias eos interficere laborarent; factum est autem, cum plebei peregrini cum victualibus et jumentis onustis inermes redirent ad castra, Turci ab insidiis erumpentes in ipsos non segniter irruerunt; contra quos cum principes præfati diu decertassent, videntes tandem imparem nimis conflictum contra tantam Turcorum multitudinem, cum illis qui eos sequi poterant recedentes, ad castra de loco certaminis redierunt; ceciderunt autem ibi ex pauperibus peregrinis quasi trecenti promiscui sexus et ætatis.

De strage Turcorum gravissima et prælio eatenus inaudito.

Siege of
Antioch.

Venit interea rumor in castra, quod peregrini, qui de mari advenerant, hostium in via perpessi insidias omnes repentino impetu corruissent; sed dum hæc inter se principes nimis condolentes ruminarent, ecce Boamundus et post paululum comes Tholosanus ad castra revertuntur, casumque qui acciderat principibus exponentes. Axi-
anus itaque, dominus civitatis, cognoscens quod sui victores erant, præcepit portas urbis aperire, ut cives revertentes liberum haberent ingressum. Sed principes nostri, confratrum sanguinem ulcisci cogitantes, ad arma convolarunt, et dispositis aciebus hostibus occurrunt, et solita gladiis incumbentes constantia in Turcos irruunt, qui, præ timore agminibus dissolutis, pontem civitatis certatim obtinere contendunt; sed dux Lotharingæ Godefridus, cum suis pontem occu-

pans, aut intrare volentes gladiis obtruncat, aut in A.D. 1098.
History of
the Crusades. principes illos insequentes redire perituros compellit; sic ergo cum nec hic nec alibi principum impetus, armorum instantiam, ictusque importabiles sustinere diutius valerent, salutis unicum remedium fuga erat, quo frustrati penitus gladiis passim cæduntur et pereunt. Axianus autem populum suum penitus deficere videns portas præcipit sub omni celeritate aperiri, ut eorum saltem reliquias sub tuto permetteret collocari; reserato igitur aditu, tanta super pontem fugientium conglobata est turba, tantusque factus tumultus, ut se invicem comprimentes in fluvium præcipitaretur eorum numerus infinitus. Dux quoque Godefridus, postquam in hoc conflictu multorum capita loricarum sine ictus repetitione solita fultus virtute amputaverat, unum ex Turcis in nostros protervius instantem, licet lorica indutum, per medium cum gladio divisit, ita ut pars ab umbilico superior ad terram caderet, reliqua parte super equum, cui insederat, intra urbem cursu rapido introducta; equus autem hinniendo inter Turcos huc illucque, ac si diabolica esset invectus furia, discurrens, sessoris corpus ab umbilico deorsum gerens, omnes qui viderunt illius rei perterruit novitate. Dux etiam Normannorum Robertus, alium sibi nimis infestum in capite percutiens; galeam et clypeum, caput, dentes et collum, ut solet ovicula a carnifice, usque in pectus deorsum diffidit; quo ruente in terram, ait Robertus, 'Omnibus tartareis ministris animam tuam cruentam commendo.' Ceciderunt quoque illa die ex hostibus quasi ad duo millia Turcorum, et, nisi nox superveniens bellum dirempsisset, finem procul dubio illa die Antiochenum negotium habuisset. Compertum est fideliter a nostris per captivos Tur-

A.D. 1098.
History of
the Crusades.

cos, quod duodecim ex majoribus eorum cum aliis corruerunt. Cives de nocte suorum corpora defunctorum sepulturæ tradiderunt, sed nostri, funera eorum effodientes, aurum, argentum et vestes pretiosas ex sepultis canibus extraxerunt, quæ omnia in usus pauperum peregrinorum cesserunt.

De equis duobus millibus a peregrinis captis.

Siege of
Antioch.

Post hanc autem victoriam divinitus peregrinis concessam, ut castra nova quædam et machinas ad expugnationem urbis construxissent, audierunt quod cives pro defectu pabuli ad locum quendam pascualem equos suos consueverant destinare, qui vix ab urbe quatuor milliaribus distare videbatur; quod nostri cognoscentes et ad locum pascualem properantes, occisis qui armentis præerant et equis, exceptis mulis et mulabus, duo millia equorum nobilium ad castra deduxerunt. Per idem quoque tempus Baldwinus, ducis Godefridi frater, qui, ut prædictum est, Edessam subjugaverat civitatem, audiens quod peregrini magna rerum laborarent inopia, missis donis ingentibus, in auro, argento, sericis et equis pretiosis, res principum singulorum reddidit ampliores; insuper autem et duci fratri suo, qui de terra circa Euphratem possidebat, omnes redditus in frumento, vino, hordeo et oleo, necnon et aureorum quinquaginta millia destinavit. Eodem tempore nuntiatum est principibus, quod 'Soldanus, Persarum dominus, ad Antiochenorum instantiam et suorum postulationes assiduas, innumerabiles armatorum copias in Syriam transmiserat, quæ jam imminere, quasi præ foribus, dicebantur. Hujus quoque famæ

¹ *Soldanus.*] 'Solidanus,' C.

disseminatio adeo principes nostros perterruit, ut Stephanus, Carnotensium comes, ægritudine simulata et sumpta a fratribus licentia, cum quatuor armatorum millibus ab obsidione non rediturus abscessit; quo facto tam notabili tamque funesto principes, qui in castris erant, consternati, cœperunt anxie deliberare quomodo huic morbo possent occurrere, ne hoc exemplo pernicioso alii simile aliquid attentarent. Placuit ergo omnibus, ut quicumque se a castris sine principum licentia subtraheret, tanquam sacrilegus aut homicida in exercitu haberetur; unde factum est, ut omnes pariter, tanquam viri claustrales, principibus suis obedientiam voluntate spontanea exhiberent.

A.D. 1098.
History of
the Crusades.

De Emyfero, per quem tradita est Antiochia.

Solet autem divina clementia servorum suorum deficientibus argumentis subvenire propitius, nec etiam suos ultra quam sustinere possunt tentari permittit. Erat enim in urbe Antiochena inter alios vir quidam genere præclarus et Christiana professione insignitus,¹ Emyfer nuncupatus, homo potens nimis et Axiano urbis domino multa familiaritate conjunctus, ita quidem ut in ejus palatio notarii officio fungeretur; vir prudens et industrius, audiens quod Boamundus princeps esset illustris et magnificus, statim post obsidionem urbis per internuntios fideles ejus sibi gratiam reconcilians, civium et urbis statum diebus singulis denudabat, et nimis, licet occulte, amicum in omnibus agendis diligentius

Siege of
Antioch.

¹ Emyfer.] The greater number of the historians of this period call this traitor Pyrrhus, or Phirous, the son of an Armenian maker of cuirasses. See Michaud, i. p. 305, note; also 'the interesting extract from Kemaleddin's history of Aleppo in Wilken, preface to vol. ii. p. 36;' Gibbon, xi. p. 65, note.

A.D. 1098.
History of
the Crusades.

instruebat. Boamundus quoque, versa vice, amici sui occultabat arcanum, ita ut nullus internuntiorum alterutræ partis aliquod secretorum posset colligere argumentum. Cumque jam quasi mensibus septem hæc se inter eos continuasset amicitia, plerumque habitus est sermo inter eos quomodo Christianæ religioni civitas redderetur; et cum super hoc a Boamundo Emyfer sæpius esset conventus, semel ei per filium suum, qui secretorum erat bajulus, dicitur respondisse, 'Si patriam pristinæ restituere libertati, et exclusis canibus immundis, quorum violenta dominatione premimur, populum Dei cultorem possem introducere, certus sum quod cum sanctis animabus æternæ beatitudinis præmia possidebo; si vero rem inceptam consummare nequivero, procul dubio domus mea et præclaræ nomen familiæ meæ delebitur, ita ut non memoretur nomen illius ultra; sed si tu hoc posses apud tuos consortes obtinere, quod civitatem, meo tibi studio traditam, tuam appropriare et in tuos usus convertere voluisses, ego tui gratia ad opus prædictum me accingam, et turrin meam munitissimam hanc, ut¹ vides, tibi tradam, unde principibus vestris liber in civitatem patere poterit ingressus. Ad hæc, noveris, quod nisi hoc in proximo fiat, in perpetuum differetur, veniunt enim in subsidium civitatis ex omni oriente equitum ducenta millia, qui jam circa Euphratem castra statuerunt.' Hæc audiens Boamundus venit in castra et, majores principes a turba seorsum advocans, ita alloquitur dicens, 'Video vos, fratres dilectissimi, de adventu illius multitudinis armatorum et illorum ducis Corbaranni nimia sollicitudine macerari, qui jam obsidionem Edessæ civitatis, ubi per tres septimanas consederunt, ad hoc reliquerunt,

¹ *Ut vides.*] The tower of the Three Sisters.

ut civibus Antiochenis subsidium ferant. Vide-
 tur mihi, quod ad hoc deberet omnis nostra festi-
 nare intentio, ut ante hujus adventum multitudi-
 nis civitas in nostram descenderet potestatem.
 Quod si modum quæritis, quo id effectui valeat
 mancipari, in promptu est nobis via, qua facile
 ad finem perveniamus optatum; habeo enim in
 civitate amicum fidelem, qui turrin habet in sua
 potestate firmissimam, quam certis promissioni-
 bus, si illam ab eo exegero, fide mediante resig-
 nare tenetur. Si ergo vobis id utile videtur, ut
 civitas mea sollicitudine subjugata in meam per-
 petualiter et successorum meorum transeat po-
 testatem, paratus sum pacta complere; sin au-
 tem elaboret vestrum adiquis ad ipsum facere,
 ego illi meam concedo partem et renuntio juri
 meo.

A.D. 1098.
 History of
 the Crusades.

De captione Antiochie et spoliis civitatis.

His ita dictis, gavisus sunt principes gaudio
 magno, et petitioni factæ omnes, ¹præter comitem
 Tholosanum, grato concurrentes assensu, datis
 dextris, compromiserunt, quod sibi creditum ne-
 mini revelarent arcanum; Boamundum autem
 attentius monent, quatenus ad rei consummatio-
 nem viribus totis intendat. Soluta igitur con-
 ventu, Boamundus, propositum urgens, amico
 significavit, quod apud principes pro voto cuncta
 impetraverat, unde per fidem amicum invitat ut
 nocte proxima sequente res effectui mancipetur.
 Emyfer e contrario Boamundo denuntiat, ut circa
 horam nonam principes omnes egrediantur, tan-
 quam hostibus obviam profecturi de castris, et
 circa primam noctis vigiliam in silentio rever-
 tentes parati sint hora noctis media juxta ejus
 monita se habere. Quod cum ita factum fuisset,

Taking of
 Antioch.

¹Præter comitem Tholosanum.] that the proposition was refused
 Baldric and Tudebodus assert by all; pp. 109, 792.

A.D. 1098.
History of
the Crusades.

jam nocte media adveniente, cum se civitas uni-
versa quieti dedisset, interpretem domesticum ad
prædictum dirigit amicum, ut ab ipso inquirat,
utrum sibi adhuc domini sui familiam adesse
velit. Adveniens autem nuntius ille, cum ei
verba domini sui exposuisset, respondit ei, 'Sede
hic quietus et tace, donec revertar ad te.' Ille
vero paululum exspectans quousque magister vi-
gilum, qui ter vel quater in nocte muros cum
laternis circuire consueverat, si quos ex ministris
inveniret somnolentos, pertransiret, protinus vir
ille, visa opportunitate, ad nuntium reversus ait,
'Vade cito et dic domino tuo, ut festinus adve-
niam cum viris electis.' Qui citius ad dominum
recurrens invenit eum cum principibus paratum,
et illico, sicut instructi erant, subito ante turrin
prædictam quasi vir unus in maximo silentio
astiterunt. Emyfer interea turrin ingressus fra-
trem reperit somno gravatum; cujus mentem a
suo proposito sciens alienam, timens ne per eum
inceptæ rei impedimentum eveniret, gladio trans-
verberat ipsum, facto eodem pius et sceleratus
existens; post hæc autem rediens et principes
paratos conspiciens, funem demittit inferius, quo
scalam ad se pertrahat sublevatam. Erecta igitur
scala, 'nemo repertus est, qui ad vocem su-
perioris vel ad vocem Boamundi præsumat as-
cendere, prodicionem metuentes; quod videns
Boamundus ascendit illico scalam intrepidus. At
Emyfer tenens manum ejus traxit eum in turrin,
dicens, 'Vivat hæc manus!' et ducens eum in-
terius, ostendit ei fratrem, quem pro opere tam
sancto necaverat, amico causam exponens. Ruit
igitur Boamundus in oscula viri constantiam ejus

¹ *Nemo repertus est.*] 'Solus Bohemundus foederis fide fultus per funem ascendit.' Bernard. Thesaurar. Murator. tom. vii. col. 694.

admirans, et reversus ad scalam hortatur suos A.D. 1098.
History of
the Crusades. ut ascendant; sed nullus ascendere ausus est, donec Boamundus per scalam ad suos rediens incolumitatis dedit evidens argumentum. Deinde certatim ascendentes in momento turrin repleverunt, et non solum turrin illam, sed et de collateralibus nonnullas occuparunt, quæ fuerunt numero decem, earum custodibus cum silentio interfectis; et deinceps portam unam, quæ adulterina erat, aperientes, principes, qui erant de foribus, introducunt. Crevit eorum numerus ita, qui intus erant, ut ad portam quæ Pontis dicitur concurrentes, cæsis ejus custodibus, eam aperiunt violenter; cognoscentes, quia auroram perspicue rutilaret, cornibus et lituis coeperunt perstrepere, ad urbis ingressum illos qui in castris erant animantes; vexillum quoque domini Boamundi in una turri eminentiore ejusdem ministri collocantes, captam esse denuntiant civitatem. Cives autem ex tanto tumultu expefacti dubitant, quid sibi velit clamor ille insolitus; qui tandem videntes armatorum discursus et plateas occisorum scatere funeribus, domibus relictis, cum uxoribus et liberis effugere tentabant, sed fugientes imprudenter stragem undique invenerunt. Qui autem in urbe habitabant Christiani diversarum regionum, arreptis armis, nostrorum coetibus se adjungunt, et stragem civibus non minimam intulerunt; ædificiis igitur omnibus cum penetralibus et apothecis ubique confractis, aurum, argentum, vestes pretiosas et gemmas et vasa impretiabilia, cum tapetis et holosericis inter se æqua sorte distribuentes, qui prius esurientes in exercitu mendicabant tunc bonis omnibus abundabant. Cæsi referuntur in civitate plusquam decem millia Turcorum, quorum corpora per plateas civitatis miserabiliter inse-

A.D. 1098.
History of
the Crusades.

pulta jacebant; equi inventi sunt in civitate qui ad arma facerent quingenti, omnes macie confecti et inedia tabescentes, quia nec etiam vel equis vel hominibus in urbe fuerat aliquid alimenti repertum.

De interitu Axiani principis et Antiochiæ patroni.

Death of
Axianus.

Axianus,¹ Antiochiæ dominus, videns urbem subjugatam, solus absque comite per posticum egressus, et præ doloris angustia amens effectus, errabundus aufugit; qui casu Armenios quosdam obvios habens, cum cognitus esset ab eis, violenter eum in terram dejiciunt, et ipsius educto gladio caput præcidentes in urbem intulerunt, principibus illud coram populo offerentes. Alii vero quidam de civitate nobiles, in tanto rerum discrimine quid agerent ignorantes, in præsidium superius se recipere decreverunt; dumque illuc tota intentione properarent, casu contigit, quod nostros a parte superiori habentes obviam, et inter locorum intercepti angustias, ut neque ascendere neque propter montis devexitatem descendere valuissent, nostris desuper instantibus, dum fugere nituntur, præcipitati sunt cum equis et armis, con fractis cervicibus, numero trecenti; alii autem ad montana fugere decreverunt, quos nostri cominus insequentes, partim ceperunt, vinculis eos mancipientes; pars, equorum beneficio ad montana evadentes, vitæ consulunt et saluti. Capta² est itaque Antiochia anno ex quo subacta est a paganis decimo quarto, ab incarnatione Do-

¹ *Axianus.*] He embraced their faith, and accompanied the Christians to Jerusalem. Two years afterwards he again became Mahometan, and died detested by the Mussulmans and Christians.

Compare Michaud, i. p. 323, with Mills, Hist. Crusad. i. 198.

² *Capta.*] The siege had lasted seven months and a half, from the 21st of October 1097.

mini millesimo nonagesimo octavo, mense Junio, A.D. 1098.
History of
the Crusades.
tertia die mensis.

*De Sensabolo, et qualiter castellum suum tradidit
Corbaranno.*

Post captam autem Antiochiam, cum civitatis Arrival of
Kerboga.
tumultus, jam sedatis omnibus, quievisset, con-
venerunt principes in unum, communi decreto
statuentes, ut montem, qui urbi imminebat, ascen-
derent, et situm in eo præsidium expugnarent;
quo pervenientes, cum de municipio constaret,
quod omnino esset inexpugnabile nisi fame preme-
retur, ad alia se argumenta converterunt. Erat
autem in illo præsidio dominus et magister¹ Sen-
sabolus, Axiani, sive Garsiani, supradicti filius,
cum copiis Turcorum multis, qui in Corbaranni
et Persarum multitudinis adventu spem ponens,
cum ipsum in partes Antiochenas advenisse cog-
novit, confugit ad eum cum lachrymis de morte
patris et Antiochiæ desolatione querelam depo-
nens. Cui Corbarannus, 'Si volueris,' inquit,
'ut totis viribus pro te contendam, castellum
tuum in manu nostra committe, et, cum ego de
te securus fuero, plebeculam illam totis nisibus
impugnabo.' Sensabolus, Corbaranni petitioni-
bus adquiescens, municipium sub potestate tra-
didit defensoris; Corbarannus itaque accepto
castello suos imposuit, et Sensabolo auxilium
fidele promisit. Audientes itaque principes quod
Corbarannus ad fines Antiochenos appropin-
quasset, die altera post captam urbem, cum
circa ejus custodiam et pro alimentis inferendis
nimis essent solliciti, ecce equites trecenti de
exercitu Corbaranni venientes ante urbem satis
lascive, ut nostros ad exitum provocarent. Quod

¹ *Sensabolus*;] called *Sansadoles* by Malmesbury, § 261.

A.D. 1098.
History of
the Crusades.

videns Rogerus de Barnevilla, miles in armis strenuus de gente Roberti ducis Normannici, quindecim sumptis consortibus, in prædictos irruit animosius; sed dum illi dolose fugientes usque ad socios, quos habebant in insidiis constitutos, dum Rogerus illos insequeretur, consurgentibus aliis, qui insidiis latebant, et in nostros ardentem irruentibus, eos compulerunt in fugam. Nostri quoque numero impares et viribus, dum ad urbem fugere contendissent, equorum hostium velocitate præventi sunt, ubi Rogerus sagitta confossus interiit, cæteris in urbem ¹reversis; at pagani, viri memorabilis capite amputato, ad suos venerunt indemnes.

De nova obsidione Antiochena a Corbaranno facta.

Kerboga
besieges the
Christians in
Antioch.

Die autem tertio ex quo capta est Antiochia, Corbarannus, princeps Persarum, cum militaribus copiis² infinitis ante urbem castrametatus, a porta orientali usque ad occidentalem universum australe latus obsidione vallavit. Erat autem secus portam orientalem præsidium quoddam, quod Boamundo traditum fuerat ad custodiendum; circa illud cum hostes castra locassent, et assultus creberrimos ibi facerent, Boamundus non ferens eorum insolentiam egressus est contra eos, sed egredienti duci occurrit Turcorum multitudo, cujus impetum dux perferre non valens, inita fuga, se recepit in urbem, ubi hostibus proterve instantibus, dum plebs in introitu præsidii com-

¹ *Reversis.*] Upon this calamity happening close to the very walls of the town, Albert of Aix amusingly remarks, that we are not to attribute the death of their companion to any fear or slackness of those within, since, he adds, 'nulla plaga mundi ante

Galliam audaciores et in bello promptiores nutriat;' p. 248.

² *Copis infinitis.*] The numbers of the Turks are fixed by Albertus Aquensis at 200,000, and by Radulphus Cadomensis at 400,000 horse.

primeretur, ducenti ex ea ceciderunt. Altera ^{A.D. 1098.} ^{History of} ^{the Crusades.} vero vice Turci in quoddam præsidium noviter constructum acriter irruentes, nisi ab aliis, qui in urbe erant, citius subveniretur, illud quantocius expugnassent; sed adveniente Roberto, Normanorum duce, cum suis agminibus, pluribus ex hostibus interemptis et captivis, residuos terga dare coegit. Alia die, cum Turci quidam nostros ad conflictum provocarent, contigit ut ex equis descendentes, iis qui in muro stabant acrius instantes, ad vindictam alios excitarunt; at Tancredus per portam orientalem egressus, antequam hostes ad equos possent habere recursum, sex ex eis interemit, aliis per fugam elapsis.

De flagellis Dei, quæ peregrinis, peccatis exigentibus, acciderant.

Crevit interea in civitate fames miserabilis, et ^{Siege of} ^{Antioch by} ^{Kerboga.} populus gravi supra modum inedia fatigatur; factum est autem hoc, exigentibus peccatis multorum, qui in desperationem lapsi, juramentorum et voti immemores, clam, ¹ funibus et in sportis per murum demissi, relictis in periculo fratribus, aufugerunt ad mare. Erant autem, qui sic recesserunt, desperati de Dei bonitate et misericordia, non solum plebei et pauperes sed etiam viri nobiles et multa generositate insignes; ² Wilhelmus videlicet de Grantemenil, Apulus, et Albericus frater ejus, Willelmus Carpentarius et ³ Gui-

¹ *Funibus . . . demissi.*] 'The fugitives let themselves over the walls of Antioch by means of ropes. Baldric tells us that their hands were dreadfully excoriated, not an unlikely circumstance; and the knowledge of it must have been grateful to their indignant, and perhaps envious brethren, who also amused themselves by calling them the rope-dancers.' Mills, Hist. of the Crusades, i. p. 203, note.

² *Wilhelmus . . . de Grantemenil.*] He had married the sister of Bohemond. Will. Tyr. p. 715.

³ *Guido.*] 'Guido Tressellus et Lambertus Pauper;' Will. Tyr. p. 715.

A.D. 1098.
History of
the Crusades.

do frater ejus, Lambertus, et ¹alii multi cum eis; alii, de subventione desperantes, ad hostes crucis se contulerunt, Christi fidem, facti impii, denegantes. Erant et alii multi qui fugam meditantur solliciti, sed per episcopum Podiensem et ducem Boamundum fuerunt revocati, et, quod de negotio Christi non recederent, per juramentum constricti, quousque bellum quod futurum sperabatur esset completum. Fames præterea adeo in civitate omnes afflixit, ut præ alimentorum defectu plebs ad turpia nimis incommoda declinaret; gallina solidis quindecim vendebatur, ovum solidis duobus, nux pro denario; arborum folia, carduos, equorum et asinorum coria, devorabant; morticina quoque et carnes mulorum, equorum, asinorum, canum, et immunda quoque absorbentes, pro summis deliciis reputabant. Erat autem miserabile visu, viros, prius robustos et generis nobilitate præclaros, præ nimia tunc debilitate baculis innixos et arma movere non valentes. Willelmus interea de Grantemenil, et Stephanus Carnotensium comes, et alii qui cum ipsis aufugerant, miserias quas apud Antiochiam patiebantur Christiani omnibus exponunt, et, ne ipsi ob levem causam et tanquam timidi socios deseruisse viderentur, afflictionem eorum, licet incomparabilis fuisset, studiosa tamen relatione efficiunt majorem, cum de magnis majora loquuntur. Venientes tandem ad imperatorem, qui cum quadraginta millibus Latinorum, exceptis copiis quas ex nationibus universis contraxerat, Antiochiam proficiscens nostris subsidium collaturus, illi dissuaserunt ne procederet,

¹ *Alii.*] ‘Alii multi, quorum nomina non tenemus; quia, deleta de libro vite, præsentis operi non sunt inserenda.’ Will. Tyr. p. 715.

per hæc verba ; ¹ Fideles tui principes, impo- A.D. 1098.
History of
the Crusades.
rator potentissime, cum, capta Antiochia, rem
esse crederent consummatam, urbe jam recepta,
factus est error novissimus pejor priore. Vix
enim ab urbe capta dies elapsa fuerat, cum ecce
Corbarannus, Persarum princeps potentissimus,
cum orientalium copiis infinitis, quarum multi-
tudo omnem numerum excedere videtur, eandem
urbem obsidione vallavit ; noster autem popu-
lus fame, frigore, æstu, cædibus et clade in tan-
tum succumbit, ut nec in civitate tantum esse
dicatur alimentorum, quo unius diei necessitati
valeant subvenire. Unde nos, qui hic sumus, viri
nobiles videntes fratrum negotia prosperari non
posse, eos monuimus sæpius, ut sibi consulerent,
et rem impossibilem deserentes sibi per fugam
absque cunctamine providerent, sed cum eos a
suo non possemus revocare proposito, nostræ
curavimus prospicere saluti ; et nunc si placet,
si ita tuis consiliariis utile visum fuerit, procedere
desiste, ne tuæ, quas tecum trahis, expeditiones
paribus periculis involvantur. Testis est eorum
quæ loquimur vir prudens Tatinus, tuæ celsitu-
dinis fidelis, quem nobiscum direxisti, qui nos-
trorum cognoscens defectum, ab eorum se sub-
traxit collegio, ut hæc tuæ nota faceret majes-
tati.' His auditis, imperator de consilio suorum,
retortis umbonibus, ad propria, legionibus licen-
tiatis, cum lachrymis remeavit. Rumor autem
de recessu imperatoris cum Antiochenis divul-
gatus fuisset, spes et lætitia crevit paganis, et
desperatio Christianis. Erat enim in populo Dei
tantus alimentorum defectus, tanta famis afflictio,
talis tam exterius quam interius hostium impor-

¹ *Fideles.*] The speech, as made | of Chartres, may be found at
before the emperor by Stephen | length in Will. Tyr. p. 719.

A.D. 1098.
History of
the Crusades.

tunitas, ut nusquam remedium, nusquam solati-
um appareret; majores et minores, paribus in-
voluti miseriis, nullam sibi consolationis lætitiā
ad invicem impendebant, et memores uxorum
nobilium et liberorum, quos domi reliquerant,
amplissima, quæ ob Christi caritatem dimise-
rant, patrimonia mente recolunt et quasi de
divina conquerentes ingratitude, quod labores
eorum et devotionis caritatem non respiciat, sed
quasi a Deo alienum populum tradi in manus
hostium patiatur.

De consolatione peregrinis desperatis a Deo collata.

Miraculous
promise of
assistance.

Cum ergo sic affligeretur Dei populus, respexit
illum Dominus et gemitus eorum audivit, mittens
eis consolationem de sede majestatis suæ. ¹ Venit
enim sacerdos quidam peregrinus et pauper de
exercitu ad principes et peregrinos occidentis,
ita dicens; 'Audite, fratres mei, audite et amici
carissimi, visionem quam vidi. Cum in ecclesia
Dei genitricis pernoctare decrevissem pro nos-
tris calamitatibus Deum rogaturus, vigilans vel
semisopitus nescio, Deus scit, vidi Dominum
nostrum Jesum Christum, nec tamen agnovi
eum; aderat etiam sanctissima ejus genitrix, et
princeps apostolorum Petrus, quos aspiciebam.
Dixit autem mihi Dominus, 'Agnoscis me?'
inquit, cui ego, 'Nequaquam, domine mi.'
Interim crux splendida super caput ejus re-
splenduit apposita; iterum interrogavit me ut
prius, et ego, 'Domine mi, si bene percipio
ex signo crucis capiti tuo imposito, crucifixum
et Redemptorem nostrum te esse intelligo;' qui
respondit, 'Ita est plane ut dicis.' Et ego, per-

¹ Venit enim sacerdos.] The following legend is not recorded by Will. of Tyre; Wendover ap-
pears to have taken it from Robertus Monachus, p. 60.

usus genas lachrymis, ad pedes ejus singultiens cecidi, et adjeci, 'Domine, Domine, miserere nostri; Domine, memor esto populi tui; Domine, adjuva nos.' Et Dominus ad me, 'Ego hucusque vos juvi, nam et Nicæam vos obtinere permisi et in multis vos præliis contexi, meque duce vicistis et Antiochiæ prævaluistis, et in obsidione ipsa multa pro voto vestro vobis indulsi; vosque beneficiis meis ingrati contra me intumistis, et tanquam ex adipe iniquitas vestra prodiit, meque gens injuriosa gentiliter exacerbastis, dum cum mulieribus vel alienis vel vestræ professionis, sed illicitis, fornicati estis. Iste quidem singularis foetor cælos ascendit et oculos meos a vobis avertit; retribuam igitur ego vestræ ingratitude, nec parcam prostitutæ et lupananti multitudini.' Tunc mater misericordiæ Petrusque beatus ad pedes misericordis ceciderunt Redemptoris, et suis supplicationibus iram mitigabant minitantis; 'Domine, tot annis gens pagana domum istam, quæ domus erat orationis, obtinuit, suisque spurcitiis eam, proh dolor! maculavit, et ecce, paucorum exigentibus culpis, omni Christianitati tuæ, quæ domum istam exinde sanguine suo liberavit, jam deleturus irasceris; parce, Domine, parce populo tuo, et ne des hæreditatem tuam in perditionem, ut dominantur eis nationes.' Adquievit igitur sanctus sanctorum Deus supplicantis matris et apostoli precibus, jamque vultu factus jocundior, dixit mihi, 'Vade et dic populo meo, Lupanar et prostibulum et omnem a vobis removete abusum, et vestra fletibus abluite facinora, et ad me revertimini, et ego revertar ad vos, et infra quinque dies opportunum vobis providebo auxilium, quia Deus nihil habens immisericordiæ ego sum; decantent quotidie interim, Congregati sunt inimici nostri

A.D. 1098.
History of
the Crusades.

A.D. 1098.
History of
the Crusades.

et gloriantur in virtute sua; contere fortitudinem illorum, Domine, et disperge illos, ut cognoscant quia non est alius [qui pugnet] pro nobis, nisi tu Deus noster.' Hæc et alia sacerdos cum dixisset, populus omnis statim ad lamentum convertitur, et de reatus sui confessione alius alium cohortatur; videres profusas lachrymis Christianorum genas, capitibusque cineratis et nudis pedibus passim orationis gratia omnis ætas iter per ecclesias maturabat; petunt consilium, rogant auxilium de supernis. Dixit ergo Boamundus, vir in consilio quasi singularis, 'Optimates, iudici juremus omnes ad invicem, quod nullus nostrum de isto sancto, quoad vixerit, subterfugiat collegio donec sepulchro Domini, pro quo viam hanc ingressi sumus, deosculato.' Placuit consilium universis, et, expleto juramento, animata est tota fidelium fortitudo et magnifice confirmata.

De inventione lanceæ Salvatoris.

Discovery of
the holy
lance.

Eadem quoque hora clericus quidam, nomine Petrus,¹ de regione quæ Provincia nuncupatur, accedens ad episcopum Podiensem et comitem Tholosanum, asserens quod beatus apostolus Andreas sibi in somnis apparuerat et eum ter vel quater commonuerat attentius, quatenus ad principes occidentis loquens nuntiaret, ut lanceam, qua Domini nostri Jesu Christi latus fuerat perforatum, in ecclesia principis apostolorum occulte repositam perquirerent, locum certissimis indiciis manifestans. Accedens ergo ad viros prædictos verbum, sicut ei injunctum fuerat, ex ordine revelavit; asserens se ab eodem apostolo multis terroribus ad hoc fuisse

¹ *Petrus.*] Bartholemy of the low cunning and loose manners. diocese of Marseilles, a priest of Gibbon, xi. p. 71.

compulsum, nec id posse absque mortis periculo declinare. Hi autem, cum id cæteris principibus communicassent, ad locum, quem eis in ecclesia designaverat, convenerunt, et, ¹effossa aliquantulum terra in altum, lanceam, sicuti prædixerat, reperiunt; quod audiens populus ad ecclesiam concurrit, oblationibusque et osculis tam pretiosum venerantes inventum cœperunt a suis angustiis respirare et fortiores in divinis inhærere.

A.D. 1098.
History of
the Crusades.

De dispositione acierum et exitu nostrorum ab urbe.

Convenientes itaque in unum principes et populi, cum sibi cognoverunt immissum divinitus fervorem, de communi decernunt consilio bellum indicere Corbaranno in crastino futurum; quod cum ei per ministerium Petri Heremitæ fuisset indictum, summo diluculo omnes per ecclesias divinis interfuerunt obsequiis. Quibus cum summa devotione peractis, sacerdotes peregrinos admonent, ut, facta omnium peccatorum confessione purissima, Dominici corporis et sanguinis perceptione se communiant, et sic audacter contra hostes crucis ad pugnam procedere non formident. Quarto igitur kalendas Julii, invocato de supernis auxilio, acies instruunt et procedendi ordinem instructis assignant; ²in prima acie Hugonem magnum ductorem constituunt, et eidem Anselmum de Riburgis-monte, cum aliis nobilibus multis, quorum nec numerum nec nomina tenemus, conjungunt; secundam moderabantur comes Flandrensis et Robertus Friso,

Sally from
Antioch.

¹ *Effossa aliquantulum terra.*] Compare with this account that by Robert. Monach. p. 61; Fulcher of Chartres, p. 392; and Raymond of Agiles, p. 167.

² *In prima acie.*] For the names of the following leaders compare Will. Tyr. p. 725, with Albert of Aix, p. 255.

A.D. 1098.
History of
the Crusades.

cum aliis, qui ab initio ejus fuerant castra secuti; tertiam rexit dux Normannorum Robertus, cum Stephano comite Albamarlensi, et potentes qui in ejus advenerant comitatu; quartæ præerant Aimerus, episcopus Podiensis, et comes Tholosanus cum suis familiis, Dominicam secum lanceam deferentes; quintam duxit Reinardus, comes Tullensis, cum Petro de Stadeneis, Garnerio de Greis, Henrico de Ascha, Galterio de Dome-dart, et aliis multis; sextæ aciei præfecti fuerunt Reinbaldus comes de Horinges,¹ Lodowicus de Mascons, Lambertus filius Cononis de Monte-acuto; septimam rexit dux magnificus Godefridus, cum fratre suo Eustachio, venerabili viro; octavæ præfuit miles insignis Tancredus; nonam duxit comes Hugo de Sancto Paulo, cum Egelranio filio suo et Thoma de Feria, Baldevino de Burgo, Roberto filio Gerardi, Reginaldo Beluacensi, et Galone de Calvo-monte; decimæ præfuerunt Rotrodus, comes Perticensis, Everardus de Pusaco, Drogo de Monci, Radulphus filius Godefridi, et Conanus Brito; undecimam rexerunt Hysoardus, comes Diensis, Reimundus Piletus, Gastus Biterrensis, Girardus de Rosil-lone, Willelmus de Monte-Pessulano, et Willelmus Amane; in acie duodecima, quæ novissima erat et cæteris fortior, moderator fuit Boamundus, ut iis, qui fortius ab hostibus gravarentur, auxilium impenderet opportunum. Comitem Tholosanum, qui valida ægritudine gravabatur, in urbe dimiserunt ad ejus custodiam, ne iis, qui erant in præsidio superiori adhuc rebelles, in absentia principum urbem invenientes vacuam, super debiles et infirmos et populum imbecillem irruptiones facile molirentur. Erant autem per-

¹ *Lodowicus de Mascons.*] 'Lodowicus de Moncons,' Will. Tyr.

mixti præcedentibus turmis sacerdotes et levitæ
 amicti stolis albis, signum crucis mirabile in
 manibus bajulantes; et, qui in urbe remanserant,
 sacris induti vestibus, in lachrymis et oratione
 perseverantes, muros urbis ascenderunt, pro sa-
 lute populi Domino supplicantes. Accidit nimi-
 rum in exitu nostrorum ab urbe, quod ros qui-
 dam suavissimus de supernis super exercitum ita
 placidus descendit, ut quasi in eo benedictionem
 et gratiam suam videretur Dominus infudisse;
 nec solum hominibus sed et equis vigor insolitus
 ita infusus est, ut qui antea per dies multos non
 nisi folia et cortices arborum habuerant pro
 pabulo, tota die illa equos hostium et celeritate
 vincerent et labore.

A.D. 1098.
 History of
 the Crusades.

De prælio gravissimo et victoria gloriosa.

Corbarannus interea, intellecto nostrorum
 egressu, disponit acies, agmina instruit, præfi-
 ciens eis amiraios et reges viginti novem, quo-
 rum nomina hæc fuerunt; Meleduchac, Amir-
 solyman, Amir-solendais, Amir-hegyble, Amir-ina-
 toanc, Amir-mahumet, Camyath, Cotoseniar,
 Magalgo, Telon, Batulius, Boessach, Amir-bai-
 ach, Axian, Sansodole, Amyr-goian, Ginahadole,
 Amyr-tidinguin, Amyr-nathap, Sogueman, Bol-
 dagis, Amyr-iliias, Gelisassan, Gigremis, Amy-
 gogens, Artabeth, Amir-dalis, Amyr-tacaor, Amir-
 mosse. Hos omnes Corbarannus ad pugnam ani-
 mans districte præcepit sub obtentu gratiæ suæ,
 quatenus solitæ virtutis memores frivolum repu-
 tent, quicquid inermis populus, vulgus famelicus,
 plebs imbellis et indocta moliri conatur. Soliman-
 nus præterea, Nicænorum princeps, studiose dis-
 ponit agmina, et, qui præcedere debeant sive sub-
 sequi, diligenter distinguit. Occupaverunt inte-
 rim principes nostri universa ante urbem et montes

Defeat of
 Kerboga.

A.D. 1098.
History of
the Crusades.

campestria, quæ a civitate distare videbantur quasi milliaribus duobus, et monentibus lituis ac tubis, buccinisque perstreptentibus, gradatim in hostes procedunt, et, facto impetu, tres primæ acies in eos potenter irruunt, lanceis et gladiis cominus instantes; sed et nostri pedites, qui arcubus utebantur et balistis, equitum manipulos præcedentes, [hostes] arcere studebant, quos sequentes equitum turmæ viriliter in agone desudant. Tandem cum omnes legiones, excepta novissima, cui præerat Boamundus, cum hostibus fortiter decertarent, ita ut, jam pluribus interfectis, pæne agminibus dissolutis Turci in fugam verterentur, ecce Solimannus, cum duobus millibus ex locis maritimis adveniens, in aciem Boamundi cum multo impetu a tergo irruit, et tantam sagittarum grandinem immisit, ut totam fere aciem operiret; moxque, arcubus relictis, malis instant et gladiis ita ardentem, ut, cum Boamundus eorum vix impetum sustineret, dux Godefridus et cum eo Tancredus advolant, quorum adventus et admiranda instantia necem hostibus et vulnera letifera intulerunt. Tunc Solimannus, ad alia se convertens argumenta, fœnum multum et stipulam, quæ ad artem nocendi ex adverso congregaverat, jussit succendi; et, licet flammam darent modicam, tetram tamen atque densam fumi caliginem ministrarunt. In hac quoque fumi caligine hostes de peditibus nostris occiderunt nonnullos, sed tandem ventorum moderator Deus, ventum in paganos retorquens, excæcavit eos de fumo illo, unde in fugam præcipites sunt conversi; quos principes militiæ Christi acriter insequentes, ad sua agmina prius dissoluta violenter recurrere compulerunt, cædentes eos absque pietate usque ad eorum tentoria, ubi majorem suorum fortitudi-

nem esse sciebant. Obstabant Turci ibidem A.D. 1098.
History of
the Crusades. omni qua poterant virtute; fit ibi hinc et inde gravissimus conflictus, resonabant æneæ cassides tanquam percussæ incudes, scintillæ ex ictuum collisione prorumpebant, enses velut tonitrua mugiebant, homines eliso cerebro humi procumbebant, loricae rumpebantur, exta fundebantur, equi fatiscentes sudabant, nulla equitibus requies præstabatur; agmina conserta tenui armorum discrimine vix a seipsis jam distabant, alii alios cominus impetebant, et manus manibus, pedes pedibus, corpora corporibus repellebant. Tandem cum utrinque victoria fluctuaret incerta, ecce ab ipsis montibus visus est exercitus descendere invincibilis, cujus bellatores equis albis insidentes vexilla in manibus candida præferebant; cognoverunt ergo principes, ex inspectione vexillorum, sanctum Georgium, sanctum Demetrium, et sanctum ¹Mercurium sua signa sequentes præcedere; quæ visio, sicut Saracenis incussit terrorem, ita Christianis spem contulit ampliorem. Hoc non omnes videre potuerunt, sed quibus Deus suum arcanum voluit revelare; revelavit autem Turcis ad confusionem, aliis ad instantis triumphus ostensionem, cognito enim, ut diximus, signo, Turci velociter aufugiebant tremuli, suppellectilem nimis pretiosam relinquentes; visi sunt etiam a nonnullis angeli in aere volitantes, et super Turcos fugientes ignem fulmineum jaculantes. Corbarannus autem ab initio certaminis turbam declinans, in colle quodam constitutus, cum repente dissipatas conspexit legiones, relictis suis, ²trans Euphratem fugit, et, ut sibi consuleret

¹ *Mercurium.*] 'Georgius, Mauricius, Demetrius'; Robert. Monach. p. 64. Others for Demetrius read Theodore.

² *Trans Euphratem fugit.*] 'The real cause of this victory appears to have been the feud in Kerboga's army.' Gibbon, xi. 73; note by the Editor.

A.D. 1098.
History of
the Crusades.

et liberius fugere posset, equos fatigatos deserens novos alternatim mutavit. Nostri vero principes, equorum metuentes defectum, non multum insecuti sunt fugientes, excepto Tancredo et aliis paucis, qui usque ad solis occasum sternendo eos persequuntur; tantum enim pavorem eis virtus divina immiserat, ut nec resistere, nec a se insecantium possent injurias propulsare, decem enim ex nostris decem millia videbantur eis.

De spoliis impretiabilibus fugientium Turcorum et tentorio admirando.

Account of
the spoils.

Consummato itaque glorioso tanto certamine, reversi sunt principes nostri ad castra hostium, ubi tantam rerum omnium in auro, argento, gemmis, holosericis, vestibus pretiosis et vasis impretiabilibus invenerunt opulentiam, ut neque numerus esset neque mensura. Equorum etiam, armentorum, gregum, annonæ, victualium, servorum, ancillarum et puerorum, cum tentoriis et papilionibus, nimiam invenerunt abundantiam, et secum in urbem omnia detulerunt. Inter cætera vero ¹admirabile tabernaculum repperunt in modum civitatis, turribus et mœnibus cum propugnaculis, ex optimo serico variis coloribus contextum; a cujus medio, quasi a triclinio principali, in partes diversas defluebant diversoria, quasi per vicos distincta, in quibus spatiose possent duo hominum millia considerare. Turci autem, qui erant in præsidio superiori, videntes quod sui omnes defecerant, principibus nostris illud tali conditione resignant, ut libere liceat sibi recedere cum salute. Acta autem sunt hæc anno Domini millesimo nonagesimo octavo, mense Junio, vigesima die mensis.

¹ *Admirabile tabernaculum re-* hemond carried it away with him
pperunt.] This tent could hold into Italy. Michaud, i. p. 264,
nearly two thousand men. Bo- *note*².

De ecclesiarum reparatione et descriptione Antiochiæ.

Principibus itaque de prælio reversis, et urbe in omni tranquillitate composita, placuit omnibus, et præcipue episcopo Podiensi, ut majorem ecclesiam,¹ olim in honorem principis apostolorum dedicatam, cum aliis civitatis ecclesiis, in pristinum reformarent decorem, et ministri in eis instruerentur, qui diebus et noctibus Domino militarent. Dominum quoque patriarcham, nomine Johannem, in sede pristina cum honore maximo locaverunt, per urbes finitimas, quæ cathedralem habere consueverant dignitatem, episcopos statuantes; urbis autem dominium Boamundo omnes concesserunt, qui, quoniam apud suos nomine et dignitate princeps dictus fuerat, obtinuit consuetudo, ut de cætero Antiochiæ dominus Princeps vocaretur. ²Est enim civitas pulcherrima et munitissima, habens intra se quatuor montes satis altos, in quorum uno castellum est, quod omni præeminet civitati; deorsum vero civitas est decenter ædificata, et muro duplici circumcincta; murus autem interior amplus et in aera porrectus est, in quo turres quadringentæ quinquaginta formosis mœnibus et propugnaculis defensæ; murus exterior non tantæ est celsitudinis, sed tamen admirandæ venustatis. Continet in se trecentas et quadraginta ecclesias, cujus patriarcha centum quinquaginta tres episcopos habet subjectos; quatuor montibus ab oriente clauditur; ab occidente habet flumen, quod quidam ³Farphar, quidam Orontem esse contendunt. Octoginta et quinque reges eam construxerunt, quorum primus An-

A.D. 1098.
History of
the Crusades.
Description
of Antioch.

¹ *Ecclesiam.*] Upon the restoration of the churches in Antioch, see Michaud, i. 359, note.

² *Est enim civitas.*] Compare what is said above, p. 92.

³ *Farphar.*] 'Pharphar,' C.

A.D. 1098.
History of
the Crusades.

tiachus fuit, a quo exstat Antiochia nuncupata. Obsederant eam Christiani antequam comprehenderant per octo menses et diem unum; qua capta, obsederunt eam iterum gentiles per tres septimanas priusquam exirent ex ea ad praelium Christiani. Requieverunt igitur in illa mensibus quinque et novem diebus; quo tempore ex causis occultis tanta clades populum afflixit, quod intra dies paucos ad quinquaginta millia hominum utriusque sexus deperirent; inter quos et dominus Aimerus, Podiensis antistes, qui quasi pater plebis erat et moderator, defunctus cum lachrymis omnium in basilica principis apostolorum, in loco, quo inventa fuerat lancea Salvatoris, sepelitur. Ceciderunt in illius cladis acerbitate Henricus de Ascha, Reginaldus de Armesbach, viri generis nobilitate præclari; unde principes cæteri, ut instantis cladis declinarent periculum, ab invicem ea conditione divisi sunt, ut in kalendis Octobris iterum convenientes, hominibus recreatis et equis, votum peregrinationis communiter expedirent. Interea Reimundus, cognomento Piletus, cum suis legionibus equitationem faciens, cepit castrum, quod Thalamania est vocatum; inde Marram veniens, ad urbem Saracenis repletam, pugnavit contra cives, qui obviam ei cum impetu exierunt, qui primo a nostris in fugam compulsi in finem vicerunt, et magnam ex fidelibus stragem dederunt.

Qualiter Hugo magnus, ad imperatorem missus, non est reversus.

Cum hæc ibidem agerentur, ¹Hugo magnus a principibus ad imperatorem Alexium missus,

¹*Hugo magnus.*] *Hugo magnus,* viscerum tortionem.' Malmsh. concessu ut aiunt heroum, Franciam rediit, causatus continuam § 365.

non mediocriter famam præteritam denigravit; A.D. 1098.
History of
the Crusades.
dum, expleto negotio, ad eos qui eum miserant
nec responsa detulit nec redire curavit, ¹illud
Juvenalis ad memoriam non reducens;

‘Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto major qui peccat habetur.’

Comes Tholosanus interea Albaram urbem
ditissimam obsedit et cepit, atque in ea Petrum
quendam, genere Narbonensem, episcopum ordi-
nari fecit. Deinde kalendis Novembris, cum
jam omnes principes ex conducto essent congre-
gati, accingunt se ad iter Hierosolymitanum, et
quarto kalendas Octobris ad Marram venientes
obsederunt eam. Distabat autem ab Antiochia
quasi trium dierum itinere, habens cives, præ
multitudine divitiarum suarum, nimis arrogantes;
nam cruces super turres et mœnia civitatis
figentes, sputis et aliis modis probrosis, in con-
tumeliam nostrorum, afficiebant; unde majorem
nostri indignationem concipientes, urbem aggre-
diuntur, et post multorum dierum infestationes,
applicatis ad murum scalis, mœnia violenter as-
cendunt, urbemque sine omni obstaculo ingressi
eam vacuam invenerunt, et ejus obtinuerunt
clam et absque tumultu spolia universa. Cives
autem ad speluncas se subterraneas conferentes
suæ saluti ad tempus providerunt; sed mane
facto nostri, ad speluncas ignibus applicatis, eos
ad deditionem compulerunt, et partim capitibus
amputatis, partim vinculis manciparunt. Un-
decimo die Decembris moritur ibidem Willelmus,
Aurasiensis antistes, vir religiosus et justus ac
timens Deum. Manserunt autem in urbe illa
peregrini per mensem unum et dies quatuor.

¹ *Illud Juvenalis.*] Satir. viii. vers. 140.

*Quomodo rex Willelmus gentem Anglorum in tributis
gravaverit.*

A.D. 1098.
Taxation in
England.

Eodem anno rex Anglorum Willelmus, cognomento Rufus, fuit in Normannia curis deditus hostilibus, populos interim Anglorum ¹exactionibus et tributis non abradens, sed excorians, omnibus infestus et molestus. Eodem tempore obiit ²Walkelinus, episcopus Wintoniensis, et Hugo³ Salopesberiensis ab Hibernensibus occisus est, cui frater ejus Robertus de Beleasmo successit.

*Quomodo principes, populo murmurante, ad iter
inceptum se accingunt.*

A.D. 1099.
Crusaders
march
towards
Jerusalem.

Anno Domini MXCIX. principes occidentis et peregrini crucifixi dies Natalitios apud Marram solemniter celebrarunt, ubi inter Boamundum et comitem Tholosanum orta est dissensio; sed quia non multum pertinet ad hoc negotium, ad cætera transeamus, ostendentes qualiter populus nimis moleste tulit, quod principes moras fecerunt inutiles et pro singulis civitatibus captis jurgia inter se suscitant, quibus principale interim propositum omnino neglectum videbatur. Comes igitur Tholosanus, ut populo satisfaceret, assumptis decem millibus armatorum et equitibus tre-

¹ *Exactionibus.*] All agree in this account of the grievous exactions of this year; the cause of which is to be sought, according to Carte, in his profuse liberality to the soldiers, rather than in the avarice of the king.

² *Walkelinus.*] He died the 3d of January, and was succeeded by William Giffard.

³ *Hugo Salopesberiensis.*] He was killed at Anglesey, according to the Saxon Chronicle, by foreign pirates, stated by Florence and Simeon to have been Norwegians. Bromton writes, 'sed quidam volunt ipsum ab Hibernensibus esse occisum'; col. 994. The account in the text is taken from Huntingdon; Scriptt. post Bed. p. 377.

centis quinquaginta, ¹arripuit iter Hierosolymitanum, sequentibus eum duce Normannorum Roberto et Tancredo cum quater viginti equitibus et peditum multitudine numerosa. Post dies autem aliquot, media regione transcurra, in campestris urbis, non longe a mari sitæ, Archis nuncupatæ, descenderunt, juxta eandem castra statuantes. Est autem una ex urbibus Phœnicis regionis, ad radices Libani sita, quam, ut habent veterum traditiones, Aracheus septimus filiorum Chanaan fundasse dicitur, et eam de suo nomine Aracheum appellasse, et postmodum per corruptionem nominis Archis dictam fuisse; hanc nostri longa obsidione prementes, nihil omnino profecerunt. Renovata est ibi quæstio de lancea, qua Dominicum latus fuerat perforatum; aliis dicentibus, quod ipsa erat in veritate et per divinam inspirationem revelata, ad consolationem plebis; aliis contendentibus malitiose, quod versutia esset comitis Tholosani, et gratia quæstus inventio ficta. Accenso igitur rogo copioso, cujus incendii magnitudo etiam circumstantes terrere poterat, et conveniente populo universo in sexta feria quæ sanctum Domini Pascha præcedit, clericus quidam, nomine Petrus, cui inventio illius lanceæ fuerat revelata, examen subiit periculosum; nam facta oratione, assumpta secum lancea, per medium ignem transivit illæsus, sed, quoniam post dies paucos idem clericus vita decessit, non plene suis æmulis satisfecit. Per idem tempus dux Godefridus et principes alii, qui apud Antiochiam remanserant, ad instantiam plebis se ad iter expedientes, ²in

A.D. 1098.
History of
the Crusades.

¹ *Arripuit iter.*] See the greater part of the march of the army of the Crusaders very accurately traced in Maundrell's Journey from Aleppo to Jerusalem, pp. 17-67.

² *In kalendis Martiis.*] So Albert of Aix; and Wilken, p. 253.

A.D. 1099.
History of
the Crusades.

kalendis Martiis ad Laodiceam Syriæ cum viginti quinque millibus armatorum virorum fortium pervenerunt; ubi dux Godefridus a præside civitatis, quæ Christianos habuit habitatores, Guenemerum Boloniensem, quem tenebat in vinculis, sibi petiit restitui, sed, quia verbis ducis non ausi sunt contraire, reddidit eum illi cum sociis universis, et classem ejus totam duci tradiderunt; nam idem Guenemerus, cruce signatus, cum armatorum classe valida illuc applicans, imprudenter captus ibi fuerat a civibus et vinculis mancipatus; illum dux suæ classi præficiens alios per terram gradientes sequi præcepit.

Quomodo principes, multis regionibus transcursis, ad Tripolim pervenerunt.

The march
on Jerusalem.

Principes inde maritima legentes ad urbem Gabulensem, quæ alio nomine Gibellum dicitur, pervenerunt; distabat autem a Laodicea miliaribus quasi duodecim, ubi, castris in gyrum locatis, urbem aliquamdiu obsedissent. ¹Hic, qui urbi præerat, Soldani Ægyptiorum domini procurator, aureorum sex millia duci obtulit, cum aliis donariis multis, ita ut obsidionem amoveret; quem cum flectere nequivisset, ²ad comitem Tholosanum prædictam pecuniam pollicens per internuntios, si eam a ducis posset manibus expedire, ille, oblata clam suscepta pecunia, misit ad ducem Albariensem episcopum, anxie sollicitans eum, ut dimissa obsidione ad se non differat properare, significans quod hostium multitudo a tractu adveniret Persico, ut injurias ultum iret, quas apud Antiochiam perpessa fue-

¹ Hic.] In MS. 'Hiis;' probably for 'Is,' as in Will. Tyr. p. 738.

² Ad comitem Tholosanum.]

accusation against the count of Tholouse as calumnious; p. 162. The rest of the Latin historians, except Albert, (p. 269,) omit the charge.

rat sub præside Corbaranno, et super his om- A.D. 1099.
History of
the Crusades.
nibus dicebat se recepisse nuntios fide dignos.

Ille et principes cæteri, dictis ejus fidem adhibentes, soluta protinus obsidione, et urbem Valentiam transeuntes, Maracleam, quæ prima est ex urbibus Phœniciaë provinciæ, similiter sinistrantes, Tortosam pervenerunt, et inde ad urbem Archensem progredientes castra ibidem locaverunt; quibus occurrens Tancredus fraudem comitis Tholosani detexit, unde et ipsi longe a tentoriis ejus seorsum sua tabernacula statuerunt. Videns autem comes animos principum a se alienatos, missis muneribus, omnes præter Tancredum sibi reconciliavit. Deinde principes, relicto in obsidione Archensi Albariensi episcopo, aliisque viris nonnullis, versus Tripolim agmina direxerunt; quo pervenientes præsidem loci illius cum universa multitudine civitatis ordinatis agminibus repererunt, unde nostri indignantes irruerunt in eos acriter, et in primo impetu dissolutis catervis eos ad urbem redire compellunt, septingentis ex eis gladio interfectis; ibique ante Tripolim celebraverunt Pascha peregrini quarto idus Aprilis. Tunc præses Tripolitanus, cognoscens quod non potuit cum nostris a pari contendere, missa legatione, a principibus obtinuit, ut, datis quindecim aureorum millibus, cum equis, mulis, sericis et vasis pretiosis, greges et armenta etiam conferens plurima, eorum fines pacifice pertransirent. Tunc nostri maritima sequentes, juga montis Libani a sinistris habentes Bibliumque percurrentes, super ripam maris, in loco, cui nomen est Emaus, castra statuerunt; inde die tertia ante ¹urbem Britensium castrametati, sequenti die Sy-

¹ *Urbem Britensium.*] Berytus or Beyrout; see Pococke, ii. part i. 90.

A.D. 1099.
History of
the Crusades.

donem attigerunt, et, in crastino percursa Sa-
repta prophetæ Heliae nutricia, ad illius regionis
metropolim Tyrum pervenerunt, et dehinc pro-
fecti Achon et ab Achon progressi, Galilæam a
læva deserentes, inter Carmelum et mare, Cæsa-
ream Palestinæ metropolim, quæ et Turris Stra-
tonis alio nomine appellatur. Quidam autem
principes per castrum Bethelon transeuntes ap-
plicuerunt ad urbem Baruch in die Dominicæ
ascensionis ; inde per ¹Sagittam ad Arram et
Caypham transeuntes, diem Pentecosten omnes
pariter congregati apud Cæsaream quarto ka-
lendas Julii solemniter celebrarunt.

*De desolatione ecclesiæ sancti Georgii martyris a
Turcis.*

The march
on Jerusa-
lem.

Peracta itaque ibi trium mora dierum, relictis
a dextra locis maritimis Antipatrida et Joppe,
Eleutheriam transeuntes, Lyddam, quæ Eliopo-
lis dicitur, ubi Georgii martyris egregii corpus
requiescit, pervenerunt; cujus ecclesiam hostes
fidei paulo ante adventum peregrinorum deje-
cerant, metuentes ne trabes basilicæ, quæ multæ
proceritatis erant, in machinas vellent convertere
et urbis inde mœnia expugnare. Profectus inde
comes Flandrensis, Robertus, Ramulam pervenit,
et portas, quas patentes inveniunt, ingredienti-
bus urbem vacuum reppererunt; nocte sane præter-
ita Turci, nostrorum cognoscentes adventum,
abeuntes sibi consulere procurabant. Principes
vero alii in crastino illuc venientes omnem abun-
dantiam frumenti, vini et olei reppererunt, atque,
per triduum ibi moram facientes, ²Robertum
quendam, genere Normannicum, ejusdem civitatis

¹ *Sagittam.*] Now Saida, or
Saide; formerly Sidon.

² *Robertum.*] He died before
1120; compare Le Quien, *Oriens*
Christ. iii. 1271.

episcopum consecrarunt, et ei Lyddam Ramu-
 lamque urbes cum suburbanis adjacentibus pos-
 sidendas jure perpetuo contulerunt. Inde iter
 prosequentes nostri Nicopolim pervenerunt;
 est autem Nicopolis civitas Palestinæ, quæ
 olim, dum vicus esset, Emaus dicebatur. Ante
 hanc urbem, ubi Christus cum Cleopha ambulasse
 post resurrectionem cognoscitur, fons quidam
 est salutaris, in quo homines infirmi simul et
 jumenta abluta a diversis languoribus emun-
 dantur; nam Christus tempore quodam cum
 discipulis suis per fontem transiens dicitur in
 eo pedes suos lavisse, ex quo facta est aqua
 diversarum medicamen passionum.

A.D. 1099.
 History of
 the Crusades.

*Turci civitatem sanctam muniunt, Christianos
 spoliantes.*

Turci interim, qui in Hierusalem habitabant,
 peregrinorum cognoscentes adventum, urbem
 communire cum omni sollicitudine satagebant;
 a fidelibus quoque cunctis, qui in urbe habita-
 bant, universa quam habebant extorta pecunia,
 et quicquid habere videbantur, tam a patriarcha,
 qui urbi præerat, quam a populo toto quatuorde-
 cim aureorum millia abstulerunt; quibus bonis
 omnibus spoliatis, universos ab urbe, exceptis
 senibus et infirmis, mulieribus et parvulis, depu-
 lerunt. Peregrini interea, quibus mora proce-
 dendi periculosa videbatur, summo diluculo cum
 fervore piæ devotionis iter aggredientes et e
 vicino urbem sanctam ¹Hierusalem contemplan-
 tes, cum gemitu et lachrymis præ gaudio fusis,
 nudis vestigiis cœpto itineri ferventius instite-

Siege of
 Jerusalem.

¹ *Hierusalem contemplantes.*] lem. Fuller adds, 'All had much
 Compare the spirited narrative | ado to manage so great a glad-
 of Robert the Monk upon the | nesse.' Holy Warre, p. 39.
 Crusaders' first view of Jerusa-

A.D. 1099.
History of
the Crusades.

runt, atque subito ante urbem convenientes octavo idus Junii eam obsidione vallaverunt.

Dicitur autem fuisse numerus obsidentium quasi millia quadraginta peditum, equitum vero mille quingenti, præter senes et valetudinarios inermeque vulgus. In urbe autem dicebantur esse Turcorum fortium et optime armatorum quadraginta millia, tam ut urbem regiam ab instantibus tuerentur periculis, quam ut propriæ consulerent et suorum saluti. Principes itaque perspicue considerantes, quod neque ab oriente, neque ab occidente, neque ab austro, propter quarundam vallium profunditatem proficerent, a septentrione eam obsidere decernunt; ab ea ergo porta, quæ sancti Stephani dicitur et ad aquilonem respicit, usque ad illam, quæ turris David dicitur et in parte civitatis occidentali sita est, castra nostri principes locaverunt: in quorum ordine dux Godefridus primus sedit, et juxta eum dux Normannorum Robertus et consul Flandrensis; circa turrim, quæ ab angulo quodam dicitur Angularis, dominus Tancredus et alii quidam cum eo nobiles consederunt: ab alia autem turri usque ad portam occidentalem comes Tholosanus cum suis legionibus urbem obsedit; partem suorum agminum super montem, et in quo civitas ædificata est, inter urbem et ecclesiam, quæ dicitur Syon et ab urbe distat quantum arcus semel jacere potest, in plaga septentrionali locavit. Is enim locus erat, in quo Salvator cum discipulis cœnasse asseritur et eorum pedes lavissee; ibi etiam Spiritus Sanctus super discipulos descendit in igneis linguis, ibi Dei genitrix humanæ naturæ debitum solvit, et beati Stephani protomartyris sepulchrum usque hodie ibidem veneratur.

De prima et impetuosa urbis invasione.

Locatis igitur in gyrum castris, die quinta post adventum eorum, lituis, buccinis et tubis perstre-
 pentibus, omnes, ut urbis invadant moenia, invi-
 tantur; qui, armis omnibus instructi, a majore
 usque ad minimum convolantes ad murum, tanta
 instantia et virtute continuabant congressum, ut
 civibus invitis, antemuralibus confractis, coge-
 rent defensores intra muros interiores se reci-
 pere et de resistendo desperare, et, si in illo
 pugnandi fervore scalas aut machinas habuissent,
 procul dubio die illo negotium consummassent.
 Videntes tandem, cum per septem diei horas in
 ipso ardore perstetissent, quod absque machinis
 non multum proficere potuissent, distulerunt
 opus ad tempus, et cum ¹immenso labore ligna ad
 hoc idonea et artifices invenerunt; quibus cum
 sumptu gravissimo ad urbem delatis, ex subjecta
 materia castella, petrarias, trubuculos et arietes,
 cum ²scrophis ad murum suffodiendum, construx-
 erunt; pro nihilo enim reputabant quicquid an-
 tea actum fuerat, si in hoc negotio, pro quo
 tam laboriosam peregrinationem assumpserant,
 deficere cogerentur. Cum igitur circa machinas
 construendas, cratesque et scalas connectendas,
 totus noster desuderat exercitus, protrahitur ob-
 sidio, et cum locus civitati adjacens aridus esset
 et inaquosus, rivos vel fontes aut puteos non
 habens nisi remotos, ab urbe quinque vel sex
 milliaribus distantes, ³siti intolerabili populus fati-

A.D. 1099.
 History of
 the Crusades.
 The first
 assault.

¹ *Immenso labore ligna.*] They were directed by a Syrian to a wood, six or seven miles from the city, where they found trees for their purpose. Will. Tyr. 751.

² *Scrophis;*] called also tal-

pæ, and in the *Alexiad* ἀσφάλakes. See Du Fresne's notes, p. 391.

³ *Siti intolerabili.*] 'Tanta sitis erat in obsidione, ut tellurem cavarent et glebas humectiores ori apponerent, rorantiaque marmora lamberent;—plerique, prout

A.D. 1099.
History of
the Crusades.

gabatur. Turci autem Christianorum audientes adventum, si quæ fuerunt aquæ, jactu pulveris et aliis modis eas oppilaverant, ut obsidio ineptior redderetur; sed et cisternas et pluvialium aquarum receptacula aut dissipaverant, ut aquas non valerent retinere, aut occultaverant, ut remedium subtraherent populo sitiendi. Dispersus itaque populus per loca diversa, ut aquas quæreretur, dum exierunt cum paucis, ut latices reportarent, alii idem habentes propositum multo plures supervenerunt, et inventis fontibus litem adeo contestati sunt, ut nonnunquam inter eos seditio oriretur; equi præterea, muli et asini, greges et armenta, siti ariditateque consumpta moriebantur, interius liquefacta, unde in castris foetor erat intolerabilis et pestilens nimis aeris corruptela. Venit interea nuntius ad obsidionem, qui, classem Januensium in portu Joppensi applicuisse nuntians, petiit a principibus, ut militia dirigeretur ad eos, sub cujus conductu accedere possent ad urbem; mittitur igitur a domino Tholosano ¹Galdemarus quidam, in armis strenuus, cum triginta equitibus et peditibus quinquaginta; conjungens eis, ne deficerent, Reimundum Piletum et ²Willelmum de Sabulo cum equitibus quinquaginta; qui, venientes ad campestria Lyddæ et Ramulæ civitatum, habuerunt obviam Turcos sexcentos, qui protinus in nostros irruentes quatuor equites et pedites plures ex eis peremerunt, sed nostri demum prævalentes, cæsis ducentis ex numero Turcorum, in fugam cæteros compulerunt. Ceciderunt tamen

ferre poterant, jejunabant, quia jejunio sitim temperabant.' Robert. Monach. p. 75. The torrent of Cedron and fountain or brook of Siloe were both dried up.

¹ *Galdemarus*,] 'cognomento Carpinelle;' Will. Tyr. p. 753.

² *Willelmum de Sabulo*.] 'Willelmum de Sabran;' Will. Tyr.

ex nostris viri nobiles, Gilibertus de Treva et A.D. 1099.
Aicardus de Monte Merla, alii autem apud History of the Crusades.
Joppē incolumes pervenerunt, et sic inde cum
omni substantia sua Hierosolymam sunt con-
ducti, ubi a legionibus gaudenter excepti con-
solationem castris non modicam attulerunt.

Machinis constructis, civitas iterum impugnatur.

Cumque per mensem unum circa machinas The second assault.
laborantes ad negotii consummationem pervene-
runt, placuit episcopis et sapientibus de exercitu,
ut inter omnes pax reformaretur, jejunia fierent,
processiones etiam cum orationibus devotis; et
sic die statuto, his omnibus rite peractis, adfuit
peregrinorum armis instructa ad urbem oppug-
nandam copiosa multitudo, unum omnes habentium
propositum, aut animas pro Christo ponere
aut urbem Christianæ restituere libertati. Acce-
dentes igitur ad pugnam universi muro nite-
bantur machinas applicare, ut facilius Turcos,
qui in turribus et propugnaculis rebellabant, pos-
sent liberius impugnare; at cives viriliter res-
istentes, telorum jactu, sagittarum imbre, lapi-
dum contorsione ex machinis jaculatoriis, cum
horrendo impetu retorquebant; nostri, e con-
trario, protecti clypeis et cratibus objectis, tam
arcubus quam balistis, tela remittebant, fre-
quentia et pugillaria contorquentes saxa ad
murum accedere nitebantur, iis qui in turribus
erant requiem subtrahentes et audaciam resis-
tendi. Alii vero infra machinas et castella con-
stituti, cum petrariis et trubuculis molares maxi-
mos et lapides damnosos ad moenia dirigentes,
ipsa collisione assidua et ictibus ingeminatis de-
bilitare et ad casum impellere satagebant; alii
cum minoribus machinis lapides leviores ad illos,
qui in propugnaculis stabant, contorquentes, a

A.D. 1099.
History of
the Crusades.

nostrorum infestatione compescere nitebantur; sed nec sic multum proficere comprobantur, nam Turci, qui intus erant, a propugnaculis saccos stramine et palea plenos, restes et tapetia, trabes ingentes, culcitrae bombice refertas, a turribus et muro aliquantulum demiserant, ut, per eorum molliem et mobilitatem, contortorum molarium ictus eluderent et nostrorum laborem inanirent; lapides etiam ex machinis damnosos et tela ex arcubus non segniter retorquentes nostros ab opere deterrebant incepto; nostris vero, ut valium jactu ruderum, lapidum, fruticum, et terræ implerent, et ad moenia pararent accessum, cura erat propensior; sed inclusi, e contrario, ut eorum propositum irritarent, in ipsas machinas torres incensos, tela ignita sulphure et oleo pasta, ut eas exurerent, jaculabantur certatim. Principes autem nostri, injectis ignibus occurrentes, sabulum desuper et aquas copiose fundebant, ut incendiorum reprimerent actionem. Erat quidem nostris par labor et idem periculum in tribus partibus civitatis, sub duce videlicet Godefrido, sub duce Normannorum Roberto, ac demum sub comite Tholosano; continuabant quoque conflictum a mane usque ad vesperam, atque ancipitem utriusque partis laborem superveniens nox dirempsit.

*De tertio impetu peregrinorum et captione
civitatis.*

The third
assault.

Mane autem facto, cum jam diei aspirantis aurora nuntiaret exortum, cum omni aviditate excitus est populus ad conflictum, revertentibus ad officium singulis, cui hesternæ die fuerat deputatum; quidam enim ex machinis molas asinarias ad moenia contorquebant, quidam castella ad murum dirigere satagebant, alii arcubus et

balistis, Turcos qui in turribus erant, ne manum possent exerere, indefesso studio operam dabant, alii sagittis et jactu lapidum cives a propugnaculis repellebant; cives æquipollenter tela remittebant et lapides, atque ignem in ollis fragilibus cum sulphure et pice, arvina et adipe, stuppa, cera, lignis aridis et stipula impositis, ut nostras machinas incenderent, et alia instrumenta bellica retorquebant. Fiebat itaque ex utroque populo strages non modica, dum alii lapidum jactu conterebantur in frusta, alii trans loricas et clypeos confodiebantur telis, alii funda et lapide sternebantur; nec erat facile discernere uter cum majore studio populus decertaret. Erat tamen una ex machinis nostris, quæ saxa miri ponderis in urbem multa violentia remittebat, contra quam, cum nulla arte possent proficere, duas adduxerunt maleficas, ut eam fascinarent et artibus magicis redderent impotentem; quæ, dum suis instarent præstigiis super murum et incantationibus, ex eadem machina molaris emissus utramque illarum, cum tribus ancillis quæ illarum fuerant gressum [comitatae], repente contrivit et ex muro inferius exanimes in fossatum dejecit; unde in castris factus est plausus ingens et exultatio, et e contrario civibus moestitia ingens accrevit. Cum igitur usque in horam diei septimam sine certa victoria protractum esset negotium, desperantes nostri et supra vires fatigati habuerunt propositum castella et machinas alias jam igne recepto fumantes longius a muris arcere, et usque in diem crastinum conflictum differre, cum ecce virtus divina adfuit et rebus desperatis solamen donavit; nam de monte Oliveti miles quidam, splendidum et satis refulgentem ventilando clypeum, signum dedit nostris legionibus, ut redirent ad conflictum et

A.D. 1099.
History of
the Crusades.

A.D. 1099.
History of
the Crusades.

congressionem iterarent. ¹ Hoc signo dux Godefridus exhilaratus magnis clamoribus populum revocavit, qui tanto fervore ad pugnam reversus est, ut de novo praelium incipere videretur; auxit praeterea vires omnium et laetitia solitarii quidam, qui in monte Oliveti habitabat, qui confidenter promiserat peregrinis illa die urbem fore capiendam; haec quoque signa omnes accenderant fideles vehementer et securiores reddiderant de victoria obtinenda. Ducis igitur Godefridi et comitum legiones, praevia Dei gratia, eo usque profecerant, ut vallo repente complanato ad murum haberent, civibus defatigatis, accessum; hortante itaque duce, in culcitras bombice plenas et saccos stramine refertos, quae in castello erant, ignem injecerunt, qui, flante Borea, accensus fumum infra urbem caliginosum retorsit, quo protervius instante, qui murum intus tenebantur defendere, ora vel oculos non valentes aperire, muri custodiam reliquerunt. Quo comperto, dux sub omni celeritate trabes, quas hostes in muris ad nostrum appenderant nocumentum, assumpsit, et caput unum cum machina positum et firmiter clavatum, aliud super civitatis murum locavit; deinde pontem, qui in machina erat, super ipsas trabes demittens, ipse dux primus omnium, ut miles strenuus, urbem audacter intravit; quem frater ejus Eustachius, dux Normannorum Robertus, et comes Flandrensis, cum ² Litolfo et Gileberto fratribus, sunt secuti, et consequenter infinita multitudo tam equitum quam peditum, ita ut pons sustinere non posset. Videntes autem Turci, quod

¹ *Hoc signo dux Godefridus;*] erat constitutus.' Will. Tyr. p. 757.

² *Litolfo et Gileberto.*] 'Ludolfus et Gislebertus uterini fratres;' Will. Tyr. p. 758.

nostri jam murum occupaverant, et dux etiam ^{A.D. 1099.} suum introduxerat vexillum, turres deserentes ^{History of the Crusades.} et mœnia ad vicorum sese angustias conferunt. Porro alii cognoscentes, quod maxima pars nobilium turres occupaverant civitatis, scalas ad murum certatim applicant, per quas ascendentes murum cæteris se conjungunt. Tunc dux Godofridus quosdam ad portam septentrionalem, quæ hodie ¹ sancti Pauli dicitur, dirigens, ut eam aperientes populum introducant de foris expectantem; qua sub omni celeritate reserata, ingressus est exercitus universus, sexta feria, hora nona, [mensis Julii decima die. Capta est igitur civitas Hierusalem] anno Domini millesimo nonagesimo nono, anno ex quo fideles Christi peregrini votum et viam tantæ peregrinationis assumpserant quarto; sedente in cathedra Romana papa Urbano secundo, Romanorum imperium administrante Henrico, Græcorum vero imperatore Alexio; in Francia regnante Philippo, in Anglia Willelmo Rufo, regnante in perpetuum in omnes et super omnia Domino nostro Jesu Christo, cui honor et gloria per sæcula infinita.

De occisione Turcorum et mundificatione sanctæ civitatis.

Capta igitur civitate sanctissima, dux Godofridus et fideles omnes, qui cum eo erant, per plateas strictis gladiis discurrentes, quotquot de hostibus reperiunt in ore gladii indifferenter prosternunt; tanta quoque interemptorum strages erat, et præcisorum acervus capitum, ut jam nemini via pateret aut transitus nisi super corpora peremptorum. Latebant autem adhuc hæc omnia

^{Jerusalem taken.}

¹ Sancti Pauli.] The gate north of the temple bears the name of S. Stephen; so Will. Tyre and the rest. See Pococke, ii. part i. p. 21.

A.D. 1099.
History of
the Crusades.

comitem Tholosanum et principes alios, qui circa montem Syon viriliter decertabant; sed, audito nostrorum et Turcorum clamore et civium strage, cognoverunt urbem violenter effractam et nostrarum victoriam legionum: qui statim scalas ad murum aptantes, nemine obstante, urbis moenia transierunt, stragem in illa parte non modicam operantes; portam itaque australem, quæ illis erat contermina, aperientes cum impetu populum universum quantocius introducunt. Factum est autem, quod Turci, qui a duce et suis agminibus aufugerant, ad partes illas declinantes hos obviam haberent, et Scyllam evitantes Charybdim multo periculosius inciderunt; nam tanta exinde per urbem strages facta est, ut etiam ipsis victoribus tam horrenda sanguinis effusio tædium ingereret et horrorem. Audiens autem Tancredus,¹ quod infra septa templi Turcorum se incluserat multitudo, contulit se illuc cum ingenti copia armatorum, et templum violenter ingressus, post stragem multiplicem, infinitas auri et argenti copias inde secum dicitur ²abstulisse; quod reliqui principes audientes, intromissa equitum et peditum multitudine, quotquot ibi reperiunt gladiis trucidantes, universa sanguine repleverunt. Cecidisse referuntur infra templi ambitum ad decem millia Turcorum, exceptis aliis, qui passim per urbem truncabantur, quorum minor non fuisse numerus ferebatur; nam nostri per vicos et diverticula discurrentes, occulta perlustrantes universa, patrem-familias cum uxore et liberis et familia tota ex secretis

¹ *Tancredus.*] 'Solut Tancredus, intempestiva cupidine occupatus, quædam pretiosissima de templo Salomonis extulit; sed postmodum, sua conscientia et aliorum conventus colloquio, vel eadem vel appreciata loco restituit.' Malmsb. § 370.

² *Abstulisse.*] 'quæ tamen postmodum, sedato tumultu, restituisse creditur in integrum;' Will. Tyr. p. 759.

domiciliis¹ et coenaculis occultis extrahentes in publicum, aut gladiis transverberabant, aut præcipitio dabant, ita ut con fractis cervicibus interirent; et quicumque domum vel palatium confringere vel prius intrare poterat, eam sibi cum universa substantia jure perpetuo vendicabat; sic enim inter principes convenerat, ut, urbe expugnata, id, quod quilibet acquireret, jure hæreditario possideret; unde quicumque prius domum vel ædificium quodcunque occupavit, vexillum vel clypeum vel aliud armorum genus in introitu configebat, ut esset signum accedentibus ne gressum ibi figerent, sed domum præterirent, quasi ab aliis occupatam.

A.D. 1099.
History of
the Crusades.

Principes loca sancta petunt.

Civitate² itaque subjugata et spoliis a peregrinis victoribus collectis, sedatoque tumultu, cœperunt, depositis armis, in spiritu humilitatis cum gemitu et lachrymis, nudis pedibus, loca venerabilia, quæ Salvator propria est dignatus sanctificare præsentia, cum omni devotione circumire, et specialiter ecclesiam sanctæ resurrectionis et Dominicæ passionis. Erat intueri sane jucundissimum, quanta devotione fideles populi utriusque sexus, quanta mentis exultatione et dulcedine spirituali, fuis ubertim lachrymis, ad loca sancta accederent; quantas gratias Deo agerent, qui tantæ eis peregrinationis consummationem ad effectum perducere concesserat, et ex fructu laborum suorum et exhibitæ militiæ dignatus erat illis supra merita stipendia numerare; fuit autem omnibus una in arram futuræ retributionis fiducia, quod per collationem donorum præsentium, firma sit eis expectatio futurorum,

Jerusalem
taken.

¹ *Domiciliis.*] In MS. 'homi- | ² *Civitate.*] Compare Will. Tyr.
cidiis.' | p. 760.

A.D. 1099.
History of
the Crusades.

et per eam, quæ hic peregrinatur Hierusalem, ad eam perveniant, cujus exstat participatio in id ipsum. Porro episcopi et sacerdotes, ecclesias civitatis et præcipue templi ambitum a cada-veribus occisorum et sordibus universis mundantes, et loca venerabilia Domino consecrantes, et sacra missarum solemnia populo celebrantes pro collato sibi beneficio, omnibus gratias exhibebant. Visus est autem ea die vir in omnibus commendabilis Aimerus, Podiensis episcopus, qui apud Antiochiam, ut prælibavimus, obierat, in sancta civitate a multis, ita quod viri plurimi de exercitu fide dignissimi eum super murum primum omnium viderunt ascendisse civitatis, et cæteros ad ingressum animasse; qui etiam oculis corporeis se ipsum vidisse asserentes, et cum principibus loca sancta circumeuntem manifestissime conspexerunt. Alii autem plures, qui in peregrinatione piam in Christo dormitionem acceperant, in eadem civitate apparuerunt multis, loca sancta cum aliis devotissime requirentes. Petrus quoque heremita venerabilis, ¹qui quinto antea anno obierat [*sic*], a patriarcha civitatis et clero populoque fidei visus fuerat, et per cujus sollicitudinem principes occidentis ad hanc peregrinationem inducti exstiterant, cum esset modo a cunctis recognitus, flexis genibus et cum lachrymis illum venerabantur, gratias ei multiplices exsolventes, quod tam sedulo et fideliter eorum legationem fuerat exsecutus, quodque principes et regna induxerat ad tantos labores pro Christi nomine tolerandos. His igitur omnibus rite peractis, principes ad domos et hospitia, quæ interim eis sua familia præparaverat, reversi urbem

¹ Qui quinto.] 'Quem quarto | 761. The interpolation of 'obierat' vel quinto prius anno in eadem | in the text is evidently a scribe's civitate viderant;' Will. Tyr. p. error.

reperiunt omnibus bonis refertam, unde a majore ^{A.D. 1099.}
 usque ad minimum cœperunt copiosius abun- ^{History of}
 dare; reperiabantur enim in ædificiis et domibus ^{the Crusades.}
 confractis auri et argenti, gemmarum et pre-
 tiosarum vestium, frumenti, vini et olei, sed et
 aquarum, unde in obsidione maximam fuerant
 penuriam perpessi, ingentes copię, unde et ipsi,
 qui sibi domos vendicaverant, poterant indigen-
 tibus ad sufficientiam fratribus ministrare. Fac-
 tum est autem, ut secunda post victoriam die et
 deinceps foro publico rerum venalium optimis
 conditionibus exhiberentur commercia, ita qui-
 dem ut plebs inferior necessariis omnibus abun-
 daret.

*Quomodo principes regem et patriarcham
 constituunt.*

Cumque per dies septem principes in sancta ^{Election of}
 civitate in quiete lætitiaque spirituali tempus ex- ^{a king.}
 gegissent, convenerunt principes octava die trac-
 taturi, per gratiam Sancti Spiritus, ut aliquem
 de suo eligerent collegio, qui præsit regioni et
 in civitate sancta regiam obtineat dignitatem.
 Nec¹ prætereundum censeo, quod peregrinorum
 universitas hoc decretum inter se sanxerunt, in-
 vocato de cælis ab magni consilii angelo auxilio,

¹ *Nec prætereundum.*] The le-
 gend, which in this most corrupt
 interpolation is intended to be
 conveyed, may best be gathered
 from the annexed extract from
 Trevisa's version of the Poly-
 chronicon; 'Also at Jherusalem,
 in an Eester euen, he stode amonge
 other men and abode the fyre that
 was wonte to come from heuen
 and lyghte some mannes taper.
 Thenne his taper was lyght by
 doynge and vertue of God.
 Therefore all men chose hym

kyng of Jherusalem. But whan
 he herde of the deth of his bro-
 der, Wylyam kyng of Enge-
 londe, he refused ye kyngedome
 of Jherusalem, not bycause of re-
 verence, but for drede of traunyle
 or couetyse of the kyngedome of
 Engelonde.' fol. cclxxvii. b. edit.
 1527. Compare Fabyan, p. 254.
 Upon the question whether, or not,
 Robert was ever offered the crown
 of Jerusalem, the reader may con-
 sult Mills, Hist. of the Crusades,
 i. p. 471, note ^k.

A.D. 1099.
History of
the Crusades.

consilio et certificatione Dei regis acciperent electum, ut qui tantis sudoribus et periculis hæreditas Christi salvaretur, juratur, ut quem Deus eligeret, omnes acceptasse. ¹Traditis igitur cum eis uni cui principum sub lumine, ut quem Deus eligeret per cerei accensionem, ab omnibus sane rex acclamaretur. Electus et dux Normannorum Robertus suum cui accensum clam extinxisset et electionem de se divinitus factam infeliciter refutavit, sperans, affirmans, se adhuc in Anglia litate regnare delicatius regnaturum, de quo regno se Qui omnes unanimiter, post multas hinc et inde disceptationes, in ducem Godefridum consonantes, ipsum eligunt, et electum sepulchro Domini cum laudibus et hymnis et canticis repræsentant. De patriarcha quoque constituendo in sancta civitate principes tractatum habentes, favore ducis Normannorum Roberti, episcopus quidam Maturanensis de Calabria Arnulphum sibi familiarem quendam, sacerdotis filium et inter peregrinos incontinentia et nimia levitate notatum, in sede patriarchali contrusit; sed idem Arnulphus, cita morte interveniente, temere susceptam coactus est deponere dignitatem. Post illum autem, vacante sede per menses quinque, principes, qui præsentibus fuerunt, post multam deliberationem, venerabilem virum Daibertum in throno patriarchali et in cura collocant pastorali; fuit autem antea episcopus Pisanæ ecclesiæ, vir ad plenum eruditus et in agendis ecclesiasticis a puero enutritus.

¹ *Traditis igitur.*] The passage following should probably be read thus; 'Traditis igitur candelis unicuique principum sine lumine, ut quem Deus eligeret per cerei accensionem, ab omnibus sane rex acclamaretur, electus est dux Normannorum Robertus, suum qui accensum clam extinxit et electionem de se divinitus factam infeliciter refutavit, sperans, se adhuc in Anglia nobilitate delicatius regnaturum.'

*Quomodo exercitus Soldani, Ægyptiorum principis,
a nostris vincitur.*

Urbe autem sancta recenter adhuc a fidelibus subjugata, <sup>A.D. 1099.
History of
the Crusades.</sup> <sup>Battle of
Ascalon.</sup> ¹Soldanus Ægyptiorum et Damascenorum, princeps inter omnes orientales potentissimus, cum civitatem sanctam Hierusalem a fidelibus captam cognovisset, vocato ad se principe militiæ suæ Elafdalio, præcepit, ut universum robur Ægypti et omnes imperii sui vires colligens in Syriam ascendat, et populum temerarium de superficie terræ deleat, ut non memoretur nomen ejus ultra. Erat quidem Elafdalus iste natione Armenius, a Christianis parentibus originem habens, sed præ immensitate divitiarum apostataverat a fide; et qui in fonte regenerationis Emyreius dicebatur, factus apostata Elafdalus nuncupabatur. Assumptis igitur hic crucis inimicus universis viribus Ægypti, Arabiæ et Damasci, venit Ascalonem, et ibi cum copiis suis universis castra locavit, inde Hierosolymam profecturus; proposuit enim ut fideles in Hierusalem obsideret, et post victoriam Dominicum funditus dilapidaret sepulchrum. Tunc peregrini crucis, qui nihil minus optabant quam obsidionis ærumnas denuo experiri, convenerunt ad invicem clerus et populus universus et arma spiritualia prius bajulantes ad sepulchrum Domini corde contrito et cum fletibus humiliter profecti et orantes in terram prostrati, a Domino postulabant, ut populum suum misericorditer ab imminenti periculis liberaret; deinde, sumpta ex Dei parte audacia, ab urbe versus Ascalonem procedunt, audacter hostibus occurrentes. Portabant autem secum partem ligni Dominicæ cru-

¹ *Soldanus.*] Compare the contents of the present chapter with Will. of Tyre, p. 768.

A.D. 1099.
History of
the Crusades. cis, quam civis quidam Hierosolymitanus, nomine Syrus, principibus nuper propalaverat, ab anti-
quis a se temporibus custoditam. Dux vero, qui et rex erat Hierosolymitanus, cum cæteris principibus peregrinis Ramulam perveniens, edoctus est ibi plenius, quod prædictus Emyreius apud Ascalonem cum suis copiis consedisset. Præmisit itaque dux equites ducentos, qui viam et statum hostium explorarent; sed, cum aliquantulum processissent, invenerunt armenta boum, equorum et camelorum, cum pastoribus animalibus curam præstantibus; ad quos cum noster pervenisset exercitus, fugerunt tam pastores quam qui pastoribus præerant equites, gregibus et armentis sine custode relictis; capti sunt tamen quidam ex eis, quorum relatione de hostium proposito edocti cognoverunt, quod princeps prædictus, qui juxta eos ad septem milliaria castra statuerat, post biduum accedere et nostrum delere exercitum cogitabat. Erant autem nostri numero quasi mille equites et ducenti, pedites vero quasi sex millia numerati, qui omnes de prælio certi novem acies instruunt, quarum tres præponunt, tres locant in medio, et tres sequi præcipiunt, ut, undecunque ad eos hostium fiat accessus, triplicem ibi reperiant ordinem acierum objectum. Sic itaque, obtenta sine contradictione præda memorata, quæ præ nimia multitudine numerum excedebat, noctem illam ibi transegerunt gaudentes; mane autem facto, lituis et tubis bellum indicitur, et instructis ordinibus, Domino rei exitum commendantes, in hostes quasi vir unus procedunt, spem in eo victoriæ collocantes. Procedentibus igitur legionibus juxta militaris ordinis disciplinam lento gradu ad pugnam, visa sunt superno, ut creditur, instinctu pecora cornibus erectis et caudis acierum lateribus a dextris

et a sinistris comitari, nec ulla posse violentia
 præpediri; quod hostes eminus intuentes, sub
 solaribus radiis hebetatis luminibus, ante prælium
 animis conciderunt, credentes innumeram esse
 multitudinem armatorum, quamvis et ipsis multa
 militaris copia non deesset. Comes quoque Nor-
 manorum Robertus, qui dux erat et signifer
 acierum, pro re bene gesta sæpe dicendus, Ad-
 miravisi standardum a longe considerans,¹ quod in
 summitate hastæ pomum habebat aureum, hasta
 vero argento cooperta albicabat, ipsum depre-
 hendens ibi esse, et audacter per medias acies
 super eum irruens, ad mortem graviter vulnera-
 vit; quod factum non mediocrem gentilibus in-
 cussit timorem.

A.D. 1099.
 History of
 the Crusades.

*De planctu Admiravisi et victoriæ consummatione et
 spoliis reportatis.*

Admiravisi² autem vix palpitans, lethaliter
 vulneratus, alte ingemuit et huiusmodi planc-
 tum emisit, 'O omnium Creator, quid hoc est?
 Quid accidit? Quod fatum nobis infestum no-
 cuit? Heu mihi, quam ineffabile dedecus, quam
 diuturnum improprium genti nostræ contigit!
 Gens misera, gens modica, gens mendica genti
 nostræ prævaluit. Unde hæc? Conventione,
 proh dolor! facta, adduxi huc militum ducenta
 millia, et peditum quorum multitudo numerum
 excedit, quos toti mundo prævalituros crede-
 bam; nunc autem, ut non mentiar, a minus quam
 mille militibus et paucis peditum millibus tam
 indecenter sunt superati. Aut procul dubio il-

¹ *Quod in summitate.*] Ordericus Vitalis, Act. Norman. p. 758. 755; compare the first anony-
 mous writer in the Gesta Dei per

² *Admiravisi.*] The account following appears to have been taken from Ordericus Vitalis, p. 138. Francos, p. 29, and Baldric, p. 138.

A.D. 1099.
History of
the Crusades.

lorum Deus omnipotens est et pro eis pugnat, aut noster nobis iratus est et nos nimis austero furore redarguit et castigat. Quicquid continget, hoc erit, quod in eos denuo non erigar, sed ad patriam meam ignominiosus, donec vixero, revertar.' His dictis, luctuose conquerebatur et lamentabatur suspiriis lachrymosis. Turcis igitur fugam meditantibus, eques quidam Lotharingus, qui in agmine extremo cum duce erat Godefrido, a lateribus equitans libertatem fugæ et campos abstulit omnes; unde ipsi a duce Normannorum, qui in prima acie erat cum equitibus et sagittariis, penetrati et ab extremis inclusi, cæsi sunt ad fidelium voluntatem; Admiravisus autem super dromedarium positus rapido cursu ejus evasit. Collata igitur fidelibus de supernis victoria, in hostium castra noster pervenit exercitus, ubi tantam auri, argenti, variæ supellectilis et gemmarum, divitiarumque peregrinarum, quarum cognitio nostris regionibus est ignota, copiam invenit, ut usque ad nauseam satiati mella fastidirent et placentas, et minimus dicere possit, ¹'Inopem me copia fecit.' Dux autem Robertus emit standardum ab iis, qui illud retinuerunt dum ille hostes insequeretur, viginti marcis argenti, et duxit illud juxta sepulchrum Domini ad monumentum tam memorandi triumphi; alius quoque ensem ejusdem emit Admiravisi bizantiis ²quadraginta. Sic igitur, fugientibus adversariis, palma nostris cælitus concessa, cum ingenti gaudio reversi sunt in Hierusalem, ³manibus onerati prædam inauditam secum trahentes.

¹ *Inopem.*] Ovid. Met. lib. iii. vers. 466.

² *Quadraginta.*] 'Sexaginta,' Baldric, p. 138.

³ *Manibus.*] 'Manubiis,' C.

Quod dux Normannorum Robertus et comes Flandrensis ad propria sunt reversi.

His ita bene gestis, dux Normannorum Robertus et comes Flandrensis, consummato feliciter peregrinationis voto, ad propria sunt reversi. Tradunt¹ autem quidam, quod dux Robertus, eo quod regnum Hierosolymitanum sibi oblatum recipere noluerit, offensus in eum Deus nihil ei deinceps prosperum dum vixit contulit, sicut sequens historia declarabit. Principibus igitur ad propria revertentibus, rex Godefridus, detento secum viro nobili Tancredo, et de Gres comite Garnero, et aliis quibusdam viris occidentis, commissum sibi a Deo regnum administrabat strenue et prudenter. Concessit autem jure hæreditario possidendam urbem Tyberiadensem, super lacum Genesar sitam, cum comitatu toto Galileæ, et Caypham, quæ alio nomine Porphyria dicitur, urbem maritimam, domino Tancredo, in quo principatu ita Deo placere studuit, quod usque in præsentem diem ecclesiæ regionis illius de ejus patrocinio gloriantur; qui infra biennium post, meritis exigentibus, ad principatum vocatus Antiochenum, illam nobilitavit ecclesiam, a temporibus pristinis gloriosam, plurima largiendo; sed et principatum, pluribus subjugatis urbibus et castellis, longe lateque finibus dilatatis ampliavit.

A.D. 1099.
History of
the Crusades.
The duke of
Normandy
and earl of
Flanders
return.

De situ sanctæ civitatis et urbibus circumpositis.

Civitatem² sanctam Hierusalem in sublimibus

Description
of Jerusalem.

¹ Tradunt autem quidam.] Compare above, p. 145, note, with Henry of Huntingdon, p. 377. 'But he who would not take the crown without the crosse, was fain to take the crosse without the crown, and never thrived afterwards in anything he

undertook.' Holy Warre, p. 43.

² Civitatem sanctam.] For the following description of the Holy City, compare Bed. de Locc. Sanctis, tom. iii. col. 363, Jacobus de Vitriaco, inter Gesta Dei per Francos, p. 1077, seqq. with Pococke's Travels, tom. ii. part i. p. 1.

A D. 1099.
History of
the Crusades.

esse montibus sitam, et in sorte Benjamin novimus constitutam. Habet autem ab occidente tribum Simeon, [terram] Philistinorum, et mare mediterraneum, a quo, prope est Joppen oppidum, viginti quatuor milliaribus distat, inter se et prædictum mare habens castellum Emaus; Modin etiam, sanctorum Machabæorum præsidium, et Noben viculum sacerdotum, et Dispolim, quæ est Lydda, ubi Petrus Æneam paralyticum salutis restituit, et ubi apud Simonem coriarium hospitatus Cornelii nuntium suscepit, sicut apud Joppen discipulam, Thabitam nomine, suscitavit. Ab oriente quoque Jordanis habet fluentia, et solitudinem filiorum prophetarum quasi ad milliaria quatuordecim, et vallem silvestrem, et mare Mortuum; ¹citra Jordanem vero Jericho habet, et Gulgala domicilium Helisæi; ultra vero Jordanem Galaad, Basan, Amon, et Moab, quod postmodum Ruben, Gad, et dimidia tribus Manasse susceperunt in sortem, quæ hodie regio generali appellatione Arabia nuncupatur. Ab austro habet sortem Judæ, in qua est Bethleem, felix Dominicæ nativitatis locus, et Thecua urbs prophetarum Abacuc et Amos, et Hebron, quæ est Cariatharbe, Judæorum patriarcharum sepulchrum. A septentrione quoque habet Gabaon, Josue filii Nun victoriam insignem, et tribum Efraim, et Sylo, Sichar quoque et Samariæ regionem, et Bethel, peccati Jeroboam testem, sed et Sebesteam, Helisei et Abdiæ sepulchrum et Baptistæ Johannis martyrium; hæc olim a monte Somer dicta est Samaria, sicut et regio tota, quæ et thronus fuit regum Israel. Habet etiam et Neapolin vel Nicopolim, ubi filii Jacob, Simeon et Levi, in ultionem stupri, quod Sichem filius Emmor sorori eorum Dinæ intulerat, ipsum et filios ejus

¹ *Citra Jordanem.*] Compare Fulcher. Carnotensis, p. 405.

in ore gladii percusserunt, urbem eorum igne succedentes.

A.D. 1099.
History of
the Crusades.

Est autem Hierusalem Judææ metropolis, quæ juxta veteres historias primum dicta est Salem, a Sem filio Noe primogenito, qui eam fundavit et in ea regnavit; hic postmodum dictus est Melchisedech, qui revertenti Abrahæ a cæde quatuor regum ¹ obtulit panem et vinum; Melchisedech autem 'rex justitiæ' interpretatur, quem Deus a diluvio reservavit, ut Christus ex ejus semine nasceretur. Erat quidem eo tempore alia civitas, juxta Hieronymum Salem appellata, in qua idem Melchisedech sicut et alia regnavit, cujus ruinæ usque hodie juxta fluentia Jordanis cernuntur; deinceps, regnante in ea Jebusæo, dicta Jebus, et sic ex Jebus et Salem dicta est Jebussalem; ² unde post, dempta b littera et addita r, dicta est Hierusalem; postea, expulso Jebus a David, dicta est civitas David; deinde, regnante vero Salomone filio ejus, vocata est Hierosolyma, quasi Hierusalem Salomonis. Hanc postea quadragesimo secundo anno post passionem Domini, Judæorum exigentibus peccatis, Titus Vespasiani filius, Romanorum princeps magnificus, obsedit et expugnatam dejecit, ita ut, juxta verbum Domini, non remaneret in ea lapis super lapidem. Illam vero postea Ælius Adrianus, quartus ab ipso Romanorum Augustus, reparavit, et de suo Eliam nuncupavit; et cum prius in clivo præcipiti montis esset sita, ita ut partem in orientem et in austrum tota devexa respiceret, in latere tam montis Sion quam Moriæ montis constituta, et solum templum et castellum, cui nomen erat Antonia, in sui haberet fastigio, ab eodem im-

¹ *Obtulit.*] In MS. 'offerens' | ² *Unde post.*] Compare Robertus Monachus, p. 80.

A.D. 1099.
History of
the Crusades. peratore in montis verticem tota translata est,
ita ut Dominicæ passionis et resurrectionis locus,
qui prius extra urbem fuerat, urbe reædificata,
infra murorum ambitum clauderetur.

De locis venerabilibus infra sanctam civitatem.

Of its holy
places.

Hæc autem sancta et Deo dilecta civitas et minor maximis est et mediocribus major, forma quidem oblonga, et parte altera longiore tetragona, vallibus profundis in tribus partibus circumsepta. Nam ab oriente vallem habet Josaphat, in cujus imo sita est ecclesia Dei genitricis, ubi sepulta creditur et gloriosum ejus monstratur sepulchrum; sub qua est torrens Cedron, ex aquis pluvialibus ortus, de quo dicitur, 'Egressus ejus trans torrentem Cedron,' et cætera. Ab austro habet vallem Ennon, prædictæ valli contiguam, quæ sortis Benjamin et Judæ fuit in funiculo distributionis, et inde se erigens ad verticem montis, qui est contra Beennon ad occidentem, in qua est Acheldemach, hoc est ager sanguinis, emptus de pretio Domini in sepulturam peregrinorum. Ab occidente vero ejusdem vallis habet partem, in qua sita est vetus piscina, quæ celebris fuit temporibus regum Judæ, et inde protenditur ad piscinam superiorem, quæ Patriarchæ dicitur, juxta cœmeterium, quod est in spelunca, quæ cognominatur Leonis. A septentrione vero plano itinere ad urbem acceditur, in quo locus est, ubi protomartyr Stephanus dicitur lapidatus. ¹Patriarcha quoque hujus sanctæ civitatis quatuor habet archiepiscopos, unum Cæsariensem, alium Tyrensem, tertium Nazarensem, quartum Petracensem, id est Montis Regalis; primus est in regione Palæstinæ, alius in

¹ Patriarcha.] Upon the patri- | Quien's Oriens Christianus, tom.
archate of Jerusalem consult Le | iii. col. 101.

regione Phœnicis, tertius Galilææ, quartus in provincia Moabitarum. Cæsariensis suffraganeum habet episcopum Sebastenum; Tyrensis suffraganeos habet episcopos Achonensem, Sidonensem, Bericensem, et Bellinacensem, quæ est Cæsarea Philippi; Nazarenus habet suffraganeum, Tiberiadensem; Petracensis unum habet suffraganeum, Græcum in monte Sinai. Habet præterea patriarcha, nullo mediante, episcopos suffraganeos, Bethleemitanum, Lyddensem et illum de Ebron, ubi sepulti fuerunt Adam et Eva, cum Abraham, Isaac et Jacob. ¹Sunt autem in urbe loca venerabilia, ut ecclesia Dominicæ resurrectionis in Calvaria sive in Golgota, ubi sunt canonici nigri sub priore; templum Domini, in quo sunt milites; aliud templum, in quo sunt clerici. In ecclesia montis Syon sunt canonici regulares sub abbate; in ecclesia montis Oliveti sunt canonici regulares sub abbate; in ecclesia vallis Josaphat monachi nigri sunt sub abbate; in ecclesia de Latina sunt monachi nigri sub abbate; isti omnes mitrati sunt, et cum episcopis prædictis in ministerio patriarchæ adsistunt. Sunt præterea aliæ civitates, quæ non habent episcopos, ut Ascalona, quæ est sub episcopo Bethleem; Joppe, quæ est sub canonicis Domini sepulchri; Neapolis, quæ est sub clericis templi; Cayphas, quæ est sub archiepiscopo Cæsariensi. Nazareth locus est, in quo Maria mater Domini nata est, et in quo Filius Altissimi in uterum virginis descendit; Bethleem, in qua natus est Panis cælestis; Jordanis lacus est, in cujus flumine Christus baptizatus apparuit; locus alius, in quo Christus jejunavit et a diabolo tentatus est; stagnum Genesareth, ubi Christus discipulos vocavit et multa miracula fecit; mons

A. D. 1099.
History of
the Crusades.

¹ *Sunt autem.*] Jac. de Vitriaco, p. 1078.

A.D. 1099.
History of
the Crusades.

Thabor, in quo idem Christus transfiguratus apparuit; infra sanctam civitatem templum est, in quo Christus exstitit præsentatus; mons Syon, in quo Salvator cum discipulis cœnavit, et Spiritus Sanctus super discipulos venit, materque Domini ex hoc mundo migravit; Calvaria, ubi crucem et mortem sustinuit; sepulchrum, in quo quievit et unde tertia die surrexit; mons Oliveti, ubi in asinam sedens a pueris honoratur, et unde in cælum ascendit; Bethania, ubi Lazarum resuscitavit; Siloe, ubi cæco nato visum restituit; Gethsemani, id est, vallis Josaphat, ubi Christus a Judæis captus et Maria sepulta fuit; ecclesia sancti Stephani, ubi lapidatus occubuit; Sebastea, ubi Johannes Baptista sepultus fuit cum prophetis Helysæo et Abdia. Et hæc de terra Hierosolymitana et civitate sancta dicta sufficiant.

Quomodo rex Willelmus in nova aula apud Westmonasterium primo tenuit curiam suam.

First court
held in West-
minster hall.

Eodem anno, id est, Dominicæ nativitatis MXCIX. ¹rex Anglorum Willelmus a Normannia in Angliam rediens tenuit primo curiam suam apud Westmonasterium in nova aula; quam cum inspecturus cum multa militiæ turba introisset, cum alii eam dicerent magnam nimis esse et æquo majorem, dixit rex eam debitæ magnitudinis dimidia parte carere, nec eam esse nisi thalamum ad palatium, quod erat factururus. Deinde paulo post, cum venaretur in Nova foresta, venit ei nuntius a Cenomannia dicens suam ibi familiam obsideri; qui protinus ad mare veniens navem festinus introivit, cui nautæ, 'Cur, regum

¹ *Rex Anglorum.*] The following account of the last acts and death of William Rufus are taken nearly verbatim from Henry of Huntingdon, Scriptt. post Bed. p. 377, seq.

maxime, in tanta tempestate maris alta penetras, A.D. 1099.
et mortis periculum non formidas? Quibus rex,
'De rege fluctibus submerso loqui non audiui.'
Mare itaque transiens, nihil dum viveret egit,
unde tantam famam tantumque gloriæ decus
haberet; Cenomanniam enim petens, Heliam
consulem inde fugavit, et, obtenta civitate, ad
Angliam transfretavit. Eodem anno rex Willel-
mus dedit episcopatum Dunelmensem ¹placitatori
Ranulpho, viro pessimo; et ²Osmundus, Saresbi-
riensis antistes, diem clausit extremum. ³Sige-
bertus, Gemblacensis monachus, chronica sua
hucusque digessit. Hoc quoque anno in æstate
visus⁴ est sanguis ebullire de terra apud Fischam-
stede in pago Bercensi, et post hæc apparuit
cælum tota nocte rubeum, tanquam arderet.

*De morte regis Willelmi Rufi et quibusdam signis
ejus mortem prævenientibus.*

Anno Domini MC. rex Anglorum Willelmus, A.D. 1100.
cognomento Rufus, cum gloriose curiam suam ad ^{Death of}
Natale apud Gloverniam, ad Pascha apud Win- ^{William}
toniam, et apud Londonias ad Pentecosten tenu- ^{Rufus.}
isset, ⁵in crastino sancti Petri ad vincula perrexit
venatum in Nova foresta; ubi ⁶Walterus Tyrell

¹ *Placitatori.*] 'Quod quidem munus idem videtur quod fisci procuratoris, seu, uti vocamus, procuratoris generalis.' Dufresne, ad voc.

² *Osmundus.*] He died, according to the Sax. Chron. in nona Adventus: Florence says, 'tertio nonarum Decembris, feria sexta.' In the bull of pope Calixtus III. dated 26th April 1457, for his canonization, his day is fixed on the 4th of December.

³ *Sigebertus, Gemblacensis.*] This is an error. Sigebert of Gemblours' chronicle extends to

the year 1112, on the 5th of October in which year he died.

⁴ *Visus est sanguis.*] The Saxon Chronicle and Malmesbury also speak of this appearance; Huntingdon has mention of it three times in almost the same page, once as happening at Finchamstede, and again at 'Hamstude.'

⁵ *In crastino sancti Petri ad vincula.*] The 2nd of August.

⁶ *Walterus Tyrell.*] Florence calls him 'Francus.' Suger, a contemporary historian, denies that Tyrel had any hand in the death of the king; Malmab. p. 508, note ⁴.

A.D. 1100. duo ex monachis ejus ad ipsum venientes, et regis mortem nuntiantes, hortati sunt attentius, ut illico sedem suam repetere dignaretur.

De vitiis regis Willelmi.

Character of
William
Rufus.

Jure autem rex in medio totius injustitiæ suæ præreptus occubuit, qui supra hominem erat, et consilio perversorum, quicquid mali poterat, id semper agebat; ¹et suis nequam, alienis nequior, sibi nequissimus, subjectos omnes continuis geldis et talagiis vexabat, vicinos verris et exactionibus assiduus provocabat, nec respirare poterat Anglia, sub ipso miserabiliter suffocata. Ipse namque et qui ei famulabantur omnia rapiebant, omnia conterebant et subvertebant, adulteria violenter et impune committebant, quicquid fraudis et nequitiae antea non erat his temporibus pullulavit; invisus namque rex nequissimus Deo et populo, die qua obiit, in proprio tenebat archiepiscopatum Cantuariensem, episcopatus Wintoniensem et Saresbiriensem, cum duodecim abbatibus, quas aut vendebat, aut ad firmam dabat, aut in manu sua tenebat; nec luxuriæ scelus exercebat occulte, sed ex impudentia coram sole. Quid plura? Quicquid Deo Deumque diligentibus placebat, hoc regi regemque diligentibus displicebat. Sepultus est autem in crastino perditionis suæ apud Wintoniam, ²in cujus sepultura lachrymæ locum præ gaudio non habebant.

De coronatione regis Henrici primi regis Anglorum.

Coronation
of Henry I.

Defuncto itaque rege Willelmo, cum magnates Angliæ ignorarent, quid actum esset de Roberto

¹ *Et suis.*] Huntingdon, p. 378. Flor.: 'ibi infra ambitum turris, multorum procerum conventu, paucorum planctu, terræ traditum;' Malmsb. p. 509.

² *In cujus.*] 'In veteri monasterio, in ecclesia sancti Petri;'

duce Normannorum, regis defuncti fratre primo- A.D. 1100.
genito, qui jam per quinquennium in expediti-
one Hierosolymitana moram protraxerat, timue-
runt diu sine regimine vacillare; quod Henricus,
fratrum ultimus et juvenis sapientissimus, cum
callide cognovisset, congregato Londoniis clero
Angliæ et populo universo, promisit emenda-
tionem legum, quibus oppressa fuerat Anglia
tempore patris sui et fratris nuper defuncti, ut
animos omnium in sui promotionem accenderet
et amorem, ita ut illum in regem susciperent et
patronum. Ad hæc clero respondente et magna-
tibus cunctis, quod si animo volente ipsis vellet
concedere et charta sua communire illas liber-
tates et consuetudines antiquas, quæ floruerunt
in regno tempore sancti regis Edwardi, in ipsum
consentirent et in regem unanimiter consecra-
rent. Henrico autem hoc libenter annuente, et
se id facturum cum juramento affirmante, conse-
cratus est in regem apud Westmonasterium in
die¹ Assumptionis beatæ Mariæ, favente clero et
populo; qui continuo, cum fuerat diademate in-
signitus, has ²libertates subscriptas in regno, ad
exaltationem sanctæ ecclesiæ et pacem populi,
tenendas concessit.

*De libertatibus, quas rex Henricus in regno tenendas
concessit.*

‘ Henricus, Dei gratia rex Angliæ, Hugoni de His charter.
Boclande vicecomiti et omnibus fidelibus suis,
tam Francis quam Anglis, in ³Herefordeschire,
salutem. Sciatis me Dei misericordia et communi

¹ *Die Assumptionis beatæ Ma-
riæ.*] The 15th of August.

² *Libertates.*] A copy of this
charter may be also found in the
Textus Roffensis, edit. Hearne,
p. 51.

³ *Herefordeschire.*] This should
be Hertfordshire, to the sheriff
of which Wendover addresses the
charter, as the county in which
S. Alban’s was situated.

A.D. 1100.
Charter of
Henry I.

consilio baronum regni Angliæ regem esse coronatum; et quia regnum oppressum erat injustis exactionibus, ego respectu Dei, et amore quem erga vos omnes habeo, sanctam Dei ecclesiam liberam facio, ita quod nec eam vendam nec ad firmam ponam, nec, mortuo archiepiscopo vel episcopo vel abbate, aliquid accipiam de dominio ecclesiæ, vel de hominibus, donec successor in eam ingrediatur. Et omnes malas consuetudines, quibus regnum Angliæ injuste opprimebatur, inde aufero, quas malas consuetudines in parte hic pono.

‘Si quis baronum meorum, comitum vel aliorum, qui de me tenent, mortuus fuerit, hæres suus non redimet terram suam, ¹sicut facere consueverat tempore patris mei, sed justa et legitima relevatione relevabit eam; similiter et homines baronum meorum legitima et justa relevatione relevabunt terras suas de dominis suis. Et, si quis baronum vel aliorum hominum meorum filiam suam tradere voluerit, sive sororem, sive neptem, sive cognatam nuptui, mecum inde loquatur, sed neque ego aliquid de suo pro hac licentia accipiam, neque defendam ei quin eam det, excepto si eam dare voluerit inimico meo; et si, mortuo barone vel alio homine meo, filia hæres remanserit, dabo illam cum consilio baronum meorum cum terra sua; et si, mortuo marito, uxor ejus remanserit et sine liberis fuerit, dotem suam et ²maritagium habebit, et eam non dabo marito, nisi secundum velle suum. Si vero uxor cum liberis remanserit, dotem suam et maritagium habebit, dum corpus suum legitime servabit, et eam non dabo nisi secundum velle suum;

¹ *Sicut facere . . . patris mei.* | ² *Maritagium.* | ‘Maritationem;’
‘Sicut faciebat tempore fratris mei;’ Text. Roff. | Text. Roff.

et terræ liberorum custos erit sive uxor, sive alius propinquior, qui justius esse debet; et præcipio, ut homines mei similiter se contineant erga filios et filias et uxores hominum suorum.

A.D. 1100.
Charter of
Henry I.

‘Monetagium commune, quod capiebatur per civitates vel comitatus, quod non fuit tempore Edwardi regis, hoc ne amodo fiat omnino defendo; si quis captus fuerit, sive monetarius sive alius, cum falsa moneta, justitia recta inde fiat. Omnia placita et omnia debita, quæ regi fratri meo debebantur, condono, exceptis firmis meis, et exceptis illis, quæ pacta erant pro aliorum hæreditatibus, vel pro illis rebus, quæ justius alios continebant. Et si quis aliquid pro hæreditate sua pepigerat, illud condono, et omnes relevationes, quæ pro rectis hæreditatibus pactæ erant. Et si quis baronum vel hominum meorum infirmabitur, sicut ipse dabit vel dare disposuerit pecuniam suam, ita datam esse concedo; quod si ipse præventus vel armis, vel infirmitate, pecuniam suam non dederit nec dare disposuerit, uxor sua sive liberi aut parentes et legitimi homines sui pro anima ejus eam dividant, sicut eis melius visum fuerit. Si quis baronum vel hominum meorum forisfecerit, non dabit vadium in misericordia pecuniæ suæ, sicut faciebat tempore patris vel fratris mei, sed secundum forisfacturæ modum, nec ita emendabit sicut emendasset ¹retro tempore patris mei vel fratris; quod si perfidiæ vel sceleris convictus fuerit, sicut erit culpa, sic emendet. Murdra etiam retro ab illa die, qua in regem coronatus fui, omnia condono, et ea quæ amodo facta fuerint juste emendentur, secundum lagam regis Edwardi. Forestas com-

¹ *Retro tempore.*] ‘Retro a tempore patris mei in tempore aliorum antecessorum meorum;’ Text. Roff.

A. D. 1100.
(Charter of
Henry I.

muni consilio baronum meorum in manu mea ita retinui, sicut pater meus eas habuit. Militibus, qui ¹per loricas terras suas defendunt, terras dominicarum carucarum suarum quietas ab omnibus geldis et omni proprio dono meo concedo, ut sicut tam magno gravamine alleviati sunt, in² equis et armis bene se instruant, ut apti et parati sint ad servitium meum et ad defensionem regni mei. Pacem firmam pono in toto regno meo, et teneri amodo præcipio. Lagam regis Edwardi vobis reddo, cum illis emendationibus, quibus pater meus eam emendavit consilio baronum suorum. Si quis aliquid de meo, vel de rebus alicujus, post obitum regis Willelmi fratris mei cepit, totum cito reddatur absque emendatione; et si quis inde aliquid retinuerit, ille super quem inventum fuerit graviter mihi emendabit.' His testibus, Mauricio, Londoniensi episcopo, Willelmo, Wintoniensi electo, Girardo, Herefordensi episcopo, Henrico comite, Simone comite, Waltero Giffard comite, Roberto de Monte-forti, Rogero Bigod, et aliis multis. Factæ sunt tot chartæ quot sunt comitatus in Anglia, et, rege jubente, positæ in abbatiis singulorum comitatum ad monumentum.

*De reditu Anselmi, Cantuariensis archiepiscopi,
in Angliam.*

Restoration
of Anselm.

Rex itaque Henricus in regem, ut dictum est, coronatus dedit episcopatum Wintoniensem Willelmo Giffard, et continuo de possessionibus cunctis ad episcopatum pertinentibus illum, contra novi statuta concilii, de quo superius mentionem fecimus, investivit. Deinde, de consilio totius Anglicanæ ecclesiæ, misit ad partes transmarinas

¹ *Per loricas.*] Translated by Tyrrell 'habergeons;' ii. p. 115. | ² *In equis.*] 'Ita se equis;' Text. Roff.

nuntios¹ solemnes ad Anselmum, Cantuariensem archiepiscopum, summopere illum sollicitans, ut cum festinatione ab exilio rediens sedem suam repetere non moraretur. Rediit interea dux Robertus, frater regis, expleta magnifice peregrinatione Hierosolymitana, in Normanniam, in qua jam per quinquennium fere fuerat demoratus, ubi cum lætitia et honore susceptus est ab universo populo regionis. Tenuit autem eo tempore rex in custodia ²Ranulphum, Dunelmensem episcopum, hominem perversum et ad omne scelus paratum, quem frater ejus rex Willelmus episcopum fecerat Dunelmensem, et regni Anglorum subversorem; qui cum regi jam dicto nimis esset familiaris, constituerat eum rex procuratorem suum in regno, ut evelleret, destrueret, raperet et disperderet, et omnia hominum bona ad fisci commodum comportaret; sed, mortuo rege iniquo et Henrico coronato, de communi consilio gentis Anglorum posuit eum rex in vinculis, a quibus cum, custodibus suis pecunia corruptis, evasisset, transfretavit clam in Normanniam, et sua exhortatione ducem Robertum commovit in regem fratrem suum. At dux Robertus literas occulte ad Angliæ magnates transmittens allegavit, quod esset primogenitus filiorum regis Willelmi primi, qui Angliam armis subegerat, et hac ratione de jure sibi regnum competere affirmabat. His auditis, ³multi nobiles de regno Angliæ causæ illius favorem præbentes fidele consilium ei pariter et auxilium promiserunt. Robertus vero interim paravit viam, ut

¹ *Nuntios.*] They found him at Lyons, with Hugh the bishop of that see; Eadm. p. 55.

² *Ranulphum.*] 'Ralph Flambard, bishop of Durham, was con-

fined in the Tower of London on the 14th Sept. 1100, and escaped 4th Feb. 1101.' Malmsb. p. 619, note 4.

³ *Multi nobiles.*] Compare Malmsb. § 394.

A.D. 1100. jus suum prosequeretur, sed, quia nuper de peregrinatione terræ sanctæ pauper redierat, distulit ad tempus negotium mente conceptum, ut tempore congruo illud effectui manciparet. Eodem tempore, defuncto Thoma, Eboracensi archiepiscopo, ¹Gerardus successit; et Sigisbertus, Gemblacensis monachus, hucusque chronica sua satis eleganter digessit.

De virtute regis Godefridi et morte immatura.

Eodem anno, defuncto papa Urbano, ²Paschalis sedit in cathedra Romana post eum annis decem et octo. ³Eodem anno rex Hierosolymarum Godefridus, ad instantiam quorundam baronum suorum, Jordanis flumine transito, in regione Ammonitarum, quam tunc Arabes inhabitabant, ingentem gregum et armentorum contrahens prædam, cum manubiis infinitis feliciter remeavit; quo audito, princeps quidam de gente Arabum præclarus et potens, atque in disciplina militari ferventissimus, per internuntios pace impetrata, ad regem Godefridum cum ejusdem gentis nobili comitatu accessit. Audierat enim multorum relatione de regis et populi occidentis viribus et magnificentia, qui per tot terrarum spatia universum sibi subegerant orientem; unde studio eum ferventissimo videre gestiens, ad regis præsentiam adductus reverenter illum salutavit, et, cum diu regem intuitus corporis ejus dispositionem admiraretur, cœpit eum multa precum in-

Death of the
king of
Jerusalem.

¹ Gerardus successit;] 'homo quidem auctus et litteratus, sed vita lubricus, in emungendis per indecoras etiam occasiones subditorum marsupiiis callidus, et, ut plurimi asseverant, maleficiis etiam assuetus;' Gul. Neubrig. ed. Hearne, i. p. 25.

² Paschalis,] the second; he died in January 1118.

³ Eodem anno.] The following account of the last acts and death of Godfrey are taken from Will. Tyr. p. 775.

stantia rogitare, ut in conspectu ejus gladio A.D. 1100. suo camelum maximum, quem ad illum usum adduxerat, percutere dignaretur. Rex vero non ad jactantiam, sed ut barbaris nationibus timorem incuteret, evaginato gladio, camelum percussit et caput belluæ, tanquam res esset perfragilis, gladio amputavit; quo viso, Arabs obstupuit, sed in mente sua id ensis acumini adscribebat; unde, impetrata licentia ut confidentius loqueretur, quæsivit propensius si id possit cum alterius gladio operari; at rex subridens ejusdem gladium sibi dari præcepit, quo arrepto, alium camelum sibi præsentatum percussit, et caput illius sine difficultate præcidit. Sicque Arabs, quod de regis virtute audierat, verum esse comperiens, multis in auro, argento, equis, ac rebus pretiosis muneribus collatis, ejus sibi gratiam comparavit, et reversus ad propria regis fortitudinem omnibus prædicavit. Deinde idem rex Hierosolymarum magnificus, mense Julio incurabili morbo correptus, ægrotare cœpit, et, adsumpto humanæ salutis viatico, confessor Christi diem clausit extremum, cum beatis spiritibus vitam possessurus æternam. Obiit autem decimo quinto kalendas Augusti anni præsentis, et sepultus est in ecclesia Dominici sepulchri, sub loco Calvariæ, ubi et successoribus ejus usque in præsentem diem pro sepultura locus est deputatus. Tandem, cum per tres menses regnum vacasset Hierosolymitanum, judicio principum universorum et cleri citatus est dominus Baldewinus, frater ex utroque parente defuncti regis, ut post eum cum festinatione accederet, sicut jus dictaverat, regnaturus.

*De coronatione regis Baldewini Hierusalem et ejus
pietate.*

A.D. 1101.
Baldwin
king of
Jerusalem.

Anno Domini MC. primo, Baldewinus, comes Edessanus et frater regis Godefridi uterinus, Hierosolymam veniens, in die sancto nativitatis Dominicæ per manum patriarchæ ¹Diaberti in regem Hierosolymarum inunctus est et regio diademate laureatus. ²Tancredus autem, vir nobilis et omni laude dignissimus, ³veteris injuriæ, de qua superius dictum est, a Baldewino jam in regem coronato sibi illatæ non immemor, sumpta ab eo licentia recedendi, reddidit ei urbes Tyberiadensem et Caipham, quas ex dono regis Godefridi susceperat, et Antiochiam veniens a populo civitatis benigne susceptus est; fuerat enim paulo ante Boamundus princeps civitatis apud Meletemiam, Mesopotamiæ urbem, a Damsiva Turco quodam captus et nondum a vinculis liberatus, unde et Tancredus a principibus Antiochenis sæpe vocatus, ut præesset eis donec Boamundus a vinculis solveretur, adqueivit petitionibus eorum, et tam urbis quam regionis administrationem suscepit. Contigit autem eo tempore regem Baldwinum Jordanem transire, et, ut regionum finitimarum exploraret infirma, descendere in Arabiam ejusdemque provinciæ intima hostiliter perlustrare; ubi de nocte subito super Turcos ruens non præmeditatos, in ipsis eorum tabernaculis de viris multos, mulieres cum parvulis universis, et omnem eorum substantiam sibi fecit in prædam, trahens secum spolia infinita, camelorum quoque et asinorum multitudinem inauditam; viri autem, velocitate equorum fu-

¹ *Diaberti.*] Daimbert, who before his election had been archbishop of Pisa; he died in 1107.

² *Tancredus.*] Will. Tyr. p. 781, seq.

³ *Veteris injuriæ.*] 'Apud Tarsum Ciliciæ;' Will. Tyr.

gientes, uxores et liberos cum manubiis impre- A.D. 1101.
 tiabilibus nostris reliquerunt in prædam. Rex
 autem rediens cum spoliis foeminam quandam,
 uxorem cujusdam principis potentis, prægnantem
 et in partu jacentem invenit; quod videns rex,
 fecit de spoliis lectum parari pro tempore ido-
 neum, datoque cibo, et utribus aqua plenis, lac-
 tisque copia, et ancillis ad ejus custodiam assig-
 natis, mantello, quo erat rex indutus, involvit
 eam, et exercitu inde [transivit.] Die vero se-
 quenti magnus ille Arabum princeps, de uxore
 admodum tristis, de more nostrorum sequens ex-
 ercitus, in uxorem casu incidit sic jacentem;
 videns ergo princeps ille et stupens humanita-
 tem, quam rex erga eam exhibuerat, coepit no-
 men regis usque ad sidera extollere, et ei de
 cætero obligatus in necessariis articulis coepit
 fideliter adhærere.

*Quomodo rex Henricus Matildam duxerit, filiam
 regis Scotorum.*

Eodem anno Anselmus, Cantuariensis archie- Marriage of
 piscopus, ¹in Angliam veniens desponsavit Matil- Henry I.
 dam, filiam Malcolmi regis Scotorum et sanctæ
 reginæ Margaretæ, novo ²regi Angliæ Henrico;
 et, sic nuptiis magnifice celebratis, facta est
 commotio in regno, causa Roberti ducis Nor-
 manniæ, non modica, qui, ut rumor asserebat,
 ad hoc venit cum exercitu copioso, ut sibi Angli-
 am subjugaret; quo cognito, misit rex Henricus
 navalem expeditionem contra fratrem venien-

¹ *In Angliam.*] He landed at
 Dover on the 22nd of September.
 Eadm. p. 55.

² *Regi Angliæ Henrico.*] Mat-
 thew Paris has here introduced
 a story giving an account of the

aversion of Matilda to this mar-
 riage, with her imprecations
 upon the issue that might result
 from it; for which however there
 does not appear to be any founda-
 tion; compare Eadmer, p. 56,
 with Malmsbury, § 418.

A.D. 1101. tem, sed pars major exercitus se Roberto subdidit venienti. Cum ergo apud Portesmutham ante kalendas Augusti applicuisset, et rex tenderet contra eum cum exercitu copioso, principes utrinque, fratrum non ferentes dissidium,¹ concordiae foedus inter eos tali pacto statuerunt, quod rex Roberto annis singulis tria millia marcas argenti daret ab Anglia, et qui eorum diutius viveret hæres esset alterius, si absque filio moriretur. Hoc autem cum per duodecim magnates juratum esset utrinque, dux Robertus perendnavit cum fratre usque ad festum sancti Michaelis, et postea ad propria transfretavit. Eodem anno Henricus, Romanum adeptus imperium, imperavit² annis triginta quinque. Eodemque tempore rex Henricus dedit episcopatum Herfordensem Reinelmo cuidam sine electione facta, et contra novi decreta concilii ipsum publice investivit.

De concilio apud Londonias habito et degradatione quorundam abbatum.

A.D. 1102.
Siege of
Arundel
castle.

Anno Domini MCII. rex Anglorum Henricus obsedit castellum Arundel, quod erat juris³ Roberti de Bleasmo contra regem illud retinentis; sed cum grave esset ad expugnandum, castellum aliud ligneum contra illud construxit, et interim castellum de Bruges obsedit et cepit, donec redditum erat ei castellum Arundel, et, capto municipio, rex Robertum de Bleasmo ab Anglia exsulavit. Eodem anno Anselmus, Cantuariensis

¹ *Concordia fœdus.*] The conditions are given by the Sax. Chron. and Florence.

² *Imperavit annis triginta quinque.*] The emperor Henry V. was associated with his father in the empire, in 1098; succeeded, on his father's death, as king of Ger-

many, in 1106; but did not receive the imperial crown until 13th of April 1111. His death is recorded below rightly in 1126.

³ *Roberti de Bleasmo.*] Robert de Belesme, earl of Shrewsbury: by the castle of Bruges, Bridgnorth is intended.

archiepiscopus, ¹concilium tenuit Londoniis in ecclesia sancti Pauli, præsente rege et suffraganeis episcopis, circa festum sancti Michaelis. In hoc concilio sacerdotes concubenarios excommunicavit, nisi eas de cætero amoverent; hoc autem bonum quibusdam visum est, et quibusdam periculosum, ne, dum munditias viribus majores expeterent, in immunditias laberentur. Deinde regi quæ Romæ decreta in concilio generali acceperit de investituris ecclesiarum plano sermone descripsit, quod, videlicet, nullus ecclesiarum prælatus, episcopus, vel abbas, vel clericus, investituras alicujus ecclesiasticæ dignitatis de manu suscipiant laicorum; unde idem archiepiscopus degradavit abbates quosdam, qui de manu laicorum, et data pecunia, abbatias obtinuerant; qui hii fuerunt, Richardus Eliensis, Aldwinus Ramesiensis, ²Burgensis, Tavistokensis, Cernelensis, ³et Middeltunensis, quorum nomina non tenemus; et quoniam ad jussionem regis quosdam episcopos, qui institutiones a rege susceperant, consecrare noluit vel eis communicare, rex vehementer iratus præcepit Girardo, Eboracensi archiepiscopo, ut eos consecraret; sed Wilhelmus Giffardus, Wintoniensis electus, quem consecrare debuit, Girardi sprevit consecrationem, quare regis judicio eliminatur a regno; Reinelmus vero, Herefordensis antistes, ⁴eo quod a rege institutionem acceperat, ei suum reddidit præsulatum.

A.D. 1102.
Council at
London.

¹ *Concilium.*] The articles agreed on at this council may be seen in Eadmer, p. 67, and Wilkins, i. p. 382.

² *Burgensis.*] 'Godricus de Burgo, Wimundus de Tavestock, Haimo de Cernel, Egelricus de Mideltune, Guido de Pershore, et Robertus de sancto Edmundo,

et qui erat apud Micelnei,' Eadmer, p. 67.

³ *Cernelensis.*] Cerne, or Cernell, a Benedictine abbey in Dorsetshire.

⁴ *Eo quod.*] 'Quia intellexit se Deum offendiisse in hoc.' Flor. ad an. 1103.

*Quod Anselmus, Cantuariensis archiepiscopus, Romam
profectus abbates degradatos secum duxit.*

A.D. 1103.
Anselm's
visit to
Rome.

Anno Domini MCIII. Anselmus, Cantuariensis archiepiscopus, post multas tribulationes et injurias, quas a rege perpessus fuerat, ¹Romam perrexit, sicut inter ipsum et regem convenerat, ducens secum degradatos abbates et Willelmum, Wintoniensem electum; quo Romam veniente, a papa Paschali susceptus est reverenter. Dehinc, die pro regiis constituto negotiis, Willelmus de Wareuast, ²clericus et procurator regis Anglorum, causam ipsius in medium tulit, ac inter alia constanter allegavit, quod nec ipse pro regni amissione investituras ecclesiarum amittere velit, et hoc verbis minacibus adfirmavit. Ad hæc papa; 'Si, quemadmodum dicis, rex tuus nec pro regni amissione donationes ecclesiarum amittere pateretur, scias præcise, coram Deo dico, quia nec pro mei capitis redemptione eas illi impune permitterem obtinere.' In his ergo regis negotio terminato, Anselmus archiepiscopus pro episcopis et abbatibus degradatis multa precum instantia dominum papam rogare cœpit, ut cum illis misericorditer dispensaret, ut possent amissas recipere dignitates. Tunc sedes clementissima, quæ nulli deesse consuevit, dummodo albi aliquid vel rubei intercedat, præscriptos pontifices et abbates ad pristinas dignitates misericorditer revocavit et cum gaudio ad proprias sedes remisit. Eodem anno Robertus, dux Normannorum, causa fratris sui et regis versutia, tria millia marcas argenti, quas rex illi singulis annis reddiderat, condonavit.

¹ *Romam perrexit.*] On the 27th
April; Flor.

² *Wareuast.*] 'Warewast,' C.

Quod multi nobiles Hierosolymam profecti imperatoris dolo perierunt.

Circa dies istos multi nobiles de finibus occidentis cruce signati, ad iter se accingentes, duces habuerunt nobiles viros et potentes Willelmum, Aquitaniæ ducem, ¹Hugonem magnum, comitem Viromadensem, qui nuper ab eadem peregrinatione redierat, ²Stephanum Carnotensem et Blesensem comitem, cum Stephano, comite Burgundensi. Hi omnes uno eodemque desiderio accensi cum turba non modica Constantinopolim pervenerunt; ubi ab imperatore Alexio reverenter sed dolose suscepti invenerunt ibi comitem Tholosanum, qui, semel peregrinatione incepta, nunquam ad propria redire proposuit; qui omnes, sumpta ab imperatore licentia, comitem Tholosanum quasi productorem habentes, transito Hellesponto, Nicæam Bithyniæ urbem attigerunt. Tunc imperator Alexius et proditor nequissimus, nostrorum invidens successibus, principibus Turcorum infidelium, per quos peregrini transituri erant, crebras transmisit epistolas, exhortans attentius ne tantum Christianorum populum libere transire in suam perniciem paterentur. Nostri autem nimis inconsulte agentes, et nihil sinistri suspicantes, divisim agminibus incedebant, vinculum caritatis non habentes; unde dati sunt in manus insidiantium Turcorum, ita quod ex eis una die ceciderunt in ore gladii plusquam quingenta millia peremptorum. Quibus autem concessum est hostium

A.D. 1103.
Crusade.

¹ *Hugonem magnum.*] 'Philippi regis Francorum frater.' Will. Tyr. p. 782.

² *Stephanum.*] According to Ordericus Vitalis, 'the prayers and reproaches of Adela his wife, sister to the king of England, were used to induce him to join in this second expedition.' Michaud, ii. p. 489.

A.D. 1103. manus effugere, amissis omnibus, apud Tarsum Ciliciæ convenerunt, et, defuncto ibi Hugone magno et in ecclesia doctoris gentium sepulto, Antiochiam profecti sunt, indeque Hierosolymam festinantes Tortosam pervenerunt, urbemque obsidione vallantes infra dies paucos obtinuerunt eam, civibus interemptis aut mancipatis perpetuæ servituti.

Quod rex Hierosolymarum tres civitates subegit.

Conquests of
Baldwin,
king of
Jerusalem.

Sub his quoque diebus in portu Joppensi magna Januensium classe appulsa, et in Paschali solemnitate Hierosolymam ascenderunt. Horum rex Hierusalem Baldewinus fultus auxilio Assur¹ oppidum maritimum obsedit et illud potenter subjugavit, et, in eo custodibus relictis, Cæsaream usque pervenit; quam rex cum magno labore suorum effractam ingressus, interfectis civibus, spolia ibidem impretiabilia obtinuit, quæ suis auxiliariis largiter erogavit. Erat autem in una parte hujus civitatis templum deorum, ad quod populus causa obtinendæ salutis confugerat; sed, illo confracto, tanta ibi strages facta est, ut horror esset occisorum multitudinem intueri. In illo autem oratorio vas viridissimi coloris repertum est, in modum paropsidis formatum, quod Januenses smaragdinum reputantes pro magna pecuniæ summa receperunt, et pro ornatu pretioso suæ illud ecclesiæ obtulerunt. Adducti sunt autem coram rege procurator civitatis, qui lingua eorum Emyr dicitur, et juridicus, qui ²Cadmis appellabatur, qui spe maximæ redemptionis sunt compedibus mancipati. Rex vero consti-

¹ Assur.] 'Arsur, oppidum maritimum ... Est autem hic locus, qui alio nomine Antipatrida appellatur, ab Herodis genitore An- tipatro sic appellatus.' Will. Tyr. p. 783.
² Cadmis,] or more properly 'Cadius;' Will. Tyr.

tuit ibi archiepiscopum Baldewinum quendam, A.D. 1103. qui cum duce Godefrido illuc advenerat, et, relicto ad custodiam civitatis præsidio militari, ad Ramulam festinavit. Misit eo tempore Caliphus Ægypti principem militiæ suæ contra regem Baldewinum cum undecim millibus equitum et viginti millibus peditum, præcipiens, ut populum inopem et mendicum a suis, ut dicebant, finibus propulsarent; quos cum rex advenire cognovisset, obviavit illis intrepidus cum equitibus ducentis et sexaginta et peditibus nongentis, et, invocato de supernis auxilio, viriliter irruerunt in hostes, quibus in fugam compulsis, insecuti sunt eos fideles usque Ascalonem, stragem operantes non modicam per octo milliaria, et nocte illa victores in campestribus quieverunt. Ceciderunt quoque ex hostibus quinque millia virorum, et ex nostris equites septuaginta, pedites autem plures, quorum tamen certus numerus non habetur. Principibus interim occidentis, de quibus supra retulimus, Hierosolymam festinantibus, rex Hierusalem obviam eis adveniens in sanctam civitatem cum gaudio introduxit.

Quod rex Henricus terras Roberti fratris sui depopulatur.

Anno Domini MCIV. surrexit inter regem Henricum et Robertum Normanniæ ducem fratres, causis intercedentibus, discordia, unde rex, missa in Normanniam expeditione militari, eaque a quibusdam proditoribus ducis recepta, prædis et combustionibus non modicam cladem rebus ducis subito intulerunt; 'sed Willelmus, comes Moretonii, causa perfidiæ nuper a rege proscrip-

A.D. 1104.
Expedition
into Nor-
mandy.

Sed Willelmus.] William, earl of Mortain or Mortagne, son of duke Robert the eldest of the half-brothers of the Conqueror. He is called Morteuil by Huntingdon.

A.D. 1104. tus ab Anglia, animo perfecto, ut vir strenuus, regalibus turmis audacter bellum indixit; sed dux Robertus, fratris sui divitias metuens, castella sua et terræ infirmiora in quantum potuit communivit. Eodem anno apparuerunt in meridie circa solem quatuor circuli albi coloris.

Quod Anselmo archiepiscopo interdictum est, ne rediret in Angliam.

Anselm's
return
interdicted.

Hoc quoque tempore Anselmus, Cantuariensis archiepiscopus, a Roma rediens cum Lugduno appropinquasset, Willelmus de Wareuast, regis Anglorum procurator, ¹de quo superius mentionem fecimus, interdixit ex parte domini sui, ne rediret in Angliam, nisi omnes patris ac fratris ipsius consuetudines se ei fideliter promitteret servaturum; quod ille audiens admiratus est, sciens se alia conditione ab Anglia recessisse. Pervenienti autem Lugdunum resedit cum Hugone, archiepiscopo civitatis, omnibus quæ Dei sunt diligenter intendens. Rex autem Henricus, ut comperit tam papam quam archiepiscopum in sua perstare sententia, mox archiepiscopatum in dominium suum redegit et Anselmum bonis omnibus spoliavit.

De Turco quodam, qui regem Hierosolymorum satis curialiter liberavit.

Escape of
Baldwin
from Rama.

Circa ²dies istos Arabitæ cum Ægyptiis fines Christianorum apud Lyddam, Sauronam, et Ramulam ingressi, ad numerum viginti millium, prædis ibi instabant et rapinis; quod ut regi Hierusalem Baldewino nuntiatum fuisset, præter morem nimis inconsulte agens, non convocatis ex urbibus finitimis militaribus copiis, sed de sua

¹ De quo superius.] Above, p. 172. | ² Circa dies.] Compare Will. Tyr. p. 787, seqq.

virtute præsumens, vix ducentos secum habens A.D. 1104. equites, contra hostes prorupit, sed nostrorum paucitas a tanta infidelium multitudine oppressa, cæsis pluribus, in fugam est compulsa; qui autem evadere potuerunt, ad Ramulam oppidum confugerunt; ceciderunt ibidem uterque comes Stephanus, qui nuper advenerant, et alii nobiles multi, quorum nomina scripta habentur in libro vitæ. Rex vero, licet de oppidi securitate non multum confideret, tamen, ut mortis dispendium declinaret, illud ingreditur, spem non habens aliam evadendi; cumque de vita desperans in crastino metueret ab hostibus obsideri, ecce intempestæ noctis silentio adfuit supradictus ille princeps nobilis de Arabia, cujus uxori, ut præmisimus, rex tantam exhibuerat humanitatem dum in partu laboraret, et voce suppressa iis qui in muro erant siccine loquebatur, 'Verba habeo,' inquit, 'ad regem secretiora, quæ perfero; facite ut introducar ad ipsum;' qui coram rege adductus instruit eum, ut de oppido egrediatur, promittens secure, quod ipsum sub tuto constituet, si sine tumultu exeat et cum paucis; consilium enim inierant Arabes, ut testatur, quod summo diluculo castrum debeant obsidere. Tandemque egressus rex cum paucis, amicum sequens, ad montana conscendit; at vir nobilis ille, ab eo digrediens, opportunum regi tempore congruo promisit obsequium; rex vero duobus sociis comitatus per medias hostium insidias As-sur usque pervenit, ubi a suis gaudenter exceptus est et sumpto cibario confortatus. Hostes autem, victoria potiti, in crastino Ramulam obsederunt; quam violenter subjugantes, fideles, qui in præsidio erant, partim [neci], partim tradiderunt et perpetuæ servituti. Venit interea Hugo de Sancto Audemaro, cui rex dederat ur-

A.D. 1104. bem Tiberiadensem, apud Assur ad regem cum equitibus octoginta; quorum rex fretus auxilio, assumptis secum Joppitis cum equitibus non-aginta, in spem bonam erectus decrevit hostibus occurrere et injurias eis refundere cum usuris. Erant autem prope quasi ad tria milliaria, et ecce rex cum suis, infusa de supernis virtute et divina gratia præeunte, in hostes potenter irruens eorum agmina dissolvit, et, interfectis ex eis non paucis, cæteros compulit fugam inire; deinde in castra hostium reversi fideles, spolia cum asinis, camelis, papilionibus et tentoriis, alimentorumque copiis colligentes, quasi per menses septem imbelles postea quieverunt. Eodem tempore dominus Tancredus Appamiam, Coele-syriæ metropolim, obsedit et cepit, inde Laodiceam transiens, illam recepit in suam; his autem urbibus ampla nimis cum oppidis et suburbanis multis territoria adjacebant. Eodem etiam tempore Boamundus, Antiochenorum princeps, post annos quatuor suæ captionis, pretio interveniente redemptus, Antiochiam est reversus.

Quod Achon redditur regi Baldewino.

Baldwin
gains pos-
session of
Achon.

Eodem¹ anno rex Hierusalem Baldewinus Ptolomaidam, civitatem maritimam provinciæ Phœnicis, obsidione vallavit; hæc autem urbs, portum habens infra mœnia et extra, tranquillam præbere potest navibus stationem. Hanc gemini fratres fundasse Ptolomæus et Achon perhibetur, quam inter se dividentes, et muris eam solidis per gyrum vallantes, a Ptolomæo Ptolomaidam, et ab Achone Achon, sive Acharon, vocabulum indiderunt. Obsessa igitur civitate per ter-

¹ *Eodem anno.*] William of Tyre places the siege of Ptolemais in 1103, 'circa veris initium,' p. 790.

ram a rege suisque principibus, et a classe Janu- A.D. 1104.
ensi navibusque rostratis, quas galeias appel-
lant, per mare, introitum civibus et exitum au-
ferebant; machinis tandem circumpositis, crebris
assultibus, tam a rege per terram, quam a classe
per oram maritimam, multos ex civibus variis
eventibus peremerunt; cumque per dies viginti
continuos, nostri oppugnando illique injurias a
se propulsando, desudassent, hac conditione regi
civitatem tradiderunt, ut, qui egredi vellent, cum
uxoribus et liberis et rebus omnibus liberum
haberent exitum, et, qui in domibus manere eli-
gerent, data regi singulis annis bonis conditioni-
bus pecunia, sub illius protectione manerent se-
curi. Hic primum per mare accedentibus ad
terram sanctam patuit segura tranquillitas, lit-
tore ab hostibus aliquantulum expedito. ¹Eodem
anno Boamundus et Baldewinus comes, cum
Tancredo et Jocelino eorumque legionibus uni-
versis, Euphratem transeuntes, Carram civita-
tem, de qua in gestis Abrahæ legitur, obsede-
runt; cives autem de subventionem diffidentes
nostris civitatem obtulerunt, sed, stimulante in-
vidia, effusa est contentio inter Boamundum et
Baldewinum, quis eorum urbem obtineret in
suam, et differentes usque mane urbem oblatam
occupare, donec de illa quæstione frivola plenius
discuteretur, antequam dies illucesceret tanta
hostium adfuit multitudo, ut nostri de vita etiam
desperarent. Patriarchæ autem, qui adfuerunt,
verbis exhortatoriis nostris animos addere nitun-
tur, sed gratia destituti divina nec verbis nec
admonitionibus adjuvantur; nam statim in pri-
mo conflictu nostri ignominiose terga osten-
dentes, castraque cum sarcinis deserentes, fuga
salutem quærebant, quam non poterant invenire.

¹ Eodem anno.] Will. Tyr. p. 792.

A.D. 1104. Capti sunt ibi comes Edessanus Baldewinus et consanguineus ejus Jocelinus, fugientibus Boamundo et Tancredo cum duobus patriarchis donec ad urbem Edessam incolumes pervenerunt. Tunc tradita est civitas Edessana et provincia tota sub custodia domini Tancredi, donec Baldewinus a carcere solveretur.

De facto quodam memorabili Matildis reginæ.

A.D. 1106.
Anecdote of
Matilda.

Anno Domini mcv. rex Anglorum Henricus transfretavit in Normanniam, ¹contra fratrem suum ducem Normannicum certaturus; conquistavit igitur Cadomum et Baiocum consulis auxilio Andegavensis, cum aliis castellis multis, et omnes fere sese regi Normanniæ principes subdiderunt. Eodem tempore David, frater reginæ Anglorum Matildis, venit in Angliam, ut sororem suam visitaret; qui, cum nocte quadam in thalamum ejus ab ipsa vocatus venisset, domum invenit leprosis plenam, et regina in media stans, deposito pallio, linteo se præcinxit, et, aqua imposita, cœpit lavare pedes eorum et extergere linteo, et utrisque manibus constrictos cœpit devotissime osculari. Cui frater, 'Quid est quod agis, O domina mea? Certe, si rex sciret ista, nunquam dignaretur os tuum leprosorum pedum tabe pollutum suis labiis osculari;' et illa subridens ait, 'Pedes,' inquit, 'Regis æterni quis nescit labiis regis morituri esse præferendos? Ecce ego idcirco vocavi te, frater carissime, ut exemplo mei talia discas operari; fac, rogo, quod me facere intueris;' cui cum frater respondisset, se nullo modo talia facturum, illa

¹ *Contra fratrem.*] Henry's excuse for passing into Normandy was to lend assistance to some of the nobles, who had invited him to protect them against the earl of Mortain and Robert de Belesme. Orderic. Vital. p. 812, seqq.

coeptis insistente, David subridens remeavit. A.D. 1106.
Eodem anno rex Henricus, dispositis in Normannia rebus necessariis, ad Angliam transfretavit.

*Quod rex Henricus Robertum fratrem suum in
campestri praelio cepit.*

Anno Domini mcv. dux Normannorum Robertus venit ad fratrem suum apud Northamptonam amicabiliter petens ab eo, ut ablatam sibi fraternam ¹redderet gratiam; sed Deus eorum concordiae non consensit. ²Dux autem iratus perrexit in Normanniam, et rex ipsum secutus Tenkerchebrai ³castellum obsedit, trahens secum omnes fere procures Normanniæ et Andegaviæ, robur Angliæ et Britanniae, ut fratrem debellaret. Venit itaque dux Robertus Normannicus, et cum eo Robertus de Beleasmo et consul Moretonii et alii fautores ejus, ut obsidionem solverent inchoatam, et, buccinis perstreptentibus, cum paucis multos audacter invasit; erat enim expertus in Hierosolymitanis congressionibus, unde regales aggressus acies fortiter eas repulit et horrende. Willelmus nihilominus, comes Moretonii, aciem Anglorum de loco in locum perturbans promovit et fere in fugam compulit; sed rex Henricus cum suis aciebus, qui pedites erant, ut constantius pugnarent, fugam cohibuit cæterorum et eos ad pugnam solidavit; tandem acies equestris Britonum in aciem ducis ex ad-

A.D. 1106.
Henry's
victory in
Normandy.

¹ *Redderet gratiam.*] 'Cui rex omnino contradixit; quare comes iratus recessit et mare transivit.' Flor. ad an. 1106.

² *Dux.*] Matthew Paris has inserted here a conciliatory speech made by the king to his nobles, before quitting England, to ensure their co-operation. Its cha-

racter may be gathered from the introductory passage; 'Rex talibus alloquiis super mel et favum oleumque mellitis et molitis blandiens, dixit.'

³ *Tenkerchebrai.*] The battle of Tinchebrai was fought upon Michaelmas eve, the 28th Sept. Malmsb. p. 625.

A.D. 1106. verso irruens eam potenter diffidit, et mole magnitudinis oppressa gens ducis dissoluta est et victa. In hoc opere potissimum laudandus fuit Willelmus de Albeneio, Brito, qui gladio discurrens inter acies extracto belli negotium consummavit. Capti sunt itaque dux Normannorum fortissimus et consul Moretonii Willelmus; Robertus vero de Beleasmo fuga sibi consuluit cum complices retentos conspexit. ¹In hoc quoque facto reddidit Deus vicem Roberto, quem cum in actibus Hierosolymitanis gloriosum reddidisset, oblatum sibi respuit regnum, magis eligens quieti et desidiæ in Normannia deservire, quam Domino regum omnium in sancta civitate famulari. In hujus rei signum eodem anno ²cometa apparuerat, a sole distans quasi cubito uno, ab hora tertia usque ad horam nonam, radium ex se longum emittens; visæ sunt etiam in coena Domini lunæ binæ et plenæ, una in oriente et altera in occidente. Sicque impletum est, quod rex Willelmus Henrico filio suo moriens dixit; nam cum Roberto Normaniam et Willelmo Angliam legaret, cum lachrymis ad patrem ait, 'Et mihi, pater, quid tribuis?' cui pater; 'Quinque millia libras argenti de thesauris meis tibi do;' ad hæc Henricus; 'Quid faciam de thesauro, si locum habitationis non habuero?' cui rex; 'Æquanimis esto, fili, et confortare in Domino; pacifice sustine, ut fratres tui majores te præcedant, tu autem tempore tuo honorem totum, quem adquisivi, habebis, et fratribus tuis divitiis et potestate præstabis.'

¹ *In hoc quoque facto.*] So Henry of Huntingdon, p. 379.

² *Cometa apparuerat.*] 'In prima autem septimana Quadragesimæ, sexta feria, xiv. kal.

Martii, in vespera, ostensa est quædam insolita stella, et per viginti quinque dies eodem modo eademque hora visa est lucere inter austrum et occidentem.' Flor. ad an. 1106.

*Quod rex Henricus et Anselmus archiepiscopus
concordati sunt.*

Anno Domini mcvii. cum rex Henricus, de-
tis vel subjectis hostibus, pro voluntate Nor-
manniam disposuisset, venit apud Beccum ad
Anselmum, Cantuariensem archiepiscopum, ubi,
intervenientibus utrorumque amicis, in pacem et
concordiam convenerunt, et archiepiscopus ro-
gatu regis in Angliam rediens pristinam ab eo
obtenuit dignitatem; rex autem, archiepiscopum
secutus in Angliam, Robertum fratrem suum et
Willelmum, Moretonii consulem, perpetuo car-
ceri mancipavit. Dedit autem Deus omnipotens
regi Henrico tria munera, sapientiam scilicet,
victoriam et divitias, quibus ad omnia prospe-
rans omnes suos antecessores præcessit. Eo-
dem anno factus est ¹conventus episcoporum et
abbatum pariter et magnatum Londoniis in pa-
latio regis, præsidente archiepiscopo Anselmo,
ubi annuit rex Henricus et statuit, ut ab eo
tempore in reliquum nunquam per ²donationem
baculi pastoralis vel annuli quisquam de episco-
patu vel abbazia per regem vel quamlibet laicam
manum investiretur in Anglia; concedente ar-
chiepiscopo, ut nullus ad prælationem electus,
pro homagio quod regi faceret, consecratione
suscepti honoris privaretur. Eodem anno con-
secrati sunt episcopi, Willelmus Wintoniensis,
Rogerus Sarisberiensis, ³Reinelmus Hereforden-
sis, Willelmus Exoniensis et Urbanus Clammor-

A. D. 1107.
Reconcilia-
tion of the
king with
Anselm.

¹ *Conventus episcoporum.*] They began to sit on the 1st of August, and debated for three days the subject of investitures; Wilkins. onis et regaliū privilegio.]
Malmsb. p. 649.

² *Donationem.*] 'Investituram annuli et baculi indulsit in perpetuum; retento tantum electi- ³ *Reinelmus Herefordensis.*]
'Rainaldus'; Malmsb. Reinelmus Herefordensis and Willelmus Exoniensis are wanting in C.

A.D. 1107. ganensis, ab Anselmo Cantuariensi archiepiscopo apud Doroberniam, die Dominica, tertio idus Augusti. Obiit etiam eodem tempore Mauriti-
tius, episcopus Londoniensis, ecclesiæ sancti Pauli fundator, et rex Scotorum ¹Eadgarus, cui successit frater ejus Alexander.

Quod Girardo, Eboracensi archiepiscopo, Thomas successit.

A.D. 1108.
Succession
in the see of
York.

Anno Domini MCVIII., defuncto Girardo, Eboracensi archiepiscopo, Thomas, regis capellanus, ad illius ecclesiæ eligitur præsulatum; sed continuo, facta electione, Anselmus, Cantuariensis archiepiscopus, interdixit ei, ne curam pastorem in aliquo exerceret, donec sibi et ecclesiæ Cantuariensi subjectionem faceret et obedientiam canonicam, quam sibi fecerant prædecessores ejus, Thomas et Girardus, ex consuetudine debita et antiqua; 'Quod si hæc,' inquit, 'facere nolueris, omnibus Britanniae episcopis sub anathemate interdiciamus, ne ullus eorum tibi manus ad promotionem imponat, nec, si ab exteris promotus fueris, pro episcopo te suscipiant, vel pro episcopo tibi communicando te habeant.' Eodem anno Ricardus de Beaumeis, Londoniensis electus, consecratur ab Anselmo, Cantuariensi archiepiscopo, apud Pageham, præsentibus suffraganeis multis. Eodem tempore regi Francorum ²Philippo defuncto Lodowicus successit.

De morte beati Anselmi, Cantuariensis archiepiscopi.

A.D. 1109.

Anno Domini MCIX. ³Anselmus, Cantuariensis

¹ Eadgarus.] He died, according to Florence, on the 6th January. Simeon places his death two days later. In the Sax. Chron. it is stated to have happened on the 13th.

² Philippo.] He died the 29th July; his successor Louis VI. on the 1st August 1137.

³ Anselmus.] He died, according to Florence, on the 22nd of May.

A.D. 1109. fuit abbas in insula, et comitatu de Cantabregge episcopo Lincolniensi subtracto, huic novo pontifici lege diocesana subjicitur comitatus. Eodem tempore in parochia Legiensi porca porcellum enixa est faciem hominis habentem, et pullus gallinæ quadrupes natus est.

Quod Boamundus terram Alexii imperatoris depopulatur.

Expedition
of Bohe-
mond.

Circa¹ hos denique dies Boamundus, Antiochenorum princeps, memor injuriarum quas Alexius imperator, vir maliciosus et nequam, peregrinis Hierosolymam transire volentibus sine intermissione irrogabat, communem volens ulcisci querimoniam, equitum quinque millia et peditum quadraginta millia virorum fortium congregavit, et terram dicti imperatoris hostiliter ingressus universas pæne maritimas urbes in direptionem dedit, omnemque Epirum depopulatus est tam primam quam secundam; et tandem Durachium obsidens, Epiri primæ metropolim, regionem undique incendiis consumpsit et rapinis. Quod audiens imperator cum ingenti militia in succursum venit; sed, intervenientibus amicis, imperator foedus iniit cum eo, interpositis juramentis, quod ultra Christi fidelibus in orientem transire volentibus sine fraude consilium ad iter peragendum et auxilium ministraret, et, sic foedere confirmato, idem Boamundus in Apuliam descendit, familiaribus negotiis evocatus. Sequenti vero æstate dum Antiochiam redire disponeret, copiis militaribus undique collectis, valida ægritudine correptus in fata concessit; relicto filio, nomine Boamundo, quem ex Constan-

¹ Circa hos . . . dies.] Compare upon the 9th of October, p. 798, William of Tyre, who says that with Gibbon, vol. xi. p. 99. the expedition was commenced

tia genuerat, filia regis Philippi Francorum. A.D. 1109. Obiit¹ autem eodem tempore idem rex Francorum Philippus, vir illustris, et successit ei filius ejus Lodowicus viginti octo annis. Per idem tempus Baldewinus comes Edessanus et Jocelinus consanguineus ejus, datis pro redemptione sua obsidibus, a Turcorum vinculis liberantur; et post dies paucos iidem obsides ad propria sunt reversi, custodibus interfectis. Eodem anno ^{Death of Philip king of France.} ²Bertrannus comes Tholosanus, comitis Reimundi filius, apud urbem Tripolitanam cum classe Januensium applicans, Biblum, urbem maritimam Phoenicis regionis, obsedit et cepit et Christianæ restituit unitati; deinde post dies paucos rex Hierusalem Baldewinus, auxilio ejusdem comitis et classis prædictæ, Tripolim subjugavit et eam comiti Bertranno donavit.

Quod rex Henricus quosdam inimicos suos exulavit.

Anno Domini MCX. rex Anglorum Henricus A.D. 1110. exhæredavit³ Philippum de Brausia, Willelmum Philip de Brause and others banished. quoque Malet et Willelmum Binard, et alios proditores suos, atque Heliam, Cenomanniæ comitem, qui comitatum illum de rege tenebat, vita privavit; quod audiens comes Andegavensis Gaufridus suscepit filiam ejusdem Helie cum comitatu illo, et tenuit illum contra regem Henricum. Eodem anno Richardus, abbas ecclesiæ sancti Albani, pretiosas beatissimi regis et martyris ⁴Oswini reliquias cum magno cleri et populi tripudio in novam Dei genitricis Mariæ transtulit basilicam apud Tinemutham, ab antiquo ejusdem Dei genitricis oratorio, in quo

¹ Obiit autem.] See above, p. 184, note ².

² Bertrannus.] 'Bertramus;' 'qui ei nocuerant;' p. 379.

Will. Tyr. p. 800. ⁴ Oswini.] See his passion in the first volume, p. 145.

³ Exhæredavit.] So Henry

Huntingdon, who gives only as the reason for this act of the king,

A.D. 1110. corpus ejus sanctissimum fuerat prius inventum, et in novo feretro collocatum ; facta est autem hæc translatio in die passionis ejusdem martyris, decimo kalendas Septembris. Eodem etiam anno sanctus Godricus apud Finchale vitam hereticam inchoavit, quam per annos quadraginta laudabiliter complens, carne tandem solutus, cæli palatium conscendit, æternalibus delitiis ibidem fruiturus cum sanctis. Hoc etiam anno cometa apparuit more insolito, nam, cum ab oriente surgens in firmamentum ascendisset, non progredi, sed regredi videbatur. Eodem vero tempore rex Hierusalem Baldwinus Beritum, civitatem Phœnicis regionis maritimam, potenter subjugatam catholicæ restituit unitati ; est autem sita inter Biblum et Sidonem civitates.

Quod rex Henricus terram comitis Andegavensis gravi depopulatione contrivit.

A.D. 1111.
Henry
wastes
Anjou.

Anno Domini MCXI. rex Anglorum Henricus pergens in Normanniam contra comitem Andegavensem, qui Cenomanniam ab eo tenebat invito, verræ leges contra eum ferro simul et incendio constanter exercuit, ipsumque et terram ejus totam gravi depopulatione contrivit.

De sancta Fretheswitha et ejus ecclesiæ fundations.

Legend of
St. Frides-
witha.

Eodem tempore ¹Rogerus, Sarisberiensis episcopus, dedit locum in Oxonia, in quo corpus beatæ Fretheswithæ virginis requiescit, cuidam canonico nomine Wimundo, qui, multos ibi canonicos regulariter viventes Deoque famulantes devotissime instituens, super illos vices gerebat prioris. Fuerat autem antiquitus pro reverentia beatæ virginis sanctimonialibus deputatus, quæ Sponsi

¹ *Rogerus, Sarisberiensis episcopus.*] Compare Malmesbury, de Gest. Pontif. p. 291.

cælestis amore sponsum contempsit terrenum ; A.D. 1111.
nam cum regis cujusdam filius ad virginis nuptias animum applicuisset, precibus tandem et blanditiis inaniter consumptis, violenter contendit rem agere cum puella, quo comperto, Fretheswitha in silvam quandam latenter confugit ; nec tamen latibulum latere potuit amatorem, quia desidia non defuit quin quæreret fugientem. Virgo igitur, iterato juvenis furore comperto, per occultos tramites, Deo comitante, Oxoniam de nocte fugiens pervenit ; cumque mane illuc curiosus amator advolasset, puella de fuga jam desperans, simulque de lassitudine nusquam progredi valens, Dei tutelam sibi et persecutori poenam anxia imprecatur ; jamque juvenis ille cum comitibus portas urbis subibat, cum, cælesti plaga irruente, cœcitatem incurrit. Intellecto igitur pertinaciæ suæ delicto, juvenis luce privatus, et Fretheswitha ut misereretur per nuntios exhortata, eadem facilitate lumen recepit, qua, imprecante puella, incurrerat cœcitatem. Hinc regibus Angliæ timor inolevit illius urbis ingressum et hospitium cavere, quod feratur pestifera esse illis, cum non velint rei veritatem suo damno periculum experiri. Tunc virgo beata, constructo ibidem monasterio, virginibus congregatis, usque ad exitum vitæ suæ Deo placens illis præfuit nomine abbatissæ. Hoc autem monasterium tempore Anglorum regis Ethelredi, Danis neci adjudicatis et causa salutis in illud confugientibus, discurrentibus flammis, cum eis consumptum est, sed non multo post ab eodem rege constructum et competentibus est prædiis ampliatur. Obiit hoc anno Robertus, comes Flandrensis, qui itineri Hierosolymitano præclarissimo interfuit, unde memoria ejus non transiet in æternum ; factus est autem

A.D. 1111. consul post eum filius ejus Baldewinus. Eodem anno Sidon, civitas in maris margine posita, obsidetur et capitur a rege Hierusalem magnifico Baldewino.

Quod dissensio oritur inter papam et imperatorem.

A.D. 1112.
Contention
between the
pope and
emperor.

Anno Domini MCXII. facta est¹ contentio Romæ inter papam Paschalem et Henricum imperatorem, hac de causa; Imperator uti voluit privilegio antecessorum suorum habito annis trecentis sub Romanis pontificibus sexaginta, qui licite dederant episcopatus et abbatias per annulum et baculum pastorem; e contra censebant Romani pontifices, nec posse nec debere dari per virgam vel annulum episcopatum, vel aliquam institutionem ecclesiasticam a manu recipere laicali. Facta est autem pax inter imperatorem Henricum et papam Paschalem, ita ut episcopi deinceps et abbates institutionem accipiant ab imperatore et suis successoribus per virgam et annulum, et prius faciant episcopo, ad quem pertinuerit, canonicam obedientiam, et consecrationem accipiant consuetam: acta vero sunt hæc ante altare apostolorum Petri et Pauli in oculis omnium, et sic papa corpus Christi dedit imperatori. Obiit eodem anno Tancredus, vir illustris et in actibus Hierosolymitanis magnificus, qui princeps erat Antiochiæ et comes Edessanus; cui successit Rogerus filius Richardi, vir nobilis, ea conditione, ut, quodocunque Boamundus junior Antiochiam reposceret, illi sine contradictione resignaret.

¹ *Contentio Romæ.*] Baronius has collected the circumstances connected with this controversy, and the reconciliation of the pope and emperor, which appears to have taken place on the 11th April 1111.

*De discordia inter archiepiscopos Cantuarienses et
Eboracenses.*

Anno Domini MCXIII. rex Henricus dedit archiepiscopatum Cantuariensem Radulfo, ¹Londoniensi episcopo, et illum per annulum et pastoralem baculum investivit. Obiit eodem anno Thomas, Eboracensis archiepiscopus, et ei Turstanus successit. Orta est autem inter Radulfum Cantuariensem et Turstanum Eboracensem archiepiscopos magna dissensio, eo quod Eboracensis subjici noluit archiepiscopo Cantuariensi de more, sicut ejus antecessores facere solebant; causa autem sæpe coram rege et domino papa ventilata est, sed nondum fine debito terminata. Eodem anno rex Henricus exercitum ducens in Walliam subdidit sibi Wallenses pro arbitrio regiae voluntatis. Eodem anno, mense Maio, cometa ingens apparuit; et, post paululum, terræ motus partem urbis ²Mamistre prostravit, non longe ab Antiochia, cum duobus castellis, ³Triphalege scilicet et Mariscum. Ipso etiam anno Menduc, Persarum princeps, fines Christianorum ingressus, tantam secum traxit armatorum copiam ut nequirent sub numero comprehendi; qui, regionibus multis transcursis, circa pontem, sub quo Jordanis effluit, castra composuit. Quod audiens rex Hierusalem Baldewinus, Rogerum principem Antiochenum in suum subsidium evocavit; sed rex temerarius, antequam ejus auxilia convenissent, impetuose nimis et de sua virtute præsumptuose confidens, hostibus obviam cum paucis processit; nam

A.D. 1113.
Dissension
of the arch-
bishops of
Canterbury
and York.

Affairs in
Syria.

¹ Londoniensi;] sc. Roffensi.

² Mamistre.] Will. Tyre places the earthquake of Mamistra in the following year; p. 810.

³ Triphalege.] Trialeth, near the Euphrates; Fulcher. Carnot. p. 424.

A.D. 1113. insidiis, quas ei paraverant, nescienter intrusus, ex hostium multitudine repente oppressus in fugam compellitur, necessitate compulsus, in loco certaminis relicto vexillo; Arnulfus quoque patriarcha et alii principes, qui cum illo erant, relictis castris ac rebus omnibus, turpiter aufugerunt; ceciderunt ibi ex nostris equites triginta et pedites mille quingenti. Turci vero scientes reliquas regni partes militia carere, missis de suis copiis, coeperunt in variis partibus universam terram perlustrare, cædes passim et incendia operari, effringere suburbana, captivare colonos, in villis et oppidis prædas secum et manubia contrahentes. Rex autem Baldewinus castellum quoddam, quod sui juris erat, fugiens ingressus, tamdiu in eo ab hostibus obsidione vallatus est, quousque eo pacto redderet illud eis, ut cum suis ad propria liber sineretur abire.

Quod rex Henricus fecit fidelitatem jurare filio suo.

A.D. 1114.
Oath of
fealty to the
king's son.

Anno Domini MCXIV. rex Anglorum Henricus fecit omnes suæ potestatis magnates fidelitatem jurare Willelmo filio suo, quem pepererat ei Matildis regina sua. Eodem anno, mense Decembris, cælum repente rubens apparuit ac si arderet; luna eclipsim passa est.

De consecratione Radulfi, Cantuariensis archiepiscopi.

A.D. 1115.
Consecration
of Ralph,
archbishop of
Canterbury.

Anno Domini MCXV. consecratus est ¹Radulfus, Cantuariensis archiepiscopus, Cantuariæ, ab Anselmo² domini papæ legato, quinto kalendas Julii, et pallium ab eo suscepit; et eodem die idem archiepiscopus Theophilum Wigorniensem et Bernardum Menevensem antistites consecravit.

¹ *Radulfus.*] He held the see eight years and six months, dying on the 20th Oct. 1122.

² *Anselmo.*] He was archbishop Anselm's nephew, according to Eadmer; Hist. Nov. p. 112.

Deinde post dies paucos, cum Turstanus, Eboracensis electus, ab archiepiscopo Cantuariensi moneretur, ut more solito benedictionem ab eo susciperet, et sibi obedientiam faceret et ecclesiæ Cantuariensi, respondit, se benedictionem ab ipso suscepturum libenter, sed professionem, quam exigebat, se nullo modo facturum. Quod audiens rex Henricus, protestatus est manifeste, quod, nisi ecclesiæ Cantuariensi, juxta morem antecessorum suorum, faceret quod debebat, ipsum Eboracensi episcopatu cum benedictione funditus cariturum. Sicque ab archiepiscopo Cantuariensi interposita appellatione, ne ab alio quam a se consecrationem acciperet, ab invicem recesserunt.

A.D. 1115.

De dedicatione ecclesiæ sancti Albani.

Anno¹ Domini MCXVI. rex Henricus ad natale Domini, die sanctorum Innocentium interfuit dedicationi ecclesiæ beati Albani prothomartyris, quam dedicavit Robertus, Lincolniensis antistes, ab abbate ejusdem loci Richardo viro venerabili requisitus. Interfuerunt autem huic dedicationi cum rege et regina ejus Matilde, Rothomagensis archiepiscopus Gaufridus, Londoniensis episcopus Richardus, Sarisberiensis Rogerus, Dunelmensis Ranulphus, cum comitibus Angliæ et Normanniæ multis, Richardo abbate ipsi regi et aliis omnibus necessaria largiter procurante; et rex Henricus dedit ecclesiæ præfatæ Bissopes-cote in dotem perpetuam, et ²charta sua solemniter confirmavit. Eodem anno ³surrexit discordia

A.D. 1116.
Dedication
of S. Alban's
abbey.

¹ *Anno Domini MCXVI.*] According to Matthew Paris, 'in contermino præteriti et subsequentis anni;' who also adds, that the office of the dedication was commenced by Geoffrey, archbishop of Rouen, who con-

tinued it until obliged to desist from fatigue.

² *Charta sua.*] Printed in Dugdale, ii. p. 228, § xv.

³ *Surrexit discordia magna.*] Tyrrell has an account of this war from Suger, ii. p. 151.

A.D. 1116. magna inter reges Francorum et Anglorum hac de causa; Theobaldus comes Blesensis, nepos Henrici regis, contra regem Francorum arma promoverat; in cuius auxilium rex Henricus militiam suam misit, et regem Lodowicum non mediocriter afflixit. Turbatus ergo rex Francorum convocavit in suum auxilium comites Andegavensem et Flandrensem, qui pariter juraverunt se regi Henrico Normanniam ablaturus, et eam Willelmo filio ducis Roberti fratris Henrici regis daturus, cui justius competebat. Rex autem Anglorum, ut vir sapiens et providus, adscivit in suum præsidium comitem Britanniae et Theobaldum prædictum, cum Anglis, Normannis, et Britannis, et adversariorum suorum præstolabatur adventum. Rex vero Francorum cum præfatis conjuratoribus et exercitu copioso Normanniam ingressus, cum in ea vix pernoctasset, regis Anglorum formidans adventum, imbellis ad propria remeavit. Eodem anno, pro necessitate regia, Anglia fuit variis exactionibus depressa.

De commotione elementorum.

A.D. 1117. ^{Kearthquakes in Lombardy.} Anno Domini MCXVII. tonitrua, grandines, et terræ motus in Longobardia ecclesias, turres, arbores, ædificia, et homines contriverunt. Eodem anno venerabilis vir vitæ Ivo, Carnotensis antistes et in scripturis sacris ad plenum eruditus, diem clausit extremum.

Scisma orta est Romæ propter Gelasium antipapam.

A.D. 1118. ^{Death of Matilda.} Anno Domini MCXVIII., defuncto papa Paschali, ¹Gelasius antipapa anno uno successit. Obit etiam eodem anno ²Matildis regina Anglo-

¹ *Gelasius.*] He died on the 29th January 1119. | ² *Matildis.*] She died on the 30th of April; see her character by Malmesbury, § 418.

rum, cujus corpus apud Westmonasterium quie- A.D. 1118.
tem sepulturæ accepit, et anima ejus se cælum
possidere evidentibus signis et miraculis crebris
ostendit. Hæc autem regina beatissima apud
urbem Londoniarum domum ædificavit leproso-
rum, cum oratorio et ædificio competenti, quod
usque hodie Hospitale Matildis nuncupatur.

De origine ordinis militiae Templi.

Circa¹ dies istos viri quidam nobiles de eques- Order of
tri ordine, religiosi ac Deum timentes, in manus Knights
patriarchæ Hierosolymitani, Christi se servitio Templars
mancipantes, more canonicorum regularium, in founded.
castitate et obedientia propriæque voluntati re-
nuntiantes, perpetuo vivere sunt professi; quo-
rum primi fuerunt viri venerabiles, Hugo de
Paganis et Godefridus de Sancto Audemaro.
Qui cum certe non haberent domicilium, rex
Baldewinus in palatio suo, quod secus templum
Domini ad australem habebat plagam, eis habi-
taculum concessit; canonici vero templi Domini
plateam, quam circa prædictum habebant pala-
tium, ad officinas construendas concesserunt; pa-
triarcha quoque et rex, cum suis proceribus et
aliis ecclesiarum prælatis, de propriis dominicis
suis pro victu et vestitu certa eis beneficia con-
tulerunt. Prima eorum professio erat, ut, in re-
missionem peccatorum suorum, vias et itinera ad
salutem peregrinorum contra latronum insidias
pro viribus conservarent; tandem, post novem
annos, in concilio Trecis celebrato instituta est
eis regula, et habitus albus a papa Honorio as-
signatus, et decursis fere novem annis, qui prius
novem fuerunt tantummodo, cœpit eorum nume-
rus augeri, et possessiones in immensum. Post-

¹ Circa dies istos.] The account | p. 819; compare with it Miræus,
following is from William of Tyre, | Ord. Equestr. lib. i. § iv. etc.

A.D. 1118.
Order of
Templars
instituted.

modum vero, tempore Eugenii papæ, cruces de panno rubeo suis assuerunt mantellis, ut a cæteris possent hoc signo discerni; numerus autem eorum in brevi ita multiplicatus est, ut in conventu plusquam trecentos habeant equites, exceptis fratribus aliis, quorum fere numerus cernitur infinitus. Possessiones vero tam citra quam ultra mare adeo immensas habere dicuntur, ut jam non sit in orbe Christiano provincia, quæ eis honorum suorum portionem non contulerit, et regiis hodie divitiis præstantiores existant. Qui, quoniam juxta templum Domini mansionem habent, fratres militiæ Templi dicuntur; et, cum diu in honesto starent proposito, nunc adeo ¹professionis suæ humilitate neglecta, domino patriarchæ, a quo ordinis institutionem et prima beneficia susceperant, se subtraxerunt, obedientiam et ecclesiis Dei decimas subtrahentes, facti sunt cunctis valde molesti. Eodem anno ²obiit rex Hierusalem Baldewinus primus, vir magnificus, qui urbes Achon, Cæsaream, Beritum, Sidonem, Tripolim, Arluth, cum terris Arabum usque ad Mare Rubrum, suo imperio potenter adjecit. Successit ei ³alius Baldewinus comes Edessanus, et coronatus est in regem mense Aprilis, secunda die mensis.

Quod, defuncto papa Gelasio, Calixtus successit.

A.D. 1119.
Council of
Rheims.

Anno Domini MCXIX., defuncto papa Gelasio, successit ei ⁴Calixtus annis decem, mensibus to-

¹ *Professionis suæ humilitate neglecta.*] 'Yea the king and patriarch of Jerusalem dandled this infant order so long in their laps till it brake their knees, it grew so heavie at last; and these ungratefull Templars did pluck out the feathers of those wings which hatched and brooded them.' Holy

Warre, p. 66. See Baron. ad an. 1127.

² *Obiit . . . Baldewinus.*] He was buried in Golgotha on Palm Sunday; Will. Tyr. p. 816.

³ *Alius Baldewinus.*] 'Baldwinus de Burgo, cognomento Aculeus;' Will. Tyr. p. 817.

⁴ *Calixtus,*] the second; he oc-

tidem et diebus tredecim ; fuerat autem episcopus Viennensis, Wido prius vocatus, et in papam consecratus vocatus est Calixtus. Hic ¹Remis concilium tenuit, ad quod rex Henricus quosdam Angliæ et Normanniæ episcopos destinavit. Turstanus quoque Eboracensis electus illuc veniendi a rege licentiam impetravit, interposita fide, quod benedictionem ab eo non reciperet ; qui ad concilium veniens Romanos, sicut mos est, in suum favorem largitatis beneficio transtulit, et per eos, ut a papa consecraretur, impetravit ; quod ut regi Anglorum innotuit, omnem ei locum suæ dominationis interdixit. In hoc concilio idem papa errorem magistri Gilberti ²Poretæ, qui in capitulis quatuor errasse dicitur, condemnavit. Primo dixit, quod divina natura, quæ divinitas dicitur, Deus non sit, sed forma qua Deus est ; sicut humanitas non est homo, sed forma qua est homo : Concilium ; ‘Credimus simplicem naturam divinitatis esse Deum, nec aliquo sensu catholico posse negari quin divinitas sit Deus ; sic vero, ubi dicitur Deum sapientia sapientem, magnitudine magnum, æternitate æternum, unitate unum, divinitate esse Deum, credimus non nisi ea sapientia, quæ est ipse Deus, sapientem esse ; non nisi ea magnitudine, quæ est ipse Deus, magnum esse ; non nisi ea æternitate, quæ est ipse Deus, æternum esse ; non nisi ea unitate, quæ est ipse, esse unum ; non nisi ea divinitate Deum, quæ in ipso est ; id est, in se ipso sapientem, magnum, æternum, unum Deum.’ Secundo dixit, quod non unus Deus, vel una substantia, aut unum

A.D. 1119.
Council of
Rheims.

cupied the papal chair only half the time here allotted him, having died in Dec. 1124.

¹ *Remis concilium.*] A council was held at Rheims in this year,

but the errors of Gilbert were not censured until that held by Eugene III. in 1148, in the same place. Harduin. tom. vi. col. 2199.

² *Poretæ.*] ‘Poræ ;’ C.

A.D. 1119. aliquid sit personæ, id est, Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus; ipsæ vero tres personæ tria sunt differentia et numero, ac si tres homines humanitatem unam numero habere invenirentur: Concilium; 'Cum de tribus personis loquimur, Patre, Filio, et Spiritu Sancto, ipsas unum Deum, unam divinam substantiam esse fatemur, et e converso; cum enim de uno Deo, una divina substantia loquimur, ipsum unum Deum et unam divinam substantiam esse tres personas profitemur.' Tertio dixit Gilbertus, quod proprietates personarum, relationes quædam æternæ sint, quæ non sunt quod ipsæ personæ, sed divisæ numero, et divisa substantia, et habeant tres unitates; et sic multa æterna sunt, quorum nullum sit Deus: Concilium; 'Credimus solum Deum Patrem, et Filium, et Spiritum Sanctum æternum esse; nec aliquas omnino res, sive relationes, sive proprietates, vel unitates dicantur, adesse Deo, quæ sunt ab æterno, quæ non sint Deus.' Quarto dixit, quod divina natura non sit incarnata: Concilium; 'Credimus ipsam divinitatem sive substantiam divinam, sive naturam divinam dicas, incarnatam esse, sed in Filio.'

*De prælio campestri inter reges Francorum et
Anglorum.*

Battle of
Brenville.

Eodem anno actum est ¹campestre prælium inter Lodowicum, regem Francorum, et Henricum, regem Anglorum, in hunc modum. Rex autem Francorum, duabus aciebus ordinatis, posuit in prima acie Willelmum, filium ducis Ro-

¹ *Campestre prælium.*] The account following of the battle of Brenville, near Noyons, is taken from Henry of Huntingdon, p. 380. Ordericus Vitalis asserts, that there were only three knights killed in the action.

berti fratris regis Henrici, ipse vero rex cum viribus maximis erat in sequenti agmine constitutus; rex vero Anglorum Henricus, tribus aciebus dispositis, in prima procures Normanniæ collocavit, in secunda ipse rex cum propria residens familia, in tertia filios suos cum summis viribus pedites ordinavit. Concurrentibus igitur hinc inde catervis, prima Francorum acies procures Normannorum penetrans, ab equis eos depellens, dispersit; deinde in aciem, cui rex Henricus præerat, erumpens, ipsam etiam potenter dissipavit, sed rex Anglorum, agminibus suis potenter resarcitis, [respiravit]; fit conflictus gravissimus, concurrentibus hinc inde regalibus turmis, hastæ confringuntur, mutuo gladiis res agitur. Willelmus Crispinus, consul Ebroicensis, quem, culpis suis exigentibus, paulo ante rex Henricus exulaverat, caput ejusdem regis gladio bis percussit; et licet lorica et galea essent impenetrabiles, ictuum tamen pondere lorica ipsa capiti regis inserta est, ita ut sanguis erumperet abundanter; rex vero læsum se sentiens ira incanduit vehementi, et percussorem suum ita percussit, quod equum et equitem uno ictu in terram prostravit, et mox ante pedes regis captus est et vinculis mancipatus. Tunc acies pedestris, in qua filii regis erant, quæ intacta adhuc fuerat, lanceis inclinatis, ex adverso prorupit in hostes, cum impetu adeo ponderoso, quod Galligenas acies omnes coegit in fugam; at illi subito liquefacti, terga ostendentes, regi Henrico victoriam concesserunt, qui potenter in campo perstitit donec optimates hostium, rege Francorum fugiente, capti sunt et regi victori præsentati. Comes vero Flandrensis lethaliter vulneratus ad sua est in lectica adductus. Rex vero Henricus

A.D. 1119.
Battle of
Brenville.

A.D. 1119. Rothomagum reversus, in signorum sonitu et cleri concentu receptus, devotissime Deum exercituum benedixit.

De morte Richardi abbatis sancti Albani.

Death of
Richard,
abbot of
S. Alban's.

Eodem anno ¹Richardus de Albeneio, abbas ecclesiæ sancti Albani, diem clausit extremum; cui successit Gaufridus de Gorham, prior ejusdem ecclesiæ, abbas decimus sextus. Eodem anno ²obiit Herebertus, Norwicensis antistes, et comes Flandrensis Baldewinus, per vulnus quod cepit ³apud Aucum in Normannia, cui successit Carolus, Cnutonis filius regis Danorum. Eodem tempore papa Calixtus venit in Normanniam ad regem Henricum, et collocuti sunt apud Gisor-tium magnus rex et summus sacerdos.

Quod princeps Antiochenus interficitur.

Affairs in
Palestine.

Per idem tempus ⁴Rogerus, princeps Antiochenus, cum equitibus trecentis et peditibus tribus millibus, contra tres principes, Turcorum scilicet, Damascenorum et Arabum, qui secum trahebant armatorum sexaginta millia, prælium nimis inæquale committens interfectus est cum suis omnibus, ita quod nec unus evasit, qui casum fidelibus nuntiaret; indeque progredientes Turci oppida Cerepum et Sardonas potenter ceperunt. Hoc quoque factum cum fuisset a Baldewino Hierosolymarum rege compertum, hostibus obviam audacter processit, atque in

¹ *Richardus de Albeneio*,] called above Richard de Exaquo; he died the 16th May; Mat. Par. p. 56.

² *Obiit Herebertus*.] His successor, Everhard, was not consecrated until 1121; Annal. Norwic. Angl. Sacr. i. p. 397.

³ *Apud Aucum*;] at the siege of Eu. The place and time of his death are not known with any certainty; see Malmsb. p. 630, note ⁴.

⁴ *Rogerus, princeps Antiochenus*.] Compare Hist. Hierosol. inter Gesta Dei, p. 614, with Will. Tyr. p. 820.

loco, qui ¹mons Dani dicitur, contra multos cum A.D. 1119.
paucis decertans ex hostibus quatuor millia per-
emit, et tres principes prædictos in fugam com-
pellens oppida Cerepum et Sardonas in suis
usibus revocavit, hostesque fugientes insecu-
tus usque ad noctis initium prosternere non
cessavit.

*Quod multi de familia regis Henrici submersi sunt
in mari.*

Anno Domini MCXX. rex Henricus, omnibus A.D. 1120.
Death of
Prince
William.
in Gallia domitis et cunctis in Normannia pa-
cificatis, cum gaudio ad Angliam transfretavit;
sed filii ejus Willelmus et Richardus, et filia ejus
ac neptis, Richardus quoque consul Cestrensis,
dapiferi, camerarii, pincernæ regis, ac multi
proceres cum eis, in mare ²naufragium pertu-
lerunt, qui omnes vel fere omnes sodomitana
labe impliciti dicebantur; ita igitur miserabiliter
cuncti perierunt, quod communi fidelium sepul-
tura caruerunt, atque mors improvida immun-
dos absorbit, mari tranquillissimo existente.

Quod rex Henricus uxorem duxit.

Anno Domini MCXXI. rex Henricus duxit A.D. 1121.
Marriage of
the king.
Adeliciam, ³ducis Lovaniæ filiam, causa pulchri-
tudinis et excellentis decoris; quæ a Radulfo,
Cantuariensi archiepiscopo, regina consecrata
in Pentecosten apud Londonias cum rege ad
mensam resedit magnifice coronata. Inde au-
tem cum rex ad Walliam tenderet cum exercitu
copioso, ⁴Wallenses ei suppliciter obviantes con-

¹ *Mons Dani*;] sc. mons David.

² *Naufragium pertulerunt.*] Compare Malsbury, p. 653, seq. with Florence, who gives the names of several of those who perished.

³ *Adeliciam.*] Adelais or Adelaiza, daughter of Geoffrey duke of Louvain. Huntingdon has some verses in her praise; p. 381.

⁴ *Wallenses ei suppliciter obviantes.*] Compare Malsb. § 401.

A.D. 1121. cordati sunt cum ipso juxta suæ magnificentiam voluntatis. Eodem anno papa Calixtus Mauricium quendam, quem Henricus imperator antipapam constituerat, cepit, et eum monachum ordinavit.

De morte Radulfi, Cantuariensis archiepiscopi.

A.D. 1122.
Death of
Ralph, arch-
bishop of
Canterbury.

Anno Domini MCXXII. Radulfus, Cantuariensis archiepiscopus, et Johannes, Bathoniensis antistes, humanæ naturæ debita persolverunt; et eodem tempore Balac Amiralius cepit Jocelinum, comitem Edessanum, et ejus consanguineum Galeranum.

Quod quidam regis cancellarius male mortuus est.

A.D. 1123.
The king at
Dunstable.

Anno Domini MCXXIII. rex Anglorum Henricus ad natale Domini apud Dunestapliam, festo celebrato apud Berchamstede, inde perrexit. Erat autem ibi cum rege quidam cancellarius ejus, nomine ¹Ranulfus, per annos jam viginti gravi infirmitate decoctus, sed tamen ad omnia scelera promptus, qui, innocentes libenter opprimens, terras multorum diripiens occupabat; erat ei pro magno, quod, dum corpore languit, animo desæviret. Cum igitur regem duceret ad secum hospitandum, in ipso montis vertice, unde castellum regis prospiciebatur, elatus mente ex equo corruit, et ²monachus quidam de sancto Albano, cujus possessiones male occupaverat, improvide equitavit super eum, ita quod miser ille post dies paucos vitam flagitiosam terminavit. Eodem anno ³Robertus, Lincolniensis epi-

¹ *Ranulfus.*] Huntingdon, p. 382.

² *Monachus equitavit.*]
'Monachus super eum equitavit;' Huntingd.

³ *Robertus.*] Robert Bloet; he was seized with a fit whilst riding with the king in Woodstock park, and died almost immediately, on the 10th Jan.; Sax. Chron.

scopus, obiit, et Alexander successit. Eodem A.D. 1123. anno rex Henricus dedit archiepiscopatum Cantuariensem ¹Willelmo de Corbolio, priori de ²Chicche, et episcopatum Bathoniensem ³Godefrido, reginæ capellano; quo etiam tempore Robertus de Medlent comes recessit a rege, et rex obsedit et cepit castellum ejus, quod Puntaudemmer appellatur; et tempore eodem circa turrin Rothomagensem murum latum et altum cum propugnaculis construxit, et turrin castri Cadomensis firmavit; castra etiam de Archis, de Gisortio, de Falesia, de Argentomo, de Daufronte, de Oximo, ⁴de Ambretas, de Waverii, de Vira, et turrem Vernonis inexpugnabiliter communivit.

*Quod rex Jerusalem captus est a Balac principe
Turcorum.*

Eodem ⁵anno rex Hierosolymarum Baldewinus cum exercitu in terram comitis Edessani descendens, dum nocte quadam incautus et agmine incederet dissoluto, Balac princeps Turcorum in insidiis constitutus in eum subito irruit et ipsum cepit, et in castro, cui ⁶Quartapi nomen erat, vinculis mancipavit; detinebantur etiam in eodem præsidio comes Jocelinus Edessæ civitatis et ejus consanguineus Galerannus, pro quorum liberatione ad partes illas rex descendit. Principes autem regni Hierosolymitani, audito casu miserabili capti regis, constituerunt regni procuratorem quendam Eustachium Grenet, virum providum et discretum, qui in regis absentia

Affairs in
Palestine.

¹ *Willelmo de Corbolio.*] He died in November 1136.

² *Chicche.*] An abbey of Austin canons in Essex.

³ *Godefrido.*] He died the 16th August 1135.

⁴ *Oximo . . . Vira.*] Hiesmes, Avranches, Vauville and Vire.

⁵ *Eodem anno.*] The author of the *Hist. Hierosol.* apud *Gest. Dei*, p. 616, places these events in 1123: *Will. of Tyre*, in the previous year, p. 825.

⁶ *Quartapi.*] 'Quartapiert,' *Will. Tyr.*; 'Cartapeta,' *Hist. Hierosol.* p. 618.

A.D. 1123. regni negotia ordinaret. Balac interea, princeps prædictus, cum sedecim armatorum millibus Joppen obsidione vallavit; quo audito, patriarcha Hierosolymitanus et regni procurator Eustachius cum aliis principibus, prævia Domini misericordia, cum septem millibus armatorum supervenientes, hostes omnes in fugam coegerunt et ex eis septem millia peremerunt, atque spolia impretiabilia ibidem obtinentes inter se æqualiter diviserunt. Eodem anno Willelmus, Cantuariensis electus, Romam profectus pallium suscepit, et reversus in Angliam consecratus apud Cantuariam a Willelmo, Wintoniensi episcopo, quia paulo ante obierat Richardus, Londoniensis antistes, ad quem illa consecratio de jure spectabat.

Quod quidam regis inimici capiuntur.

A.D. 1124.
Affairs in
Normandy.

Anno Domini MCXXIV. ¹Robertus de Medlent comes, associatis sibi Hugone de Muntfort, sororio suo, et Hugone Gervasii filio, hostiliter Normanniam intravit; Willelmus vero de Tankarvilla, regis camerarius, aciebus dispositis contra illos decertans cepit eos, et regi Henrico, et rex carceri, præsentavit. Eodem anno defuncti sunt ²Theophilus Wigorniensis et ³Ernulfus Roffensis episcopi. ⁴Eodem anno Tyrus, Syriæ metropolis, a Michaelle duce Venetiæ obsidione vallata est per mare atque per terram a principibus regni Hierosolymarum quinto kalendas Martii, et tertio kalendas Julii capta est et Christianitati feliciter restituta. Eodem anno rex Jerusalem Baldewinus, datis obsidibus, a

¹ *Robertus de Medlent.*] Robert, earl of Meulant. on the 20th of October 1123.

² *Theophilus*;] called in the Annals of Winchester, and by Eadmer, 'Theobaldus': he died

³ *Ernulfus.*] His death is recorded in the Annal. Roff. in 1123.

⁴ *Eodem anno.*] Will. Tyr. p. 828, *seqq.*

vinculis Turcorum liberatus est et incolumis ad A.D. 1124. propria remeavit.

De legato quodam in fornicatione deprehenso.

Anno Domini MCXXV. ¹Johannes Cremensis, A.D. 1125. Cardinal John of Crema holds a council in London. apostolicæ sedis cardinalis, de licentia regis Anglorum veniens in Angliam, perendinavit per episcopatus et abbatias, et non sine magnis donariis, ad nativitatem beatæ Mariæ apud Londonias solemne concilium celebravit; ubi igitur cum de concubinis sacerdotum severissime tractasset, dicens summum esse scelus de latere surgere meretricis ad corpus Christi conficiendum, ipse, cum die illa corpus Christi consecrasset, post vesperam fuit in meretricio interceptus; res notissima negari non potuit, dum magnum decus in summum dedecus commutavit. Eodem anno rex Henricus dedit ²Simoni, clerico reginæ, Wigornensem, ³Johanni, archidiacono Cantuariensi, Roffensem, ⁴Sifredo, abbati Glastoniensi, Cices-triæ præsulatum; quo utique anno disceptati sunt Willelmus Cantuariensis et Turstanus Eboracensis archipræsules, de primatu, quis eorum esse dignior videretur. ⁵Obiit eodem anno rex Scotorum Alexander, et successit ei David frater ejus, vir magnæ sanctitatis et mirificæ largitatis. Illo præterea anno rex Henricus omnes Angliæ monetarios, eo quod monetam furtive corrupe-rant, fecit turpiter ementulari et manus dextras præcidi.

¹ *Johannes Cremensis.*] Compare Huntingdon, p. 382, with Ciaccon. Vit. Pontif. i. col. 319.

² *Simoni.*] He died at the close of the year 1149; Angl. Sacr. i. p. 475.

³ *Johanni.*] He died the 20th June 1137; Annal. Roff. p. 343.

⁴ *Sifredo.*] He was deposed in 1145, and died in 1161; Chron. Petrob.

⁵ *Obiit . . . Alexander,*] according to Florence, on the 25th April 1123; or 1124, in the Sax. Chron. and Mailros.

*Rex Jerusalem Baldewinus contra Turcos dimicans
feliciter triumphavit.*

A.D. 1125.
Affairs in
Syria.

Circa eosdem dies ¹Borsequinus, princeps quidam orientis potentissimus, adjuncto sibi Damascenorum rege Doldequino, transito Euphrate fluvio, partes depopulans Antiochenas, Caphardan castrum obsedit et cepit, indeque progressus Harsad oppidum obsidione vallavit; quo audito, rex Baldewinus, qui tam regni Hierosolymitani quam Antiochiæ principatus curam gerebat, cum copiis militaribus illuc cum festinatione descendit; repertisque in obsidione præfata hostibus memoratis, dispositis aciebus in ipsos irruiit vehementer, et divina annuente clementia, omnibus in fugam compulsis, feliciter triumphavit; ceciderunt ibi ex hostibus ad duo millia virorum et sepulti sunt in inferno. Rex autem de pecunia illic viribus obtenta filiam suam quinquennem, quam pro sua liberatione prius obsidem posuerat, a Turcorum vinculis liberavit, et inde reversus circa Ascalonem prædas egit, ubi Turcos non paucos, quos obviam habuit, interfecit et victor ad propria remeavit.

*Quod, mortuo imperatore, imperatrix reversa est ad
patrem suum.*

A.D. 1126.
Death of the
emperor
Henry.

Anno Domini MCXXVI. Henricus, Romanorum imperator, diem clausit extremum; cui succedens Lotharius ²annis duodecim imperavit. Tunc imperatrix Matildis ad patrem suum regem Henricum reversa habitavit in thalamo ejus cum regina; diligebat enim eam rex valde, quia unicam illam habebat hæredem; et circa festum

¹ Borsequinus.] Will. Tyr. p. 842.

² Lotharius,] the second; he began his reign in 1125, and died in December 1137.

sancti Michaelis rediens in Angliam duxit se- A.D. 1126.
cum filiam suam, tanto viro, ut prædictum est,
viduatam; et continuo, jussu regis, omnes An-
gliæ et Normanniæ ei optimates, tam regni An-
gliæ quam ducatus Normanniæ, juraverunt, et
primus omnium comes Bononiæ Stephanus, ex
Adala, sorore regis Henrici, et Blesensi comite
generatus.

*Quod contentio facta est inter archiepiscopos Cantua-
riensem et Eboracensem.*

Anno Domini MCCCXVII. rex Henricus ad Na-
tale tenuit curiam suam apud Windleshoram; A.D. 1127.
ubi cum Turstanus, Eboracensis archiepiscopus, Contention
in præjudicium Willelmi, Cantuariensis archie- between the
piscopi, regem vellet coronare, judicio omnium archbishops.
repulsus est, et lator crucis ejus, quam in ca-
pellam regis ante se fecit deferri, extra capellam
cum cruce ejectus est. Venerunt autem ibidem
ad regem legati dicentes, 'Carolus, comes Flan-
drensis, tibi dilectissimus, a proceribus suis pro-
ditione nefanda est occisus in templo apud
Breges; et rex Francorum dedit comitatum
Willelmo filio Roberti fratris tui, nepoti tuo et
inimico, in quo jam valde roboratus diversis
cruciatibus omnes proditores Caroli interfecit.'
Super his itaque rex Henricus nimis anxius, eo
quod esset juvenis ille strenuus satis et animosus,
et comminaretur se regi Henrico tam Angliam
quam Normanniam ablaturum, quæ sibi, ut dice-
bat, jure hæreditario debebantur. Eodem tem-
pore, defuncto Richardo, Londoniensi episcopo,
Gilebertus² Universalis successit et a Willelmo,

¹ *Carolus.*] Charles the Good, conspirators; Rec. des Hist. xiii.
count of Flanders, was killed in p. 352; xiv. 18.
the church of St. Donatian, at
Bruges, the 2nd of March, by
Burchard van Straten and other

² *Gilebertus.*] He died on his
way to Rome, 10th Aug. 1134;
Ann. Winton.

A.D. 1127. Cantuariensi archiepiscopo, munus consecrationis suscepit.

*Quod Matildis imperatrix comiti Andegavensi
Gaufrido nupsit.*

Marriage of
the empress
Matilda with
Geoffrey of
Anjou.

Eodem anno Fulco, comes Andegavensis, Hierosolymam sine animo revertendi profecturus dedit comitatum suum Gaufrido filio suo, cognomento Plantagenest, adolescenti elegantissimo, et peregre profectus Hierosolymam cum prosperitate pervenit; de cujus adventu rex Hierusalem valde lætus dedit ei ¹filiam suam primogenitam, cum spe regni post mortem suam. Quod cum a rege Anglorum Henrico compertum fuisset, transfretavit in Normanniam et filiam suam imperatricem præfato Gaufrido, Andegavensium comiti, matrimonio copulavit. Tunc obiit ²Richardus, Herefordensis antistes. Eodem tempore Boamundus, magni Boamundi filius, in Syriam transiens a rege Hierosolymarum Baldewino Antiochiam paternam hæreditatem suscepit, et rex dedit ei filiam suam secundam matrimonio copulatam; deinde idem Boamundus Caphardan castrum obsidens cepit, et Turcos omnes in illo inventos trucidavit.

A.D. 1128.
Expedition
into France.

Anno Domini MCXXVIII. rex Anglorum Henricus hostiliter perrexit in Franciam, eo quod rex Francorum Lodowicus tuebatur comitem Flandrensem, nepotem regis, hostem, perendinansque ³apud Hespardum octo diebus tam secure, ac si in regno proprio fuisset, regem Francorum comiti Flandrensium auxilia negare coegit; ubi cum a quodam clerico de gente Fran-

¹ *Filiam.*] Milicent; Will. Tyr. p. 847.

² *Obiit Richardus;*] at Ledbury, the 15th Aug.; Flor.

³ *Apud Hespardum.*] 'Apud Sparnum;' Huntingd. 383: probably Epernon; Fr. Transl.

corum perito originem et procursum regis Lo- A.D. 1128.
dowici quæreret, respondit, 'Regum potentissi-
me,' inquit, 'sicut pleræque gentes Europæ, ita
Franci, a Trojanis originem duxerunt;' et cum a
gemino ovo omnem regum Franciæ genealogiam
texendo replicasset, ad ultimum subjunxit, 'Phi-
lippus, rex Francorum, genuit Lodowicum qui
regnat in præsentī, qui, si probitatis antecesso-
rum suorum vestigia teneret, tam secure in reg-
no ejus non quiesceres;' tunc rex subridens in
Normanniam remeavit. Advenit autem eodem
tempore a partibus Germaniæ dux quidam The-
odoricus, rege Henrico procurante, hostiliter in
Flandriam, quosdam proceres Flandrenses secum
trahens; sed comes Willelmus obviam venit cum
paucis agminibus ordinatis. Pugnatum est utrin-
que viriliter, sed consul Flandrensis numerum
suorum, cum pauci essent, invincibili probitate
supplebat; cruentus enim in armis ense fulmineo
cuneos hostium findebat, nec potuerunt hostes
perferre terribile pondus brachii juvenis, fugæ
dediti et horribiliter dissipati. Victoriosus igitur
comes Willelmus, dum castrum ¹Augi contra
regem Henricum obsedisset et in crastino reddi
debuisset, hostibus jam pæne subjugatis, parvo
vulnere idem juvenis in manu telo percussus
interiit, sed tamen mortuus famam promeruit
æternam. Eodem anno ²Ranulfus Dunelmen-
sis et Willelmus Wintoniensis episcopi obierunt,
et magister ³Hugo de Sancto Victore chronica
sua huc usque digessit.

¹ Augi,] or Eu. William died
of a wound received in Alst or
Alost, besieged by the duke of
Louvain, the 12th July. Rec.
des Hist. xiii. p. 390.

² Ranulfus Dunelmensis.] Upon

his death the see remained va-
cant five years; Turgot.

³ Hugo de Sancto Victore.] He
died in 1140 or 1142, scarcely
forty-four years of age; Pagi
ad an. 1140, § ix.

*Quod rex Henricus concilium tenuit de concubinis
sacerdotum.*

A.D. 1129.
Council of
London.

Anno Domini MCXXIX. ¹Honorius sedit in cathedra Romana annis quinque et mensibus duobus. Eodem anno rex Anglorum ²Henricus tenuit concilium magnum apud Londonias, in kalendis Augusti, de sacerdotum focariis prohibendis. Adfuerunt concilio illi Willelmus Cantuariensis et Turstanus Eboracensis archiepiscopi cum suis suffraganeis, quos omnes simplicitate Cantuariensis archiepiscopi rex Henricus decipit; concesserunt namque regi justitiam de focariis sacerdotum, quæ res postea cum summo dedecore terminavit, accepit enim rex pecuniam infinitam de presbyteris pro suis focariis redimendis: tunc, sed tarde, poenituit episcopos de concessa licentia, cum pateret in oculis omnium deceptio prælatorum et depressio subjectorum. Eodem anno ³Henricus, abbas Glastoniensis, creatus est episcopus Wintoniensis, ⁴Robertus Herefordensis, et ⁵Robertus Lincolniensis. Eodem anno ⁶Philippus, filius regis Francorum, qui nuper, patre defuncto, diademate fuerat insignitus, dum equum ludens agitare, obvium habuit porcum, qui cum pedes equi currentis offenderet, cecidit rex novus in terram et fractis cervicibus exspiravit. Eodem anno venit in Normanniam

¹ *Honorius sedit,*] from the 21st Dec. 1124 to the 14th Feb. 1130.

² *Henricus tenuit concilium magnum.*] It lasted during five days, from Monday to Friday; Sax. Chron. ad an.

³ *Henricus.*] Henry of Blois, the king's nephew, son of his sister Adela, by Stephen of Blois.

⁴ *Robertus Herefordensis,*] prior of Lanthony; consecrated in 1131, and died in 1148.

⁵ *Robertus Lincolniensis.*] An error. The see of Lincoln was at this time held by Alexander, who occupied it from 1123 to 1147.

⁶ *Philippus.*] Philip was associated with his father in the kingdom on Easter-day, 14th April 1129, and was killed at Paris the 13th Oct. 1131. Compare Rec. des Hist. xiii. p. 329, with Malmsb. Hist. Nov. p. 698.

avium innumerabilis multitudo, quæ gregatim A.D. 1129.
volantes et longissima aeris spatia occupantes
horribiliter sese deplumantes pugnabant, porten-
dentes fortasse schisma futurum inter duos paulo
post apostolicos de papatu contententes.

De schismate inter duos apostolicos.

Anno Domini MCXXX., defuncto papa Honorio, A.D. 1130.
Divisions at
Rome.
Romani in duo divisi duos elegerunt, quidam
Innocentium, et alii Anacletum; sed ¹Anacletus,
propter fratres suos, qui erant viri potentes et
castri Crescentionis habebant principatum, in
urbe remansit; Innocentius vero ad Cisalpinos
transivit expulsus a Romanis, qui veniens in
Galliam apud Carnotum a rege Anglorum Hen-
rico honorifice receptus est, et post Pascha iterum
recepit papam eundem apud Rothomagum, et
auxilio² ejus per totam Galliam admissus est et
papa ab omnibus acclamatus; et sic, rege An-
glorum procurante, Lodowicum, fratrem Philippi
Francorum regis defuncti, Remis coronavit in
regem. Deinde, in nativitate beatæ Mariæ, red-
didit rex filiam suam imperatricem viro suo co-
miti Andegavensi Gaufrido.

De morte Boamundi, principis Antiocheni.

Eodem anno ³Rodoam, Halapiæ princeps, Death of
Bohemond.
fines Antiochenos hostiliter ingressus, Boamun-
dum Antiochiæ principem sibi occurrentem, ut
ipsum reprimeret, in Cilicia gladio confossum
peremit. Rex Hierusalem ab Antiochenis vo-
catus, ut tantæ calamitati ferat auxilium, festi-

¹ *Anacletus.*] Anacletus died on the 28th Jan. 1138, when Innocent held the see in undisputed possession until his death in 1143.

owing to the influence of S. Bernard at the council of Etampes, that Innocent was recognised in France.

² *Rodoam, Halapia princeps.*]

³ *Auxilio ejus.*] It was chiefly Will. Tyr. p. 849.

A.D. 1130. nato itinere illuc pervenit, et, Rodoam potenter fugato, dedit filiæ suæ pro dote Laodiceam et Gabulum civitates; filiæ vero Boamundi parvulæ post mortem suam fecit jurare Antiochiæ principatum, et sic Hierosolymam remeavit.

De morte Baldewini, regis Hierosolymarum.

A.D. 1131.
Death of
Baldwin II.

Anno Domini MCXXXI. rex Hierusalem Baldewinus, miles egregius, in gravem aegritudinem prolapsus, cum sensisset sibi diem mortis imminere, vocatis ad se genero suo et filia, cum filio eorum jam bimulo, nomine Baldewino, regni curam et plenam eis tradidit potestatem; ipse vero, exsecutis omnibus quæ Christiani sunt, tradidit¹ spiritum, cum piis prædecessoribus suis præmia percepturus æterna; coronatus est autem in regem Fulco, gener ejus, miles magnificus, et in die exaltationis sanctæ Crucis regni diadema suscepit.

Quod rex Anglorum fecit novum episcopatum apud Karleolum.

A.D. 1132.
Carlisle
made an
episcopal see.

Anno Domini MCXXXII. rex Anglorum Henricus novum fecit episcopatum apud Carleolum in limbo Angliæ et Galwalliæ, et posuit ibi primum episcopum nomine² Athelulfum, sancti Oswaldi priorem, cui peccata erat solitus confiteri; hic autem creatus antistes in ecclesia sedis suæ canonicos posuit regulares et jam multis honoribus ampliavit. Eodem anno natus est Gaufrido, comiti Andegavensi, ex filia regis Henrici filius, et vocatus est Henricus; quod cum rex cognovisset, convocatis regni principi-

Birth of
Henry of
Anjou,
afterwards
Henry II.

¹ *Tradidit spiritum.*] He died the 21st of August, and was buried in Golgotha; Will. Tyr. p. 851. | ² *Athelulfum,*] called also Adelwald or Aethelwald; the time of his death is not known.

bus, filiam suam et hæredes ex ea nascituros A.D. 1132. sibi constituit successores. Eodem anno defunctus est ¹Robertus, Cestrensis episcopus, cognomento Peccam, qui, rege Henrico concedente, sedem cathedralem transtulit ad Coventreiam et locum illum caput constituit Merciorum; successit ei Rogerus, archidiaconus Lincolniensis. Habet autem episcopatus ille usque hodie tres sedes, Cestrensem, Lichesfeldensem et Coventrensem.

Quod Fulco, rex Hierosolymarum, tria Turcorum millia interfecit.

Eodem anno infinita Turcorum copia, trans- Victory of the king of Jerusalem. Euphrate fluvio, castra statuerunt in partibus Antiochenis; contra quos Fulco, rex Hierusalem, ab Antiochenis vocatus exercitum ducens, subito impetu in hostes facto, tria ex eis millia interfecit, et qui vivi evaserant in fugam sunt compulsi; nostri igitur victores ex hostium spoliis usque ad nauseam sunt onusti, Antiochiam remeantes; patriarcha vero Hierosolymitanus interea cum civibus suis juxta Nobe, quæ vulgari appellatione ²‘Betonoble’ dicitur, castrum Bernardi construxit. Per idem tempus Reimundus, Pictavensium comes, Constantiam, Boamundi junioris filiam, ducens effectus est princeps Antiochenus; et eodem tempore reædificatur a rege Hierusalem, Fulcone, Bersabea urbs antiqua, quæ ab Ascalona duodecim milliaribus distare videtur.

¹ Robertus . . . cognomento Peccam.] He died, according to Florence, in 1127, and was succeeded by Roger de Clinton, in 1129, who died at Antioch in 1148.

² Betonoble.] ‘Bettenuble;’ Will. Tyr. p. 856.

*De quodam clerico per Dei genitricem curato.*A.D. 1132.
Legend.

Anno Domini MCXXXIII. scholaris quidam gravi ægritudine afflicto, diebus ac noctibus ut mulier parturiens flens et ejulans, beatam Dei genitricem anxius jugiter invocavit; qui, nocte dum quadam graviter angeretur, vidit sibi adsistere beatam virginem Dei matrem, quam quia invocaverat, adfuit ei albis induta vestimentis, et manum porrigens laboranti tetigit membra parentis et pristinæ eum restituit sanitati. Eodem anno, ¹defuncto Herveo, Eliensi episcopo, dedit rex episcopatum Nigello, et Dunelmensem ²Gaufrido cancellario.

*Quod Matildis imperatrix peperit filium, quem vocavit Gaufridum.*A.D. 1134.
Affairs in
Normandy.

Anno Domini MCXXXIV. Matildis imperatrix peperit filium, quem vocavit ³Gaufridum; unde rex Henricus primus in Normanniam transiens moratus est ibi præ gaudio nepotum suorum. Eodem tempore defuncti sunt in itinere Romano episcopus⁴ Landavensis et Gilebertus, episcopus Londoniensis. ⁵Obiit eodem anno Robertus Curte-hose, frater regis Henrici, et apud Gloverniam sepulturam ⁶accepit. Jacuit autem eo tempore imperatrix filia regis graviter infirmata propter difficultatem partus filii sui, quem nuper genue-

¹ *Defuncto Herveo.*] He died in 1131, when the see remained vacant two years. Nigel died in May 1169.

² *Gaufrido.*] He died in his castle at Durham, in May 1140.

³ *Gaufridum.*] He died at Nantes, the 22nd July 1158.

⁴ *Episcopus Landavensis.*] Urban bishop of Llandaff. Huntingdon

places the death of these prelates in the preceding year, p. 385.

⁵ *Obiit ... Robertus Curte-hose.*] He died at Cardiff Castle, Glamorgan.

⁶ *Accipit.*] Paris inserts here the cause of the duke's death; the absurd story, namely, of the scarlet cloak with the torn hood sent him by the king from Normandy.

rat; ¹sed matrona prudens, viduis, orphanis, ecclesiis ac monasteriis larga manu distribuens, periculum mortis evasit. A.D. 1134.

De morte Henrici, regis Anglorum.

Anno Domini MCXXXV. ²rex Henricus moratus in Normannia, cum die quodam a venatu rediisset, apud sanctum Dionysium in silva Leonum carnes comedit murænarum, quæ ei semper nocebant, et eas semper supra modum amabat; et, cum medici eas comedere prohiberent, non acquievit rex consilio salutari. Hæc igitur comes-tio, pessimi humoris illatrix et consimilium vehemens excitatrix, senile corpus lethaliter refrigerans subitam et summam perturbationem effecit; contra quam natura renitens febrem excitavit acutam, ad impetum materiei gravissimæ dissolvendum; cum autem resistere vi nulla potuisset, decessit rex magnus, cum regnasset triginta quinque annis ac tribus mensibus, prima die Decembris. ³Illius autem obitum ventus vehemens præsignavit, qui ⁴in vigilia apostolorum Simonis et Judæ turres et ædificia dejecit et arbores usquequaque subvertit; luna etiam eclipsim passa est eodem anno quarto kalendas Augusti. Coenobia fecit rex, de Radingis, de Cirencestre, de Prato ante Rothomagum, et de Mortuo-mari; municipia vero, præter turres et castella, viginti quinque opere sumptuoso construxit. Corpus autem regis apud Rothomagum diu jacebat insepultum, ubi viscera ejus,

A.D. 1135.
Death of
Henry I.

¹ *Sed matrona prudens.*] Compare Robert de Monte, Chron., Rec. des Hist. xiii. p. 286.

² *Rex Henricus.*] From Henry of Huntingdon, p. 386.

³ *Illius autem obitum.*] Compare Malmsh. p. 700, who speaks

of an earthquake on Friday 4th, and an eclipse of the sun on the 2nd of August. The eclipse of the moon fell upon the 22nd of December; Calvisius, i. 759.

⁴ *In vigilia apostolorum Simonis et Judæ.*] The 27th October.

A.D. 1135. cerebrum et oculi sunt humata ; reliquum vero corpus, cultellis incisum, et multo sale respersum causa foetoris, qui magnus erat et circumstantes inficiebat, in coriis reconditum est taurinis ; unde et medicus ille, qui magno pretio conductus caput ejus securi diffiderat, ut cerebrum extraheret nimio jam foetore corruptum, quamvis lintheaminibus multis involutum esset caput ejus, causa tamen foetoris extinctus est, pretio sibi pacto male gavisus ; ¹hic autem ultimus fuit ex multis, quos rex Henricus occidit. Inde quoque corpus regium deportatum est apud Cadomum, ubi pater ejus requiescit ; cum autem esset in ecclesia positum ante patris tumbam, coepit continuo humor niger et horribilis coria tauri penetrare, qui in vasis sub feretro a ministris susceptus magnum intuentibus inculcavit horrorem. Tandem cadaver regis in Angliam allatum, in diebus Natalitiis apud Radingum, in ecclesia, quam ipse fundaverat, regaliter est sepultum, praesentibus archiepiscopis, episcopis et magnatibus regni.

Quod Stephanus, filius Theobaldi comitis Blesensis, coronatur rex.

Coronation
of Stephen.

Defuncto, ut dictum est, rege Henrico, antequam corpus ejus sepulturæ traderetur, Stephanus, nepos ejusdem regis ex sorore ²Adala, uxore scilicet Theobaldi, comitis Bononiæ, et frater Theobaldi ³junioris, comitis Blesensis, vir magnæ strenuitatis et audaciæ, quamvis sacramentum fidelitatis imperatrici de regno Angliæ jurasset,

¹ *Hic autem ultimus fuit.*] ceded Eustace the third, of Boulogne, in 1125. Huntingdon, p. 386.

² *Adala, uxore scilicet Theobaldi.*] Adala was the wife of Stephen, son of Theobald the third, of Blois. Stephen suc-

³ *Theobaldi junioris.*] Theobald the fourth, surnamed 'Le Grand, seventh count of Blois.

diadema tamen Deum tentans invasit. Con- A.D. 1135.
gregatis enim Londoniis regni magnatibus, meliorationem legum promisit juxta voluntatem et arbitrium singulorum; Willelmus quoque, Cantuariensis archiepiscopus, qui primus sacramentum ex omnibus imperatrici fecerat de regno Angliæ, Stephanum in regem consecravit. Quid ergo? Omnes, ut breviter dicatur, tam præsules quam comites et barones, qui filiæ regis et suis hæredibus juraverant fidelitatem, consensum Stephano præbuerunt, dicentes fore nimis turpe, si tot nobiles fœminæ subderentur. Hugo præterea Bigod, Henrici regis senescallus, præstito juramento, probavit coram archiepiscopo Cantuariensi, quod, dum rex ageret in extremis, imperatricem exhæredavit et Stephanum sibi constituit successorem. Igitur in die sancti Stephani prothomartyris, omnium favore, Stephanus sæpe dictus per ministerium Willelmi, Cantuariensis archiepiscopi, apud Westmonasterium diadema suscepit, et rex est ab omnibus acclamatus, et regale festum splendide celebravit. ¹Coronatione itaque magnifice completa, homagiis receptis, perrexit rex Stephanus ad Oxoniam, [et] ibi confirmavit pacta, quæ Deo et populo atque ecclesiæ sanctæ in die coronationis suæ concesserat, quæ hæc fuerunt; Primo, cum jura- His oaths.
mento vovit, quod, defunctis episcopis, non retineret ecclesias in manu sua, sed statim electioni canonicæ consentiens electos continuo investiret; Secundo vovit, quod nullius clerici vel laici silvas in manu sua retineret, sicut rex Henricus fecerat, qui singulis annis eos implacitaverat, si vel venationem cepissent in silvis propriis, vel si eas ad proprias necessitates distraherent vel minuerent; quod nefandi genus placiti adeo fue-

¹ Coronatione.] Huntingdon, p. 387.

A.D. 1135. rat execrabile, quod si visores alicujus silvam, quem esse pecuniosum sciebant, a longe conspicerent, statim vastum in ea perhiberent, sive esset sive non, ut eum sine merito redimere potuissent; Tertio vovit, quod Danegeld, id est de qualibet hida terræ duos solidos, quos antecessores ejus accipere consueverant, in æternum annis singulis condonaret. Hæc autem specialiter, et alia multa generaliter, se servaturum juravit; sed nihil horum, quæ Deo promiserat, observavit.

*De concordia facta inter regem Stephanum et regem
Scotorum.*

Alliance with
Scotland.

Per¹ idem tempus David, rex Scotorum, qui imperatrici fidelitatem fecerat, in Angliam hostiliter veniens, Carleolum et Novum-castellum super Tynam cepit et suos imposuit. Promovit igitur rex Stephanus contra eum exercitum copiosum, et regi Scotorum apud Dunelmum occurrens ²concordatus est cum eo, quia reddidit ei rex David Novum-castellum, et Carleolum retinuit regis Stephani voluntate. Rex tamen Scotorum homagium regi Stephano non fecit, quia fidelitatem fecerat filiæ regis Henrici et nepti suæ; filius autem regis David homo regis Stephani effectus est, et dedit ei rex jure perpetuo Huntendonam de se tenendam. Rediens vero rex ad propria tenuit curiam suam apud Londonias in solemnitate Paschali, qua nunquam in Anglia fuerat splendidior, tam in auro et

¹ *Per idem tempus.*] Wendover follows the Sax. Chron. and Huntingdon in placing these events in the first year of Stephen's reign, unless we believe that the scribe has accidentally omitted the year at the com-

mencement of this chapter, with a notice of the funeral of Henry I. as given by Paris.

² *Concordatus est.*] On the 5th of February; Jo. Hagustal. ad an. 1136.

argento, quam in gemmis et vestibis pretiosis. A.D. 1135.
 Deinde in festo Dominicæ ascensionis divulgatum fuit per Angliam, regem esse mortuum, unde maxima perturbatio surrexit in regno; nam Hugo Bigod castellum Norwici ingressus noluit reddere illud nisi regi, et hoc invitatus. Cœpit ergo deinceps Normannorum proditio pullulare, sed rex eis viriliter resistens cepit primo castellum de Batintona cujusdam Roberti proditoris sui; indeque ^{Report of the king's death.} ¹Exoniam obsidens, quam tenebat ²Baldewinus de Redvers contra eum, sed sero tamen et cum difficultate, redditum est ei castellum cum civitate. Rex autem, pravo usus consilio, non exercuit vindictam in proditores suos, unde postea restiterunt ei et plurima contra eum castra nequiter firma-verunt; perrexit autem inde ad Wectam insulam et abstulit eam Baldewino de Redvers prædicto, et ipsum ab Anglia exsulavit. Rex igitur, his prospere gestis, venit venatum apud Brantonam, non longe ab Huntendona, et ibi de forestis procerum suorum et venationibus placitavit, et votum, quod Deo et populo fecerat, violavit.

*Quod Gaufridus, comes Andegavensis, municipia
 Normanniæ subjugavit.*

Eodem tempore Gaufridus, comes Andegavensis, et uxor ejus Matildis sine difficultate aliqua castella Normanniæ obtinuerunt, cum firmitatibus cunctis ^{State of affairs in Normandy.} ³Willelmi Talevaz, quas rex habuerat in manu sua, exsulato Willelmo. Inde, mense Augusto, cum apud Rothomagum pervenissent, peperit Matildis ibi comiti Gaufrido

¹ Exoniam.] So the Sax. Chron. and Huntingdon; Paris reads 'Oxford.'

win de Rivers, earl of Devonshire.

³ Willelmi Talevaz.] 'Gulielmus Talavacius, comes Pontivi;' Ord. Vit. p. 903.

² Baldewinus de Redvers.] Bald-

A.D. 1134. filium suum tertium, quem vocavit Willelmum. Proceres¹ vero Normanniæ super hoc indignantes miserunt propter Theobaldum, comitem Blesensem, fratrem regis Stephani seniore, ut veniret ad eos Normanniam recepturus; qui veniens Luxonias, in jejuniis decimi mensis, audivit ibi Stephanum fratrem suum jam in regem Angliæ coronatum; unde comes Gloverniæ Robertus reddidit Theobaldo Falesiam, asportata prius pecunia non modica de thesauro regis Henrici. Eodem anno Willelmus, Cantuariensis archiepiscopus, Willelmus Exoniensis et Johannes Roffensis episcopi, obierunt.

Quod rex Francorum cepit homagium Eustachii, filii regis Stephani, de Normannia.

A.D. 1137.
Affairs in
Normandy.

Anno Domini MCXXXVII. rex Anglorum Stephanus transfretavit in Normanniam, fugiente a facie ejus comite Andegavensi; ubi, martiis actibus indulgens, omnia quæ incepit feliciter consummavit, hostium cuneos depulit, ²hostilia castella subruit, et egregie resplenduit inter summos; concordiam cum rege Francorum composuit, et filius ejus Eustachius homagium ei de Normannia fecit. Hoc videns consul Andegavensis Gaufridus, cujus uxori idem rex sacramentum fecerat, Angliam ab eo requirebat; sed tamen, cum vidisset se vires regias ad præsens non posse superare, cepit inducias, acceptis ab ipso rege pro bono pacis quinque millibus marcis singulis annis; Theobaldo etiam fratri suo, comiti Blesensi, conquerenti quod injuste Angliam invaserat, cum esset ætate minor, duo millia marcas pepigit annuatim, et sic fratres pacifi-

¹ Proceres.] Cf. Rob. de Monte, Rec. des Hist. xiii. p. 288.

² Hostilia castella subruit.] He took Lillebone and Granville; Rec. des Hist. xiii. p. 288.

cati ab invicem recesserunt: cunctis igitur ibi- A.D. 1137.
dem prospere gestis, ad Angliam transfretavit.
Eodem anno obiit rex Francorum Lodowicus, et
successit ei filius ejus ¹Lodowicus; hic duxit
uxorem Alienor, filiam ducis Aquitanniæ, ex qua
duas filias generavit, quas duo filii magni comitis
Theobaldi Flandrensis, Henricus et Theobaldus,
duxerunt uxores, primogenitus primogenitam et
minor natu minorem.

Quod Scoti in regem Stephanum sæviebant.

Anno Domini MCXXXVIII. ²Conradus Romanum A.D. 1138.
War with
Scotland.
adeptus imperium annis quindecim imperavit.
Eodem anno rex Anglorum Stephanus, in ipsis
diebus Natalitiis, ³Bedefordense castrum obsedit,
dicens nulla hora pacem esse hostibus conceden-
dam; sed, antequam ei castrum redderetur, rex
Scotorum in Northanhumbriam exercitum du-
cens, tam ipse, quam sui, rem nimis execrabilem
peregunt. ⁴In ultionem enim imperatricis, cui
idem rex fidelitatem juraverat, mulieres gravidas
findebant, et foetus anticipatos ab uteris extra-
hebant, parvulos super lancearum acumina pro-
jiciebant, presbyteros super altaria trucidabant,
crucifixorum capita præcidebant et super cæso-
rum corpora reponebant, capita occisorum mu-
tuantes super crucifixos collocabant; quæcun-
que igitur Scoti contingebant, plena horroris et
inhumanitatis erant, aderat clamor mulierum,
ejulatus senum, desperatio vivorum. Rex igitur
Stephanus exercitum grandem promovit in Sco-
tiam; sed, antequam illuc perveniret, rex Sco-

¹ *Lodowicus.*] Louis VII. or
'Le Jeune'; he died in Septem-
ber 1180.

² *Conradus,*] the third; he died
in February 1152.

³ *Bedefordense castrum obsedit;*
held against him by Milo de
Beauchamp.

⁴ *In ultionem.*] Huntingdon, p.
388.

A.D. 1138. torum sese in sua recepit et inexpugnabilia loca petivit, et rex Anglorum australes Scotiæ partes igne cremavit et sic in Angliam remeavit. Exarserat namque tanta rabies procerum contra eum, ut fere ab omnibus quateretur; Willelmus enim Talebot Herefordense castrum tenuit contra regem; Robertus, consul Gloverniæ, Ledes et Bristollum, hic erat filius nothus regis Henrici; Willelmus¹ Luvell tenuit contra eum castrum de Cari; Paganellus, Ludechlaue; Willelmus de Moium, castellum de Dunestor; Robertus de Lincolnia, castrum de Warham; Eustachius filius Johannis, castellum de Meltona; Willelmus filius Alani, Salopesberi, quod rex per vim cepit et captorum in eo nonnullos suspendit; quod audiens Walkelinus, qui castrum Dovorense tenebat, illud reginæ reddidit obsidenti.

Quod rex Scotorum Northanhumbriam hostiliter sit ingressus.

Battle of the Standard.

Occupato itaque rege Stephano circa partes australes Angliæ, David rex Scotorum innumerabilem exercitum in Northanhumbriam promovit; contra quem proceres regni boreales, jussu et admonitione Turstani, Eboracensis archiepiscopi, fixo apud ²Alvertonam standardo regio insigni, viriliter restiterunt. ³Hujus autem pugnæ principes fuerunt consul Willelmus Albemarliæ, Willelmus de Notingeham, Walterus Espec et Gilebertus de Laschi. Archiepiscopus vero, cum ægritudinis causa huic pugnæ interesse non posset, misit loco suo ⁴Radulfum,

¹ *Willelmus*,] 'al. Radulfus'; Huntingd. in marg.

² *Alvertonam*.] Northallerton.

³ *Hujus autem pugnæ*.] For an account of the battle of the

Standard see Joh. Hagustald. col. 262, and Ric. Hag. 321.

⁴ *Radulfum*,] bishop of the Orkneys; Huntingd. Geoffrey Rufus was at this time bishop of Durham.

Dunelmensem episcopum, ad populum exhortandum, qui, stans in acie media in loco eminenti, usus est hujusmodi incentivo; <sup>A.D. 1138.
Battle of the
Standard.</sup> ¹Proceres Angliæ clarissimi, Normannigenæ, contra quos audax Francia contremiscit, ferox Anglia a vobis capta succumbit, dives Apulia vos sortita refloruit, Hierusalem famosa et insignis Antiochia utraque se vobis supposuit, nunc Scotia, vobis rite subjecta, repellere conatur, inermem præferens temeritatem, aptior rixæ quam pugnx. Nullus igitur sit verendi locus, sed potius verecundiæ, quod illi, quos semper in patria sua petivimus et vicimus, nunc in patriam nostram, ritu transverso, dementes et ebrii convolarunt; quod tamen ego præsul vobis divina factum providentia denuntio, ut hi, qui in hac patria templa Dei violarunt, altaria polluerunt, presbyteros occiderunt, nec pueris nec prægnantibus pepercerunt, in eadem condignas sui facinoris luant poenas. Attollite igitur animos, viri elegantes; hostes nequissimos patria virtute, immo Dei præscientia, configite, qui se nesciunt in bello armari, nec casus belli dubios suspicetis. Tegitur vobis lorica pectus, galea caput, ocreis crura, et clypeo totum corpus; ubi feriat hostis non reperit, quem septum armis undique cernit. Quid igitur inermes dubitatis et inertes? Sed jam finem loquendi conferunt hostes inordinate proruentes, dispersi confluentes, quod animo meo satis placet. Si quis denique vestrum pro Deo pugnans et patria occubuerit, absolvimus eum ab omni poena peccati in nomine Patris, cujus creaturas foede et horribiliter peremerunt, et Filii, cujus altaria polluerunt, et Spiritus Sancti, cujus gratiam immania perpetrantes et enormia

¹ Proceres.] The speech of the bishop is here abridged from Huntingdon, p. 388.

A.D. 1138. contempserunt.' Ad hæc autem respondit omnis populus gentis Anglorum, et resonuerunt montes et colles, 'Amen, amen.'

De campestri prælio inter Scotos et Anglos.

Battle of the
Standard.

Hunc clamorem audientes Scoti vociferati sunt omnes in modum muliercularum insigne patrum 'Albani, Albani;' sed extinctus est clamor ictuum immanitate et horrore concurrentium acierum. ¹Turma Loenensium, qui gloriam primi ictus a rege vix impetraverant, augmentatis missilibus et lanceis longissimis, super aciem equitum Anglorum loricatorum potenter irruunt, ad quos quasi muro ferreo offendentes impenetrabiles invenerunt. Viri autem sagittarii gentis Anglorum, equitibus permixti, imbre sagittarum Scotos obnubilantes, penetrabant eos, quos reppererunt inermes; tota namque gens Anglorum et decus Normannorum, circum standardum conglobata, manebat immobilis quasi in acie una; percussoque casu sagitta summo Loenensium duce, corruit ipse et gens ejus tota est in fugam conversa. Offensus namque Deus excelsus erat in eis, unde omnis virtus eorum, tanquam aranearum tela, confracta periit et defecit; quod videns acies Scotorum major, quæ ex parte altera acerrime confligebat, animo defecit et fugæ incunctanter indulsit. Regalis autem acies, quam ex diversis gentibus constituerat, simul ut hæc vidit, cœperunt primo sigillatim, deinde vero catervatim fugere, rege solo adhuc persistente; quod amici regis intuentes coegerunt eum equo ascenso fugere, cujus filius in armis strenuus, aliorum fugam non attendens, sed soli gloriæ virtuti inhians, acies hostium impetu ardenti percussit; licet illius agmina con-

¹ *Turma Loenensium.*] The men of Lothian.

tra equites loricatorum resistere non valerent, sed A.D. 1138.
tandem armatorum violentia potenter in fugam
nimis damnosam sunt compulsi et turpiter in
diversa dispersi. Undecim Scotorum millia fama
refert occisa, exceptis illis, qui in segetibus et
silvis inventi sunt lethaliter vulnerati; nostri
vero, sanguine vix fuso, feliciter triumpharunt,
licet ex omnibus equitibus frater Gileberti de
Lasci solus inveniebatur occisus. Actum est
autem bellum hoc mense ¹Augusto ex compro-
vincialibus Transhumbranæ gentis. Eodem an-
no, mense Octobris, Gaufridus, comes Andega-
vensis, Oximenses subjugavit et Baiocenses et
Falesiam obsidione vallavit.

De electione Theobaldi, Cantuariensis archiepiscopi.

Eodem anno Albericus, Hostiensis episcopus Council of London.
et ecclesiæ Romanæ legatus, in Angliam ve-
niens, in adventu Domini Londoniis concilium
celebravit in ecclesia sancti Pauli, ubi, ipso ju-
bente legato, Henricus, Wintoniensis episcopus,
Richardum de Beaumeis diaconum ordinavit; et
ipsa die, dum ordines celebrarentur, ²Theodbaldus,
abbas Beccensis, in archiepiscopum Cantuarien-
sem ab episcopis electus est, priore ecclesiæ
Cantuariensis Hieremia præsentem, qui ab ipso
consecratus legato Romam profectus est, ubi a
papa Innocentio pallium suscepit.

*Quod rex Stephanus Scotiam hostiliter ingressus cum
filio regis obside recessit.*

Anno Domini MCXXXIX. rex Anglorum Ste- A.D. 1139.
Stephen
enters
Scotland.
phanus, post natale Domini, castello de Ledes
capto, ³perrexit in Scotiam, et cum rem ibi ageret,

¹ *Augusto.*] On the 22nd of the | 18th April 1161; Gervas. Dorob.
month; Ric. Hagust. col. 322. | ² *Perrexit in Scotiam.*] Hunt-

³ *Theodbaldus.*] He died the | ingdon, p. 389.

A.D. 1138.

Returns by
Ludlow and
Oxford.

ducibus Marte et Vulcano, rex Scotorum coactus est concordari cum ipso. Henricum igitur filium regis obsidem secum ducens in Angliam Ludehlawe castellum obsedit; ubi idem Henricus, ab inclusis unco ferreo equo abstractus, pæne intra muros projectus est, sed rex ipse ab hostibus eum, ut miles egregius, laudabiliter retraxit. Inde ad Oxoniam, subjugato castello, profectus cepit ibi in curia sua nimis perniciose Rogerum,¹ Sarisberiensem episcopum, et Alexandrum Lincolnensem, ipsius nepotem, violenter, nihil rectitudinis recusantes. Ponens igitur ibi in carcerem antistitem Alexandrum Sarisberiensem secum duxit ad castellum ejus, quod ²Divise vocatur, quo non erat splendidius intra fines Europæ. Afflictus igitur fame, et collo filii ejus, qui cancellarius fuerat, laqueum annectens ut suspenderetur, hac arte castellum obtinuit, atque arte eadem Sireburnense oppidum in sua potestate recepit; ³accipiensque thesauros pontificis comparavit inde Eustachio filio suo Constantiam, sororem Lodowici regis Francorum, matrimonio copulandam. Inde quoque recedens rex similiter egit de Alexandro, Lincolnensi episcopo, donec reddidit ei castella de ⁴Neowere et Latforda.

Quod Matildis quondam imperatrix venit in Angliam.

The empress
Matilda
arrives at
Arundel
castle.

Eodem⁵ vero tempore Matildis, filia regis Henrici, quæ fuit imperatrix, cui Anglia jurata erat, cum comite Roberto fratre suo in Angliam

¹ *Rogerum.*] Malsbury has given an account of the occasion of this quarrel of Stephen with the bishops; Hist. Novel. p. 716.

² *Divise.*] Devizes; Camd. i. 198.

³ *Accipiensque thesauros ponti-*

Acis.] Huntingdon, p. 389. Compare Ordericus Vitalis, p. 919.

⁴ *Neowere et Latforda.*] New-ark and Sleaford.

⁵ *Eodem . . . tempore.*] Compare Gesta Stephani, pp. 946, seqq. with Malsbury, p. 726.

venit, et ad portum Arundel applicans a Willelmo de Albenio, qui reginam duxerat Adelizam, quæ castellum de Arundel et comitatum a rege Henrico pro dote habebat, recepta est cum lætitia et exultatione. Comes autem Glovernæ Robertus, cum decem militibus et totidem sagittariis equestribus per mediam terram regis Stephani transiens, Wallingefordiam pervenit et inde Gloverniam annuntians adventum imperatricis Brieno filio comitis et Miloni de Glovernia, et quod eam apud Arundel reliquerat cum uxore sua et aliis impedimentis; qui lætati sunt valde de adventu illius, et sese solerter præparaverunt ad pugnam. Eodem anno obiit Rogerus, Sarisberiensis antistes, tam senio quam mœrore confectus; post mortem cujus rex Stephanus exsulavit Nigellum, Eliensem episcopum, quia nepos erat Rogeri, Sarisberiensis episcopi, ¹a quo in ejus perniciem traxerat incentivum. Cessaverunt autem ab hoc tempore in Anglia curiæ regis et festivitates solemnes, pax nulla erat, cædibus et incendiis omnia exterminabantur, clamor, luctus et horror undique resonabant. Tunc defuncto ² Turstano, Eboracensi archiepiscopo, Willelmus, ³ ejusdem ecclesiæ thesaurarius, successit.

Quod rex Stephanus castellum Lincolnæ obsedit.

Anno Domini MCXL. rex Anglorum Stephanus ^{A.D. 1140.} infra dies Natalitios urbem Lincolnæ obsedit,

¹ A quo . . . incentivum.] 'A quo die incentivum in progeniem ejus traxerat.' Huntingd. p. 390.

² Turstano.] He had retired to the abbey of Pomfret eleven days only previous to his death.

³ Willelmus.] After much division in the chapter he was

elected to the see in 1142; his election declared void by pope Eugenius III. in 1145, and Henry Murdah chosen in his stead; upon whose death he was restored by Anastasius IV. in 1154, in which year after a few days' illness he died. See Joh. Hagust. coll. 260, 272.

A.D. 1140.
Siege of
Lincoln.

cujus firmitates ¹Ranulphus, Cestrensis comes, receperat paulo ante, qui regem Stephanum arcuit a civitatis ingressu usque ad purificationem sanctæ Mariæ. Tunc comes præfatus cum Roberto, filio regis Henrici et comite Glovernensi, socero suo, et militia magna nimis² Lincolniam venit, ut obsidione solveret, atque paludem fere intransmeabilem audacter transivit, et ipsa die, aciebus dispositis, regi bellum indixit. Ipse autem cum suis, ut vir admirandæ probitatis, aciem primam conduxit; secundam illi, quos rex Stephanus exsulaverat; tertiam comes Glovernensis Robertus cum suis regebat. Rex interea Stephanus missam in tanta solemnitate devotus audivit, ubi cum de more ³cereum, regio honore dignum, Deo offerens manibus Alexandri episcopi imponeret, subito confractus est et extinctus, quod regi contritionis signum fuit; cecidit etiam super altare eucharistia cum corpore Christi, rupto filo, præsentē episcopo, quod regiæ ruinæ pronosticum erat. Porro rex magnificus cum summa sollicitudine acies disposuit, ipse pedes omnem loricatorum multitudinem circa se, abductis equis, instructissime collocavit, consules omnes cum suis in duabus aciebus equis instituit pugnatu-³ros, sed acies eorum admodum parvæ existentes paucos secum ficti et factiosi comites habuerunt; acies tamen regalis maxima erat, unico vexillo solummodo insignita. In principio autem pugnæ, acies exhæredatorum, quæ præibat, aciem percussit regalem, in qua erant comes Alanus, comes Robertus de Meslent, Hugo

¹ *Ranulphus.*] Orderic. Vital. p. 921; Huntingd. p. 390.

² *Cereum.*] 'Cereo' in MS.

³ *Sed acies.*] 'Sed admodum parvæ illæ equestres acies com-

paruerunt; paucos enim secum ficti et factiosi consules adduxerunt; acies autem regalis maxima erat uno tantum, scilicet ipsius regis, insignita vexillo.' Huntingd. p. 391.

Bigod, comes Estanglorum, comes Symon cum A.D. 1140.
Battle of
Lincoln. illo de Warennā, tanto impetu, quod alii eorum occisi, alii capti, alii sunt per fugam elapsi; acies quoque, cui præerat comes Albemarlensis et Willelmus Yprensis, percussit Wallenses, qui a latere procedebant, et eos adegit in fugam; sed et acies comitis Cestrensis irruit in cohortem prædictam, et sicut acies prior dissipata est in momento. Fugerunt igitur omnes equites regis; et Willelmus Yprensis, vir consularis, atque alii, qui fugere non potuerunt, omnes capti sunt et vinculis mancipati. Accidit autem res mira et præ omnibus admiranda, dum rex Stephanus, ut leo rugiens, solus in campo persisteret et nullus ad eum accedere auderet, stridens dentibus et apri silvestris more spumans, turmas in se irruentes cum bipenni, quam tenebat, repellens, ac hostium præcipuos potenter consternens, laudem sibi perpetuam comparavit. O, si centum ei Capture of
Stephen. similes adessent, non captionis jacturam rex incurrisset, cum ipse solus vix potuit a tot hostibus superari! Capitur autem rex Anglorum Stephanus in die purificationis beatæ Mariæ et ad imperatricem ducitur, atque in turri de Bristollo custodiæ mancipatur.

*Quod Matildis imperatrix in Dominam recipitur
a multis.*

His itaque gestis, imperatrix pæne ab omni Matilda acknowledged
as 'Domina.' Anglorum gente ¹suscipitur in Dominam, exceptis Kentensibus, ubi regina regis Stephani et Willelmus Yprensis contra eam pro viribus decertabant. Suscepta est prius ab Alberico, legato

¹ *Suscipitur in Dominam.*] only as lady or mistress, by the
Malmsbury and the continuator | archbishop of Canterbury and
of Florence agree that Matilda | others.
was not recognised as queen, but

A.D. 1140. Romano, et post a ¹Willelmo, Wintoniensi episcopo, et Londoniensium civitate; sed mox, sive subdolorum instinctu, sive Dei nutu, ²a Londoniensibus expulsa regem Stephanum in compedibus poni præcepit, et sic post dies paucos, cum avunculo suo rege Scotorum, et fratre suo comite Roberto, et aliis armatorum copiis, turrem Wintoniensis episcopi obsedit; sed episcopus mittens pro regina et Willelmo Yprensi, ac cæteris Angliæ, qui Stephano regi favebant, proceribus, eos in suum auxilium evocavit, et, facto gravi impetu in exercitum imperatricis, compulerunt omnes, qui in obsidione erant, in fugam, et fugientes viriliter insecuti ceperunt inter cæteros Robertum comitem et fratrem imperatricis, in cujus custodia rex Stephanus tenebatur, cujus sola captione rex poterat a carcere liberari. Captus³ est autem in die exaltationis sanctæ Crucis, sed incontinenti datus est rex pro eo, et sic ambo sunt a vinculis absoluti. Per idem tempus Walerannus,⁴ comes de Meslent, qui omnibus Normanniæ præerat proceribus, concordiam fecit cum comite Andegavensi Gaufrido, et dedit ei castellum Montis-fortis et castellum Falesiæ, et sic subdiderunt se ei omnes viri potentes citra flumen Sequanæ usque ad ripam Risle, et fidelitatem ei fecerunt. Eodem anno Gileberto, Londoniensi episcopo, qui Universalis dicebatur, Robertus⁵ de Sigillo successit.

Stephen released.

¹ *Willelmo*,] sc. Henrico; Henry of Blois, brother of Stephen. The terms were agreed upon by the legate, bishop and the empress, in a plain near Winchester, on the 2nd March. Malsb. p. 743.

² *A Londoniensibus expulsa*.] Upon the conduct of the London-

ers compare Malsbury, p. 749.

³ *Captus est*.] Malsb. p. 753.

⁴ *Walerannus*.] Brother of Robert de Meulant spoken of above.

⁵ *Robertus de Sigillo*.] S. Bernard speaks of him as 'antiquus amicus, fidelis servus, devotus filius'; Opp. Paris. 1690; tom. i. p. 197.

*Quod comes Robertus obsides quosdam duxit in
Normanniam.*

Anno Domini MCXLI. Robertus, comes Glo-
vernensis, transfretavit in Normanniam, ducens
secum quosdam obsides magnatum Angliæ, qui
imperatrici favebant, ut comes Andegavensis eos
custodiret, et insuper ad subjugandum regnum
Angliæ transfretaret; ¹quod comes ad tempus
facere renuit, propter rebellionem Andegaven-
sium et aliorum hominum suorum, qui illum in-
festabant, sed tamen tradidit ei Henricum, pri-
mogenitum filium suum, ut cum ipso ad Angliam
transfretaret. Ipse vero, præsentē adhuc Ro-
berto comite, cepit ²Alnei et Moritonium, Tene-
chebrai et Cerenches, castella comitis Moretonii,
et Abrincacenses et Constantinienses sese sub-
diderunt ei. Eodem anno, cum rex Anglorum
Stephanus³ apud Wintoniam castellum quoddam
firmaret, supervenit hostium suorum innumera-
bilis multitudo, et impetum facientes in eum
coegerunt illum in fugam; in hac autem pugna
captus est Willelmus Martel, dapifer regis Ste-
phani, et apud Wallingeford adductus sub cus-
todia Brieni filii comitis fuit deputatus, qui,
antequam exiret de carcere, reddidit imperatrici
Sireburnense castellum pro liberatione sua.

A.D. 1041.
Affairs in
Normandy.

*Quod Matildis imperatrix obsessa regem Stephanum
delusit.*

Audiente autem eodem tempore rege Stephano

¹ *Quod comes . . . renuit.*] Compare Orderic. Vital. 923.

² *Alnei . . . Cerenches.*] Aunay, Mortain, Tinchebray, and Cérences.

³ *Stephanus.*] Wendover ap-
pears to have confounded here

the return of the king to Win-
chester after his release, and his
fortification of the nunnery at
Wilton, where he was attacked
by the earl of Gloucester and de-
feated, and where William Mar-
tel was taken, in 1143. Gervas.
Chron. col. 1258.

A.D. 1141.
Matilda
escapes from
Oxford
castle.

imperatricem esse apud Oxoniam in castello cum parvo comitatu, collegit exercitum copiosum, et post festum sancti Michaelis illuc profectus dictam imperatricem usque ad adventum Domini continua obsidione vallavit. ¹In tanto autem termino cum vidisset imperatrix ab amicis se fuisse neglectam et omni succursu alienam, exploratores regis castrum obsidentes arte feminea deludens, nocte per Thamensem fluvium, glacie constrictum ac nive dealbatum, albis circumamicta vestibus cum quibusdam sodalibus de castello exivit, atque reverberatione nivium et similitudine vestium oculos se intuentium fefellit; abiit ergo nocte illa ad castellum de Wallingeford ad Brienum filium comitis, ut se salvaret ab hostibus, et sic castellum Oxoniense regi redditum est.

De concilio necessario Londoniis celebrato.

A.D. 1142.
Council of
London.

Anno Domini MCXLII. ¹Willelmus, Wintoniensis episcopus et sedis apostolicæ legatus, in media Quadragesima apud Londonias concilium, rege præsentem et episcopis, celebravit; nullus enim honor vel reverentia ferebatur Dei ecclesiæ vel ejus ordinatis a prædonibus sceleratis, sed æque clerici et laici capiebantur, redimebantur, et in vinculis tenebantur. Sancitum est ergo ibi et generaliter constitutum, ne aliquis, qui ecclesiam cœmeteriumque violaverit, vel in clericum aut virum religiosum manus injecerit violentas, ab alio quam ipso papa possit absolvi; statutum est etiam, ut aratra in campis, cum ipsis agricolis, talem pacem habeant in agris, qualem haberent si in cœmeterio exstitissent; excommu-

¹ *In tanto.*] Compare Huntingd. p. 393, with Gesta Stephani, p. 959. The Saxon Chronicle states that she was let down

from a tower by ropes, and so escaped.

² *Willelmus,*] sc. Henricus; see above, p. 230, note ¹.

nicaverunt autem omnes, qui contra hoc decre- A.D. 1142.
tum venirent, candelis accensis, et sic milvorum
rapacitas aliquantulum conquievit. Eodem tem-
pore rex Stephanus cepit ¹Willelmum de Mande-
villa apud sanctum Albanum, unde reddidit regi
turrem Londoniarum cum castellis de Waledene
et de Plessiz antequam a vinculis solveretur,
qui carens possessionibus paternis invasit ab-
batiam Ramesiensem, atque, monachis expulsis,
raptores immisit; erat autem vir magnæ stre-
nuitatis, sed maximæ in Deum obstinationis.

De morte Fulconis, regis Hierosolymitani.

Eodem tempore Fulco, rex Hierosolymitanus, ^{Death of}
campos² pertransiens Acconenses, contigit ut le- ^{Fulk, king}
porem excitaret sedentem; quem cum clamor ^{of Jerusalem.}
omnium insequeretur fugientem, rex, arrepta lan-
cea, ut leporem insectaret, equum calcaribus in-
consulte urgebat, qui præceps corruens in ter-
ram regem casu ita contrivit, ut cerebrum ejus
tam per aures quam per nares terribiliter ema-
naret; universi autem qui aderant opem ferre
volentes accedunt, sed regem exanimem invene-
runt. Obiit quoque idibus Novembris, corpusque
ejus Hierosolymas delatum sepultum est in ec-
clesia Dominici sepulchri, cum lachrymis adstan-
tium populorum, per ministerium patriarchæ Wil-
helmi. Cum autem regis obitus in finibus infide-
lium disseminatus fuisset, ³Sanguineus, Turco-
rum vir potentissimus, cum innumera armatorum
copia Edessam obsidens civitatem, diuturno eam
labore subegit, atque Christianos omnes in ea

¹ *Willelmum de Mandevilla,*]
sc. Galfridum; Malmsb. p. 752,
and below.

² *Campos pertransiens Acconen-*
ses.] He was riding out with his

queen, at her request, 'suble-
vandi gratia fastidii;' Will. Tyr.
p. 887, *seq.* He was succeeded
by Baldwin III.

³ *Sanguineus.*] 'Sanguineus';
Will. Tyr. p. 891.

A.D. 1142. inventos sine misericordia trucidavit, non parcens sexui vel ætati; sic itaque urbs antiquissima et Christiano nomine insignita, ac Thadæi apostoli prædicatione conversa, nunc, proh dolor! sub infidelium est potestate redacta. In hac enim dicitur corpus beati Thomæ apostoli una cum corporibus sancti Thadæi supradicti et beati regis Abgari sepultum; hic autem est Abgarus ille, toparcha illustris, cujus epistolam ad Dominum missam ¹Eusebius Cæsariensis commemorat in Historia Ecclesiastica, quem et Domini dignum rescripto docet, utriusque ponens epistolam et in fine ita subjungens; 'Hæc in archivis publicis Edessæ urbis, in qua tunc prædictus Abgarus regnavit, ita descripta reperimus, in his chartis, quæ gesta regis Abgari servata antiquitus continebant.' Hæc præterea civitas sæpe legitur postmodum a Christianis subacta, et iterum a Saracenis possessa.

De morte duorum pontificum Romanorum.

Succession
of popes.

Eodem anno, defuncto papa Innocentio, ²Cælestinus successit, qui, cum sedisset in cathedra Romana mensibus quinque, diem clausit extremum; cui succedens ³Lucius Romanam rexit ecclesiam mensibus undecim et diebus tredecim. Eodem anno obiit ⁴Willelmus, Wintoniensis præsul, et Henricus successit; huic vero Henrico Lucius papa pallium misit, volens apud Wintoniam novum archiepiscopum constituere et septem ei episcopos assignare. Hoc quoque anno

¹ *Eusebius.*] Edit. Cantabrig. 1720, pp. 87, 88. The letters are also printed by Fabricius in his Codex Apocryphus Novi Testamenti.

² *Cælestinus.*] Celestine the second, chosen pope 6th Sep-

tember 1143, died in March 1144.

³ *Lucius,*] the second; he died in February 1145.

⁴ *Willelmus.*] William Giffard died in 1128, and was succeeded by Henry of Blois in the following year.

magister ¹Willelmus, Malmesberiensis monachus, A.D. 1142. Anglorum historiam terminavit.

Quod rex Stephanus frustra Lincolniam obsedit.

Anno Domini MCXLIII., defuncto papa Lucio, A.D. 1143. Eugenius² sedit in cathedra Romana annis octo, mensibus quatuor et diebus viginti uno. Eodem ^{Siege of Lincoln.} anno rex Anglorum ³Stephanus Lincolniam obsedit, et cum construeret municipium contra castellum, quod tenebat comes Cestrensis Ranulphus, operarii ejus fere octoginta a comite præfato interfecti sunt, et sic re imperfecta recessit. Eodem anno Robertus Marmiun, vir bellicosus, qui monachos Coventrenses a suo monasterio expulerat et de ecclesia illa castellum fecerat, dum contra hostes decertaret, inter prædones suos ante ipsum monasterium solus peremptus est, et excommunicatus morte depascitur sempiterna. Eodem vero tempore Gaufridus, consul de Mandevilla, qui idem scelus patraverat in monasterio Ramesiensi, ante ipsam ecclesiam inter consertas suorum acies a pedite quodam villissimo solus sagitta percussus occubuit interfectus; ecclesia autem illa, dum pro castello tenebatur, a suis parietibus sanguinem ubertim emisit, indignationem divinam manifeste declarans. Arnulfus etiam, ejusdem comitis filius, qui post mortem patris ecclesiam illam pro castello tenebat, a rege captus est et exsulatus; princeps quoque militiæ ejus ab equo corruens fuso cerebro exspiravit. Magister peditum ⁴Reinerius, qui

¹ *Willelmus.*] He is generally supposed to have died in this or the following year. See Mr. Hardy's preface, p. viii.

² *Eugenius.*] the third; he died in July 1153. As to the time of occupation of the papal chair by these three popes, the

text is correct; the error is in the year in which they are entered.

³ *Stephanus Lincolniam obsedit.*] Henry of Huntingdon, p. 393.

⁴ *Reinerius.*] 'Reimerus;' Huntingd.

A.D. 1143. monasteria incendere solebat et frangere, cum proscriptus mare transiret, navis inter undas immobilis permanebat, qui, tertio sorte data et sibi sortita, missus est in scapham cum uxore et liberis et pecunia sua tota, sed navicula statim fluctibus submersa est et miseri perierunt; magna vero navis, mari pacato, æquora sine impedimento sulcavit. Eodem anno Gaufridus, comes Andegavensis, a civibus Rothomagensibus solemniter susceptus est et exinde dux Normanniæ appellatus est.

Quod rex Stephanus Farendune castellum cepit.

A.D. 1144.
Faringdon
taken.

Anno Domini MCXLIV. rex Anglorum Stephanus comitem Gloverniæ, cum multis aliis inimicorum suorum, a constructione Farendunensis castri ¹fugavit et municipium illud in sua potestate recepit.

Quod rex Stephanus cepit comitem Cestrensem.

A.D. 1145.
Ralph, earl
of Chester,
taken.

Anno Domini MCXLV. rex Anglorum Stephanus cepit ²Ranulfum, Cestriæ comitem, ad se pacifice venientem apud Northamptonam, et eum in carcere tenuit, quousque reddidit ei castellum Lincolniense cum cæteris, quæ suæ fuerant ditionis, et sic rex apud Lincolniam solemniter coronam portavit.

Quod Henricus rex futurus in Normanniam transivit.

A.D. 1146.

Anno Domini MCXLVI. ³Henricus, ducis Andegaviæ filius et imperatricis Matildis, in Normanniam transiens, in die Dominicæ ascensionis

¹ *Fugavit.*] He took with him an army of Londoners numerous and terrible; Huntingd. p. 393. conciled and had assisted the king at the siege of Wallingford; Huntingd. p. 394.

² *Ranulfum.*] He had been re- ³ *Henricus.*] Compare Chron. Gervasii, 1361.

apud Beccum honorifice receptus est a conventu; A.D. 1146. quo utique anno ¹Willelmus de sancta Barbara, decanus Eboracensis, factus est episcopus Dunelmensis. Eodem anno obiit reverendæ memoriæ Gaufridus, abbas ecclesiæ sancti Albani protomartyris Anglorum, postquam annis viginti sex laudabiliter rexerat monasterium præfatum. Vacavit autem ecclesia a pio pastore viduata a quinto kalendis Martii usque ad Rogationes proxime sequentes, quo tempore monachi elegerunt ²Radulfum Gubium, monachum de gremio ecclesiæ suæ, virum literatum et bonis moribus adornatum; facta igitur electione, rex Stephanus in die Dominicæ ascensionis apud sanctum Albanum veniens assensum præbuit et gratanter Radulfum memoratum in abbatem suscepit. Eodem anno defuncti sunt pontifices, Ascelinus Roffensis, ³Rogerus Cestrensis et Robertus Herefordensis; Ascelino autem successit ⁴Walterus, archidiaconus Cantuariensis, Rogero ⁵Walterus, prior Dorobernensis, Roberto ⁶Gilebertus, abbas Glovrenensis. Eodem anno, post Turstanum, Eboracensem archiepiscopum, Henricus, Cisterciensis monachus, illum obtinuit præsulatum. Circa idem tempus cometa multis diebus apparuit in occidente, vicinum aerem spatiis circumquaque diffusis coruscantibus radiis illuminans in immensum.

Election of
an abbot at
S. Alban's.

¹ *Willelmus de sancta Barbara.*] According to Hagustald, he was consecrated in 1143, and died in 1152.

² *Radulfum Gubium.*] He died in 1161; see his life by Paris, p. 64.

³ *Rogerus Cestrensis et Robertus Herefordensis,*] wanting in C.

⁴ *Walterus.*] There is a letter to him, when eighty years old, from Peter of Blois, urging him to give up hunting; ep. 50. He held the see nearly 35 years.

⁵ *Walterus.*] Walter Durdent did not succeed until 1149; he died in 1161; Gervas. Chron.

⁶ *Gilebertus.*] Gilbert Foliot; afterwards translated to London.

*De discordia orta inter papam Eugenium et regem
Francorum.*

A.D. 1146.
Differences
between
Eugene III.
and Louis
VII.

Eodem anno papa Eugenius Parisius veniens consecravit Petrum quendam, Aimerici ecclesiæ Romanæ cancellarii nepotem, in archiepiscopum Bituricensem contra Lodowici, regis Franciæ, voluntatem. Quod rex in injuriam suæ dignitatis factum vehementer indignans, propositis publice sacrosanctis reliquiis, in præsentia multorum juravit, quod archiepiscopus præfatus, quamdiu ipse viveret, civitatem Bituricam non intraret. Sic per triennium regis persona subiacuit interdicto; in quamcunque civitatem, vicum vel castellum intrabat, suspendebatur celebratio divinorum. Tandem ¹Bernardo, abbate Clarævallensi, persuadente ad hoc, est cor regis inclinatum, ut archiepiscopum reciperet, et pro transgressione perjurii Hierosolymam se promitteret profecturum. Igitur per totam Galliam fit exactio generalis, nec sexus, vel ordo, aut dignitas quempiam excusare potuit quin auxilium regi conferret; unde factum est, ut ejus peregrinatio multis imprecationibus persequeretur, sicut sequens relatio declarabit.

*Quod Eugenius papa Remis concilium celebravit pro
negotio terræ sanctæ.*

Eodem tempore, in majore Letania, cum papa Eugenius apud sanctam Genovefam solemni fuisset processione receptus, servientes ecclesiæ clericos domini papæ ac ministros fustigaverunt et infra parietes ecclesiæ eorum sanguinem effuderunt; in ultionem igitur illius excessus servientium ecclesiæ ædificia sunt subversa, et,

¹ Bernardo.] Compare his works, ed. Paris, 1600, i. coll. 202.245.

expulsis canonicis sæcularibus, loco eorum re- A.D. 1146.
gulares sunt canonici introducti. Papa vero
inde Remos profectus tenuit ibi ¹concilium, in Council of
quo damnata est hæresis Eudonis pseudopro- Rheims.
phetæ, de cujus incantationibus et phantasiis
melius est silere quam loqui. In hoc quoque
concilio constituit prædicatores de negotio terræ
sanctæ, quæ eo tempore adeo erat a Saracenis
oppressa, quod liberis discursibus et sine con-
tradictione eam ubilibet pervagarent; igitur ad
prædicationem Bernardi, abbatis Clarævallen-
sis, Conradus, Romanorum imperator, cruce sig-
natus est et cum eo innumera hominum multi-
tudo. Mense autem Maio proximo sequente
dictus imperator iter peregrinationis arripiens Crusade
duxit secum ad septuaginta millia equitum lori- under
catorum, exceptis peditibus et parvulis, mulie- Conrad III.
ribus, equitibusque levis armaturæ. Secutus and Louis
est quoque illum Lodowicus, rex Francorum, VII.
cum non minori numero armatorum, qui propositum
habentes segregatim invadere, ut commodius
sibi vitæ necessaria et jumentis pabula non dees-
sent, [profecti sunt.] ²Transcursa itaque Bavaria
et Danubio flumine, Austria, Hungaria et utra-
que Pannonia, Bulgarorum etiam provinciis,
Moesia et Dacia, tandem in Thraciam descende-
runt. Inde Constantinopolim pervenientes cum
imperatore Manuele colloquium habuerunt; de-
inde transito Hellesponto, Europæ termino, in
Bithyniam, quæ prima est ex Asianis provinciis,
in pago Calcedonensi castra statuerunt. Tunc
imperator Romanorum Conradus, transjectis Bos-
phorum legionibus suis, et relinquens a læva

¹ *Concilium.*] There were two
councils held in this year on the
subject of the crusades, the one
at Vezelay, the other at Chartres;

The council of Rheims was not
held until two years afterwards.

² *Transcursa.*] Will. Tyr. p.
Baron. Annal. ad an. § 1. 11. 901.

A.D. 1147.
Defeat of
the French.

cinarum, qui etiam cum principibus de modo viæ et diætæ quantitate tractarent. Præibat autem illa die vir nobilis Gaufridus de Rancona, qui cum agminibus montem ascendens ad ejus fastigium pervenit, quod Turci cognoscentes, qui exercitum illum a latere insidiantes sequebantur, in Francos non præmeditados potenter irruunt et eorum legiones dissolvunt; cecidit autem die illa, casu miserabili, gloria Francorum et virtus, qui forte peccatorum tenebris involuti mystica secum Domino munera non ferebant. Nec tamen rex propter casum adeo sinistrum a proposito potuit revocari, quin peregrinationem prosegueretur inceptam, sed ardenti desiderio cum regina sua Alienor ad iter se accingens Hierosolymam tandem pervenit; ubi a rege honorifice susceptus et populo, de casu, qui acciderat ei, non mediocriter condolebant.

De obsidione Damasci a principibus prædictis, et de proditiōne orientalium magnatum.

Siege of
Damascus.

Completis tandem de more orationibus, conveniunt ad colloquium imperator Romanus cum regibus Hierosolymarum et Francorum, ut de fructu tantæ peregrinationis et terræ sanctæ agerent incremento. Tandem omnes in hoc communiter consenserunt, ut Damascus, urbem fidelibus nimis damnosam, obsiderent; et, sicut fuerat prælocutum, ¹ad urbem accedentes pomeria occupant suburbana, quibusdam ibi ex hostibus interfectis. Inde ad flumen quod urbem lambebat accedentes, ut sitis angustias relevarent, invenerunt secus ripam tantam hostium multitudinem, qui eis aquæ usum auferre vacabant,

¹ *Ad urbem accedentes.*] The meeting had been held at Acre, whence they departed for Damascus on the 25th May 1147; Will. Tyr. p. 910.

quod nec regem Hierosolymarum vel Francorum cum eorum legionibus accedere permiserunt. Quo cognito, imperator Conradus ira vehementi succensus per medias Francorum acies cum suis principibus ad certaminis locum pervenit, et cuidam ex Turcis, fidelibus viriliter resistenti et strenue dimicanti, caput galeatum, collum et humerum loricatum, brachium sinistrum cum subjecto latere, a reliquo corpore educto gladio separavit; quod factum hostes ita deterruit, quod versus urbem, flumine relicto, fugere decertarent. Obtento itaque flumine, fideles ad urbem liberius accedentes eam obsidione cinxerunt, unde cives post longam obsidionem fidelium virtutem metuentes et numerum, compositis sarcinis, clam et de nocte de civitate fugere creverunt; sed prius nostrorum animos, quorum corpora vincere nequibant, corrumpere tentantes dederunt quibusdam principibus ex nostris de partibus orientis pecuniam infinitam, qui inde proditoris vicem gerentes obsidionem solvere conarentur. Instantibus autem ad hoc proditoribus memoratis, loquentes cum imperatore et rege Francorum in dolo inceptæ obsidionis difficultatem allegabant, et ob hoc aliis erant de proditione suspecti. Unde eorundem principum malitiam manifestam attendentes, et fraudem orientalium detestantes, omnes quotquot erant de partibus occidentis, prævio imperatore et Francorum rege, ad regna sua, eadem via qua venerant, sunt reversi; qui deinceps non solum illos, qui huic proditioni interfuerunt, sed et omnium orientalium principum abominabantur consortia, et alios ad hujus peregrinationis amorem minus efficiebant ferventes. Eodem anno Robertus de ¹Chaisneio, archidiaconus Legeces-

A.D. 1147.
Siege of
Damascus.

¹ Chaisneio,] or de Querceto; he died in January 1167.

A.D. 1147. trensis, post Alexandrum creatus est Lincolnien-
sis antistes per manum Theodaldi, archiepiscopi
Cantuariensis, post jejunium mensis septimi epi-
scopus consecratus.

*Quod Reimundus, princeps Antiochiæ, a Turcis
interfectus est.*

A.D. 1148.
Death of
Raymond,
prince of
Antioch.

Anno Domini MCXLVIII., post discessum im-
peratoris et Francorum regis de partibus ter-
ræ sanctæ, Noradinus, Sanguinii filius, princeps
Turcorum potentissimus, fines Antiochenos in-
gressus Nepam castrum obsidione vallavit;
contra quem Reimundus, Antiochenus princeps,
exercitum ducens inconsulte nimis et prælio
inæquali decertavit, unde contigit quod ipse
cum aliis quibusdam viris nobilibus ¹occubuit
interfectus. Noradinus autem, nullo obstante
progressus, ²Hareng castrum obsidens occupa-
vit, et sic libere in partibus illis universa de-
populando percurrit, donec rex Hierosolymarum
superveniens ipsum hostiliter recedere et sua re-
petere potenter coegit. Eodem anno in solem-
nitate Pentecostes, David, rex Scotorum, ³mili-
taribus decoravit armis Henricum, filium pri-
mogenitum Gaufridi Plantegenest, nunc ducem
Normannorum, et neptis suæ olim imperatricis
Matildis.

*Quod dux Gaufridus dedit Normanniam Henrico
filio suo.*

A.D. 1149.
Affairs of
Normandy.

Anno Domini MCXLIX. Gaufridus, dux Nor-
manniæ, reddidit Henrico filio suo Normanniam,

¹ *Occubuit.*] He was killed be-
tween Apamia and Rugia, (Ha-
mah and Rouiah,) at a place
called Fons Muratus; Will. Tyr.
p. 915.

about ten miles from Antioch;
Will. Tyr. p. 916.

² *Militaribus decoravit armis,*]
at Carlisle; compare Huntingd.
p. 395.

³ *Hareng.*] Harenc, or Harem,

hæreditatem suam ex parte matris suæ, contra A.D. 1149.
prohibitionem regis Francorum, unde discordia
inter ipsum regem et comitem orta est.

Quod rex Lodowicus cepit homagium ducis Henrici.

Anno Domini MCL. rex Francorum Lodowicus A.D. 1150.
et ¹Eustachius filius regis Stephani cum militia Affairs of
Normandy.
copiosa venerunt ante turrem de Archis ob dis-
cordiam memoratam, ubi etiam adfuit dux Nor-
manniæ Henricus et pater ejus comes Andegavensis
Gaufridus cum ingenti exercitu Andegavensium,
Britonum et Normannorum; sed videntes utri-
usque partis principes, quod legiones illuc ne-
quibant sine magna sanguinis effusione hostiliter
convenire, cœperunt de pace tractare, et, inter-
venientibus utrorumque amicis, rex Francorum
cepit homagium ducis Henrici de Normannia, et
sic pacifice recesserunt. Dux igitur Henricus,
dum tractaret cum optimatibus suis de itinere
suo in Angliam, pater ejus apud castrum Leri
graviter infirmatus septimo idus Septembris ab
hac vita migravit, et sic Henricus filius ejus
factus est comes Andegavensium et dux Nor-
mannorum. Eodem anno Radulfus, abbas ec-
clesiæ sancti Albani, decidens in languorem
Robertum² de Goreham, priorem ecclesiæ suæ,
suum procuratorem constituit per consilium con-
ventus, et totius abbatiæ rectorem.

De hæreticis Assisinis.

Eodem anno Reimundus, comes Tripolitanus, Account of
vir potens et in armis strenuus, ab Assisinis the Assa-
interfectus est; planxerunt autem eum rex sins.
Hierusalem Baldewinus et terræ promissionis
populus universus, ut qui erat valde formida-

¹ Eustachius.] Compare Chron.
Norman. p. 984.

² Robertum de Goreham.] See
below, p. 240, note.

A.D. 1150.
The Assassins.

bilis infidelibus et principibus Saracenis. ¹Est autem in provincia Tyrensi et Phoenicis regionis quidam populus circa episcopatum ²Antaradensem in montibus habitans, et decem castella habens cum suburbanis multis, quorum numerus ad sexaginta millia virorum vel eo amplius excrescit. Hi non hæreditaria successione, sed meritorum prærogativa, sibi solent magistrum præficere et eligere præceptorem, quem, spretis aliis dignitatum nominibus, Veterem de monte sive Senem appellant, cui tantæ subjectionis solent et obedientiæ vinculo obligari, ut nihil sit tam durum, tam difficile, tam periculosum, quod ad magistri imperium ardentibus animis non aggrediantur implere; nam inter cætera, si quos habent principes odiosos aut genti suæ suspectos, data uni de suis sicha vel pluribus, non considerato rei exitu vel quæ eis poena sequatur, illuc contendunt, quibus mandatum est, et tam diu pro complendo imperio anxii circumeunt et laborant quousque peragant sibi homicidium imperatum; hos tam Saraceni quam Christiani ³Assisinos appellant, ⁴etymologiam nominis penitus ignorantes. Hii etiam quasi annis

¹ *Est autem.*] The following account, taken from William of Tyre, has been inserted here apparently too early by at least twenty years, since it is found in the 20th book of the archbishop's history, under the reign of Almaric or Amaury; the mistake has probably originated in the fact that both the counts of Tripoli, father and son, of the same name, were murdered by the Assassins, the one in 1151, the other in 1172: compare Will. Tyr. pp. 922, 994.

² *Antaradensem.*] Antaradus, now Tortosa, in the patriarchate

of Antioch; a list of the bishops is given by Le Quien, *Oriens Christ.* iii. col. 1171.

³ *Assisinos.*] They paid an annual tribute of two thousand ounces of gold to the knights Templars; Will. Tyr. p. 994: they were eventually conquered by the Tatars in 1257; Spondan. ad an. § 5.

⁴ *Etymologiam.*] Supposed by some to have been derived from the Persian word 'Hassissin,' signifying a dagger; by others from 'Haschichi,' an herb used by fanatics to produce excitement. Fr. Transl. of Paris, i. p. 345, *note*.

quadringentis Saracenorum legem et eorum traditiones tanto zelo coluerunt, ut respectu eorum prævaricatores omnes alii viderentur; habuerunt autem his temporibus modernis magistrum, virum facundum valde, subtilem et discretum, qui, præter morem majorum suorum, coepit penes se evangeliorum libros habere et codicem apostolicum, quibus continuo incumbens studio miraculorum Christi et præceptorum seriem, sed et apostolicam doctrinam, multo labore fuerat consecutus; indeque conferens se ad honestam Christi et doctrinam suavem, recessit ab his, quæ seductor Mahumetus ac miser suis complicitibus tradiderat, et coepit abominari illius immunditias seductoris; oratoria etiam, quibus ejus subjecti prius usi fuerant, dejiciens juxta morem Christianorum fecit eos vivere et orare, ad fidem Christi se conferre suspirans. Misit ergo unum ex fratribus suis, virum providum et ¹discretum, ad regem Hierosolymarum Baldewinum, ut per ejus consilium baptismatis susciperet sacramentum, sed diabolus, ecclesiæ semper invidens incrementis, hoc fieri non permisit; nam legatus populi memorati, antequam ad regem perveniret, a fratre quodam de militia templi in magnum fuit ecclesiæ scandalum interemptus, per quod negotium pie inchoatum usque in diem hodiernum dilationem accepit. Eodem anno celebratum est divortium inter Lodowicum, regem Francorum, et Alienor² reginam suam; erant enim consanguinei in quarto gradu.

A.D. 1150.
The Assassins.

¹ *Discretum*,] 'nomine Boaldelle;' to Almaric, not Baldwin, that they might be released from their tribute; Will. Tyr.

² *Alienor*,] daughter of William,

duke of Aquitaine. Her conduct in Syria is said to have been the real occasion of the divorce; Chron. Norm. in calc. Ord. Vital. p. 985.

Quod dux Normanniae Henricus Alienor duxit uxorem.

A.D. 1151.
Marriage of
the duke of
Normandy,
and its con-
sequences.

Anno Domini MCLI. dux Normannorum Henricus duxit Alienor quondam reginam, quam Lodowicus rex anno præterito propter consanguinitatem dimiserat, et sic factus est dux Aquitaniae et comes Pictaviae, qui prius fuerat dux Normannorum et consul Andegavorum; ¹quo audito, rex Francorum Lodowicus commotus est vehementer contra ducem Henricum, eo quod genuerat duas filias ex prædicta Alienor, quapropter noluit ut illa ab aliquo filios susciperet, per quos exhæredarentur filiae memoratae. Post festum vero sancti Johannis, cum dux Henricus esset apud Barbefluvium, ut ad Angliam transfretaret, convenerunt in unum rex Francorum, Eustachius filius regis Stephani, comes Robertus Perticensis, comes Henricus Campanensis et Gaufridus frater ducis Henrici, cum ingenti copia armatorum, ut duci Henrico Normanniam, Andegaviam cum ducatu Aquitaniae, et omnem terram suae dominationis auferrent, quam etiam hi quinque viri potentes inter se præpropere diviserunt. Convenientes igitur omnes apud Novum-mercatum, castrum obsidione cinxerunt, et fratrem ducis Gaufridum miserunt cum manu armata, ut contra ducem Andegaviam expugnaret. Hæc audiens dux Henricus recessit a Barbefludio, obsesso castello pro viribus subventurus, sed, antequam dux illuc veniret, redditum est castellum regi Francorum fraude illud observantium, ac si esset violenter præreptum. Tunc dux Henricus castrametatus est juxta fluvium Andellæ, et partem illam Wilcasini affixit, quæ est inter Iccam flumina et Andellam. Hæc

¹ *Quo audito.*] Chron. Norman. p. 985, § c.

provincia ad ducatum Normanniæ pertinebat ; A.D. 1151. sed Gaufridus, comes Andegavensium, post mortem Henrici regis Anglorum ad tempus eam concesserat Lodowico. Tradidit etiam igni castella inimicorum suorum Baschervillam, Chitreium et Stirpineium, cum castello Hugonis de Gornaco, quod Feritatem appellant; denegabat enim idem Hugo debitum famulatum. Castella etiam de Brueboles et aliud, quod Villa nominatur, igne cremavit, et inde in Normanniam veniens Richerum de Aquila graviter afflixit, qui hostibus suis subsidium ferebat, et municipium ejus Bonnavilius flammis discurrentibus conflagravit. Circa vero finem mensis Augusti, statutis militibus ad custodiam Normanniæ, dux Andegaviam pergens obsedit castrum montis Sorelli, ubi obsidione jugi coarctans inclusos Willelmum, dominum castri, qui partes fratris sui fovebat, cum aliis militibus multis cepit; hoc quoque infortunio Gaufridus frater ejus compulsus est cum ipso concordari. Rex interea Francorum, de ducis absentia occasionem nactus, Normanniam intravit et partem Burgi Regulariensis cum vico quodam castri Vernolii voracibus flammis consumpsit; sed confestim, intervenientibus viris religiosis, statutæ sunt treugæ inter regem et ducem.

Hoc quoque anno, rege Anglorum Stephano ad sanctum Albanum veniente, suggestum fuit Election of an abbot at S. Alban's. ei de languore Radulfi abbatis, ubi, mediantibus episcopis ac cæteris prælatis, concessit ut in eligendo abbate liceret monachis uti privilegiis suis; cui cum rex gratanter annuisset, communi totius congregationis assensu ¹Robertum de Gorham, priorem ecclesiæ suæ, elegerunt, qui postea decimo quarto kalendas Julii abbatis

¹ *Robertum de Gorham.*] He died in October 1166; see his life by Paris, p. 66.

A.D. 1151. benedictionem suscepit. Supervixit autem prædecessor ejus post ipsius promotionem diebus novendecim, et tunc defunctus sepultus est in capitulo in aliorum abbatum ordine reverenter. Eodem anno dictum est cuidam in somnis, ut manus suas truncaret et pedes et sic salvus fieret, quod cum fecisset statim exspiravit. Illo anno obiit ¹Matildis, uxor regis Stephani, die inventionis sanctæ Crucis apud Haingeham, castellum comitis Alberici de Ver, et in abbazia de Feversham, quam rex Stephanus fundaverat, traditur sepulturæ. Eodem anno Johannes, monachus Sagiensis, factus est ²secundus antistes Moniæ insulæ, quæ est inter Angliam et Hiberniam, propinquior tamen Angliæ; unde et episcopus ille archiepiscopo subjacet Eboracensi. Primus autem ibi fuerat episcopus Wimundus, monachus Saviniensis, sed propter ejus importunitatem privatus fuit oculis et expulsus. Eodem anno obiit Willelmus, episcopus Dunelmensis. Eodem anno Gaufridus ³Arthurus factus est episcopus sancti Asaph in Norwallia, qui historiam Britonum de lingua Britannica transtulit in Latinam. ⁴Quo etiam anno in capitulo Cisterciensi statutum est, ne de cætero aliqui novam construerent abbatiam, quia numerus abbatiarum illius ordinis usque ad quingentas excrevit. Johannes ⁵Papiro, cardinalis, legatione fungens in Hibernia quatuor ibi constituit archiepiscopos; qui, dum per An-

¹ *Matildis.*] She died, according to Gervase, on the 5th May 1152; col. 1372. Hagustaldt places her death in the year following.

² *Secundus antistes.*] Chron. Norman. p. 986. He was the second bishop after the union of the see with Sodor.

³ *Gaufridus Arthurus.*] Geoffrey of Monmouth, the historian; the time of his death is uncertain.

⁴ *Quo etiam anno.*] Compare Rec. des Hist. xiii. 295, note.

⁵ *Papiro.*] Paparonus, or Papyrio; see Pagi, ad an. 1151, § vii.

gliam transitum habuisset, regi Stephano fidelitatem juravit. A.D. 1151.

De quadam hæresi miraculose confutata.

Circa dies istos, ¹pullulante perversa doctrina Legend. Henrici cujusdam hæretici, et maxime in Wasconia, suscitavit Dominus spiritum puellæ junioris in illa provincia ad illam hæresim confutandam, quam contra articulos fidei prædica-
bat; jacebat enim puella in unaquaque septimana per triduum absque voce, sensu atque flatu, et postmodum ad se reversa dicebat beatam Mariam orare pro populo Christiano, et beatum Petrum docuisse se fidem orthodoxam; et sic de fide catholica sapienter disputabat, et præcipue hæresim Henrici convincens plurimos ab eo seductos ad sinum sanctæ matris ecclesiæ revocavit.

De facto quadam memorabili Conradi imperatoris.

Eodem anno Conradus imperator, vir prudens Death of the emperor. et discretus, diem clausit extremum, de quo legitur, quod dum in sancto Pentecoste, præsentibus archiepiscopis, episcopis, et imperii magnatibus, in urbe quadam divinis interesset obsequiis, diabolo instigante, surrexit contentio inter prælatos memoratos, quis deberet esse dignior in primatu cathedrali, ut imperatori propius consideret; altercantibus autem episcopis circa hoc aliisque prælatis, accurrunt eorundem prælatorum ministri cum gladiis et fustibus, et, sic plagis impositis, istos de suis sedilibus extrahentes in eisdem alios intruserunt, et, lite contestata, mitras hinc inde et pastores baculos confregerunt, sanguinem in ecclesia non minimum effunden-

¹ *Pullulante perversa doctrina.*] *seqq.* with Baron. ad an. 1147, Compare Pagi, ad an. 1116, § xix. | § xii.

- A.D. 1161. tiam eruditus, a Waltero, Roffensi episcopo, consecratus est antistes Exoniensis. De hoc Bartholomæo venerabili viro fama refert notissima, quod, dum lucris animarum devotus intendens parochiam visitaret, in villa quadam campestri cum suis clericis pernoctavit. Dormiens igitur de nocte in solario quodam, quod ecclesiæ villæ ac cœmeterio imminabat, cum circa noctis medium ad nocturnam synaxim Deo persolvendam evigilasset, lumen, quod coram illo ardere consueverat, apparebat extinctum; episcopus autem cubicularium suum graviter objurgans, quod in tenebris dormiret, præcepit ut velociter lumen quæreretur et inferret. Interea vero antistes, dum luminis adventum vigilans exspectaret, audivit voces quasi infantum innumerabilium de cœmeterio exeuntes plangentium et dicentium manifeste, 'Væ nobis, væ nobis! Quis amodo pro nobis orabit et eleemosynas dabit, vel pro nostra salutē missas celebrabit?' Audiens autem has voces episcopus obstupuit vehementer, supra modum quid significarent admirans. Cubicularius quoque ejus lumen interim quærens, cum neque in aula neque in coquina ignem reperisset, exivit in villam anxius, et, multis jam ædibus perlustratis, lumen optatum non invenit; tandem, cum quærendo huc illuc quandoque diu discurrisset, vidit lumen quasi in ultima domo villæ, et illuc se cum festinatione conferens invenit in domo cujusdam hominis corpus exanime, et cum presbytero villæ multos utriusque sexus homines circumstantes et præ dolore defuncti flentes et capillos sui capitis detrahentes; at cubicularius episcopi, super his quæ vidit non multum sollicitus, lumen posuit in laterna sua, et cum festinatione ad episcopum reversus quæ sibi acciderant per ordinem enarravit. Cantatis igitur matutinis, cum crastina
- His vision.

dies illuxisset, fecit episcopus convenire presbyterum cum quibusdam hominibus villæ, et sciscitatus ab eis diligenter, quis homo ille nuper defunctus esset et qualis vitæ ante obitum in sæculo exstitisset; qui omnes fatebantur de eo, quod esset vir justus ac timens Deum, pater orphanorum et consolatio miserorum, ut qui omnem substantiam suam in pauperibus, dum viveret, et hospitibus erogavit; tenuit præterea in domo sua presbyterum, cui de proprio omnia necessaria ministravit, qui commendationes animarum et missarum suffragia diebus singulis pro defunctis fidelibus celebravit. Hæc autem cum audisset episcopus, intellexit continuo voces, quas audierat de cœmeterio emissas, nihil aliud esse quam voces animarum illorum corporum, quæ in cœmeterio quiescebant, plangentes de morte hominis et gementes, per quem dum viverat eleemosynarum et missarum habere suffragia meruerunt. Tunc episcopus, vocato ad se presbytero, qui sub viro defuncto missas pro defunctis celebraverat, dedit ei portionem in ecclesia villæ, statuens et illi injungens, ut, quamdiu viveret, missam et obsequia defunctorum diebus singulis celebraret.

Quod reges Francorum et Anglorum in concordiam convenerunt.

Anno Domini MCLXII. Lodowicus, rex Francorum, et Henricus, rex Anglorum, armatorum copiis undique congregatis, cum jam campestre prælium inter eos imminere putaretur prope Fretevallem, ¹amici subito sunt effecti. Eodem anno Alienor, Anglorum regina, apud Rotho-

A.D. 1162.
Peace with
France.

¹ *Amici subito sunt effecti.*] regem Angliæ et regem Franciæ,
Rymer has a bull of Alexander III., 'pro pace reformanda inter
addressed to Henry II. in this
year; l. p. 21.

A.D. 1162. magum ¹filiam peperit et ei nomen suum imposuit. Hoc etiam anno Richardus, Londoniensis episcopus, viam universæ carnis ingressus est. Per idem vero tempus rex Henricus fecit jurare fidelitatem Henrico filio suo de hæreditate sua, et inter omnes magnates regni Thomas cancellarius primus fidelitatem juravit, salva fide regis patris quamdiu viveret et regno præesse vellet.

Quod Thomas, regis cancellarius, in archiepiscopum eligitur.

Thomas
Becket, arch-
bishop of
Canterbury.

Eodem anno, congregato clero et populo totius provinciæ Cantuariensis apud Westmonasterium, Thomas, regis cancellarius, electus est in archiepiscopum solemniter, ²nemine reclamante; facta itaque electione sabbato in Pentecosten, presbyter ordinatus est a Waltero, Roffensi episcopo, in ecclesia Cantuariensi, et sequenti die Dominica consecratus est ab Henrico, Wintoniensi episcopo, solemniter et inthronizatus. Nuntiis igitur ad papam directis, quem citra Alpes invenerunt ad Gallias descendentem, cum pallio sunt reversi; quod Thomas archiepiscopus, solitis constrictus sacramentis, ab altari suscipiens reverenter summi sacerdotis vestes induit, et habitum sic mutavit ut et animum permutaret, nam curiæ curis interesse renuntians ecclesiæ suæ negotiis et lucris spiritualibus intendebat; siquidem nuntios ad regem in Normanniam direxit, cancellariæ renuntians et sigillum resignans, quod in cor regis altius ascendit, in se

¹ *Filiam peperit.*] Afterwards the wife of Alphonso VIII. king of Castile; she was the great-grandmother of Eleanor, wife of Edward I.

² *Nemine reclamante.*] Gilbert Foliot, bishop of London, had complained of the election, that the king had done a wonderful thing, for of a soldier he had made an archbishop; Fitz-Steph. p. 24.

solum causam resignationis tam subitæ retor- A.D. 1162.
 quentis. Hæc prima fuit regalis animi pertur-
 batio adversus Thomam, archipræsulem Cantu-
 ariensem. Erat autem Thomas iste Londonien- Becket's
origin.
 sis urbis ¹indigena, a primis adolescentiæ annis
 gratia multiplici decoratus; ab ineunte enim
 ætate beatam Dei genitricem, tanquam ducem
 viarum suarum, dulcius invocare, in illam post
 Christum totam spem ponere, consuevit; libera-
 lium quoque disciplinarum scholas tandem egre-
 diens ad Theobaldum, Cantuariensem archiepi-
 scopum, se contulit, et, industria promerente, in
 brevi dignus habitus est, ut ei familiarissimus
 haberetur. Quot autem et quantos ibi labores
 pro ecclesia Dei pertulerit, quoties pro expedi-
 endis negotiis apostolorum limina visitaverit,
 quam felici exitu, quæ sibi injuncta fuerant,
 expedierit, non est facile dictu, præsertim cum
 in causis perorandis et decidendis ac populis in-
 struendis tota ejus intentio versaretur. Primo
 igitur a præfato archiepiscopo in archidiaconum
 Cantuariensem promotus, post modici temporis
 intervallum cancellarius efficitur, ejus industria
 promerente; cancellarii autem fungens officio au-
 daciam milvorum sapienter depressit, qui regi
 adulantes diripere conspiraverant tam provin-
 cialium quam ecclesiæ facultates. Hæc de beato
 Thoma, qualis ante promotionem in archiepisco-
 pum exstiterit, prælibavimus, quatenus ea, quæ
 de ipso sequuntur, lectori clarius elucescant.

*De finali concordia facta inter ecclesiam beati Albani
 et ecclesiam Lincolniam.*

Hoc anno sopita est discordia et amicabili Final con-
cord between
the churches
of S. Alban
and Lincoln.
 fine terminata inter ecclesiam Lincolnensem et

¹ *Indigena;*] son of Gilbert and Matilda, citizens of London;
 Fitz-Steph. p. 10.

A.D. 1162. cœnobium beati Albani protomartyris Anglorum, Roberto de Chaisneto episcopo agente, et Roberto de Gorham, abbate de sancto Albano, defendente, in præsentia regis Henrici secundi et archiepiscoporum, Thomæ Cantuariensis et Rogeri Eboracensis, et episcoporum, Henrici Wintoniensis, Willelmi Norwicensis, Jocelini Saresberiensis, Bartholomæi Exoniensis, Hilarii Cicestrensis, Hugonis Dunelmensis, Richardi Coven-
trens, Gileberti Herefordensis, et Godefridi de sancto Asaph, præsente etiam Roberto comite Legecestrensi, justiciario Angliæ, cum comitibus, baronibus, abbatibus, archidiaconis, et innumera turba regni, apud Westmonasterium, feria quinta proxima ante passionem Domini, in hunc modum; ‘Robertus, Dei gratia Lincolniensis episcopus, omnibus sanctæ matris ecclesiæ filiis salutem. Notum sit universitati vestræ, quod ego controversiæ illi, quam adversus Robertum, abbatem sancti Albani, et fratres ejus moveram, qua monasterium ipsum sancti Albani et quindecim ecclesias illas, quas in territorio suo privilegiatas habuit, Lincolniensi ecclesiæ et mihi, ut ipsius episcopo, in subjectionem et obedientiam petebam, in præsentia testium prædictorum, assensu capituli mei in perpetuum renuntiavi; et, ut ab ea in perpetuum conquiescam, de manu ipsius abbatis et fratrum ejus villam, quæ dicitur Tinghurst, cum ecclesia et omnibus pertinentiis ejusdem, pro decem libratis terræ, libere et quiete ecclesiæ Lincolniensi in perpetuum de cætero possidendam, assensu domini mei regis et fratrum nostrorum episcoporum jam dictorum consilio, capitulo meo in hoc assensum præbente, recepi; et jus, quod jam dicta abbatia, et in persona Roberti abbatis et successorum ejus, et jam dictis quindecim ecclesiis, ecclesiæ meæ et mihi et suc-

cessoribus meis vendicabam, in manu domini mei A.D. 1162.
 regis pro me et successoribus meis in perpetuum
 resignavi. Sit itaque de cætero liberum ¹monas-
 terio beati Albani et quindecim jam dictis ec-
 clesiis chrisma sibi et oleum et benedictionem
 et cætera omnia ecclesiæ sacramenta, ²a quo
 voluerit episcopo, absque nostra et ecclesiæ
 nostræ reclamazione, accipere, et de cætero in
 manu regis, sicut sua dominica ecclesia, libera
 remanebit; reliquæ vero ecclesiæ ejusdem mo-
 nasterii passim per episcopatum Lincolnensem
 constitutæ obedientiam et subjectionem, quam
 cæteræ debent ecclesiæ, episcopo Lincolnensi et
 archidiaconis exhibebunt. Quod, ne de cætero
 possit in litem revocari, scripti præsentis attesta-
 tione et sigilli mei et capituli appositione con-
 firmavi, testibus supradictis.' Hanc pacem et
 concordiam cum rex Henricus et Thomas, Can-
 tuariensis archiepiscopus, suis confirmaverant
 munimentis, papa Alexander, eorum vestigia
 secutus, ³eam privilegio ecclesiæ Romanæ et
 subscriptione omnium cardinalium communivit.
 Eodem anno rex Hierosolymarum ⁴Baldewinus
 humanæ naturæ debitum solvit, cui successit
 frater ejus Amalricus.

*Secunda perturbatio contra Thomam, Cantuariensem
 archiepiscopum.*

Anno Domini MCLXIII. rex Anglorum Henri-
 cus, finibus transmarinis pro voluntate disposi-
 tis, ⁵in Angliam rediit, et Thomas, Cantuariensis

A.D. 1163.
 Causes of
 dissension
 between the
 king and
 Becket.

¹ *Monasterio.*] 'Monasterium'
 in MS.

² *A quo.*] 'Liceat abbati suo'
 inserted in the MS.

³ *Eam privilegio.*] 'Per eam
 privilegium' in MS.

⁴ *Baldewinus.*] He died on the
 10th February, and was buried
 in the church of the Holy Sepul-
 chre; Will. Tyr. p. 954.

⁵ *In Angliam rediit.*] He land-
 ed at Southampton on the 25th
 January; Dicet. col. 534.

A.D. 1163. archiepiscopus, illi obviam veniens in osculum receptus est, sed non in gratiæ plenitudinem, sicut ipsius regis vultus statim aversus omnibus qui aderant patenter ostendit. Eodem anno, rege Anglorum ad hoc instante et ¹Alexandro papa id concedente, Gilebertus, Herfordensis episcopus, ad sedem ecclesiæ Londoniensis translatus est, et quarto kalendas Maii in illa cathedra solemniter introductus. Eodem anno Robertus Muntfort, cum Henrico de Essexia de ²proditione regis singulari certamine congregiens, victoriam reportavit; qua de causa Henricus notam infamiæ simul et exhæreditationis jacturam incurrens, indulgentia pii regis, apud Radingum habitum monachilem suscepit. Hoc etiam anno Thomas, Cantuariensis archiepiscopus, ad instantissimam regis petitionem archidiaconatum Cantuariensem dedit Gaufrido Ridel, clerico suo; sed gratiam regis sibi prius subtractam non plene redintegratam cognovit. Apparuit autem prima regis perturbatio contra Thomam archiepiscopum cum sigillum regi resignavit; secunda, cum regi de partibus transmarinis venienti occurrens receptus est in osculum, et non in gratiæ plenitudinem; tertia in hoc loco, cum archidiaconatum ad ejus petitionem contulit, nec tamen gratiam ejus sibi redintegratam cognovit. Eodem anno Clarenbaldus, sancti Augustini electus, benedictionem a Thoma, Cantuariensi archiepiscopo, accipere quærebat; sed in sua ecclesia et sine profectione, spe cujusvis subjectionis adempta. ³Consensit autem rex electo, consue-

¹ *Alexandro.*] His bull to the chapter of London is given by Diceto.

² *Proditione regis.*] He was hereditary standard-bearer, and had thrown down the royal stand-

ard in the battle of the defile of Coleshil, in Flintshire.

³ *Consensit autem rex.*] The passage in Diceto is as follows; 'Cum autem rex se verbis hujusmodi non opposuerit, partibus

tudines antiquas in regno stare persuadens et archiepiscopo prædicta exigenti adversans; et in hoc loco quarto apparuit perturbatio regis contra ipsum. Eodem anno facta est inquisitio generalis per Angliam, cui quis in servitio seculari de jure obnoxius teneretur; inventum est in Cantia provincia, quod ¹Willelmus de Ros in munere quolibet subeundo regem deberet agnoscere et non archiepiscopum, et sic odium personæ in damnum ecclesiæ redundavit; et hic quinto loco apparuit perturbatio regis contra illum. Sexto apparuit, cum archiepiscopus vacantem ecclesiam de ²Ainesford cuidam Laurentio contulit; sed Willelmus, villæ dominus, sibi jus vendicans patronatus Laurentium expulit, pro quo facto archiepiscopus Willelmum excommunicavit; quod, quia rege minime certiorato fecisset, maximam ejus indignationem incurrit. Asserit enim rex, juxta dignitatem regni sui, quod nullus, qui de rege in capite teneat, vel minister ejus, citra illius conscientiam sit excommunicandus ab aliquo, ne, si hoc regem lateat, lapsus ignorantia communicet excommunicato, comitem vel baronem ad se venientem in osculo vel consilio admittat. Septimo apparuit, cum idem rex nuntios ad curiam Romanam misisset, ut consuetudines regni confirmaret, ubi in aliquo profecisset; nuntii reversi animum regis contra archiepiscopum et alios exasperatum non poterant mitigare.

antiquitatis in finibus stare persuadens, et eas omnibus modis quibus ratio fieri potuisset inducens, alteram inclinatio videbatur in partem; col. 534.

¹ *Willelmus de Ros.*] It was after his return from the council of Tours that Becket demanded homage of William de Ros and

the earl of Clare. He at the same time offended the king by affirming that the castles of Rochester, of Saltwood, and Hythe by right pertained to the see of Canterbury. Gervas.; Diceto.

² *Ainesford.*] Eynsford, in Kent; Fitz-Steph. p. 28.

A.D. 1163.

*Quod papa Alexander concilium Turonis
congregavit.*

A.D. 1163.
Council of
Tours.

Eodem anno papa Alexander ¹Turonis concilium congregavit in ecclesia sancti Mauricii duodecimo kalendas Junii; ad cujus vocationem, permissione regis Angliæ, venerunt archiepiscopi, episcopi et alii Angliæ prælati, Thomas, Cantuariensis archiepiscopus, cum suis suffraganeis, et ad dexteram papæ in concilio sedit, et archiepiscopus Eboracensis Rogerus ad sinistram, cum solo episcopo Dunelmensi. Eodem anno rex Malcolmus Scotorum et Resus princeps Demetiæ, id est Australium Wallensium, cum ²aliis regibus et majoribus Cambriæ, kalendis Julii apud Wodestoke fecerunt homagium regi Anglorum et Henrico filio ejus. Ipso etiam anno Rogerus, comes Clarensis, a Thoma, Cantuariensi archiepiscopo, apud Westmonasterium vocatus ad faciendum sibi homagium de castello Tunebregge et pertinentiis ejus, contradixit ei comes instinctu regis, dicens, feodum illud totum in servitio laicali ad regem potius quam ad archiepiscopum pertinere; et hic loco octavo apparuit regis perturbatio adversus archiepiscopum Cantuariensem.

*Facta est recognitio consuetudinum Angliæ apud
Clarendunam.*

A.D. 1164.
Constitutions
of Clarendon.

Anno Domini MCLXIV., in præsentia regis Henrici ³apud Clarendunam octavo kalendas Februarii, præsidente Johanne de Oxonia de mandato ipsius regis, præsentibus etiam archiepi-

¹ *Turonis concilium.*] The acts of the council are printed by Harduin, tom. vi. part ii. col. 536. (Gwynned), king of North Wales, was of the number; Dicot. col. 536.

² *Cum aliis regibus.*] Owen Wilkins, Concil. i. 435. ³ *Apud Clarendunam.*] Compare

scopis, episcopis, abbatibus, prioribus, comitibus, baronibus et proceribus regni, facta est recognitio, sive recordatio, cujusdam partis consuetudinum et libertatum antecessorum suorum, regis videlicet Henrici avi sui et aliorum, quæ observari debebant in regno ab omnibus et teneri, propter dissensiones et discordias sæpe emergentes inter clerum et justiciarios domini regis et ¹magnatum regni; harum vero consuetudinum recognitarum quædam pars in sedecim capitulis subsequentibus continetur.

A.D. 1164.
Constitutions
of Clarendon.

De advocacy et præsentatione ecclesiarum si controversia emerit inter laicos et clericos, vel inter clericos, in curia domini regis [tractetur et terminetur.

Ecclesiæ de feodo domini regis] non possunt in perpetuum dari absque concessione ipsius.

Cleri accusati de quacunque re, summoniti a justiciario regis, veniant in curiam ipsius responsuri ibidem de hoc, unde videbitur curiæ regis, quod ibi sit respondendum; et in curia ecclesiastica, unde videbitur, quod ibi sit respondendum; ita quod regis justiciarius mittet in curiam sanctæ ecclesiæ ad videndum, quomodo res ibi tractabitur. Et si clericus convictus vel confessus fuerit, non debet eum de cætero ecclesia tueri.

Archiepiscopis, episcopis et claris personis regni, non licet exire a regno absque licentia domini regis; et si exierint, si regi placuerit, securum eum facient, quod nec in eundo nec in redeundo vel moram faciendo perquirent malum sive damnum domino regi vel regno.

Excommunicati non debent dare vadium ad remanens, nec præstare juramentum, sed tantum

¹ *Magnatum.*] '*Magnatibus*' in MS.

A.D. 1164. *Constitutions of Clarendon.* vadium et plegium standi iudicio ecclesiæ ubi absolvuntur.

Laici non debent accusari, nisi per certos et legitimos accusatores et testes in præsentia episcopi, ita quod archidiaconus non perdat jus suum nec quicquam quod inde habere debeat; et si tales fuerint, qui culpantur, quod non velit vel non audeat aliquis accusare eos, vicecomes requisitus ab episcopo faciat jurare duodecim legales homines de visneto sive de villa coram episcopo, quod veritatem secundum conscientiam suam manifestabunt.

Nullus qui de rege tenet in capite, nec aliquis dominicorum ministrorum ejus, excommunicetur, nec alicujus eorum terræ sub interdicto ponantur, nisi prius dominus rex, si in regno fuerit, conveniatur, vel justiciarius ejus, si fuerit extra regnum, ut rectum de eo faciat; et ita, ut quod pertinebit ad regis curiam ibi terminetur, et de eo quod spectat ad curiam ecclesiasticam ad eandem mittatur ut ibidem terminetur.

De appellationibus, si emerint, ab archidiacono ¹debent procedere ad episcopum, ab episcopo ad archiepiscopum, et, si archiepiscopus defuerit in justitia exhibenda, ad dominum regem perveniendum est postremo, ut præcepto ipsius in curia archiepiscopi controversia terminetur, ita quod non ²debet ultra procedere absque assensu domini regis.

Si calumnia emerit inter clericum et laicum, vel e converso, de ullo tenemento quod clericus velit ad eleemosynam trahere, vel laicus ad laicum feodum, per recognitionem duodecim legalium hominum juxta capitalis justiciarii regis considerationem terminabitur, utrum

¹ *Debent procedere.*] 'Debebit procedi;' Wilk.

² *Debet ultra procedere.*] 'Debeat ultra procedi;' Wilk.

tenementum sit pertinens ad eleemosynam, sive A.D. 1164.
Constitutions
of Clarendon. ad laicum feodum, coram justiciario regis; et si recognitum fuerit ad eleemosynam pertinere, placitum erit in curia ecclesiastica; si vero ad laicum feodum, nisi ambo tenementum de episcopo eodem vel barone advocaverint, erit placitum in curia regis; sed, si utrique advocaverint de feodo illo eundem episcopum vel baronem, erit placitum in curia ipsius, ita quod propter factam recognitionem saisinam non amittat, qui prius fuerat ¹saisitus.

[Qui] de civitate vel castello vel burgo vel dominico manerio regis fuerit; si ab archidiacono vel episcopo super aliquo delicto citatus fuerit, unde debeat eis respondere, et ad citationes eorum noluerit satisfacere, bene licet eis sub interdicto ponere eum, sed non debent ipsum excommunicare priusquam capitalis minister regis villæ illius conveniatur, ut justiciet eum ad satisfactionem venire; et si minister regis inde defecerit, erit in misericordia regis, et exinde poterit episcopus ipsum accusatum ecclesiastica justitia coercere.

Archiepiscopi, episcopi et universæ personæ regni, qui de rege tenent in capite, habeant possessiones suas de rege sicut baroniam, et inde respondeant justiciariis et ministris regis, et sequantur et faciant omnes consuetudines regias; et, sicut cæteri barones, debent interesse judiciis curiæ regis cum baronibus, quousque perveniat ad diminutionem membrorum vel ad mortem.

Cum vacaverit archiepiscopatus, vel episcopatus, vel abbatia, vel prioratus in dominio regis, debet esse in manu ipsius, et inde per-

¹ *Saisitus* ;] 'donec per placitum dirationatum fuerit;' Wilk.

A. D. 1164.
*Constitutions
 of Clarendon.*

cipiet omnes redditus et exitus sicut dominicos redditus suos. Et cum ventum fuerit ad consulendum ecclesiam, debet dominus rex mandare potiores personas ecclesiæ, [et] in capella ipsius regis debet fieri electio, assensu ipsius regis et consilio personarum regni, quas ad hæc faciendum advocaverit; et ibidem faciet electus homagium et fidelitatem regi, sicut ligio domino suo, de vita sua et membris et de honore terreno, salvo ordine suo, priusquam consecratur.

Si quisquam de proceribus regni disfortiaverit archiepiscopo, vel episcopo, vel archidiacono de se suisve justitiam exhibere, dominus rex debet eos justiciare; et si forte aliquis disfortiaret domino regi rectitudinem suam, archiepiscopi, episcopi et archidiaconi debent eum justiciare, ut regi satisfaciat.

Catalla eorum, qui sunt in forisfacto regis, non detineat ecclesia vel cœmeterium contra justiciarios regis, quia ipsius regis sunt, sive in ecclesiis sive extra fuerint inventa.

Placita de debitis, quæ fide interposita debentur vel absque interpositione fidei, sint in justitia regis.

Filii rusticorum non debent ordinari absque assensu domini de cujus terra nati dignoscuntur.

Hanc recognitionem sive recordationem de consuetudinibus et libertatibus iniquis, et dignitatibus Deo detestabilibus, archiepiscopi, episcopi, abbates, priores, clerus, cum comitibus et baronibus ac proceribus cunctis, juraverunt, et firmiter in verbo veritatis promiserunt viva voce se tenendas et observandas domino regi et hæredibus suis bona fide et absque malo ingenio in perpetuum.

*De pœnitentia beati Thomæ archiepiscopi pro
consuetudinibus temere concessis.*

His¹ ita gestis, potestas laica in res et personas ecclesiasticas omnia pro libitu, ecclesiastico jure contempto, tacentibus aut vix murmurantibus episcopis potius quam resistantibus, usurpabat. Thomas igitur, Cantuariensis archiepiscopus, in se reversus, cum leges iniquas et omnibus Christi fidelibus detestandas concessisset et eas observare juramento firmasset, rem temere perpetrata diligenter examinans seipsum graviter afflixit, alimentis austerioribus et indumentis corpus humiliavit, suspendens se ab altaris officio, donec per confessionem et condignos pœnitentiæ fructus a summo pontifice meruit devotus absolvi; nam illico nuntios ad Romanam dirigens curiam, dum causam ecclesiæ et suam ad summi pontificis in schedula conscriptam transmisisset cognitionem, ab obligatione, quam inconsulte inierat, absolutionem petiit et eam per has sequentes literas impetravit.

A.D. 1164.
Becket re-
pents his
subscription
to them.

De absolutione beati Thomæ pro temerario juramento.

‘ Alexander² episcopus, et cætera. Ad aures nostras fraternitas tua noverit fuisse perlatum, quod, occasione cujusdam excessus, a missarum proposueris celebratione cessare et a consecratione corporis et sanguinis Domini abstinere; quod utique quam grave sit, præcipue in tanta persona, et quantum inde possit scandalum provenire, sollicita meditatione consideres, et hoc ipsum vigilantia tuæ discretionis attendat. De-

The pope
grants him
absolution.

¹ *His ita gestis.*] Compare the *Quadrilog.* p. 39, *seqq.* | dated Sens, the 1st April. It is printed, with the addition of one or two unimportant sentences, amongst the letters, i. ep. xxvi.

² *Alexander.*] This letter was

A.D. 1164. bet autem prudentia tua diligenter advertere, quod plurimum interest, quando ex deliberatione et propria voluntate, et quando ignorantia vel necessitate aliqua committuntur; nam, sicut legitur, Usque adeo voluntarium est peccatum, quod nisi sit voluntarium non sit peccatum. Si igitur aliquid recolis te commisisse, de quo te debeat propria conscientia remordere, quicquid sit, sacerdoti, qui discretus et providus habetur, tibi consulimus per poenitentiam confiteri; quo facto, miserator et misericors Dominus, qui multo plus ad cor respicit quam ad actus, tibi consueta pietatis suæ misericordia dimittet; et nos, de beatorum Petri et Pauli apostolorum ejusque meritis confidentes, te ab eo quod est commissum absolvimus, et id ipsum fraternitati tuæ auctoritate apostolica relaxamus, consulentes utique ac mandantes, ut postea a missarum celebratione propter hoc non debeas abstinere.'

Quod rex decrevit, ut a laicis clerici punirentur.

The clergy
subjected to
lay jurisdiction

Eodem¹ anno rex Henricus volens in singulis, ut dicebat, maleficia debita cum severitate punire, et cujuscumque ordinis dignitatem ad iniquum trahi dispendium, incongruum esse asseruit, clericos a suis justiciariis in publico flagitio deprehensos episcopo loci tradere impunitos; decrevit enim, ut quos episcopi invenirent obnoxios, præsente regis justiciario, exauctorarent, et post curiæ regis traderent puniendos. In contrarium sentiebat archiepiscopus, ut quos exauctorarent episcopi a manu laicali postmodum non punirentur, quia bis in id ipsum puniri viderentur. Huic controversiæ præstitit occasionem Philippus² de Broc, canonicus Bedeforden-

¹ Eodem anno.] This chapter is taken verbatim from Diceto, col. 536.

² De Broc,] 'de Brois,' Stephan. p. 32, and Quadrilog. p. 32.

sis, qui, tractus in causam propter homicidium, A.D. 1164. in regis justiciarium verbum protulit contumeliosum; quod cum negare coram archiepiscopo non posset, præbendæ suæ beneficio multatus est et per biennium a regno pulsus; et hic nono loco apparuit perturbatio regis contra archiepiscopum.

Quomodo beatus Thomas, Cantuariensis archiepiscopus, a Northamptona injuriatus a rege recesserit.

Videns igitur archiepiscopus libertates ecclesiæ jam funditus exspirasse, inscio rege, apud Rumenel¹ navem ascendit Romam profecturus, sed, vento in contrarium flante, in Angliam re-
 jectus est, ex quo facto loco decimo regis offensam incurrit; quapropter illico tractus in causam, ^{Charges brought against Becket at Northampton.} ²Johanne Mareschallo regi deferente querelam pro ³manerio quodam, quod a multis temporibus, ut dicebatur, archiepiscopus inconcusse possederat, tandem post graves vexationes contrariam reportavit sententiam et regi judicatum solvi sufficienter cavit, habita taxatione in quingentis libris; et hic loco undecimo apparuit perturbatio regis adversus archiepiscopum puram conscientiam habentem. Item ⁴apud Northamptonam tractus in causam super actu, quem in cancellaria egerat, præsentiam suam exhibuit tertio idus Octobris, et quoniam castellaniam de Eya et de Berchamestede pluribus annis libere possedisset, multum consentaneum rationi videbatur, ut a capite incipiens perceptorum redderet rationem; sed quoniam ante consecrati-

¹ *Rumenel.*] Romney, in Kent. ham, Stephan. Pagham, in Sussex?

² *Johanne*;] marshal of the exchequer; Tyrrell. The circumstances are detailed at length by Fitz-Stephen, p. 35, *seqq.* ⁴ *Apud Northamptonam.*] Compare *Quadrilog.* p. 46, *seqq.* The account in the text is from Diceto, col. 538.

³ *Manerio quodam.*] ⁵ *De Pagah-*

A.D. 1164. naretur; sed cum, reversis legatis, rex in hac petitione sese cognovisset fuisse repulsum, ira vehementi incanduit et has sequentes literas singulis Angliæ vicecomitibus sub hac forma direxit;

*Literæ regis ad vicecomitem Cantia contra clericos
beati Thomæ.*

The king's
letters to the
sheriff of
Kent;

‘Præcipio¹ tibi, quod si aliquis clericus vel laicus in balliva tua Romanam curiam appellaverit, eum capias et firmiter teneas donec voluntatem meam præcipiam; et omnes redditus clericorum archiepiscopi et possessiones saisias in manum meam, et omnium clericorum, qui cum archiepiscopo sunt, patres et matres, fratres et sorores, nepotes et neptes, pones per salvos plegios, et catalla eorum, donec voluntatem meam inde præcipiam; et hoc breve tecum afferas cum summonitus fueris.’ Gileberto quoque, Londoniensi episcopo, scripsit in hæc verba;

*Literæ regis ad episcopum Londoniensem unde ut
supra.*

to the
bishop of
London;

‘Nosti² quam male Thomas, Cantuariensis archiepiscopus, operatus est adversum me et regnum meum, et quam male recesserit; et ideo mando tibi, quod clerici sui, qui detraxerunt honori meo et regni, qui circa ipsum fuerunt post fugam suam, non percipiant aliquid de redditibus suis, quos habuerunt in episcopatu tuo, nisi per me, nec habeant aliquod auxilium vel consilium a te.’ Item justiciariis suis significavit per literas sub hac forma;

¹ *Præcipio.*] Inter Epp. S. Thomæ, i. ep. xv.

² *Nosti.*] Inter Epp. ep. xiii. ‘Dat. Teste Ricardo de Luci apud Merleberg.’

*Idem rex ad justiciarios suos contra beatum
Thomam archiepiscopum.*

‘ Si¹ quis inventus fuerit ferens literas domini papæ vel mandatum, aut Thomæ archiepiscopi, continens interdictum Christianitatis in Anglia, capiat^{A.D. 1164.} et retineatur donec inde voluntatem meam præcipiam. Item, nullus clericus, monachus, canonicus vel conversus, vel alicujus religionis, transfretare permittatur, nisi habeat literas de reditu suo justiciarii vel nostras; si quis aliter inventus fuerit, capiat^{to his} et retineatur. Nullus appellet ad papam neque ad Thomam archiepiscopum, neque aliquod placitum ex eorum mandato teneatur, neque aliquod mandatum eorum in Anglia recipiatur; et si quis tenuerit, vel receperit, vel tractaverit, capiat^{justiciarii.} et retineatur. Si episcopi, abbates, clerici vel laici sententiam interdicti tenuerint, sine dilatione a terra ejiciantur, et tota eorum cognatio, ita quod nihil de catallis suis secum ferant, sed catalla eorum et possessiones in manu nostra saisiantur. Omnes clerici, qui redditus habent in Anglia, sunt summoniti per omnes comitatus, ut infra tres menses sint in Anglia ad redditus suos, sicut eos diligunt et amodo in Angliam redire; et, si ad terminum præfixum non venerint, redditus eorum in nostra saisiantur. Episcopi Londoniensis et Norwicensis summoneantur, quod sint coram justiciariis nostris ad rectum faciendum, quod contra statuta regni interdixerunt terram Hugonis comitis et in ipsum sententiam anathematis intulerunt. Denarii beati Petri colligantur et serventur, quousque inde vobis dominus rex voluntatem suam præceperit.’ Ecclesiam præterea

¹ *Si quis.*] From Hoveden, p. 496.

A.D. 1164. Cantuariensem et omnia bona archiepiscopi rex et suorum confiscari præcepit, et, quod in nullius historiæ legitur serie, totam ejus cognationem exilio adscriptam addixit, sine delectu conditionis, sexus aut ætatis; et, cum ecclesia catholica oret pro hæreticis, schismaticis et perfidis Judæis, prohibitum est a rege, ne quis archiepiscopum orationum suffragiis adjuvaret.

*Allegatio beati Thomæ archiepiscopi in præsentia
domini papæ.*

Becket's
appeal to
the pope.

Beatus igitur Thomas, Cantuariensis archiepiscopus, suffraganeorum suorum, inter tot injurias, omnium solatio destitutus, profectus est ad curiam Romanam, et in præsentia domini papæ sic loqui exorsus est; ¹ 'Ad audientiam vestram, pater sanctissime, confugio, dolens statum ecclesiæ et jura ejus in avaritiam principum dissipari; quapropter occurrendum credidi morbo venienti. Vocatus autem sum coram rege, ut de quibusdam custodiis, quas olim cancellarius regis existens disposueram, in ratiocinium tanquam laicus computarem, qui in promotione mea ad archiepiscopatum a filio regis primogenito et justiciario regni ab omni ratiocinio et obligatione liber fui episcopus assignatus. Et nunc, unde mihi resistendi suffragia speraveram, destitutus sum, animadverti enim dominos et confratres meos episcopos, pro aulicorum arbitrio, in me animadvertere paratos, et, cunctis incursantibus contra me, fere suffocatus ad tuæ pietatis audientiam, quæ nec in extremis negligit, respiravi; sub qua demonstraturus ²adsto, me nec ibi fuisse judicandum, nec ab illis; nam quid aliud hoc esset, nisi

¹ *Ad audientiam vestram.*] Inter | Diceto, col. 538; Hoveden, p. 498.
epp. lib. i. ep. xxx. Compare | ² *Adsto.*] In MS. 'esto.'

jura ecclesiæ sibi subtrahere? Quid aliud quam A.D. 1164. spiritualia temporalibus submittere? Semel hoc natum, exemplum esset ad multa. Sed dicunt episcopi, Reddenda sunt Cæsari, quæ ejus sunt; sed si in pluribus obtemperandum est regi, in illis tamen obtemperandum non est, quibus efficitur ne sit rex; non enim essent illa Cæsaris, sed tyranni, in quibus, etsi non pro me, pro seipsis episcopi ei resistere deberent. Quæ enim hæc causa tanta fuit odii, ut pro me exstinguendo seipsos exstinguerent? Itaque dum spiritualia pro temporalibus negligunt, deficiunt in utrisque. Condescende ergo, pater sanctissime, in fugam meam et persecutionem, et me aliquando tempore tuo reminiscere magnum fuisse et propter te injuriis laccessitum; utere igitur rigore tuo, coerce illos, quorum instinctu nomen hujus persecutionis obrepit; nec domino regi horum aliquid imputetur, qui hujus machinationis minister est potius quam repertor.'

Quod papa sententiam ab episcopis in archiepiscopum latam in irritum revocavit.

His auditis allegationibus, dominus papa, habita cum cardinalibus deliberatione, Thomæ, Cantuariensi archiepiscopo, tale fertur dedisse responsum; 'Quod minor majorem judicare non possit, et præsertim eum, cui jure prælationis subesse dignoscitur et obedientiæ vinculo teneatur adstrictus, tam divinæ quam humanæ leges demonstrant, et sanctorum patrum statutis id manifestius declaratur; hanc siquidem nos, quorum interest errata corrigere, sententiam ab episcopis et baronibus præsumptuose in te latam, in qua tibi jam dicti episcopi ac barones omnia mobilia tua, tam contra juris ordinem quam contra ecclesiasticam consuetudinem, ab-

The pope's sentence.

A.D. 1164. judicarunt, præsertim cum nulla mobilia præterquam de bonis ecclesiæ tuæ habueris, irritam penitus esse censemus et eam auctoritate apostolica cassamus; statuentes, ut nullas in posterum vires obtineat, vel tibi aut successoribus tuis, seu ecclesiæ tuæ gubernationi commissæ, aliquod in posterum valeat præjudicium generare. Cæterum si hii, qui in possessionibus et bonis ecclesiæ tuæ tibi aut tuis vel violentiam vel injuriam intulerunt, legitime commoniti vobis ablata restituere et satisfactionem congruam exhibere noluerint, tu in eos, si opportunum esse videris, ecclesiasticam justitiam non differas exercere, et nos quid inde rationabiliter feceris ratum habebimus atque firmum; verum de persona regis speciale tibi mandatum non damus, nec tamen in aliquo tibi jus pontificale, quod in consecratione tua suscepisti, adimimus, sed ipsum illæsum volumus conservare.' Et, his ita gestis, Thomas archiepiscopus ad Pontiniacense cœnobium remeavit.

Quod Matildis, filia regis, duce Saxoniam maritatur.

A.D. 1165.
Marriage of
the princess
Matilda.

Anno Domini MCLXV. ¹Reginaldus, Colonien-
sis archiepiscopus, qui schisma Octaviani contra
papam foverat Alexandrum, venit apud West-
monasterium ad regem Henricum accepturus in
conjugem Matildem, filiam regis primogenitam,
Henrico duci Saxoniam; cui cum magnates Angliæ
solemniter occurrissent, Robertus, comes
Legecestrie et justiciarius regis, illum in oscu-
lum non recepit, excommunicatus enim erat a
papa et non absolutus, unde altaria, super quæ
ille schismaticus celebravit, passim sunt subver-
sa. Eodem anno Alienor regina regi Anglorum

¹ Reginaldus.] Diceto, col. 530.

Henrico peperit filiam, quam vocavit ¹Johannam. A.D. 1165. Eodem anno etiam Godefridus, episcopus de sancto Asaph, in basilica sancti Albani protomartyris Anglorum ad majus altare in cœna Domini chrisma confecit et oleum sanctum, fultus auctoritate privilegiorum loci, in præsentia abbatis Roberti. ²Eodem denique anno Noradinus quidam, Turcorum princeps potentissimus, in finibus Antiochenis Hareng castrum obsedit; quo audito, Boamundus, Antiochenus princeps, Reimundus, comes Tripolitanus, Salamannus, Ciliciæ præsul, et Thoros, Armeniorum princeps, obsidionem solvere cupientes ad locum accedunt et Noradinum in fugam propellunt; quem cum temere fugientem insequerentur, reversus contra nostros ipsum insequentes, et facta irruptione in ipsos, nobiles cepit memoratos, et eos vinculis constrictos apud Halapiam custodiæ mancipavit; castrum etiam, quod prius obsederat, militaribus copiis circumcingens levi negotio subjugavit.

*Quod beatus Thomas observatores consuetudinum
Angliæ excommunicavit.*

Anno Domini MCLXVI. rex Henricus in initio A.D. 1166. Quadragesimæ in Normanniam transfretavit; quod ³audiens Thomas, Cantuariensis archiepiscopus, de Pontiniaco venit Viceliacum, et in die Dominicæ ascensionis, videntibus cunctis, qui ad diem festum convenerant, et populo civitatis, repente in pulpitu ascendens consue-

Becket excommunicates all observers of the 'consuetudines avitæ.'

¹ *Johannam.*] Afterwards the wife of William, king of Sicily, to whom she was married upon the 13th Feb. 1176, and on the same day crowned queen at Palermo. She afterwards married

² *Eodem denique anno.*] Compare the account by the archbishop of Tyre, p. 959, seq.

³ *Quod audiens Thomas.*] Ralph de Diceto, col. 539.

Tholouse, and died a nun in Fontevraud abbey in 1195.

A.D. 1166. tudinum, quas in regno Anglorum 'avitas' appellant, observatores, defensores et incentores candelis excommunicavit accensis, et inter cæteros nominatim Richardum de Luci, Richardum, archidiaconum Pictavensem, Jocelinum de Bailul, Alanum de Nevilla, et alios quamplures; sed ipsi absentes et non vocati nec convicti, ut dicebant, excommunicati, missis ad archiepiscopum legatis, appellaverunt et ecclesiam intraverunt. Sed non multo post Willelmus Papiensis et Johannes Neapolitanus, cardinales a latere summi pontificis destinati, apud Muntmiral regem Henricum et Thomam, Cantuariensem archiepiscopum, convocarunt; et licet eos in partem regis archiepiscopus inclinationiores sensisset, tunc tamen in iudicium deduci ea ratione concessit, residentibus illis in consistorio, ut, secundum ecclesiæ formam, tam sibi quam suis prius fieret plena restitutio ablatorum, nec enim spoliatus iudicium subire voluit, nec cogi potuit ratione; quod cum illi nec facere vellent nec possent, infecto negotio, prædictis excommunicatis prius absolutis, ad curiam sunt reversi. Alanum vero de Nevilla absolvit Gilbertus, Londoniensis episcopus; accepto ab eo sacramento, quod in eundo Hierosolymam transiret per dominum papam et ejus pareret mandato. Eodem tempore Lodowicus, rex Francorum, venit Pontiniacum; et, ne quid a rege Anglorum fieret in perniciem Cisterciensis ordinis, Thomam, Cantuariensem archiepiscopum, cui jam per biennium Pontiniacenses monachi omnem exhibuerant humanitatem, Senonas secum duxit, et apud sanctam Columbam ei per annos quatuor sufficientiam in expensis invenit. Per idem tempus, ad subventionem terræ sanctæ, de unaquaque carucata terræ totius Angliæ,

quatuor denarii concessi sunt et collecti. ¹Sub A.D. 1166. Council at Oxford.
 eisdem diebus quidam pravi dogmatis disseminatores apud Oxoniam tracti sunt in iudicium, præsentem rege et episcopis regni; quos, a fide catholica devios et in examine superatos, facies cauteriata notabiles cunctis exposuit, qui expulsi sunt a regno. Eodem anno Alienor, Anglorum regina, peperit filium, et vocatus est Johannes.² Eodem anno Robertus, abbas ecclesiæ sancti Albani octavus decimus, diem clausit extremum in festo apostolorum Simonis et Judæ, postquam ecclesiam præfatam annis quatuordecim magnifice gubernasset.

Epistola beati Thomæ archiepiscopi ad regem Anglorum.

Eodem tempore Thomas, Cantuariensis archiepiscopus, sperans se posse regem Henricum humilitate vincere, hanc quæ sequitur ³epistolam inter cætera direxit; ‘Desiderio desideravi videre faciem vestram et vobiscum loqui, multum quidem propter me, sed maxime propter vos, ut, visa facie mea, reduceretis ad memoriam servitia, quæ dum essem in obsequio vestro exhibui vobis devote juxta animi mei conscientiam; sic me Deus adjuvet in examine ultimo, quando omnes adstabunt ante tribunal ipsius recepturi prout gesserunt in corpore, sive bonum sive malum; et ut moveremini super me, quem oportet inter alienos vivere mendicando. Propter vos utique tribus de causis, tum quia dominus

Becket's letter to the king at Chinon.

¹ *Sub eisdem diebus.*] Diceto, col. 539. Compare Will. Newburgh, who gives a full account of the proceedings at the council, held, as he affirms, against the opinions of the Publicans (or Waldenses), ii. cap. 13.

² *Johannes,*] fifth and youngest

son, succeeded Richard the first in the kingdom.

³ *Epistolam . . . direxit.*] The king was now at Chinon, holding a council of bishops; Becket wrote to him from Pontigny; compare Hoveden, p. 496, with Diceto, col. 541.

A.D. 1166.
Letters
of Becket
and others.

meus estis, tum quia rex meus, tum quia filius meus spiritualis; in eo quod dominus, debeo et offero vobis consilium meum, eo quod rex, teneor vobis ad reverentiam et commonitionem, eo quod filius, ratione officii ad castigationem et cohortationem. Inunguntur reges in capite, in pectore, in brachiis, quod significat gloriam, sanctitatem et fortitudinem; regibus, qui temporibus antiquis justificationes Dei non observabant et prævaricati sunt mandata ejus, his sublata est gloria, sanctitas et fortitudo, exemplo Saulis et Salomonis, qui vero post delictum humiliaverunt se Domino, his Dei gratia accessit, sicut Davidi, Ezechiae et aliis quampluribus. Audiat, si placeat, dominus meus consilium servi sui, commonitionem episcopi sui, castigationem patris sui, ne cum schismaticis habeat de cætero aliquam familiaritatem vel communionem, nec contrahat aliquid cum eis; memoresque sitis professionis, quam fecistis et posuistis scriptam super altare, de servanda ecclesiae Dei libertate quando in regem consecrati fuistis. Ecclesiam etiam Cantuariensem, a qua promotionem accepistis, in eum statum restituatis et dignitatem, in quibus fuit temporibus prædecessorum vestrorum et nostrorum; alioquin pro certo sciatis, quod divinam severitatem et ultionem sentietis.'

Quod beatus Thomas episcopis habebatur suspectus.

The bishops
dissatisfied
with Becket.

Eodem anno suffraganei Cantuariensis ecclesiae episcopi, cum audissent beatum Thomam, Cantuariensem archiepiscopum, consuetudinum regni Angliæ iniquarum observatores ac defensores excommunicationis sententia innodasse, in qua tam ipsos generaliter quam dominum regem involverat, metuentes ne omnes illos, quos in

genere per sententiam ligaverat, nominatim iterato specificaret, per has sequentes literas in vocem appellationis contra juris ordinem proruperunt.

A.D. 1166.
Letters
of Becket
and others.

‘Venerabili¹ patri et domino Thomæ, Cantuariensi archiepiscopo, suffraganei ejusdem ecclesiæ episcopi, et personæ per eorundem dioceses constitutæ, debitam subjectionem et obedientiam. Quoniam quorundam relatione didicimus, quod ad memoriam anxie revocamus, vos in dominum regem comminationes emisisse, quo salutationem omittitis, quo non ad obtentum gratiæ consilium precesve porrigitis, quo non amicum quid sentitis aut scribitis, sed intentatis minis interdictum, aut præcisionis elogium in eum jam dicendum fore proponitis multa severitate; quod si quam dure dictum est, tam fuerit severe completum; quæ turbata sunt, non jam speramus ad pacem redigi, sed in perenne quoddam odium pertimescimus inflammari. Insedit alte quorundam mentibus, quod dominus rex vobis tam benignus exstiterit, tamque tota mente suscepit, et cuncta potestati vestræ adeo subjecerit, ut hos solum beatos reputaret opinio, qui in vestris poterant oculis complacere; et, ne gloriam vestram mobilitas mundana posset concutere, vos in eis, quæ Dei sunt, voluit immobiliter radicare, sperans se de cætero regnare feliciter et de consilio vestro summa securitate gaudere. Ne vero in dominum regem et regnum ejus, ne in nos et commissas nobis ecclesias et parochias manum vestram aggravare tentetis, remedium appellationis vobis opponimus, et qui contra metum gravaminum in facie ecclesiæ appellavimus, ite-

The clergy
to Becket.

¹ *Venerabili.*] This has been which may be found in Diceto, col. much abridged from the original, 541, and Epp. Thomæ, i. ep. cxxvi.

A.D. 1166.
Letters
of Becket
and others.

rato nunc ad papam appellamus per scriptum, et appellationis terminum diem ascensionis Dominicæ assignamus.'

*Epistola beati Thomæ, Cantuariensis archiepiscopi,
ad episcopos suffraganeos suos.*

Becket's
answer.

'Thomas,¹ Cantuariensis archiepiscopus, suffraganeis suis. Fraternitatis vestræ scriptum, quod tamen de communi vestro consilio non credimus emanasse, nuper suscepimus, cujus contentia plus habet mordacitatis quam solatii; et utinam magis emissum esset de caritatis effectum, quam de obedientia voluntatis! Dico vobis, salva pace vestra, quod multo tempore silui, exspectans si forte inspiraret vobis Deus ut resumeretis vires, qui conversi estis retrorsum in die belli, si saltem aliquis ex vobis ascenderet ex adverso, et opponeret se murum pro domo Israel, et certamen iniret contra eos, qui non cessant quotidie exprobrare agmini Dei; sed non est qui ascendit. Judicet ergo Deus inter me et vos, et requirat ecclesiæ confusionem de manibus vestris, quam, velit nolit mundus, necesse est in verbo stare Dei, in quo fundata est, donec venit hora ejus ut transeat ex hoc mundo ad Patrem. Exciditne a memoria vestra quid ageretur mecum et cum ecclesia Dei apud Norhamptonam, cum iterum judicaretur Christus in personâ mea ante tribunal præsidis, cum arctaretur præsul Cantuariensis ob injuriâs sibi et ecclesiæ Dei passim illatas et cogeretur Romanam audientiam appellare? Quis unquam vidit vel audivit Cantuariensem archiepiscopum judicari, condemnari ad fidejussionem in curia regis, et a suis præcipue suffraganeis? Si nobis recedentibus, ut di-

¹ Thomas.] Compare Diceto, col. 544, with lib. i. ep. cxxvii.

citis, turbata sunt omnia, sibi imputet qui occasionem dedit; quia facientis procul dubio culpa est et non recedentis, persequentis et non injurias declinantis. Nobis adhuc in curia exspectantibus si nobis aliquid forte opponeretur, interdictum est officialibus nostris, ne nobis in temporalibus vel in modico obedirent, vel citra mandatum regis, vel nobis vel nostris aliquid ministrarent; proscripti sunt clerici nostri cum laicis, viri cum mulieribus, mulieres cum parvulis lactantibus; addicta sunt fisco bona ecclesiæ et patrimonium Crucifixi, pars pecuniæ conversa est in usus regios, pars in usus episcopi Londoniensis. Appellatis, ut dicitis, sed hac appellatione auctoritatem nostram suspendere non potestis, ne in vos aut ecclesias vestras animadvertamus, si delicti enormitas id requirat; scimus enim, quod omnis appellans aut suo nomine appellat, aut alieno; si suo, aut a gravamine quod ei infertur, vel quod sibi timet inferri. Certum tenemus per gratiam Dei, quod nullum gravamen adhuc vobis per nos illatum est, unde debeatis ad appellationis remedium convolare; si contra metum gravaminum appellastis, ne quid de cætero contra vos statuam vel ecclesias vestras, non est ista talis appellatio, quod possit vel debeat suspendere auctoritatem meam aut potestatem, quam in vos habemus et ecclesias vestras; si domini regis nomine appellastis, nosse debuerat discretio vestra, quod introductæ sunt appellationes ad propulsandam injuriam et non ad inferendam, ad sublevandos oppressos et non amplius opprimendos; si vero qui subvertit ecclesiæ libertates, qui bona ejus occupat et invadit, appellans non auditur, multo minus pro eo appellantes. Non ideo hoc dicimus, quod circa domini regis personam vel regnum ejus, vel circa personas et

A.D. 1166.
Letters
of Becket
and others.

A.D. 1166.
Letters
of Becket
and others.

ecclesias vestras quicquam inordinate fecerimus vel facturi sumus; unde credebamus a vobis pro longa patientia magis debere culpari, quam de severitatis rigore condemnari. Inde est, quod breviter vobis dicimus et constanter affirmamus, dominum nostrum regem nullatenus injuste fore gravatum, si adversus eum a domino papa et a nobis sæpissime ac legitime conventum et satisfacere nolentem processerit severitatis censura.' In eisdem sane literis Gileberto, Londoniensi episcopo, in virtute obedientiæ præcepit archiepiscopus, quatenus, infra dies quadraginta post literarum susceptionem, de ecclesiis ac beneficiis clericorum ejus, qui cum eo et pro eo proscripti fuerunt a regno, et quæ in custodia ejusdem episcopi sunt per mandatum regis, quicquid inde percepit, vel in usus ecclesiæ suæ conversum est, remota omni occasione et dilatione, infra tempus prænominatum in integrum sibi restituere non omittat. Episcopus autem, cum hujusmodi literas suscepisset, regi Anglorum scripsit sub hac forma;

Literæ episcopi Londoniensis ad regem Henricum.

The bishop
of London to
the king.

'Placuit¹ excellentiæ vestræ, quod ecclesiæ clericorum archiepiscopi, quæ in episcopatu Londoniensi sive in Cantia consistunt, sub nostra essent custodia constitutæ; quod onus nos mera, Deus scit, caritate suscepimus, ut, si forte eosdem clericos contingeret ad gratiam vestram redire, indemnes eis conservaremus. Archiepiscopus autem in insidiis sedens adversus meam specialiter personam occasiones quærit, et inde maxime mihi nocere nititur, unde aliis prodesse studebam; qui, directis literis, in virtute obedi-

¹ Placuit.] Abridged from the original; lib. i. ep. cxxiii.

entiæ præcepit, ut, quicquid ex eis suscepissem, A.D. 1166.
Letters
of Becket
and others. sibi suisque clericis restituere non omitterem. Hinc est quod vestræ sublimitati supplico, ut custodiam ecclesiarum prædictarum alii, prout expedire videritis, committatis; pecunia vero, quam inde recepi, ad summam centum et octo librarum et quatuordecim solidorum sexque denariorum se extendit, quam peto liceat mihi penes aliquem sub tuto reponere, donec Dominus judicaverit ad quem res ista exitum debeat pervenire.'

Litteræ Alexandri papæ ad Thomam, Cantuariensem archiepiscopum.

Anno Domini MCLXVII. Alexander papa A.D. 1167.
Alexander
the third
to Becket. Thomæ, Cantuariensi archiepiscopo, scripsit in hæc verba; 'Prædecessorum nostrorum felicitis memoriæ Paschalis et Eugenii Romanorum pontificum vestigiis inhærentes, tam tibi quam tuis legitimis successoribus Cantuariensis ecclesiæ primatum ita plene concedimus, sicut a Lanfranco et Anselmo aliisque ipsorum prædecessoribus constat fuisse possessum. Quicquid etiam dignitatis sive potestatis eidem sanctæ Cantuariensi ecclesiæ pertinere dignoscitur præsentis scripti pagina confirmamus, sicut a temporibus beati Augustini prædecessores tuos habuisse apostolicæ sedis auctoritate constat.' Eodem anno Robertus, Lincolniensis episcopus, vir magnæ humilitatis, migravit ad Dominum septimo kalendas Februarii mensis. Eodem anno Simon,² prior ecclesiæ sancti Albani, die Dominicæ ascensionis in abbatem ejusdem ecclesiæ electus a Gileberto, Londoniensi episcopo, ante majus altare illius cænobii est solemniter con-

¹ *Prædecessorum.*] Diceto, col. 546. | ² *Simon.*] He died in 1188; see his life by Paris, p. 91.

A.D. 1167.
Letters
of Becket
and others.

securatus. Eodem itaque tempore effecti sunt discordes reges Francorum et Anglorum, unde Calvus-mons Gizortio vicinus succensus est a Normannis, capti sunt milites multi et cives; sed in illius rei ultionem rex Francorum villam Andeliaci combussit, et ipso die reversus in Franciam plusquam mille de suis in itinere amisit, et non multo post in pago Perticensi milites multi de gente Francorum capti sunt a Normannis.

*Litteræ regis Henrici ad Reginaldum, Coloniae
archiepiscopum.*

A.D. 1168.
The king
to the arch-
bishop of
Cologne.

Anno Domini MCLXVIII. Henricus, rex Anglorum, motus contra papam Alexandrum ex hoc quod Thomæ, Cantuariensi archiepiscopo, primum regni Angliæ concessisset, Reginaldo, schismatico Coloniensi archiepiscopo et hosti papæ publico, literas in hæc verba direxit; ¹ 'Diu desideravi justam habere occasionem recedendi a papa Alexandro et a perfidis cardinalibus ejus, qui proditorem meum Thomam, Cantuariensem archiepiscopum, contra me manutenere præsumunt; unde cum consilio baronum meorum et cleri, magnos viros de regno meo, archiepiscopum scilicet Eboracensem, episcopum Londoniensem, archidiaconum Pictavensem, Richardum de Luci, Johannem de Oxonia, Romam missurus sum, qui publice denuntiabunt, et manifeste ex parte mea et totius regni Angliæ et omnium aliarum terrarum quas habeo proponunt papæ Alexandro et cardinalibus ejus, ne ulterius proditorem meum manuteneant, sed ita liberent me ab eo, ut alium possim cum consilio cleri instituere in ecclesia

¹ *Diu.*] Printed amongst the letters, lib. i. ep. lxix.; where is also subjoined the result of the application, the mission, namely, of the individual required.

Cantuariensi; denuntiabunt etiam, quod quic-
 quid Thomas fecit in irritum revocent. Hoc
 etiam postulabunt, ut coram eis papa jurari
 faciat publice, quod ipse et successores sui et
 mihi et omnibus meis regias consuetudines
 Henrici regis avi mei inconcussas et inviola-
 tas, quantum ad se, in perpetuum conservabunt.
 Quod si forte alicui petitionum mearum contra-
 dicere voluerint, neque ego, neque barones mei,
 neque clerus meus aliquam eis ulterius servabi-
 mus obedientiam, immo ipsum papam et omnes
 suos manifeste impugnabimus, et quicumque in
 terra mea inventus fuerit, qui papæ post hæc
 adhærere voluerit, expelletur a regno. Ea prop-
 ter rogamus vos, ut carissimum amicum, qua-
 tenus fratrem Ernaldum hospitalarium, omni
 occasione remota, cito ad nos mittatis, qui ex
 parte imperatoris et vestra prædictis nuntiis
 meis ducatum præbeat in eundo per terram im-
 peratoris; Valete.' Dictum est autem a clericis
 et notariis domini regis, quod ad ejus petitionem
 has literas dictaverat Gilebertus, Londoniensis
 episcopus, in perniciem domini papæ et Thomæ,
 Cantuariensis archiepiscopi, et ecclesiæ Angli-
 canæ; unde contigit, quod nocte quadam, dum
 idem Gilebertus jaceret in strato suo, et studeret
 circa confusionem archiepiscopi puram conscien-
 tiam habentis, et tenorem literarum nihil præter
 iniquitatem continentium, audivit vocem valde
 terribilem desuper emissam sibi aperte dicen-
 tem, 'O Gileberte Foliot, dum revolvis tot et
 tot, Deus tuus est 'Astaroth.'

A.D. 1168.
 Letters
 of Becket
 and others.

¹ *Astaroth.*] He is said to have answered, 'Mentiris dæmon, Deus meus est Deus Sabaoth.'

Litteræ Alexandri papæ ad Gilebertum, Londoniensem episcopum.

A.D. 1168.
Letters
of Becket
and others.

Alexander
the third to
Gilbert,
bishop of
London.

Eodem tempore dominus papa Alexander scripsit Gileberto, Londoniensi episcopo, pro negotio Cantuariensis ecclesiæ, in hæc verba; ¹ 'A memoria tua non credimus excidisse, qualiter carissimus in Christo filius vester Henricus, illustris rex Anglorum, multa a nobis olim precum instantia requisivit, ut ab Herefordensi ecclesia, cui præeminebas, de te in Londoniensem ecclesiam translationem fieri pateremur. Ut autem suæ petitioni nostrum super hoc impertiremur assensum, necessitatem imminentem pariter et utilitatem proponebat, asserens quod civitas illa quasi regia sedes existeret; et, quia te religionis et discretionis virtute crederet præeminere, consilio tuo super his, quæ saluti animarum expedirent et ad regni augmentum pariter et conservationem spectarent, temporaliter et spiritualiter uti volebat, et ideo magis proximum te desiderabat habere. Unde attendentes quam utiliter prudentia et religio tua saluti ejusdem regni et regis posset consulere, et, quanta inde valeat commoditas provenire, libenter suis precibus adquevimus et te concessimus in Londoniensi ecclesia promoveri; unde quanto benignius ejus beneplacitum et voluntatem complevimus et tuæ pariter exaltationi intendimus et honori, tanto probitas tua circa incrementum et conservationem ecclesiæ amplius deberet eniti et attentius circa hoc laborare, ut fructum, quem idem rex nobis proposuit, et nos speramus, exhibitione operis et ipsa rerum experientia cognoscamus. Quomodo autem rex prædictus a devo-

¹ *A memoria tua.*] Compare | vii. where it is dated Clermont, Hoveden, p. 501, with lib. i. ep. | 10th July.

tione ecclesiæ, ab eo quod solebat, animum avertit, et jam in multis, sicut in appellationibus constat et visitationibus nostris, communicando etiam excommunicatis nominatim et schismaticis, et confederando se eis, et in eo etiam, quod venerabilem fratrem nostrum Thomam, Cantuariensem archiepiscopum, de regno suo exire coegerit, quasi persequi et impugnare videtur, te non credimus ignorare. Quapropter sollicitudinem tuam rogamus, monemus atque mandamus, quatenus, adjuncto tibi venerabili fratre nostro ¹R. Herefordensi episcopo, eundem regem sollicite commoneas et studiosa exhortatione inducas, ut, hujus[modi] proposito prorsus relicto, in eo quod excessit, sicut dignum est, satisfaciat, a pravis actibus omnino desistat, Creatorem suum puro corde diligit, matrem suam Romanam ecclesiam solita veneratione respiciat, nec eam visitare volentes inhibeat, appellationes ad eam factas nullo modo impediat, et prædictum fratrem nostrum Thomam, Cantuariensem archiepiscopum, ad sedem suam benignius revocans et reducens in beati Petri et nostra reverentia firmus immobilisque consistat, et ad opera misericordiæ ac pietatis intendat, ut Ille, per quem reges regnant, temporale sibi regnum conservet in terris et sempiternum largiatur in cælis. Et nisi ista maturius correxerit, timendum sibi erit, ne et Deus ei pro hiis omnibus graviter irascatur, et in eum et in suos debeat gravius vindicare, et

A.D. 1168.
Letters
of Becket
and others.

¹ R. *Herefordensi episcopo.*] Robert de Melun or Maldon. He was consecrated by Becket, at Canterbury, in December 1163, and is said to have died in February 1167; Angl. Sacr. ii. 149: but that this is the Robert intended appears as well from the fact, recorded below, that Robert Fo-

liot, his successor, was not consecrated until 1173, as from a letter of Becket to him (lib. i. ep. xl.) in which he upbraids him with having deserted his cause, whom he had thought given him by the Lord as a prop to the church, and whom he calls his first-born son.

A.D. 1168.
Letters
of Becket
and others.

nos ipsi id non poterimus diutius in patientia sustinere; nec ista pro nobis quantum pro eo proponimus, cujus gloriam et honorem totis affectibus exoptamus.'

Rescriptum episcopi Londoniensis Gilberti ad papam Alexandrum, nimis presumptuosum.

The bishop's
answer.

'Mandatum¹ vestrum, pater in Christo carissime, debita veneratione suscipientes, illico filium vestrum carissimum illustrem Anglorum regem adivimus, et, adjuncto nobis venerabili fratre nostro R. Herefordensi episcopo, juxta vestri formam mandati diligenter convenimus; cui singula, quæ vestris nobis expressa sunt literis, ante oculos ponentes, ipsum obsecrando, et, quantum regiam decebat majestatem, arguendo, constanter et instanter hortati sumus, ut sibi satisfaceret, et, si a rationis tramite deviaverat, ad viam veritatis et justitiæ redire nostra per nos revocatus admonitione non tardaret, et ut a patre pie commotus a pravis actibus omnino desisteret, Deum puro corde diligeret, matrem suam sanctam Romanam ecclesiam solita veneratione respiceret, nec eam visitare volentes inhiheret, appellationes ad eam factas non impediret, et patrem nostrum dominum Cantuariensem archiepiscopum benigne revocans et reducens in beati Petri et vestra reverentia firmus immobilisque persisteret, et pietatis intendens operibus ecclesias et ecclesiasticas personas non gravaret, nec per se nec per alium gravari permetteret, ut Ille, per quem reges regnant, temporale sibi regnum conservaret in terris et æternum sibi largiretur in cælis; alioquin, si monitis salubribus non ad-

¹ *Mandatum vestrum.*] Compare lib. i. ep. xxxviii. with Hoveden, p. 501.

quiesceret, sanctitas vestra, quæ huc usque patienter sustinuit, ulterius in patientia sustinere non posset. Ipse vero correctionem nostram multa gratiarum actione suscipiens multaque animi modestia consequenter ad singula respondit; in primis asserens, mentem suam a vobis se nullatenus avertisse, nec id unquam mentis proposito concepisse, quin, dum paternam sibi gratiam exhibueritis, vos ut patrem diligat et sanctam Romanam ecclesiam veneretur et foveat, et sacris jussionibus vestris, salva sibi sua regni-que sui dignitate, humiliter obtemperet et obediat; quod si vos jam aliquandiu non respexit solita reverentia, hanc hujus rei causam asserit esse, quod, cum vobis in necessitate toto corde, tota mente, totis viribus adstiterit, sibi postmodum in necessitate per nuntios recurrenti ad vos digne pro meritis vestra sanctitas non respondit, sed in omni fere petitione sua se repulsam sustinuisse conqueritur et erubescit. De paterna confisus gratia, quæ filium, cum volet, exaudit, vultus sperans et exspectans lætiores, in beati Petri et vestra, ut dictum est, fidelitate immobili constantia perseverat; id est, quod sanctitatem vestram visitare volentem nullum prorsus impedit, sed nec, ut asserit, hactenus impedivit. ¹In appellationibus, ex antiqua regni sui consuetudine, id sibi in eis vindicat et honoris, ut ob civilem causam nullus clericorum regni sui, nisi fines exeat an ipsius auctoritate et mandato jus suum obtinere queat prius experiendo cognoscat; quod si nec sic obtinuerit, excellentiam vestram, ipso

A.D. 1168.
Letters
of Becket
and others.

¹ *In appellationibus.*] The corrupt passage following should be read thus; 'In appellationibus ex antiqua regni sui constitutione id sibi vindicat honoris et oneris, ut ob civilem causam nullus clericorum regni sui ejusdem regni fines exeat, nisi an ipsius auctoritate et mandato jus suum obtinere queat, experiendo cognoscat;' inter epp. p. 60.

A.D. 1168.
Letters
of Becket
and others.

in nullo reclamante, cum volet quilibet appellabit; in quo, si juri vestro vel honori præjudicatur in aliquo, id se totius ecclesiæ regni sui consilio correcturum in proximo, juvante Domino, pollicetur. Imperatorem illum, etsi schismaticum noverit, a vobis tamen excommunicatum esse, usque hodie non rescivit; quod si denuntiatione vestra resciverit, si foedus illicitum cum ipso vel quolibet alio iniit, et hoc ecclesiæ regni sui iudicio simul et consilio se correcturum promittit. Patrem nostrum Cantuariensem archiepiscopum a regno suo se nequaquam expulisse asserit, unde sicut ultroneus recessit, sic ad ecclesiam suam, cum sibi sederit animo, plena pace reverti sibi liberum erit, dum tamen in satisfaciendo sibi super hiis unde conqueritur, regias sibi, in quas juratus est, dignitates velit integre conservare; siqua vero ecclesiastica persona vel ecclesia ab ipso vel a suis se gravatam ostenderit, satisfactioni plenæ totius ecclesiæ iudicio paratus erit. Hæc a domino nostro rege in responsis accepimus, qui causam suam plurimum sibi justificare videtur, cum in omnibus, quæ dicta sunt, ecclesiæ regni sui iudicio se parituum promittit. Unde vestræ supplicandum existimamus excellentiæ, quatenus illud præ oculis habentes calamum quassatum non conteres, linum fumigans non exstingues, zelum illum sanctum, qui ad ulciscendam omnem ecclesiæ Dei injuriam succensus est, si placet, ad tempus intra fines modestiæ cohibeatis, ne vel interdicti sententiam, vel ultimum illud præcisionis elogium proferendo, ecclesias innumeras subverti misere doleatis, et tam regem ipsum quam innumeros cum eo populos a vestra, quod absit, obedientia irrevocabiler avertatis; sanguis regius tum se demum permittit vinci cum

vicerit, nec verecundatur cedere cum superaverit. A.D. 1168.
Letters
of Becket
and others.
 Insipienter attamen in caritate non ficta sic loquimur; sed si hic rei finis exstiterit, ut, amissis omnibus, dominus Cantuariensis exilium jure sustineat, et vestris, quod absit, mandatis ulterius Anglia non obediat, fuisset satius patienter ad tempus sustinuisse, quam tanto severitatis zelo deservisse. Quid enim si plures e nobis ab obedientia vestra persecutio separare non poterit, non deerit tamen qui genua curvet ante Baal, et de manu idoli pallium Cantuariense, non habito religionis delectu, suscipiat, nec deerunt qui sedes nostras occupantes et cathedris nostris insidentes ipsi tota mentis devotione obediant. Jam multi prognosticant ad talia, optantes ut veniant scandala, et directa ponantur in prava; unde, pater sanctissime, non propria plangimus aut ploramus incommoda, sed, nisi his malis celerius occurratis, foedam ecclesiæ Dei subversionem pertimescimus, ne citius, ob vitæ tædium, optemus periisse diem in quo nati sumus.' Eodem anno Thomas, Cantuariensis archiepiscopus, Alanum de Nevilla excommunicavit, quia Willelmum capellanum suum vinculis tenuit irretitum. Eodem utique tempore Conanus, minoris Britanniae comes, dum in fata concederet, ex sorore regis Scotorum, Constantia nomine, filiam reliquit hæredem, quam rex Anglorum Henricus Gaufrido filio suo uxorem accipiens et in pace statuenda passim per Britanniam studiosus existens, animo clerum terræ illius sibi conciliavit et populum.

*Litera Alexandri papæ ad regem Henricum pro
reconciliatione beati Thomæ.*

Anno Domini MCLXIX. papa Alexander regi A.D. 1169.
Alexander to
the king.
 Anglorum pro negotio Cantuariensis ecclesiæ

A.D. 1169.
Letters
of Becket
and others.

scripsit in hæc verba; ¹‘ Quam paterne et quam benigne regiam sæpius excellentiam convenerimus et per literas ac nuntios frequentius exhortati fuerimus, ut venerabilem fratrem nostrum Thomam, Cantuariensem archiepiscopum, tibi reconciliare deberes, et sibi et suis ecclesias cum cæteris ablatis restituere, sublimitatis tuæ prudentia non ignorat, cum id toti fere Christianitati publicum et manifestum existat; unde quoniam in hoc hucusque minime proficere potuimus, nec animi tui motum blandis ac lenibus emollire, tristes efficimur et dolentes, et nos sæpe hac fiducia nostra frustrati dolemus; præsertim cum te sicut carissimum filium sincerius in Domino diligamus, cui in hoc grave periculum imminere videmus; et quoniam scriptum est, ‘Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam et annuntia populo meo scelera eorum,’ duritiam tuam, sicut hactenus, contra justitiam et salutem vestram non duximus ulterius supportandam, nec præfato archiepiscopo os de cætero aliqua ratione claudemus, quin officii sui debitum libere exsequatur, et suam et ecclesiæ sibi commissæ injuriam ecclesiasticæ severitatis gladio ²ulciscatur.’

Item ³domino Cantuariensi idem papa literas direxit sub hac forma; ‘‘ Quoniam regem Anglorum diutius in patientia et benignitate expectavimus, et blandis dulcibusque verbis, et interdum duris et asperrimis, ut ad semetipsum re-

¹ *Quam paterne.*] Compare Hoveden, p. 506, with epp. lib. iv. ep. iv.

² *Ulciscatur.*] It appears from the letter as it is to be found in Hoveden, that the pope sent two legates, [Simon] ‘Prior de Monte Dei’ and ‘Bernardus de Corilo,’ to confer with the king, p. 507.

³ *Item.*] Before this, Alexander had written to Becket to apprise him of the attempt he had made at reconciliation, by his letters to the king; see lib. i. ep. liv.

⁴ *Quoniam.*] Compare lib. i. ep. cxlv., with lib. v. ep. xxix., from which the text is taken.

diret sæpe monuimus, si tibi ac tuis et ecclesiæ A.D. 1169.
Letters
of Becket
and others. tuæ possessiones et honores ablatos non restituerit, tibi plenam auctoritatem concedimus, ut in personas et ecclesias, quæ ad tuam pertinent jurisdictionem, excepta regis persona uxorisque ejus et filiorum suorum, ecclesiasticam justitiam exerceatis, nullius appellationis obstaculo prohibente; providentia tamen et circumspectione adhibita, quam modestia sacerdotalis requirit.' Eodem tempore Gilebertus, Londoniensis episcopus, Dominica prima Quadragesimæ, ad declinandam sententiam Thomæ, Cantuariensis archiepiscopi, convocato clero civitatis et populo in ecclesia sancti Pauli, Romanæ sedis audientiam appellavit; fuerat enim sæpe ab eodem archiepiscopo commonitus, ut clericis suis ecclesias et beneficia, quæ in manu sua ex traditione regis tenebat, restitueret cum bonis inde perceptis; sed quoniam in his et in aliis præceptis canonicis inobediens perseveravit, archiepiscopus super appellatione sua minime certioratus, in die Palmarum, ipsum, ut regiis iniquis consuetudinibus faventem, apud Claramvallem solemniter excommunicavit et literas ei sequentes direxit;

Quod Thomas Cantuariensis Gilebertum, Londinensem episcopum, excommunicavit.

'Thomas, ¹ Dei gratia Cantuariensis archiepiscopus et apostolicæ sedis legatus, Gileberto, Londoniensi episcopo, utinam vero fratri, declinare a malo et facere bonum. Excessus vestros dum licuit supportavimus, et utinam mansuetudo patientiæ nostræ, quæ nobis supra modum damnosa exstitit, in totius ecclesiæ perniciem non redundet; sed quoniam patientia nostra semper abusi estis,

Becket to
Gilbert, bp.
of London.

¹ Thomas.] Hoveden, p. 512; Diceto, col. 549.

A.D. 1169.
Letters
of Becket
and others.

neque dominum papam neque nos in verbo salutis vestræ voluistis audire, sed obduratio vestra semper in deteriora excrevit, vos, urgente necessitate officii et ratione juris id persuadente, ex justis et manifestis causis anathematis sententia percellentes, excommunicavimus, et a corpore Christi, quod est ecclesia, donec condigne satisfaciatis, amputavimus; præcipimus ergo in virtute obedientiæ et in periculo salutis, dignitatis et ordinis, quatenus, prout ecclesiæ forma præscribit, ab omnium communione fidelium abstineatis, ne vestra participatio Dominicum gregem contamineat ad ruinam, qui vestra doctrina erudiendus et exemplis reformandus erat ad vitam.' Episcopus vero Londoniensis, licet post appellationem sententia in ipsum lata fuisset, mandatum archiepiscopi humiliter perferens ab ingressu ecclesiæ abstinuit patienter; archiepiscopus vero decano et clero Londoniensis ecclesiæ literas dirigens præcepit in virtute obedientiæ, ut a communione sui episcopi penitus abstinerent. Eodem anno Alienor, filia regis Angliæ, nupsit Aldefonso, regi Castellæ.

Literæ regis ad Gilebertum, episcopum Londoniensem.

The king
to the bishop
of London.

Per idem tempus, cum rumor de excommunicatione Gileberti, Londoniensis episcopi, ad aures regis Anglorum, eodem episcopo ¹illi significante, pervenisset, scripsit ei literas consolatorias in hæc verba; ²'Audivi gravamen, quod ille Thomas proditor et adversarius meus intulit in te et in alias personas regni mei, quod non minus ægre

¹ *Illi significante.*] He had written to the king to use his influence with the pope in his behalf, that he might be heard in his appeal against the sentence of Becket; lib. iii. ep. xlvi.
² *Audivi gravamen.*] Inter epp. lib. iii. ep. xlvii., where it is dated 'apud S. Macarium in Guasconia.'

fero de persona tua, quam si in meam propriam personam virus suum evomisset, et ideo pro certo scias, quod ego omnem operam dabo per dominum papam et per regem Francorum et per omnes amicos meos, quod de cætero non poterit nobis nec regno nostro nocere; unde volo et consulo, quod tu interim nullo modo in animo tuo turberis, pro certo ¹sciturus, quod, si Romam adire volueris, omnia necessaria ad viam de meo tibi honorabiliter et sufficienter inveniam.

A.D. 1169.
Letters
of Becket
and others.

Quod legati a papa mittuntur ad pacem reformandam inter regem et beatum Thomam, Cantuariensem archiepiscopum.

Eodem² anno missi sunt duo legati a latere summi pontificis, Vivianus et Gratianus, ut pacem inter regem Angliæ et archiepiscopum Cantuariensem reformarent; sed quorum erat potestas æqualis, eos varius disjungebat affectus, nec finis potuit invenire concordēs, qui ab initio vota susceperant tam diversa; ³sed sicut penes regem Gratianus gratiam non invenit, sic nec apud archiepiscopum Vivianus. Cum igitur de pace tractaturi in Normannia apud Baiocas se regis et archiepiscopi conspectibus præsentarent, et post tractatus immensos pax esse in januis ab omnibus crederetur, literas illis direxit Willelmus, Senonensis archiepiscopus, in quibus continebatur, ne sine ipsius conscientia, sicut a domino papa in mandatis acceperant, in reconciliatione procederent facienda. Sic duo legati, infecto negotio, a regis curia recesserunt; noluit enim rex

The pope's
legates sent
to effect a re-
conciliation.

¹ *Sciturus.*] 'Secturus' in MS.

² *Eodem anno.*] Diceto, col. 550.

³ *Sed.*] The letters of Vivian to the pope and the king, as well as that of Becket to Gratian, may be seen in lib. iii. epp. lxii.-lxiv.

A.D. 1169.
Letters
of Becket
and others.

cum archiepiscopo aliqua ratione componere, nisi salvis sibi consuetudinibus iniquis regni sui et dignitatibus, quod etiam ipsis legatis quasi nefas videbatur.

Litteræ regis Henrici ad papam Alexandrum.

The Bishop
of London
visits the
king.

Eodem anno Gilebertus, Londoniensis episcopus, transfretavit, suam domino papæ exhibiturus præsentiam et causas appellationis redditurus; quo veniente ad regem Anglorum in Normanniam, tractare cœperunt communiter, quomodo beatum Thomam, Cantuariensem archiepiscopum, dolo circumvenirent et causam ejus justissimam in conspectu summi pontificis denigrarent. Tandem in hoc consenserunt, ut rex Romam mitteret solennes nuntios cum literis ipsius, in quibus expresse domino papæ denuntiaret, quod, nisi superbiam Thomæ, Cantuariensis archiepiscopi, severitatis pede contereret, ipse et omnes barones Angliæ cum viris ecclesiasticis ab ejus obedientia recederent; literarum autem tenor hic erat, quas domino papæ transmisit;

Letter of
the king to
Alexander.

‘Vestrae,¹ pater, satis innotescit serenitati, quanta me et terram meam affligit molestia, quantis me vexaverit injuriis, Thomas ille adversarius meus, cum, teste conscientia, nihil meruerim, nil gesserim tanta contumelia dignum. Nunc autem innumeris præcedentibus novam adjecit injuriam, cum affligere non desinit innocentem; vestra siquidem fultus auctoritate, ut asserit, devotos et fideles ecclesiæ Romanæ filios Londoniensem et Saresberiensem episcopos, cum quibusdam familiaribus meis, anathematis sententia innodavit, nullam adversus hos habens rationabilem causam. Hoc autem quam sit mihi intolerabile,

¹ *Vestrae.*] Compare epp. lib. iii. ep. xlviii.

quamque famæ meæ et vestræ generet læsionem, vestræ credo non incognitum prudentiæ; videtur mihi etiam, quod me quasi derelictum projecerit paternitas vestra, cum ad ignominiam meam augmentum flagitiosum in me grassari permittit inimicum, nec reprimit injuriarum vehementiam paternæ correctionis moderatio. Vestram igitur obsecro suppliciter et adjuro, ut justum est, celsitudinem, ut, quem filio debetis, operis exhibitione monstretis affectum, et illatam mihi et personis meis et terræ meæ injuriam absque tardatione emendare dignemini, et quicquid adversarius meus contra juris ordinem contra me et personas regni mei, clericos et laicos, statuit, irritum habeatis et vacuum; petitionibus enim, quas paternitati vestræ porrigimus, assensum de jure præbere tenemini, maxime cum petitionibus vestris, quas mihi nuntii vestri Vivianus scilicet et Gratianus proponebant, quatenus sæpe fato archiepiscopo Cantuariensi archiepiscopatum suum et amorem nostrum redderemus, nos, postposito honore nostro, concessimus coram ipsis legatis et octo archiepiscopis et episcopis et abbatibus multis, licet ille absque conscientia nostra et coactione aliqua a regno exierit, ut bene et in pace rediret, et omnes possessiones suas haberet sicut habuit quando a regno exivit, et omnes qui cum eo vel pro eo exierunt, salvis dignitatibus regni nostri; serenitatem igitur vestram obnixe rogamus, quatenus attente consideretis honorem et utilitatem, quam vobis et curiæ vestræ contulimus et in futurum, nisi per vos steterit, confereamus, et sic rem hanc ita temperare velitis, ne illius perfidi proditoris nostri malitiosæ blanditiæ simplicitatem nostram circumveniant, sed juxta petitionem nostram eos, qui excommunicati sunt, absolvatis, et, ne in alios venenum ex-

A.D. 1169.
Letters
of Becket
and others.

A.D. 1169. communicationis effundere valeat, provideatis, ne, si minus in hac justa petitione exauditi fuerimus, tanquam de benevolentia vestra desperantes aliter securitati nostræ prospicere compellamur; et, quoniam singula negotia nostra difficile sub scripto comprehendentur, mittimus ad pedes paternitatis vestræ clericos nostros ¹familiares R. archidiaconum Salesberiensem et R. ²Barre, qui plenius vobis cuncta quæ gesta sunt et alia negotia nostra exponent.'

Quod nuntii regis causam beati Thomæ plurimum depresserunt.

Success of
the king's
embassy to
Rome.

Nuntii igitur regis ad Romanam pervenientes curiam literas ejus domino papæ cum aliis negotiis sibi impositis ostenderunt, donariis simul et blandis sermonibus summopere studentes ad favorem regium illius animum inclinare; sed quid ibi egerint nuntii, literis apostolicis, quas vicissim beato Thomæ, Cantuariensi archiepiscopo, direxit, continetur expressum. In primis literis papa eidem ita scribit;

'Novit industria tua quam ferventem dispositionem circa regni sui gubernationem carissimus in Christo filius noster Henricus; illustris rex Anglorum, impendat, et eandem, ut firmior habeatur, vult auctoritate Romanæ ecclesiæ corroborari, petens ut antiquas regni sui consuetudines et dignitates conservemus illæsas. Item, cum legationis officium totius Angliæ postulasset instantius Eboracensi archiepiscopo indulgeri, pensantes tempora periculosa, legationis literas

¹ *Familiares.*] In Alexander's answer to Henry, printed in Hoveden, p. 515, they are said to have been John Cumin and Ralph de Tamworth. Reginald, arch-
deacon of Salisbury, is spoken of by the pope as one of the king's ambassadors to him; epp. lib. iv. ep. iii.

² *Barre.*] 'Barri,' C.

præfato archiepiscopo concedendas eidem regi A.D. 1169. concessimus, licet, antequam inclinaremur ad consensum, nuntii ejus nobis in verbo veritatis promiserunt et super hoc juramentum obtulerunt, quod nunquam sine voluntate vestra literæ Eboracensi archiepiscopo redderentur.' In aliis autem literis suis idem papa dedit in mandatis archiepiscopo memorato, in virtute præcipiens obedientiæ, ne in ipsum regem aut regnum ejus, vel personas regni, interdicti seu excommunicationis vel suspensionis sententiam promulgaret, nisi idem rex in sua pertinacia perseverans ante initium Quadragesimæ sibi gratiam suam non redderet et bona omnia sibi et suis restitueret, animæ suæ salute et regni sui similiter et hæredum suorum perpetua tranquillitate.

De martyrio mentis beati Thomæ, Cantuariensis archiepiscopi.

Hoc igitur tribulationis igne et mentis passione confossus Thomas confessor invictus martyrium, quod nondum suscepit in corpore, servavit in mente; videns enim illum, qui caput esse debuit ecclesiæ militantis, quod se non opposuit murum, ut staret pro ea in die prælii, sed conversus est retrorsum velut aries cornua non habens, omni humano destitutus solatio ad divinum confugit auxilium, incessanter pro statu ecclesiæ orans, corpus suum in vigiliis et jejuniis macerans, pro se persequentibus et odio habentibus preces fundens, lachrymosis suspiriis Deum sollicitare studuit, ut ecclesiam conservare dignaretur, quam redemit et proprio sanguine consecravit. ¹Quis enim hujus viri Dei angustias et

Mental sufferings of Becket.

¹ *Quis enim.*] See his letter to Conrad, archdeacon of Mayence, lib. iv. ep. xv.

A.D. 1169. mentis poterit exprimere passiones, cujus pater et mater, fratres et sorores, nepotes et nepotes, clerici et ministri pro eo sunt in exilium pulsi, et ipse, qui tam reverenda erat in ecclesia Dei persona, panem suum in terra aliena cum dolore compulsus est mendicare? Sed fortasse, quia nemo repente fit summus, hæc ejus fuerunt tormenta præcurrentia ad illius animum solidandum et perferendas injurias, quousque strictis ensibus ad martyrii gloriam pertingere mereretur, cui nondum certus fuerat locus martyrii deputatus.

Forma petitionis, quam Thomas, Cantuariensis archiepiscopus, a rege postulavit.

Becket's
terms of re-
conciliation.

Eodem anno, infra octavas beati Martini, procurante summo pontifice, ¹habitu est colloquium prope Parisius inter reges Francorum et Anglorum, ubi præsens fuit archiepiscopus Cantuariensis, sed se conspectui regis Anglorum minime præsentavit; ubi cum diu tractatum fuisset de pace reformanda inter regem Anglorum et archiepiscopum Cantuariensem, idem archiepiscopus, per consilium regis Francorum et episcoporum et procerum qui adfuerant, petitionem suam in schedula redactam regi Anglorum transmisit hæc verba continentem; ‘Hoc petimus a domino nostro rege, juxta consilium et mandatum domini papæ, quatenus, pro amore Dei et domini papæ et honore sanctæ ecclesiæ et salute sua et hæredum suorum, recipiat nos in gratiam suam, et concedat nobis et omnibus, qui pro nobis et nobiscum exierunt de regno suo, pacem et plenam securitatem de se et suis sine malo

¹ *Habitu est colloquium.*] Dicto, col. 550. Compare Fitz-Stephen, p. 58. This is probably the meeting which, according to Gervase, was held at Montmartre; col. 1408.

ingenio; et reddat nobis ecclesiam Cantuariensem in ea plenitudine et libertate, in qua eam melius habuimus postquam facti sumus archiepiscopus, et omnes possessiones quas habuimus, ad habendum et tenendum ita libere et quiete et honorifice, sicut ecclesia et nos ea liberius habuimus et tenuimus, postquam in archiepiscopum promoti sumus, et similiter omnibus nostris, cum ecclesiis omnibus et præbendis ad archiepiscopum pertinentibus, quæ vacaverunt postquam exivimus de terra, ut faciamus de eis, sicut de rebus nostris, prout nobis placuerit et nostris.' Rex autem Anglorum duobus articulis non plenum præbuit assensum, non enim nomine restitutionis, cum archiepiscopum non expulerit, juxta dignitatem regni sui quicquam solvere tenebatur, nec vacantium ecclesiarum possessiones, quas jam certis dederat personis, in irritum revocare; sed coram rege Francorum, ut asserebat, archiepiscopo satisfacere paratus erat, vel, si contendere vellet, judicium in palatio Parisiensi subire, Gallicana ecclesia imponente partes suas, seu scholaribus diversarum provinciarum æqua lance negotium examinantibus, et ita rex Angliæ, qui prius odium in se plurimorum conflaverat, per hæc verba plurimum adeptus est favorem; itaque, mediantibus amicis, in qualemcunque concordiam convenissent rex et archiepiscopus, nisi quod rex¹ osculum pacis dare archiepiscopo negavit, paratus omnem aliam securitatem præstare; archiepiscopus autem pacem inire noluit, nisi firma posset stabilitate gaudere.

¹ *Rex osculum . . . negavit.*] Compare the account of this negotiation, as it may be gathered from the letters of Becket and the legates, lib. iii. epp. lx.-lxv. with the *Quadrilogus*, p. 101.

After this there were three interviews between the king and Becket, namely, at Monmirail, Fretville, and Amboise; Diceto, col. 552.

*Quod procures Britannia Henrico regi et Gaufrido
filio suo fidelitatem fecerunt.*

A.D. 1170.
Fealty sworn
to Henry
and Prince
Geoffrey at
Nantes.

Anno Domini MCLXX. rex Anglorum ¹Henricus in Natali tenuit curiam suam apud urbem Nanetensem, præsentibus episcopis et baronibus Britanniae minoris, ubi fidelitatem omnes iuraverunt sibi et filio suo Gaufrido; et in Quadragesima sequenti ad Angliam transfretavit, ipse cum omnibus suis ²in mari fere submersus.

De absolutione Londoniensis episcopi.

Absolution
of the bishop
of London.

Quo etiam anno Gilebertus, Londoniensis ³antistes, dum Alpibus transcensurus Romam tenderet, apud Mediolanum veniens literas domini papae in hæc verba suscepit; ‘Rothomagensi archiepiscopo et episcopo Exoniensi dedimus in mandatis ut, recepto a te juramento, quod nostro stares iudicio super his, pro quibus in te lata erat sententia, nostra te vice absolvant; ita quidem ut, pro eo quod excommunicatus fueras, nullum ordinis aut dignitatis periculum aut infamiae notam debes sustinere.’ Episcopus igitur ad absolutionem aspirans apud Rothomagum in die Paschæ est solemniter absolutus.

De vita et virtute sancti Godrici heremita.

Life of
S. Godric.

Eodem quoque anno venerabilis heremita Godricus⁴ ex hac luce transiens pro vita temporali commutavit æternam; de cujus vita et actibus admirandis ac fine glorioso huic historiæ

¹ *Henricus.*] Diceto, col. 551.

² *In mari fere submersus.*] Brompton relates that one of the ships containing more than three hundred souls went down, and all on board perished; col. 1060.

³ *Antistes.*] Diceto, col. 554.

⁴ *Godricus.*] The life of Godric, written by Geoffrey, a contemporary monk, is printed in the Act. SS. May, vol. v. p. 70. Compare also the Nova Legenda, fol. 167, b.

vel pauca referre libet, quoniam injuriam hoc
esset facere sancto, ejus opera tam præclara
sub silentio præterire. Amicus Dei Godricus in
pago Northfolkensi, patre Ailwardo, matre Ead-
wenna, generatus, villa, quæ Walepol nuncupa-
tur, a prædictis parentibus educatus est et ibidem
cum eis aliquamdiu conversatus; ubi, puerilibus
annis innocenter transactis, mercator efficitur, et,
primo minoris pretii merces exercens, tandem
cum sociis mercatoribus nundinas cœpit publicas
exercere. Hic die quodam, cum in arenis ma-
ritimis solus ambularet, tres in sicco delphines
invenit, quorum duobus adhuc palpitantibus, ter-
tius mortuus apparebat. Ille motus pietate vi-
ventes reliquit intactos, et de mortuo partem
sumens onustus recessit; sed, fluctibus maris de
more revertentibus, primo pedes et tibias et
demum abyssus caput ejus vallavit. Godricus
autem fortis in fide et sub aquis diutius ince-
dens, Domino ducente, ad siccum pervenit, et,
parentibus pisce dato, cuncta quæ sibi accide-
rant enarravit. Solebat autem interdum solus
agens de cælestibus meditari et orationem
Dominicam cum symbolo frequentius ruminare.
Sanctum Andream in Scotia orationis gratia de-
votus petivit, nec minori devotione ductus Ro-
mam perrexit; inde demum reversus quibusdam
negotiatoribus adjunctus est et cum eis navigio
aggressus est mercaturam, et divitias congerens
unius navis dimidium et alterius quartam partem
habebat. Erat autem corpore robustus et animo
strenuus, unde per regiones diversas navigando
loca sanctorum multa visitabat et eorum se pa-
trocinio commendabat.

A.D. 1170.
Life of
S. Godric.

De puella, quæ beato Godrico in peregrinatione ministravit.

A.D. 1170.
Life of
St. Godric.

Godricus itaque, cum jam navalibus lucris sedecim annorum tempus compleverat, divitias, quas multis laboribus congregaverat, in obsequiis divinis expendere disponebat; signum itaque vivificæ crucis Hierosolymam petiturus accepit et Dominicum sepulchrum devotissime visitavit, et inde per sanctum Jacobum in Angliam remeavit. Qui iterum post aliquod temporis spatium pia devotione succendebatur, ut apostolorum limina visitaret, et propositum suum parentibus indicavit; mater vero cum se itineris comitem futuram assereret, si liceret, filius gratanter annuit, et genitrici humiliter obsequens humeris eam portabat, quotiens asperitas id itineris exigebat. Illis autem urbem Londoniensium prætergressis accessit subito mulier quædam magni decoris, et hujus peregrinationis comitem fieri humiliter supplicavit, quod illi alacriter annuerunt; erat quidem eis comes individua et in eorum obsequiis diligens et devota, nam pedes eorum lavabat, oscula pedibus imprimebat, et aliis cunctis obsequentior habebatur. Ita per totum iter in eundo et redeundo se gerebat, nec ab aliquo interrogata fuit quæ esset vel unde, nec illa id ipsum aliquando indicabat; cum autem repatriantes Londonias appropinquabant, impetravit licentiam recedendi, et in suo recessu hæc verba dixit; 'Tempus est ut illuc redeam, unde sum digressa; vos autem benedicite Deum, qui sperantes in se non deserit, scientes quoniam illud eveniet, quod Romæ ab apostolis postulastis.' Hanc autem mulierem de comitatu nemo vidit nisi Godricus et mater ejus.

Quod vir Dei de peregrinatione reversus ad heremum convolavit.

Cumque patri suo matrem restituisset incolu-
mem, omnia vendidit quæ habebat, et, eorum A.D. 1170.
Life of
S. Godric. benedictione percepta, profectus est ab eis, vitam
heremiticam præ omnibus concupiscens. Venit
tandem in extremis Angliæ finibus ad civitatem,
quæ Karleolum nuncupatur, ubi quosdam ho-
mines sibi consanguinitate conjunctos inveniens
ab uno eorum psalterium sancti Hieronymi ipso
donante suscepit, quod in brevi didicit et me-
moriter recitavit. Tunc silvas, ignorantibus
amicis, petens silvestribus herbis ibi et fructi-
bus aliquandiu victitavit, ad quem serpentes
et feræ accedentes ipsum diu intuebantur, sed
mox cum omni mansuetudine recedebant; ille
solus in heremo diebus multis conversatus, nunc
genuflexionibus, nunc manibus in cælum elevatis,
nunc humi prostratus, Dominum assidue preca-
batur. Tandem solitarium quendam inveniens
et speluncam senis ingrediens, ab ipso confestim
audivit, 'Bene venias, frater Godrice;' 'Et tu bene
valeas, pater Ailrice,' cum antea prorsus essent
ignoti. 'Tu,' inquit senex, 'ad hoc missus es a
Deo, ut corpus senile sepulturæ tradas.' Itaque
soli per biennium commanserunt, nullam omnino
substantiam possidentes. Sene tandem graviter
infirmato, Godricus debilem sublevat et trans-
portat, cibos ori ejus applicat, presbyterum ad-
ducit, qui ei, facta confessione, eucharistiam sub-
ministrat. Videns ergo Godricus quod morbus
invalesceret, dixit, 'O spiritus, qui ad imaginem
Dei creatus es, adjuro te per Deum omnipoten-
tem, ut me nesciente ex hoc corpusculo non
recedas.' Sene autem sine mora animam exha-
lante, vidit velut in similitudinem venti urentis

A.D. 1170.
Life of
S. Godric.

et fervidi formam quasi sphæricam, quæ instar vitri lucidissimi tota resplenduit, et illam undique incomparabilis candor obduxit, licet modum qualitatis animæ nemo valeat explicare. Audito autem obitu viri sancti, socii ejus, qui erant in curia beati Cuthberti, inter quos fuerat juvenis conversatus, sepelierunt eum in cœmeterio Dunelmensi.

Quod beatus Godricus Hierosolimam profectus cum prosperitate reversus est.

Sepulto itaque fratre jam dicto, Godricus revertitur ad desertum, hæsitans quid de se divinæ sit placitum voluntati; dum igitur super hoc attentius Deum oraret, vox lapsa de cælo dixit ei, 'Expedit tibi ire Hierosolimam et reverti;' sed et sanctus confessor Christi Cuthbertus ei apparens dixit, 'Vade Hierosolimam cum Domino crucifigi, et ego tibi sum futurus adjutor in omnibus et patronus, et, itineris hujus labore consummato, sub mea protectione apud Finchale Domino militabis.' Godricus autem Dunelmum reversus signum crucis cum presbyteri benedictione suscepit. In hoc itinere erat ei cibus panis hordeaceus et aqua potus, non vestes mutavit nec abluit, non calceamenta deposuit vel mutavit aut emendavit, antequam ad loca sancta veniret; ad sepulchrum Domini et ad alia loca sancta veniens devote oravit, lachrymas fudit, solo adhæsit, oscula fixit, ita devotus existens ut vix cuilibet credibile videretur. Ad Jordanis fluenta procedens, cum cilicio et scypho, quem in pera portabat, et cruce modica, quam semper in manibus ferebat, aquas fluminis introivit, quæ omni post tempore quo vixit habuit cariōra; tunc primo vestes exuit, de qua lotus ascendit, calceamenta deposuit et dixit, 'Deus omnipotens,

qui in hac terra nudis pedibus ambulasti, et eos ^{A.D. 1170.}
pro me in patibulo clavis transfigi permisisti, ^{Life of}
ego deinceps calceamenta pedibus non apponam.' ^{S. Godric.}
Exacto igitur peregrinationis voto, in Angliam
repedavit.

*Quod beatus Godricus apud Finchale locum habita-
tionis, Deo inspirante, elegit.*

Reversus autem in aquilonalibus Angliæ par-
tibus locum in silva invenit secretum Eschedale
nuncupatum, et hunc sibi competere iudicabat.
Hic de lignis casulam construxit et cespitibus
eam texit, ibique per annum et menses aliquot
habitavit; sed, cum ibi a dominis fundi molestias
sustinuisset, discessit et Dunelmum pervenit, ubi
psalterium ex integro discens tantum in brevi
profecit, quod in psalmis, hymnis et orationibus
eruditus est, quantum sibi sufficere videbatur.
Igitur divina admonitione inspiratus die quodam
ad vicinum nemus processit, ubi audivit pasto-
rem quendam socio sic dicentem, 'Eamus in
Finchale, greges adaquare.' Hæc audiens God-
ricus dedit ei solum quem habuit obolum, ut
illum duceret ad hunc locum; ubi ad interiorem
silvæ densitatem progrediens occurrit lupo miræ
magnitudinis sævienti, qui in illum irruit ac si
vellet dilaniare frustatim; intellexit autem God-
ricus versutiam fore hostis antiqui, [et] crucis ei
opposuit signum dicens, 'Adjuro te in nomine
sanctæ Trinitatis, ut festinanter recedas, si meæ
servitutis obsequium, quod in hoc loco exhibere
Domino proposui, sit acceptum;' et, his dictis,
fera se impiis pedibus prostravit, quasi veniam
precaretur.

*Quod sanctus Godricus apud Finchale ferarum et
serpentium socius habitavit.*

A.D. 1170.
Life of
S. Godric.

Advertens igitur mente quod ibidem esset Domino serviturus, de licentia ¹Ranulphi, Dunelmensis episcopi, juxta ripam Weri fluminis casulam composuit in terra defossam, quam cespite contexit, et coepit ibi habitare, serpentium socius et ferarum; magna quidem et horribilis aderat serpentium multitudo, mitissimas se tamen viro Dei palpabilesque et ipsius obtemperantes jussionibus exhibebant. Nonnunquam vero, eo sedente ad ignem, se inter ipsius tibias extendebant, et quandoque in disco aliquo vel scypho rotundo se schemate componebant. Cumque hæc annis aliquibus pertulisset, visum est sibi, quod ejus orationes impediabant; et die quodam illos solito more reperiens jussit, ne amplius domum suam intrarent, et mox totum illud vermium genus ita discessit, quod nec ultra casæ limen transire præsumpsit. Munera quoque sibi oblata plane respuit et cibaria, de laboribus manuum vivere disponens ramos et radices herbarum in cineres redegit, quos cum farina hordei ita commiscuit, ut partem tertiam cineres continerent; insultus libidinis lachrymis, vigiliis arcebat et jejuniis, ita quod plerumque per sex dies abstineret a cibo. Post fortia luxuriæ tentamenta conatus est eum diabolus, nunc apparens in ursó vel leone, nunc in tauro vel lupo, nunc in vulpe vel bufone, terrere, sed ille fortis in fide omnia contemnebat; ut autem carnis incendia superaret, cilicio carnem edomabat asperrimo, et lorica per quinquaginta annorum curricula utebatur. Lapidem latum habuit pro mensa, super quem

¹Ranulphi.] Flamhard; he was 1099, and died in 1129. Angl. consecrated on the 5th of June | Sacr. i. p. 705.

panem collocabat prædictum, quem nunquam comedit, nisi gravi necessitate compulsus; potus illi fuit gustus aquæ permodicus, nec hunc sumebat, nisi valida siti coactus; nunquam jacebat in lecto, sed in humo nuda super cilicio fatigatus decubuit, capite supposito lapide, quem pro mensa habebat; luna lucente operibus insistebat, et, somno ita discusso, orationibus incumbebat; hieme gelu et nive rigenti, nudus flumen ingressus nocte ibi tota vivam semetipsum Domino hostiam immolabat, et usque ad collum submersus orationes et psalmos cum lachrymis profundeabat. Dum vir sanctus staret in aquis, apparuit ei sæpe diabolus membrorum universitate distortus, et, cum in eum vellet irruere, signo sanctæ crucis illum confusum fugavit; vestes ejus, quas in ripa reliquerat, asportavit, quem Godricus ita clamore deterruit, quod cuncta relinquens effugit.

A.D. 1170.
Life of
S. Godric.

Quod beatus Godricus puerum ex ore imaginis crucifixi vidit exire et in matris gremium descendere reverenter.

Die quodam, dum vir Domini Godricus in oratorio suo sedens psalterium ruminaret, vidit ex ore imaginis crucifixi puerulum exire, qui ad imaginem beatæ virginis, quæ in parte aquilonis stabat in eadem trabe, descendit et gremio ipsius insedit. Illa vero manus contra venientem extendens amplexum fere per tres horas brachiis confovebat; puer quoque, quamdiu sedebat in gremio matris, ut vivens in corpore se movebat, et ad ejus adventum pariter et discessum tota sacræ virginis imago ita contremuit, ut in trabe ruinam minari videretur. Putabat autem amicus Dei Godricus imaginis membra vitali spiritu compleri, et puerum non aliud esse quam

A.D. 1170.
Life of
S. Godric.

Jesum credidit Nazarenum ; deinde puer eodem modo quo venerat in os rediit crucifixi.

Quod mater Domini et Maria Magdalena beato Godrico apparuerunt, et de cantico, quod a matre didicit Salvatoris.

Altera vice, cum vir sanctus coram altari beatæ virginis et Dei genitricis oraret, vidit duas puellas, quasi ætate teneras, stantes ad duo cornua ipsius altaris specie pulcherrimas, quarum vestes erant niveo splendore fulgentes ; quibus diu invicem se contemplantibus, tacuit Godricus non ausus se movere, sed sæpius in eas oculos convertebat et quandoque cernuus adorabat. Tunc virgines ad Godricum accedentes, illa, quæ a dextris erat altaris, illum taliter est affata, 'Nunquid me, Godrice, cognoscis?' Et ille, 'Domina, hoc nemo potest, nisi cui te volueris revelare ;' et illa, 'Vere dixisti, quia mater Christi sum, et per me ipsius gratiam obtinebis. Ista est autem apostolorum apostola, Maria Magdalene.' Et Godricus pedibus Dei genitricis advolutus, 'Tibi me, domina mea,' inquit, 'committo, ut me perpetuo custodire digneris.' Tunc utramque manum super caput ejus imposuit, et cæsariem complanantes domum odore dulcifluro repleverunt. Post hæc autem Dei genitrix canticum quoddam coram illo musica modulatione præcinit et ipsum cantare edocuit, quod frequenter repetens Godricus memoriæ firmiter commendavit. Est autem canticum illud Anglico idiomate compositum sic ;

'Seinte Marie, clane virgine,
Moder Jesu Christ Nazarene,
Onfo, scild, help thin Gorich,
On fang, bring heali widh the in Godes rich.

Seinte Marie, Christes bour,
 Meidenes clenhed, moderes flour,
 Deliver me mine sennen, regne in min mod,
 Bring me to blisse wit thi selfe God.'

A.D. 1170.
 Life of
 S. Godric.

Hoc canticum potest hoc modo in Latinum transferri; ' Sancta Maria, virgo munda, mater Jhesu Christi Nazareni, suscipe, adduc, sancta, tecum in Dei regnum. Sancta Maria, Christi thalamus, virginalis puritas, matris flos, dele mea crimina, regna in mente mea, duc me ad felicitatem cum solo Deo.' Præcepit itaque mater Christi, ut quotiens dolori, tædio vel tentationi succumbere formidaret, hoc se cantico solaretur; ' Nam me,' inquit, ' sic invocans meum senties constanter auxilium.' Deinde signum crucis capiti ejus imprimens, ipso cernente, in cælum ascendunt, odorem ei suavissimum relinquentes.

Quomodo sanctus Godricus duos mortuos resuscitavit.

Venerunt die quodam ad hominem Dei vir cum uxore sua, ipsum misericorditer obsecrantes, ut resuscitare filiam suam mortuam dignaretur; et corpus exanime de sacco excutientes coram ipso illud projecerunt. Vir autem Domini, qui ad tantæ virtutis opus se judicabat indignum, nihil respondit, sed in agrum processit, ut consuetum exerceret laborem; illi autem commoti recesserunt, corpus relinquentes in oratorio et dicentes, ' Habeat cadaver et infodiat, vel illud vitæ restituat, quia posset suscitare si vellet.' Godricus vespere domum rediens in angulo oratorii corpus invenit; ad Deum igitur tota cordis intentione conversus orationibus coepit instare, ut Deus omnipotens, qui vita omnium est et salus, puellam ad vitam revocare dignaretur. Tribus autem diebus et binis noctibus hoc agere non cessavit;

A.D. 1176.
Life of
St. Godric.

sed die tertio, cum adhuc esset in lachrymis ante altare procumbens, vidit puellam ad altare venientem, et, vocatis cum festinatione parentibus, reddidit eis puellam incolumem, jurantibus illis prius, quod secretum hoc, dum Godricus viveret, nemini revelarent. Alio quoque tempore viro Dei puerum mortuum a parentibus clam oblatum iussit super altare in oratorio beatæ virginis ponere, et parentes consolans lachrymantes ait, 'Ne putetis,' inquit, 'puerum esse mortuum, sed mecum flexis genibus divinam pro puero clementiam exorate.' Oratione igitur completa, præcepit ut eum tollerent de altari, et accedentes viventem reperiunt et ridentem; moxque illos sacramentis constrinxit, ne hoc opus ante ipsius obitum propalarent.

*Qualiter monacho vitam ejus scribere volenti
responderit.*

Habuit autem vir sanctus monachos Dunelmenses valde familiares, sed tamen inter cæteros monachum quendam nomine ¹N. specialius diligebat. Hic autem, cum a multis rogatus fuisset, ut vitam et virtutes sancti Godrici posteris profuturas literis commendaret, ipse pro rerum veritate certius inquirenda accessit ad virum Dei, volens ab eo, quid scribere deberet, familiarius erudiri. Residens autem ad pedes sancti dixit, quod libenter scriberet vitam ipsius si annueret, protestans quam utile fore, si actuum ejus notitia ad posteros deveniret; ille vero quasi commotus vultum convertens ait, 'Vitam Godrici, amice, talem esse cognoscas; Godricus primo rusticus pinguis, fornicator, immundus,

¹ N.] Probably an error of the transcriber for 'R.' or Reginald, from whom principally Geoffrey collected the materials for his life. See prologue, in Act. SS. p. 70.

foenerator, falsarius, deceptor, perjurus, adulator, discurrens, petulans et gulosus, modo pulex mortuus, canis foetidus, vilis vermiculus, non heremita sed hypocrita, non solitarius sed mente diffusus, devorator eleemosynarum, fastidiosus, deliciarum cupidus et negligens, otiosus et stertens, prodigus et ambitiosus, et qui non esset dignus alii servire, quotidie sibi ministrantes verberat et objurgat. Hæc autem et his pejora scribere poteris de Godrico.' Et his dictis velut indignatus obticuit, et monachus cum nonnulla confusione discessit. Interjectis autem deinceps aliquot annis, nihil de ipsius vita monachus ausus fuit inquirere, donec ipse quasi misertus ejus, et velut de prædicta poenitens injuria, ultro cœpit dicere quod volebat; adjuravit tamen monachum per dilectionem qua ei conjunctus erat, ut, eo vivente, nemini libellum ostenderet.

A.D. 1170.
Life of
S. Godric.

*Qualiter sanctus Godricus de exitu animæ et statu
interrogatus responderit.*

Altera vice, cum idem monachus propter festum sancti Johannis Baptistæ illuc veniret, ut viro Dei missam celebraret, sedens extra limen oratorii illum intus canentem audivit; deinde post vesperas interrogavit eum frater, qualis esset exitus animarum ex hoc mundo, ad quod tale fertur accepisse responsum; 'Sancta,' inquit, 'anima leniter exit a corpore; sed peccatrix anima, velut immatura, multis flagris ad exitum perurgetur. Egressa vero ad aeris fastigium sine mora conscendit, et ibi moram quandoque facit, exspectans quid Deus de illa facere velit. Est autem ibi quasi quædam porta ferrea et angusta, hinc inde spirituum bonorum et malorum custodiis circumcincta, per quam animæ justorum levi transitu admittuntur, injustæ vero graviter an-

A.D. 1179. wode et eorum juramento faciatis recognosci quid ibi habetur de feodo archiepiscopatus Cantuariensis, et quod recognitum fuerit esse de feodo ejus ipsi faciatis habere. Valet.' His ita gestis, Thomas, venerabilis Cantuariensis archiepiscopus, antequam ad Angliam transfretaret, Romam misit, domino papæ denuntians, quod cum rege Anglorum pacifice convenisset. Papa autem Deum glorificans literas ei rescripsit, quæ sequuntur; 'Anxietate cordis et amaritudine premimur cum angustias, onera et gravamina, quæ zelo justitiæ et pro libertate ecclesiæ manutenenda æquo animo et invicta fortitudine tolerasti, ad memoriam reducimus et meditatione sedula cogitamus; veruntamen, ut in te virtutis perfectionem adimpleres, non potuisti frangi adversis, nec a tuæ constantiæ proposito amoveri, tuam super hoc admirandam commendamus virtutem, et tibi super tanta patientia in Domino plurimum congaudemus. Cæterum, quoniam regem Anglorum diutius in patientia et benignitate portavimus, et blandis dulcibusque verbis, et interdum duris et asperis, ut ad se rediret sæpe monuimus, si pacem, quam tecum fecit, executione operis non impleverit, et tibi ac tuis et ecclesiæ tuæ possessiones et honores ablatos non restituerit, tibi plenam auctoritatem concedimus in personas et in loca, quæ ad tuam legationem pertinent, ecclesiasticam justitiam exercere, nullius obstaculo appellationis obstante.'

Letter of the
pope to
Becket on
his reconcil-
iation.

*De adventu beati Thomæ, Cantuariensis archiepiscopi,
in Angliam ab exilio.*

Becket
returns to
England;

Hac igitur securitate tam a papa quam a rege accepta, ¹in Angliam rediit et in kalendis De-

¹ *In Angliam rediit.*] Whilst warned from the count of Bou-
waiting for the vessel, he was logne, by Milo, to look to him-

nisi alienæ manus auxilio se in latus aliquod A.D. 1170.
Life of
S. Godric. declinabat; quo utique tempore tot sustinuit ægritudinum tentationumque molestias, quot nec lingua possent vel calamo comprehendere. Venerunt ad eum duo dæmones, deferentes lecticam et dicentes, 'Huc venimus, ut te ad inferos deportemus, quia senex delirus es et de sapiente factus insipiens;' ille crucis signaculo se munivit, et orans protinus dæmones effugavit.

*Quomodo diabolus sanctum Godricum in capite
percusserit, et de morte ejus.*

Postea vero, cum vir Dei vice quadam in lecto solus jaceret, ministri, qui foris erant, vocem illos vocantem audierunt, et accurrens unus eorum festinanter invenit eum corpore nudum jacentem in oratorii pavimento, et illum in lecto reponens quæsivit ab eo, quare sic jaceret; et ille, 'Diabolus,' inquit, 'mihi adstitit, et videns me post quietem somni tepidius agentem, subito de lecto me pepulit improvisum et scamno caput meum allisit;' et ostendens gibbum in capite hæc verba subjunxit, 'Ita subito me prævenit inimicus, ut signo crucis me non potui præmunire, et ait, En, Godrice rustice, de quo non valui hactenus per meos satellites triumphare, dum lecti mollia quæris et sicca a me modo occideris. Cogitet ergo unusquisque quam periculosum sit delicias corpori adhibere et mollitie delectari, cum non possit Deus in finibus suaviter viventium inveniri.' Obiit autem venerabilis pater Godricus duodecimo kalendas Junii, in octavis scilicet Dominicæ ascensionis, cujus vita et virtutes supra homines esse et impossibilia relatu videntur; sepultus est autem in oratorio suo, ad plagam septentrionalem, ante gradus altaris sancti Jo-

A.D. 1179.
Life of
S. Godric.

hannis Baptistæ, cujus sepulchrum usque in diem hodiernum coruscat miraculis gloriosum.

De coronatione regis Henrici juvenis.

Coronation
of Prince
Henry.

Eodem tempore, id est anno Domini **MCLXX.** idibus Julii, convenerunt ad mandatum regis Anglorum Henrici apud Westmonasterium **Rogerus**, Eboracensis archiepiscopus, et omnes suffraganei Cantuariensis ecclesiæ episcopi, ad ¹coronationem Henrici filii regis primogeniti, qui, patre jubente, coronatus est solemniter a Rogero, Eboracensi archiepiscopo, quarto decimo kalendas Julii, contra ²prohibitionem domini papæ, qui literas ipsi archiepiscopo et aliis episcopis regni in hæc verba direxit; 'Universitati vestræ auctoritate apostolica penitus inhibemus, ne quisquam vestrum novo regi coronando, si forte casus emergerit, absque assensu Cantuariensis archiepiscopi et ecclesiæ Cantuariensis conniventia, contra antiquam ejus consuetudinem et dignitatem, manum apponere qualibet occasione præsumat aut id aliquatenus attentare;' sed hæc frustra, quia, antequam literæ essent promulgatæ, negotium fuerat consummatum. Et rex statim post coronationem filii sui mare transiens convenit ad colloquium archiepiscopi Cantuariensis ³apud Muntmirail, ubi præsens erat rex Francorum; et post diutinum de pace tractatum inter eos, cum perventum fuisset ad osculum, quia archiepiscopus

¹ *Coronationem.*] Tyrrell, amongst other reasons, has supposed that Henry was influenced in coming to this determination by the example of the French kings, Robert and Louis le Gros; ii. p. 356.

letters of the pope, lib. iv. ep. xlii.; lib. v. ep. xxxiv.

² *Apud Muntmirail.*] The interview at Monmirail had taken place before the coronation of the prince, according to Gervase, col. 1407. So also Fitz-Stephen, p. 58. The text follows Diceto, col. 552.

³ *Prohibitionem.*] Compare the

dixit ad regem, 'In honore Dei vos osculor,' rex A.D. 1170. recessit ab osculo quasi conditionaliter involutus, nam rex semper in verbis archiepiscopi conscientiam habentis purissimam quasdam clausulas causabatur, videlicet, nunc ¹ 'salvo honore Dei,' nunc 'salvo ordine meo,' nunc 'salva fide Dei;' archiepiscopus vero regis cautelas habuit semper suspectas, ne, si concordiam absolute iniret, iniquas Angliæ consuetudines regi concedere videretur.

De concordia facta inter regem Henricum et beatum Thomam, Cantuariensem archiepiscopum.

Convenerunt² iterum rex Francorum cum rege Reconciliation of the king with Becket. Anglorum et Willelmo, Senonensi archiepiscopo, et ³episcopo Nivernensi, apud Fractam-vallem; cum autem rex et archiepiscopus in partem secessissent, bisque descendissent et bis equos ascendissent, bis stapham archiepiscopi rex tenuit cum equum ascendisset; sed tandem apud Ambazium, procurante Rotrodo, Rothomagensi archiepiscopo, rex et Thomas, archiepiscopus Cantuariensis, concordiam inierunt, et, pace confirmata, rex Henricus scripsit Henrico filio suo novo regi literas in hæc verba; 'Sciatis quod Thomas, Cantuariensis archiepiscopus, pacem mecum fecit ad voluntatem meam, et ideo præcipio, ut ipse et omnes sui pacem habeant; et faciatis ei habere et suis, qui pro eo exierunt ab Anglia, omnes res suas bene et in pace et honorifice, sicut habuerunt tribus mensibus antequam exiret ab Anglia; et faciatis venire coram vobis de melioribus et antiquioribus militibus de honore de 'Salt-

¹ *Salvo.*] Compare *Quadrilog.* pp. 95, 101.

² *Convenerunt.*] *Diceto*, col. 552.

³ *Episcopo Nivernensi.*] See the

instructions given them by Becket, in a letter written by him to the bishop of Nevers under a feigned name; lib. v. ep. xii.

⁴ *Saltwode.*] 'Saltwode,' C.

A.D. 1170. procederet, sed ad suam ecclesiam rediret; qui Cantiam revertens ibi disposuit dies Natalitios celebrare.¹

De passione gloriosa beati Thomæ, Cantuariensis archiepiscopi.

A.D. 1171.
Murder of
Becket.

Anno Domini MCLXXI. beatus Thomas, Cantuariensis archiepiscopus, sermonem habiturus ad populum in die Dominicæ nativitatis pulpitum ascendit, et, ²sermone completo, Nigellum de Sackevilla, ecclesiæ de Herges violentum incubatorem, et ejusdem vicarium ecclesiæ, Robertum quoque de Broc, qui equum quendam ipsius archiepiscopi victualia deferentem ad dedecus et ignominiam ejus decurtaverat, solemniter excommunicavit. Quibus ita gestis, quinto die Dominicæ nativitatis, circa horam vespertinam, cum archiepiscopus cum clericis suis in thalamo resideret, Willelmus de Traci, Reginaldus filius Ursi, Hugo de Morvilla et Richardus Brito, de Normannia venientes, tanquam furia injecti subito in thalamum irruperunt, denuntiantes ³ex parte regis, ut episcopos Angliæ suspensos officio suo restitueret et excommunicatos absolveret; quibus respondit archiepiscopus, non esse judicis inferioris ut a sententia superioris

¹ *Celebrare.*] Paris has inserted here an account of an interview between Becket and Simon, abbot of S. Alban's, at a manor belonging to the archbishop, called Hawes, seven miles from S. Alban's.

² *Sermone completo.*] In the *Quadrilogus* it is said that at the end of the sermon he predicted that the time of his death was drawing near, and that he would shortly leave them. From Dice-

to it would appear, that after his sermon he made use of a form of Bidding Prayer, which was then customary; he says, '*Sermone completo, orationibus consuetis, scilicet pro domino papa, pro rege, pro pace populi que salute fuis ad Dominum;*' etc.

³ *Ex parte regis.*] For a full account of the murder, see *Quadrilog.* p. 121, *seqq.*; *Stephan.* 84, *seqq.*; *Marten. Thes. Anecd.* iii. 1137.

absolvat, et quod nulli hominum liceat infirmare A.D. 1171.
Murder of
Becket. quod sedes apostolica decreverit statuendum; at-
tamen, si Londoniensis et Sarisberiensis episcopi
et alii excommunicati suo mandato se parituros
jurare vellent, eos pro pace ecclesiæ et reveren-
tia domini regis absolveret. Illi vero ira in-
candescentes, et scelus nefarium, quod in mente
conceperant, ad effectum perducere properantes,
cum impetu recesserunt; archiepiscopus vero,
monentibus clericis suis et hora diei vespertina
urgente, in majorem intravit ecclesiam vesperas
cantaturus. Quatuor itaque satellites nefandi
supradicti, armis interim induti militaribus, ar-
chiepiscopum e vestigio sunt secuti, qui, cum ad
ecclesiam pervenissent, ostia ejus, ut præceperat
archiepiscopus, invenerunt aperta; 'Neque enim,'
ait, 'Christi ecclesiam, quæ cunctis debet esse re-
fugium, ordine turbato commutabimus in castel-
lum.' Turbis quoque undique confluentibus, præ-
fati quatuor milites ecclesiam irreverenter in-
gressi clamare cœperunt, 'Ubi est proditor re-
gis, ubi est proditor regis, ubi est archiepisco-
pus?' Ille autem, cum audisset nomen archiepi-
scopi, a tertio vel quarto presbyterii gradu, quem
jam ascenderat, eis obviam regressus est, dicens,
'Si quæritis archiepiscopum, ecce me in promptu
habetis;' quibus acerba proponentibus ei ac mor-
tem comminantibus ait, 'Ego mori paratus sum,
vitæ præferens assertionem justitiæ et ecclesiæ
libertatem; rogo tamen ut mei non sint obnoxii
poenæ, sicut non fuerunt incentores causæ.' Dum
autem nefandi carnifices strictis ei insurgerent
ensibus ait, 'Deo et beatæ Mariæ et sanctis hu-
jus ecclesiæ patronis et beato Dionysio meipsum
et ecclesiæ causam commendo.' Immolatus ita-
que martyr gloriosus ante altare beati Benedicti

A. D. 1171.
Murder of
Becket.

lætale ¹vulnus recepit in illa corporis parte, qua olei sacri perfusio specialius illum Domino consecraverat; nec satis fuit eis sanguine sacerdotis et nece ecclesiam profanare et diem sacratissimum incestare, nisi, corona capitis amputata, funestis gladiis jam defuncti ejicerent cerebrum et pavementum crudelissime spargerent cum cruore.

Quod lictores beati martyris spolia rapuerunt, et de ejus martyrii dignitate.

Translato ad cælestia martyre glorioso, ²nefandi lictores cum suis complicitibus suppellectilem martyris et clericorum ejus vestes et ministrorum officinarum omnium utensilia penitus rapuerunt. Corpus autem sanctissimum, quod in ecclesiæ decubuit pavimento, ante majus altare est sub ipsius diei crepusculo deportatum, ubi quod prius ad notitiam solius cubicularii devenerat, adstantibus tunc cunctis venit in lucem; licet enim archiepiscopus habitum monachilem, quem a tempore suæ promotionis occulte portaverat, habitu canonicali suppressisset, carnem tamen cilicio attritam cum fœmoralibus cilicinis, quod fuerat a seculis inauditum, carnem curaverat edomare; et, ut aliqua breviter perstringamus quæ concurrunt, die Martis archiepiscopus apud Northamptonam a curia regis recessit, die Martis recessit ab Anglia exilium subiturus, die Martis præcepto domini papæ revertens in Angliam est appulsus, et die Martis martyrio consummatus. Sequenti vero die Mercurii summo diluculo rumor increbuit, quod nefandi carnifices corpus archiepiscopi abstrahere ab ecclesia con-

¹ *Vulnus recepit.*] 'Quatuor omnino habuit ictus sanctus archiepiscopus, omnes in capite; et corona capitis tota ei amputata est;' Stephan. p. 87.

² *Nefandi lictores.*] 'Robertus de Broc et sui complices,' Diceto; from whom the account of Becket's death is taken almost verbatim.

dixerant et extra muros civitatis illud projicere, A.D. 1171. avibus et canibus discernendum; sed abbas de Boxleia cum priore et conventu ecclesiæ Cantuariensis illud maturiori¹ tradiderunt sepulturæ; nec abluendum fore illis videbatur, præsertim cum longa nimis abstinencia fuerat maceratum, cilicio abstersum et proprio sanguine consecratum. In hoc sane multa notabilia concurrunt martyrio; primo, quod passus est pro assertione justitiæ et ecclesiæ libertate; secundo, quod in ecclesia non qualicunque, sed in illa, quæ mater est omnium ecclesiarum gentis Anglicanæ; tertio, quod non in quolibet tempore, sed in diebus Natalitiis, in quibus homicidæ rei læsæ majestatis habentur; quarto, quod non simplicem sacerdotem peremerunt, sed utique talem, qui in regno Angliæ erat summus in populo et pater omnium sacerdotum; quinto, quod non passus est in quolibet membro, sed in eo corporis loco, quo tonsuram acceperat, ut in sortem Dei admitteretur, et quem sacri perfusio olei Domino consecravit.

*De pœnitentia regis, et quod nuntios Romam misit,
qui eum excusarent.*

Rex² Anglorum Henricus tunc temporis in Normannia morabatur apud Argentonium, quando rumor infaustus ad eum, quibusdam perferentibus, penetravit; qui in primis ad omnia lamentationum se convertens genera regiam majestatem prorsus in cinere et cilicio commutavit, omnipotentem Deum testem invocans, quod opus nefarium nec sua voluntate vel conscientia commissum est, nec suo artificio perquisitum, nisi forte ex hoc reus sit, quod archiepiscopum minus

Henry's
conduct upon
the death of
Becket.

¹ *Tradiderunt.*] 'Tradentes' in MS. | ² *Rex.*] Compare *Diceto*, col. 556, with *Quadrilog.* p. 146.

A.D. 1171. diligere videretur; super hoc quoque se iudicio ecclesiæ prorsus exposuit, et humiliter se suscepturum quicquid in eum foret statuendum salubriter compromisit. Mittit ergo nuntios ad summum pontificem, qui eum excusarent et ejus innocentiam allegarent,¹ quos nec dominus papa videre voluit, nec ad pedes vel ad osculum admittere dignabatur; sed nuntios, qui secundo missi fuerunt, aliqui cardinalium susceperunt, sed verbis tantum. Instante tandem quinta feriâ ante Pascha, in qua de consuetudine Romanæ ecclesiæ solet papa publice vel absolvere vel excommunicare, quibusdam domini papæ silentiariis ad aures nuntiorum regis perferentibus, devenit, quod papa eodem die decreverat in regem Angliæ nominatim, et in omnibus terris suis, de communi fratrum suorum consilio interdicti ferre sententiam, et eam, quæ lata fuerat in archiepiscopum Eboracensem et alios Angliæ episcopos, confirmare. Sic nuntii regis in arcto positi, quibusdam cardinalibus domino papæ suggerentibus, quod iidem nuntii a rege Anglorum acceperant in mandatis, ut jurarent regem Anglorum ejus et cardinalium iudicio statutum et per omnia pariturum; sicut etiam nuntii regis petierunt, ita juraverunt et interdicti sententiam declinarunt. Nuntii vero Eboracensis archiepiscopi et aliorum episcoporum Angliæ idem fecerunt. Eodem tum die papa excommunicavit sceleratissimos interfectores beati Thomæ, Cantuariensis archiepiscopi et martyris, et omnes qui consilium, auxilium vel consensum præbuerunt, et omnes qui eos in terra sua recipere

¹ Quos nec dominus papa videre voluit.] A letter from the four ambassadors who reached Rome, giving an account of their journey | and reception, may be found in the fifth book of the letters, ep. lxxxiii.

aut foverent; ipsi tamen moram fecerunt in cas- A.D. 1171.
tello regis apud Cnaresburc per annum.

*Quo tempore Deus pro martyre sancto Thoma miracula
inchoaverit.*

Eodem¹ anno circa Paschalem solemnitatem, Dominus Jesus Christus, qui in sanctis suis <sup>Reputed
miracles
at his tomb.</sup> semper est et ubique mirabilis, gloriosissimi martyris sui Thomæ, Cantuariensis archiepiscopi, vitam laudabilem et insuperabilem in morte constantiam crebris cœpit irradiare miraculis; ut qui pro tuenda libertate periclitantis ecclesiæ suam suorumque proscriptionem tot annis sustinuit patienter, dignum pro meritis cognoscatur ab omnibus reportasse triumphum. [De sepulchro] quoque martyris gloriosi nullus in fide accedens recedit vacuus, quacumque sit infirmitate gravatus; nam restituitur ibi claudis gressus, surdis auditus, cœcis visus, loquela mutis, sanitas leprosis, vita mortuis, et non solum utriusque sexus homines, verum etiam aves et animalia de morte reparantur ad vitam. Eodem quoque anno rex Anglorum Henricus octavo idus Augusti in Angliam rediens visitavit Henricum, Wintoniensem episcopum, jam in extremis agentem, qui eum pro morte Thomæ martyris gloriosi dirissime increpans multa ipsum prædixit adversa passurum; episcopus autem plenus dierum ²octavo idus Augusti migravit ad Dominum.

*Quod rex Anglorum Hiberniam ingressus a quibusdam
regibus homagium susceperit.*

Per idem tempus rex Anglorum Henricus de- <sup>Henry's
expedition
into Ireland.</sup> cimo quinto kalendas Novembris hostiliter Hi-

¹ Eodem anno.] Diceto, col. 557. | Diceto; Malmsh. de Antiq. Coc-

² Octavo idus.] 'Sexto idus,' nob. Glaston.

A.D. 1171. berniam intravit, ubi archiepiscopi et episcopi ipsum in regem et dominum receperunt et ei fidelitatem juraverunt. ¹Regulus de Limeleie, regulus de Chore, et regulus, qui Monoculus dicebatur, ei homagium juraverunt; Rodericus autem regulus de Comnat, quia regio quam inhabitabat inaccessibilis est, paludibus nimis interjacentibus, in quibus nec vada commoda, nec pontes pervii, nec navigatio tuta habetur, regi occurrere supersedit. Eodem anno in festo sancti Nicolai, apud Albemariam, Rogerus, Eboracensis archiepiscopus, præstito juramento, quod ante coronationem novi regis literas prohibitionis a domino papa nequaquam susceperat, et quod se regi de consuetudinibus regni observandis non obligaverat, quodque mortem Thomæ gloriosi martyris nec verbo, nec scripto, nec facto scienter procuraverat, ad officii sui est plenitudinem restitutus.

De reconciliatione Cantuariensis ecclesie post mortem sancti Thomæ.

Canterbury
cathedral
after the
death of
Becket.

Post² mortem beati Thomæ martyris fere anno integro ecclesia Cantuariensis a divinis cessans obsequiis, continuis perstitit in lamentis, subversum est ecclesiæ pavimentum, sonus est campanarum suspensus, nudati sunt parietes ornamentis, et sic quasi in cinere et cilicio exequias in tristitia et mœrore persolvit; sed tandem ad matris suæ Dorobornensis ecclesiæ vocationem, in festo sancti Thomæ apostoli, suffraganei conveniunt episcopi, ut ecclesiam, longa suspensione consternatam, juxta mandatum domini papæ in statum pristinum reformarent. Bartholomæus igitur, Exoniensis episcopus, ad petitio-

¹Regulus.] Diceto, col. 558; see Annals of Ireland; Ware, p. 7.

²Post mortem.] Diceto, p. 558.

nem conventus, missam celebraturus solemnem A.D. 1171.
et sermonem ad populum habiturus, sic exorsus
est, 'Secundum multitudinem dolorum meorum
in corde meo, consolationes tuæ lætificant ani-
mam meam.'

*De tonitruo generali et satisfactione regis pro morte
beati Thomæ.*

Anno Domini MCLXXII. in nocte natalis Do- A.D. 1172.
mini ¹tonitrua audita sunt generalia, in Anglia
scilicet, Hibernia et Gallia, subita et horribilia,
orbem fortasse ad nova beati Thomæ martyris
miracula ex diversis partibus invitantia, ut sicut
sanguinem suum pro universali perfudit ecclesia,
ita ejus passio sit generaliter ab omnibus piis
desideriis recolenda. Eodem tempore, rege An-
glorum moram faciente in Hibernia, Hugo de
Sainte More et Radulphus de Faie, avunculus
Alienor reginæ, consilio ipsius, ut dicitur, regis
Henrici junioris animum coeperunt avertere a
patre suo, asserentes, incongruum videri regem
quemlibet esse et dominationem in regno debi-
tam non habere; sed rex pater, antequam ab
Hibernia rediret, ²apud Lissemor concilium con-
gregavit, ubi leges Angliæ ab omnibus sunt
gratanter receptæ et juratoria cautione præstita
confirmatæ. Urbes et castella, quæ rex in sua
receperat, sub fideli custodia deputavit; et, quo-
niam varia ipsum trahebant negotia, in die Pas-
chæ sub ipsius diei crepusculo navem ascen-
dens in crastino applicuit in Walliam, et inde
Porecestriam veniens navigatione felici in Nor-
manniam est transvectus. Et confestim ad car-

Council of
Lissemore.

¹Tonitrua audita.] Diceto, col. 559.

²Apud Lissemor.] Diceto, ibid. Compare Hoveden, p. 527, who

states the council to have been held at Waterford, with Giraldus Cambrensis, who gives the decrees of the synod held, as he asserts, at Cashel.

A.D. 1172.
Henry
promises
satisfaction
for the death
of Becket.

dinales a papa missos, Albertum et Theodinum, accedens, post longos tractatus, in præsentia eorundem¹ legatorum juravit, mortem Thomæ martyris gloriosi nec voluntate sua vel conscientia perpetrata fuisse, nec suo artificio perquisitam; sed quoniam malefactores ex verbis, quæ rex iracundiæ calore succensus minus caute protulerat, quod videlicet nequissimos commilitones educaverat et clientes, qui ipsum in proditorem suum archiepiscopum noluerunt vindicare, occasionem virum Dei sumpserant perimendi, rex cum summa humilitate absolutionem postulans impetravit. Promisit igitur rex ad mandatum legatorum, quod tantum daret de pecunia sua, unde ducenti milites ad defensionem terræ sanctæ possent sustentari per annum; promisit insuper, quod permetteret deinceps appellationes libere fieri, et quod consuetudines, quæ suis erant introductæ temporibus contra libertates ecclesiæ, in irritum revocaret, et quod possessiones Cantuariensis ecclesiæ, quæ post recessum archiepiscopi ablatae fuerant, integræ redderentur; promisit præterea, quod clericis et laicis utriusque sexus, qui pro beato martyre de regno exierant, cum pace sua recipere bona omnia et libere redire licebit; et hoc totum promittere et jurare ac facere ex parte domini papæ regi injunctum est in remissionem omnium peccatorum. ²Rex vero juvenis, quicquid rex pater juraverat et promiserat, ipse juravit et promisit; et, his ita gestis, rex juvenis cum sponsa sua Margareta mense Augusti in Angliam trans-

¹ *Eorundem legatorum.*] The meeting was held at Abrenc; compare Quadrilog. p. 147.

² *Rex vero juvenis.*] Fitz-Stephen tells us, that, when the young king heard of the murder

of Becket, he stretched his hands towards heaven, and thanked God that the deed had been done without his knowledge, and unaided by any of his followers; p. 89.

fretavit, et duodecimo kalendas Septembris apud A.D. 1172. Wintoniam præfatam Margaretam Rothrodus, Rothomagensis archiepiscopus, in reginam Angliæ, ministrantibus sibi quibusdam suffraganeis Cantuariensis ecclesiæ, consecravit. Eodem anno Gilebertus, Londoniensis episcopus, præstito juramento quod mortem beati Thomæ martyris nec verbo, nec facto, nec scripto scienter procuravit, suo est officio restitutus.

Quod Johannes filius regis uxorem duxit, et de electione Cantuariensis archiepiscopi.

Anno Domini MCLXXIII. rex Anglorum Henricus Johanni filio suo, cognomento Sine-terra, vix septennem ¹filiam Huberti comitis de Moriana primogenitam, quam ex relicta Henrici ducis Saxonix sustulerat, in sponsam accepit. Eodem etiam anno ²Robertus, abbas Beccensis, pridie nonas Martii apud Lametham, presentibus suffraganeis ecclesiæ Cantuariensis, in archiepiscopum præfatæ ecclesiæ est electus; sed abbas ille electioni factæ penitus contradixit, utrum pusillanimitatis intuitu, an religionis, incertum. Eodem anno rex Henricus juvenis in consilio abiens impiorum animum suum a patre divertit, et ad socerum suum regem Francorum secessit; quo facto, Richardus dux Aquitanniæ et Gaufridus comes Britannix, consilio matris suæ, ut dicebatur, Alienor reginæ, fratrem potius elegerunt sequi quam patrem. Fiunt undique conjurationes, fiunt rapinæ et incendia, et sic, ut creditur, in ultionem beati Thomæ martyris suscitavit Deus viscera regis Henrici contra eum,

A.D. 1173.
Prince John
betrothed.

Rebellion of
the young
king.

¹ *Filiam Huberti . . . primogenitam*;] Alice, the elder of two daughters, coheirs, of Hubert, the second earl of Maurienne. She died before the marriage was consummated.

² *Robertus*.] Compare Gervas. col. 1423.

A.D. 1173. videlicet filios suos, qui ipsum usque ad mortem persecuti sunt, sicut sequens historia declarabit. Eodem¹ anno Radulphus de Warnevilla, sacrista Rothomagensis et thesaurarius Eboracensis, constitutus est Angliæ cancellarius. Per idem tempus, ad instantiam cardinalium Alberti et Theodini, rex Anglorum Henricus liberas fieri electiones vacantium ecclesiarum concessit; porro Richardus, Pictaviensis archidiaconus, ad Wintoniensem,² Gaufridus, Cantuariensis archidiaconus, ad Heliensem, Gaufridus, Lincolnensis archidiaconus, ad Lincolnensem,³ Reginaldus, Sarisberiensis archidiaconus, ad Bathoniensem, Robertus, Oxoniensis archidiaconus, ad Herefordensem, et Johannes, Cicestrensis decanus, ad Cicestrensem ecclesias sunt electi, regis iusticiario assensum præbente.

*De electione Richardi, Cantuariensis archiepiscopi,
et canonizatione sancti Thomæ.*

Successor
of Becket
elected.

Eodem⁴ anno, pridie nonas Julii, suffraganei Cantuariensis ecclesiæ et ejusdem loci senior pars conventus de electione archiepiscopi tractantes elegerunt Richardum, priorem Dovernensem; igitur, electione facta, electus ille regi fidelitatem juravit salvo ordine suo, nulla prorsus habita mentione de regni consuetudinibus conservandis. Acta autem sunt hæc apud Westmonasterium in capella sanctæ Katherinæ, iusticiario assensum præbente. In hoc quoque concilio⁵ recitatæ fuerunt literæ domini papæ in

Canonization
of Becket.

¹ Eodem anno.] Diceto, col. 567.

² Gaufridus,] Ridel. Becket speaks of him in his letters as 'Archidiabolus et Antichristi membrum;' lib. iii. ep. xcii.

³ Reginaldus.] He was elected to Canterbury in 1191, but died before his consecration.

⁴ Eodem anno.] Compare Diceto, col. 568, with Gervas. col. 1424.

⁵ Recitatæ fuerunt literæ.] The letter is printed in the fifth book, ep. xciii. dated Segni, 12th of March; compare also Quadriolog. p. 170.

audientia episcoporum omnium ac baronum, hæc A.D. 1173.
inter cætera continentes; ‘Universitatem vestram
monemus et auctoritate qua fungimur districtè
præcipimus, ut natalem Thomæ martyris glori-
osi, Cantuariensis olim archiepiscopi, diem vide-
licet passionis ejus, solemniter sub annis singu-
lis celebretis, et apud eum votivis orationibus
satagatis peccatorum veniam promereri, ut, qui
pro Christo in vita exilium et in morte virtutis
constantia martyrium pertulit passionis, fidelium
jugi supplicatione interpellatus apud Deum pro
nobis intercedat.’ Apicibus autem vix perlectis,
levaverunt vocem omnes in sublime dicentes,
‘Te Deum laudamus.’ Et quoniam suffraganei
ejus debitam patri reverentiam aut exsulanti, aut
ab exilio revertenti, vel etiam reverso non ex-
hibuerant, sed potius fuerant persecuti, ut suum
publice omnibus confiterentur errorem et iniqui-
tatem, ex ore unius episcopi omnium episcopo-
rum est expressa confessio dicentis, ‘Adesto, Do-
mine, supplicationibus nostris, ut, qui ex iniqui-
tate nostra reos nos esse cognoscimus, beati
Thomæ martyris tui atque pontificis interces-
sione liberemur.’ Eodem anno Maria, soror ejus-
dem sancti martyris, rege jubente, facta est ab-
batissa Berkingensis. Per idem tempus rex
Henricus juvenis castrum Gornaci obsedit, et
cepit in eo Hugonem dominum castri et filium
ejus cum viginti quatuor militibus, castrum suc-
cendit et burgenses ad redemptionem coegit.
Quo etiam tempore Robertus, comes Legeces-
trens, et cum eo Wiilelmus de Tankarvilla,
cum multis comitibus et baronibus, regem pa-
trem relinquentes ad regem filium transfugium
fecerunt.

*Quod rex Francorum Normanniam hostiliter
invaserit.*

A.D. 1173.
Affairs in
Normandy.

Eodem¹ anno rex Francorum Lodowicus ad Normanniam penitus devastandum innumera-
bilem exercitum congregavit; qui quantocius Normanniam ingressus castrum Albemarlense cepit, et Willelmum ejus dominum cum comite Simone et pluribus aliis ad deditionem coegit. Demum cepit castrum Driencurt et custodiæ deputavit; indeque ad castrum de Archis pro-
grediens amisit in itinere Bononiæ comitem, unde comes Flandrensis de morte comitis fratris sui animo nimis consternatus ad propria remeavit. Rex Henricus senior inter hæc omnia Rothomagi morabatur, æquo animo, ut populo visum est, ferens ea quæ fiebant, et solito frequentius venatui indulgens ad se venientibus vultum hilariorem præterendit. Dilabebantur autem ab eo hi, quos ab annis puerilibus educa-
verat, credentes dominationem filii illico imminere. Sedente quoque rege Francorum cum rege filio regis in obsidione Vernolii, rex pater nuntios direxit ad regem Francorum, mandans ut cum festinatione a Normannia recederet, alio-
quin ipsum eo die hostiliter visitaret; quod audiens rex Francorum, cum sciret regem Anglorum esse potentissimum et animo amarum, fugam inire potius quam pugnare decrevit, et sic a facie regis Anglorum fugiens intra Galliam se cum festinatione recepit.

De subversione Legecestriae.

Siege of
Leicester.

Eodem anno, quinto nonas Julii, rege jubente, obsessa² Legecestria dicitur, eo quod comes do-

¹ *Eodem anno.*] Diceto, col. 570; Hoveden, 535. | ² *Obsessa Legecestria.*] Diceto, col. 572.

minus urbis, rege patre relicto, ad regem filium A.D. 1173. confugit; sed, urbe tandem pro maxima parte combusta, cives de pace tractaverunt, datis regi marcis trecentis, ut haberent, quo vellent, licentiam abeundi. Concessa est ergo eis tali conditione licentia, ut in urbibus regiis vel castellis locum susciperent habitandi; illis autem abeuntibus, subversæ sunt portæ civitatis, pars murorum destructa est, militibus castello inclusis dantur induciæ usque ad festum sancti Michaelis, et sic quinto kalendas Augusti obsidio est soluta. Quo facto, rex Scotorum Willelmus provinciam Northanhumbro-rum, quæ David regi avo suo data fuerat et longo tempore possessa, illam a rege repetens repulsam invenit; qui, exercitum congregans tam Wallensium quam Scotorum, per fines episcopi Dunelmensis securum habuit transitum, donec villis quampluribus succensis, mulieribus et parvulis interfectis, prædam impretiabilem congregavit. Ad propulsandam ergo tantam injuriam magnates Angliæ occurrentes regem Scotorum ad sua redire compulerunt, qui ejus vestigia insequentes totum Lodonesium incendio tradiderunt; quicquid extra muros reperiunt Anglis cessit in prædam; et sic ad instantiam regis Scotorum, datis usque ad festum sancti Hilarii induciis, magnates Angliæ cum victoria remearunt.

*Qualiter comes Legecestrensis et Flandrenses capti
incarcerantur.*

Audiens¹ autem Robertus, comes Legecestren-Capture of
the earl of
Leicester. sis, quæ de civitate sua facta fuerant, tactus dolore cordis intrinsecus, cum uxore in Angliam reversurus per Flandriam transitum fecit, ubi Normannorum et Flandrensium, tam equitum

¹ *Audiens.*] Diceto, col. 573; Hoveden, p. 536.

A.D. 1178. quam peditum, plurima sibi suffragante caterva, naves ascendit, et, velis in altum expansis, applicuit in Suthfolca apud Waletunam tertio kalendas Octobris, qui navibus cum festinatione egressus castrum ejusdem villæ obsedit, sed nihil omnino profecit; indeque progrediens tertio idus Octobris castellum de Hagenet invasit, cepit et succendit, et milites triginta intus captos ad redemptionem coegit. Regrediens inde ad Fremingeham, cum mora ejus onerosa Hugoni Bigod castelli domino videretur, necessitate ductus animum direxit et gressum ad Legecestriam visitandum. Iter igitur arripiens proposuit burgum sancti Eadmundi ex industria itinerans sinistrare; quod exercitus regis Angliæ, qui ad patriæ illius custodiam fuerat assignatus, non latebat. Stipatus ergo comes Legecestrensis milite copioso, qui paratus ad pugnam erat, in tribus millibus Flandrensiū, quos viæ participes tunc habuit, non minimum confidebat. Inito itaque certamine, et ictibus ictuum assiduitate compressis, post belli varios eventus comes et comitissa, Flandrenses, Normanni et Franci et qui cum eis venerant, omnes capiuntur decimo sexto kalendas Novembris. Comitissa vero annulum habens in digito pretiosum in amnem prope fluentem præ indignatione projecit, nolens hostibus suis de sua captione tantum habere proventum. Tandem pars major Flandrensiū occiditur, pars quædam submergitur, pars minima ad vincula trahitur subeunda, quo carcerali custodiæ deputetur.

Quod rex Henricus multos hostium suorum ceperit.

The king's
success in
Britanny.

Rege¹ Anglorum patre apud Rothomagum commorante, nuntiatum est ei, electam regis

¹ *Rege Anglorum.*] Diceto, col. 574; Hoveden, 535.

filii sui militiam apud Dolensem urbem a suis, A.D. 1173. a Brebantiis et ruptariis circumclusam; qui continuo equos ascendens sequenti mane ad urbem pervenit præfatam, et militiam filii sui sibi repugnantem per dies aliquot comprehendit, sed, priusquam veniret, hostium suorum maxima multitudo a suis ruptariis fuerat interempta. Captus est ibidem comes Cestrensis Ranulphus, qui nuper transfugium fecit ad filium suum, Radulphus de Fulgeriis, Willelmus Patricius, Radulphus de la Haie, Hasculphus de sancto Hilario, et cum istis milites quater viginti. Eodem tempore magnates Angliæ cum ¹exercitu infinito ad Hugonis Bigod superbiam reprimendam profecti, cum de facili posset expugnari, sicut omnibus videbatur, interventu pecuniæ, datis et acceptis induciis usque ad Pentecosten, quatuordecim millia Flandrensium armatorum per Essexiam et Cantiam securum præbuerunt conductum et apud Doveram naves ad transfretandum. Eodem anno electus Cantuariensis Romam proficiscens habuit in comitatu Bathoniensem electum.

De subversione castri Aziholm et magna militia capta.

Anno Domini MCLXXIV. ²Rogerus de Molbraio A.D. 1174. Roger de Mowbray defeated. a fidelitate regis senioris recedens in insula Aziholm castellum ab antiquo dirutum reparavit; ad quem multitudo Lincolnensium navigio transvecta castellum obsedit, constabularium et milites omnes ad deditionem coegit, et castellum subvertit. Eodem tempore, pridie kalendas Maii,

¹ *Exercitus infinito.*] They assembled at Colchester, Bury S. Edmund's, and Ipswich; Diceto,

² *Rogerus de Molbraio.*] Diceto,

col. 574; Hoveden, 537, who calls the castle Kinardeferie, and adds, that it was stormed by Geoffrey, bishop elect of Lincoln.

A.D. 1174.
Henry's
affairs in
France.

rex Anglorum senior, cum audisset militiam Richardi filii sui urbem Santonicam occupasse, sumptis secum Pictaviensibus, ad ejus liberationem processit; milites illi nec Deo neve sanctæ ecclesiæ reverentiam exhibentes, majorem ingressi ecclesiam, ipsamque in castellum redigentes, armis et victualibus impleverunt. Cum autem rex hostes in tribus munitionibus considerare edoctus fuisset, ad eos invadendum operam impendit; duabus igitur munitionibus illico subjugatis, ad majorem ecclesiam militibus armatis et lenocinatoribus refertam accessit, ita ut non eam impugnaret, sed a sordibus liberaret; capti sunt autem tam in ecclesia quam in aliis locis milites sexaginta cum balistariis quadringentis. Positis igitur in securitate finibus illis, rex in Normanniam reversus est necessitate compulsus; Philippus¹ enim, comes Flandrensis, præsentis regis Francorum Lodowico et majoribus regni illius, tactis sacrosanctis reliquiis juraverat, quod infra dies quindecim post instans festum sancti Johannis in manu robusta Angliam intraret et regis eam juvenis subjiceret potestati. Qua fiducia rex junior tractus pridie idus Julii apud Witsand venit, Radulphum de la Haie in Angliam cum multa militia transmissurus; comes Flandrensis trecentos et octodecim milites probatissimos ad transfretandum præmisit, sed postquam apud ²Arewellam in Angliam sunt appulsi, decimo octavo kalendas Julii, sociis eorum maxima ex parte periclitatis, Hugonem Bigod comitem secum illico assumpserunt. Norwicum invadentes ceperunt et infinitam inde pecuniam sustulerunt, multos abduxerunt captivos decimo quarto kalendas Julii et ad redemptionem gra-

¹ Philippus.] Diceto, col. 575. | ² Arewellam.] Arwell, near Harwich.

vissimam compulerunt; quod videntes iusticiarii A.D. 1174. regis de consilio communi miserunt ad regem Richardum, Wintoniensem electum, qui pericula, quæ Angliæ imminebant, fideliter intimaret; qui celeriter in Normanniam transvectus, omnia quæ fiebant in Anglia, remota falsitate, narravit.

Quod rex veniens in Angliam beatum Thomam gratia orationis petivit.

Rex¹ autem talem nuntium debita cum vene- Henry returns to England. ratione suscipiens et se ad transfretandum præparans, reginam Alienor reginamque Margaretam, filium et filiam Johannem et Johannam, secum adduxit; comitem quoque Legecestrensem et comitissam aliosque quamplures, quos habebat in vinculis, ante faciem suam Barbeffluvium præmisit, ubi, navibus congregatis, cum innumera armatorum copia impiger naves conscendit, sed ventus in contrarium veniens transitum eo die nautis reddebat suspectum. Cum autem mare rex turbulentum cognovisset, erectis in cælum luminibus, palam cunctis ait, 'Si ea quæ ad pacem sunt cleri et populi habeam in proposito, si pacem in adventu meo dare Rex cælorum disposuerit, tunc pro sua misericordia indulgeat mihi portum salutis; si autem adversus fuerit et regnum in virga furoris Angliæ visitare decreverit, nunquam mihi concedat fines attingere regionis.' Oratione itaque completa, ipso die tranquilla navigatione cum rerum indemnitate ad portum Hamonis applicuit; deinde in pane jejunans et aqua ab ingressu civitatum abstinuit, quousque vota orationum persolveret mente concepta beato Thomæ, Cantuariensi archiepiscopo ac martyri glorioso. Cum autem

¹ *Rex autem.*] Diceto, col. 576; compare Quadrilog. p. 150.

A.D. 1174.
His penances
at Canter-
bury.

Cantuariæ appropinquasset, equo desiliens et regiam majestatem prorsus deponens, nudus pedes, faciem peregrinantis, poenitentis et supplicantis assumens, tertio idus Junii, feria sexta, ad ecclesiam majorem pervenit, et cum gemitibus et suspiriis alter Ezechias lachrymarumque affluentia petiit sepulchrum martyris gloriosi, ubi toto corpore prostratus, manibusque in cælum expansis, diutius in oratione permansit. Interim per os episcopi Londoniensis, sermonem ad populum habentis, rex Deum et martyrem beatum in animam suam invocans publice protestatus est, quod mortem martyris nec mandavit nec voluit, nec suo artificio perquisivit; sed quoniam interfectores martyris gloriosi ex verbis ejus non satis circumspicte prolatis occasionem sumpserant archiepiscopum perimendi, ab episcopis, qui tunc præsentibus erant, absolutionem petiit, carnemque suam nudam disciplinæ virgarum supponens a singulis viris religiosis, quorum multitudo magna convenerat, ictus ternos vel quinos excepit. Vestibus igitur resumptis, muneribus pretiosis martyrem honoravit, assignans insuper annui census quadraginta libras ad luminaria circa sepulchrum martyris continuanda, reliquumque diei ac noctis sequentis in amaritudine mentis transegit. Orationibus igitur, vigiliis et jejuniis deditus usque in diem tertium ab alimentis abstinuit; unde beatum martyrem sibi reddens placabilem, ipso die sabbati, quo sibi ab eo indulgentiam dari postulabat, tradidit Deus ¹ regem Scotiæ Willelmum in manus suas, apud Richemunt castellum custodiæ mancipatum. Ipso etiam die sabbati rex filius ejus, navibus, quas congregaverat ad trans-

¹ *Regem Scotiæ Willelmum.*] riding out early in the morning
He was taken on the 13th July, with only a slender guard, lib.
according to Buchanan, whilst vii. See Tyrrell, ii. p. 385.

fretandum in Angliam, ut eam subjugaret, dissipatis penitus et fere submersis, coactus est ad Galliam redire. A.D. 1174.

De captione Willelmi, regis Scotorum.

De captione regis Scotorum, ut breviter dicatur; Dum Northanhumbriam intraret, sicut in anno præterito, ut eam subjugaret et suo regno hostiliter copularet, occurrerunt ei magnates regionis, et, commisso campestri prælio, ipsum ceperunt et vinculis arctioribus constrinxerunt; de formicis autem Scoticis tot interfectæ referuntur, quod numerum omnem excedere dicebantur. Rege vero apud Richemunt castellum carcerali custodiæ deputato, impleta videtur ¹Merlini prophetia dicentis, ‘Dabitur maxillis ejus frænum, quod in Armorico sinu fabricabitur;’ sinum Armoricum vocans castellum de Richemunt, ab Armoricis principibus et tunc ab antiquis temporibus hæreditario jure possessum. Ut autem ²raciter perstringamus beneficia, quæ regi Henrico Deus post satisfactionem, quam sibi exhibuit et beato martyri, [et] per ejusdem sancti intercessionem in articulo temporis præstitit, intelligamus ea quæ sequuntur. ³Rex autem Henricus, votis orationum completis, a Londoniensibus susceptus est reverenter; inde ad Huntendonam progrediens castellum obsedit et subjugavit decimo quarto kalendas Augusti, ubi milites comitis Legecestriæ ad regem accedentes reddiderunt castella de Grobi et Muntsorell, ut cum domino suo mitius se haberet. Undecimo kalendas Augusti, procures Norenses, ducem habentes electum Lincolnensem, regis videlicet filium, Malessart, castellum Rogeri de Molbraio, viri-

Capture of William, king of Scotland.

Success of Henry in England.

¹ Merlini.] See above, vol. i. p. 25. | ² Rex autem Henricus.] Diceto, col. 577.

A.D. 1175. ipsos Cenomannis ad suum venire colloquium procuravit, ubi a Gaufrido primitus et Richardo, filiis suis, homagium et fidelitatem accepit. Post¹ dies autem paucos, apud Burum in Normannia venit ad eum rex filius ejus, cum archiepiscopo Rothomagensi et aliis episcopis et baronibus multis, et cum multa lachrymarum effusione ad pedes patris prostratus misericordiam precabatur; rex autem motus pietate super filio, quem totis visceribus diligebat, intelligens eum ex corde loqui, iram et omnem ei indignationem remisit, atque ejus homagium, addito juramento, suscepit. Omnibus igitur bene pacificatis et osculis undique ex corde collatis, rex pater milites nongentos et sexaginta novem, quos tempore belli ceperat, sine redemptione a vinculis solvit; paucos vero, quorum facinus enorme principem mansuetissimum ad iracundiam provocaverat, arctiori custodiæ tradidit mancipandos; rex vero filius eodem modo milites quos jure belli ceperat, quorum numerus ad centum et eo amplius excreverat, sine pecunia relaxavit. Tunc rex pater literas in omnes fines suæ dominationis formam hujus pacis continentes direxit, ut omnes, quos generale discrimen belli afflixerat, communis lætitia recrearet; continebant insuper literæ, quod omnia castella, quæ munita fuerant tempore belli contra ipsum, ad illum redigerentur statum in quo erant quando guerra² incepit.

¹ *Post dies autem paucos.*] Upon the 1st of April; Diceto, col. 585. It appears that the young king would not trust his father until his homage had been accepted. See Hoveden, p. 542; Newburgh, i. p. 227.

² *Incepit.*] Paris has here inserted a notice of the council of Westminster, held at the end of May in this year, under Richard, archbishop of Canterbury; the particulars may be found in Hoveden and Gervase.

obsessam; Lodowicus enim, rex Francorum, et A.D. 1174. Henricus rex juvenis, cum comite Flandrensi Philippo, in absentia regis Anglorum, cum exercitu copioso supervenerant et requiem non dederant civibus obsessis; sed rex Francorum, cum Anglorum regem supervenire didicisset, succensis machinis, non sine famæ dispendio recessit, atque in ejus fuga milites Anglorum arma plurima et instrumenta bellica rapuerunt. Eodem anno archiepiscopus Cantuariensis a Roma rediens pallium et primatum Angliæ reportavit; veniens apud Londonias tertio kalendas Septembris vacantium ecclesiarum personas principales, quæ sibi pastores elegerant, convocavit, ubi electionibus confirmatis, Wintoniensem, Heliensem, Herefordensem et Cicestrensem electos pariter consecravit; Gaufridus vero, Lincolnensis electus, quia nondum electio ejus fuerat confirmata, transfretavit,¹ in propria persona Romam iturus vel ad ipsam nuntios transmissurus.

*Quod omnes filii regis Anglorum ad pacem patris
sunt reversi.*

Anno Domini MCLXXV. Lodowicus, rex Francorum, et comes Flandrensiū, sumptibus tædiosis affecti, quos pro rege Anglorum juvene impenderant, et damna sibi ac suis illata et interfectiones ad memoriam revocantes, promiserunt se velle ab infestatione Normannorum animum revocare; unde filios regis Angliæ, quos paternam maledictionem, odium cleri, populorum imprecationem noverant incurrisse, ut ad patris gratiam redire possent, summopere satagebant. Rex Angliæ igitur, per internuntios omnes adversarios suos ad poenitentiam revocatos intelligens,

A.D. 1175.
The king and
his sons
reconciled.

¹ *Transfretavit.*] On the 8th October; Diceto, col. 582.

A.D. 1175. pore discriminis inter patrem et filium constructa fuerant, passim eversa sunt, rege iubente.

Reges Anglorum, pater et filius, beatum Thomam petierunt.

A.D. 1176.
Henry and
the young
king visit
Becket's
tomb.

Anno Domini MCLXXVI. reges Anglorum, pater et filius, in Angliam venientes per dies singulos in eadem mensa sunt refecti, et idem thalamus fomenta quietis eisdem de noctibus ministravit; et properantes simul, ut beatum Thomam martyrem egregium ¹visitarent, cum omni humilitate orationum et mansuetudine vota peregerunt; indeque per Angliam pariter profecti pacem singulis et justitiam, tam clericis quam laicis, promiserunt et id opere compleverunt. Eodem anno Willelmus de Brausia multitudinem Wallensium in castello de Bergevene callide convocatam prohibuit, ne quis cniplum ferret viator vel arcum, sed, illis hujusmodi decreto contradicentibus, capitali omnes sententia condemnavit; qui, ut proditiōis suæ nequitiam quasi sub velamine honestatis palliatam intelligas, hoc fecit in ultionem avunculi sui Henrici de Hereford, quem ipsi in sancto sabbato Paschæ antea peremerunt. Eodem anno Richardus, Cantuariensis archiepiscopus, in diocesi sua, quæ ab antiquis temporibus uno tantum fuerat archidiacono contenta, ultimis his diebus tres archidiaconos constituit, Savaricum scilicet, Nicolaum et Herbertum. Eodem anno ²Johannes, decanus Sarisberiēnsis, consecratus est antistes Norwicensis; nec multo post rex Anglorum fecit complanari castella de Legecestria, Huntendonia, Waletonia, de Grobi et Stutesberi, de Haie et de Tresc, et alia quamplurima, in ultionem injuriarum,

¹ *Visitarent.*] On the 28th May; | ² *Johannes.*] John, a native of
Diceto, col. 685. | Oxford; he died 2nd June 1200.

quas ipsi frequenter intulerant domini castello-
rum; deinde idem rex, per consilium filii sui et
episcoporum, constituit ¹justiciarios per sex par-
tes regni, in qualibet parte tres, qui juraverunt,
quod cuilibet jus suum conservarent illæsum.

A.D. 1176.

*Petro, Romanæ sedis legato, rex Anglorum quatuor
capitula concessit.*

Veniente eodem tempore in Angliam Petro Leone, legato sedis apostolicæ, quatuor ei rex concessit capitula, quæ sequuntur, in regno Angliæ observanda; Primo, quod clericus de cætero non trahatur ante judicem secularem personaliter pro aliquo crimine vel transgressione, nisi pro foresta et laico feodo, unde regi vel alii domino seculari laicum debetur servitium; secundo, ut archiepiscopus, episcopus, vel abbatia non teneantur in manu regis ultra annum, nisi pro causa evidenti vel necessitate urgente; tertio concessit, ut interfectores clericorum convicti vel confessi coram justiciario regni, præsentem episcopo, puniantur; quarto, quod clerici duellum facere non cogantur. Eodem anno ²Johanna filia regis, Siculo regi nuptura, quinto idus Novembris apud sanctum Ægidium in conspectu virorum illustrium tradita est marito; quo utique tempore universa Angliæ castella sunt ad imperium regis custodiæ deputata. Hoc quoque tempore Willelmus, comes Gloverniæ, cum filium non haberet, ægre ferens hæreditatem inter filias dividendam, Johannem Sine-terra regis filium sibi constituit ³successorem.

Reception of
Leo, the
pope's legate.

¹ *Justiciarios.*] For a list of the districts and the judges appointed in each, see Hoveden, p. 548.

² *Johanna.*] Rymer, i. p. 42.

³ *Constituit successorem.*] At Windsor, 28th September; Diceto. On condition that he married Hawise, the earl's youngest daughter; Hoveden.

*Quod reges extranei discordes regis Anglorum sese
arbitrio subdiderunt.*

A.D. 1176.
Convention
between the
kings of
Castile and
Navarre.

Circa¹ dies istos ²Aldefonsus, rex Castellæ, gener regis Angliæ, et ³Sanccius, rex Navarorum, avunculus ejus, discordes ad invicem, missis ad regem Angliæ legatis, se staturos illius arbitrio juraverunt. Nuntii quoque apud Westmonasterium in præsentia regis, episcoporum, comitum, baronum, constituti proponebant, illi, qui causam Aldefonsi regis tuebantur, Sancium, regem Navarorum, memorato regi Castellæ, dum adhuc pupillus esset et orphanus, castella et terras, Log-tonium videlicet, Navarret, Anthlena, Aptol et Agosen, cum pertinentiis suis, quæ pater suus, die quo decessit, et ipse post aliquot annos quiete possederat, injuste et violenter abstulisse, unde domino suo restitutionem fieri postulabant; illi autem, quibus causa Sancii regis commissa fuerat, nihil eorum quæ ab aliis proposita fuerant contradicentes, asserebant Aldefonsum præfatum Sancio prænominato castella, Legin scilicet, Portel, et castellum quod tenet Godin, per guerram et injuste abstulisse; parte altera in nullo sibi contradicente, eorum domino suo fieri restitutionem pari instantia flagitabant; nuntii præterea in jure confessi sunt palam, inter reges præfatos treugas usque in septennium, fide interposita, fuisse firmatas. Rex igitur Anglorum, habito cum episcopis, comitibus et baronibus concilio super querelis prætaxatis, hinc inde violenter et injuste ablatiis, cum nihil contra violentiam utrinque propositam a parte alterutra respondere-

¹ *Circa dies istos.*] The charters connected with this question are printed by Rymer, i. pp. 43-50.

² *Aldefonsus.*] Alfonso III. of Castille had married the princess Eleanora.

³ *Sanccius,*] or Sancho VI.

tur alterutri, nec quicquam, quo minus restitutio- A.D. 1176.
nes quas petebant faciendæ essent, allegaretur,
plenariam utrique parti supradictorum, quæ in
jure petita erant, restitutionem judicavit; ad-
junxit etiam, treugas præfatas inter eos fide fir-
matas usque ad constitutum terminum esse invi-
olabiliter observandas; judicavit etiam pro bono
pacis, ut rex Aldefonsus donet liberaliter San-
cio regi singulis annis usque ad decennium tria
millia marabotinorum, et sic pacem haberent ad
invicem et perpetuam amicitiae firmitatem. In
eisdem sane diebus nuntii Manuelis, Constanti-
nopolitani imperatoris, nuntii Romani imperato-
ris Frederici, nuntii Willelmi, Treverensis archi-
episcopi, nuntii Henrici, ducis Saxonici, nuntii
Flandrensis comitis Philippi, quos varia trahe-
bant negotia, tanquam ex conducto, pridie idus
Novembris in curia regis Anglorum simul apud
Westmonasterium convenerunt; hæc ideo dici-
mus, ut notum sit omnibus, quantæ rex Henri-
cus sapientiæ fuerit. quantæque magnificentiae,
ad cujus audientiam totius fere orbis consilia et
dubia principum discutienda judicia pervenerunt.

*De remotione ab ecclesia de Waltham canonicorum
secularium.*

Anno Domini MCLXXVII., amotis ab ecclesia A.D. 1177.
Walthamhensi canonicis, ^{Secular} quos seculares vocant, ^{cations re-}
introduci sunt regulares auctoritate summi pon- ^{moved from}
tificis in vigilia Pentecostes, rege procurante ^{Waltham.}
Henrico et præsentem; et eodem die Radulphus,
Cicestrensis canonicus, de manu Londoniensis
episcopi curam ecclesiæ prædictæ suscipiens,
ipsi tanquam diocesano de canonica subjectione
servanda verbis se obligavit expresse, et, fratri-

¹ Quos seculares vocant;] ⁴ quia quidam ipsorum habuerant; ⁵ Di-
licentiam nimis vagam in seculo ceto, col. 598.

A.D. 1177. bus cum eo introductis, prior est ab eodem episcopo assignatus, et in sua sede solemniter collocatus. Quo etiam tempore rex Anglorum, regno pro sua voluntate disposito, decimo quinto kalendas Septembris in Normanniam transfretavit, et, confestim inter regem Francorum et ipsum habito colloquio, hoc modo concordiam ineunt; 'Ego¹ Lodowicus, rex Francorum, et ego Henricus, rex Anglorum, volumus ad omnium notitiam pervenire, nos, Deo inspirante, promisisse et juramento confirmasse, quod simul ibimus in servitium Crucifixi, et ituri Hierosolymam suscipiemus signaculum sanctæ crucis, et amodo volumus esse amici ad invicem, ita quod uterque nostrum alteri conservabit vitam et membra et honorem terrenum contra omnes homines; et, si quæcumque persona alteri nostrum malum facere præsumpserit, ego Henricus juvabo Lodowicum, regem Francorum, dominum meum, contra omnes homines; et ego Lodowicus juvabo regem Anglorum Henricum contra omnes homines, sicut fidelem meum, salva fide quam debemus hominibus nostris quamdiu nobis fidelitatem servabunt.' Acta autem sunt hæc apud Minantcurt septimo kalendas Octobris.

De fundatione monasterii de Westwode.

A.D. 1178.
Westwood
abbey
founded.

Anno Domini MCLXXVIII. Richardus de Luci, Angliæ justiciarius, tertio idus Junii fundamenta jecit ad construendam ecclesiam conventualem in honorem beati Thomæ martyris in loco, qui vocatur ²Westwode, in territorio Roffensi.

¹ *Ego Lodowicus.*] Rymer, i. p. 50. According to Brompton, this agreement was entered into at Rouen, on the 21st September; col. 1134.

² *Westwode,*] called also Lesnes abbey; suppressed by Henry VIII. in 1524, to furnish a revenue for Wolsey, to assist in building his colleges at Oxford and Ipswich.

Eodem¹ anno rex Anglorum Henricus, cum per A.D. 1178. omnes provincias suæ potestatis, quæ vel Francorum liminibus, vel montibus Pyrenæis, vel Britannico vicinatur oceano, munitiones obtinisset et omnia pro velle disposuisset, idibus Junii beati Thomæ martyris visitavit sepulchrum; et, paucis inde diebus evolutis, Gaufridum filium suum octavo idus Augusti apud Wodestoke cingulo militari donavit.

De revelatione sancti Amphibali cuidam viro facta.

Eodem anno vir quidam, beati Albani martyris burgum inhabitans et loci illius indigena, inter convicaneos suos sine querela vixit. Hic ab ineunte ætate, quantum substantiæ mediocritas permittebat, honeste vivens, devotus ecclesiæ exstitit frequentator. Dum igitur una noctium in strato jaceret, circa gallicinium intravit quidam decori vultus et statura procerus ejus cubiculum, ut sibi videbatur, qui vestibus indutus candidis virgam in dextra pulcherrimam bajulabat, in cujus ingressu domus confestim tota resplenduit et quasi claritas solaris interiora cubiculi perlustravit; qui lecto appropinquans jacentem vocavit, et, si dormiret, leniter requisivit; 'Roberte,' inquit, 'dormis?' Expavit autem Robertus timore vehementi, et supra modum admirans ait, 'Quis es, domine?' Et ille; 'Ego sum martyr Albanus, qui ad hoc venio, ut annuntiem tibi Domini voluntatem de magistro meo,' inquit, 'clerico videlicet illo, per quem [fidem Christi] suscepi, [de quo] inter homines sermo frequens habetur, et, cum spes fidelium sit quod futuris temporibus debeat revelari, locus tamen ejus sepulturæ ab omnibus ignoratur. Surgens ergo velociter circunda tibi vestimentum tuum

Legend of S.
Amphibalus.

¹ Eodem anno.] Diceto, col. 600.

A.D. 1178.
Legend off.
Amphibolus.

interessent. Illis eventum rei præstolantibus, sæpe dictus homo præcedebat, fratribus planitiem ostendens sanctorum corpora continentem. Erat autem feria sexta ante solemnitatem beati Albani quando hæc facta sunt, qua ejusdem sancti passio celebratur. Ab illo ergo die, usque quo elevati fuerunt sancti, loco illi custodia non defuit, sed fratres jugiter cum laicis adfuerunt. Conventus interim continentiam vitæ suscepit arctioris, et, statuto cum processione orationum suffragio, solemne jejunium populo prædicatur. Jam locus ille futuræ inventionis nundinarum similitudinem præferebat, et recedentibus aliis, quos fervor devotionis adduxerat, alii quotidie succedebant.

*De duabus mulieribus ibi curatis, dum sanctus
quereretur.*

Porro signorum initia, quæ adhuc sancti martyres in corde terræ latentes in auspicium spei melioris patrabant, multorum poterunt testimonio confirmari; mulier namque quædam de Gatesdene, scapularum et renum debilitate per decem annos detenta, jam propter ægritudinis turpitudinem marito despectui habebatur; quæ, proprios egressa fines et per Redburniam transitum faciens, juxta sanctorum martyrum decubuit sepulturam, nec de loco surrexit donec sanitati pristinæ redderetur. Altera de Dunestaplia, nomine Cecilia, in hydropisis ægritudine annis sedecim transactis, habentis in utero similitudinem præferebat; hæc ad loca prædicta suæ salutis avida perveniens illico optatam recepit sanitatem. Item puella quinquennalis, quæ nunquam a nativitate pedes incesserat, semper parentum ministerio portabatur; hæc, quod multi fidelium conspexerunt, juxta locum prætaxatum

mus hinc, et ad locum unde recessimus revertamur.' Illis autem per viam qua venerant revertentibus, sanctus suam intravit ecclesiam, et homo ille domum suam ingressus proprio sese lecto recepit.

A.D. 1174.
Legend of S.
Amphibius.

Quod vir præfatus visionem sibi ostensam revelaverit.

Vir autem mane expergefactus, in ancipiti positus, fluctuabat, utrum sub silentio præteriret, an aliis, quæ in visu, vel potius, ut præsumebat, re, corporaliter gesta didicerat, revelaret; si enim sileret, peccare metuebat in Deum; si rem publicaret, sannas hominum verebatur. Ista tandem animo sæpe revolvens homo, timore Dei humanum absorbuit; et, licet adhuc verbum hoc communibus esset auribus absconditum, domesticos tamen suorum et privatos effecit conscios secretorum. Illi autem, quod dicebatur in tenebris, in lumine proferebant, et, quod in aure audierant, super tecta prædicabant. Factum est autem, ut hoc anno verbum istud per totam disseminaretur provinciam, adeo quidem ut ipsius frequentia monasterii beati martyris Albani claustrum intraret. Denique fama desiderata, quibusdam perferentibus, ad abbatem Simonem penetravit, cujus post Deum auctoritate negotium illud robur erat specialiter habiturum; qui protinus gratiæ Dei laudes persolvit, et, communicato consilio, electos de conventu fratres aliquot ad locum, quem vir ille ostensurus erat, eodem viro prævio, destinavit. Conventus domi devotis orationibus incumberebat, et fratres ductorem suum sequentes, videre martyrum reliquias properabant; quo demum pervenientes invenerunt ibidem fidelium multitudinem, quos Spiritus Sanctus de diversis provinciis in unum prospero prognostico collegerat, ut inventioni martyris

A.D. 1178.
Legend of St.
Amphibali.

geret. Adhuc illo pauperem in hunc modum convitiant, et ecce utroque fundo dolii impetuose evulso, in platea cervisia fundebatur, sicque factum est, ut cujus portiunculam, martyris nomine spreto, negaverat, procurante sancto, non solum pauper ille, sed et alii multi cum eo, fixis in terram genibus, sufficienter, nullo prohibente, potarent. Repressa igitur, martyre procurante, perversorum nequitia, devotio fidelium recipit quod meretur; nam tribus continuis qui sequebantur diebus decem utriusque sexus homines a diversis infirmitatibus, ad laudem Dei et beati martyris, receperunt pristinam sanitatem.

De inventione sancti Amphibali cum novem sociis suis.

Clarescente interim die, quem sanctorum inventio consecrabat, venerabilis pater Simon abbas locum adiit sanctissimum, et celebratis in capella sancti Jacobi, loco illi contiguo, in venerationem beati martyris Albani, nostræ redemptionis mysteriis, monachis, qui aderant, ut diligenter quærerent, et pluribus adhibitis fossoribus ut coeptis insisterent, imperavit. Fuerat autem capella illa antiquitus in honorem martyris fabricata propter frequentes cælestis radios lucis, qui pastoribus vigilias noctis super gregem suum agentibus ibidem apparuerant; unde dictus abbas, in eodem loco divina celebrans sacramenta, super instanti negotio beati martyris auxilium imploravit. Reverso itaque domum abbate et jam cum conventu ad prandium sedente, legabatur passio beati martyris, quem quærebant, et sociorum ejus, per quam carnis ergastulo soluti promeruerunt gloriam sempiternam. Dum igitur sævitia judicis, lictorum immanitas, martyrum patientia, et mors prolixius recitata pias mentes

conventus in fletus et suspiria commovisset, beatus Amphibalus cum tribus sociis suis reperi-
 tum, accurrens aliquis nuntiavit. Quid ergo? Suspiria mutantur in laudes, et tristitiæ successit lætitiæ magnitudo. Exsurgens a mensa congregatio ad ecclesiam festinanter procedit, et lætitiæ corde conceptam elevatis laudibus protestatur. Inventus est autem beatus martyr Amphibalus inter duos socios medius et collateralis ambobus, tertio socio quasi ex transverso et ab opposito locum solitarium occupante. Inventi sunt etiam prope locum illum numero sex ex sociis martyrum prædictorum, ita quod beatus martyr Amphibalus decimus habebatur. Inter reliquias athletæ Christi Amphibali cultelli duo magni inventi fuerunt, unus in testa capitis et alter circa præcordia, ut verum esse insinuent quod in ¹libello passionis ejus scripto antiquis temporibus continetur. Ut enim habet passionis illius textus, alii occubuerunt gladiis cæsi; ipse vero, visceribus primo patefactis et intestinis ejectis, et post lanceis confossus et cultellis, occubuit tandem lapidibus conquassatus, unde nullum fere ex ossibus ejus integrum apparebat, cum sociorum ipsius ossa illæsa penitus exstitissent.

A.D. 1178:
 Legend of St.
 Amphibalus.

*Quod reliquiæ sancti Amphibali apud sanctum Albanum
 sunt translatae.*

Abbas autem, ut diximus, audito nuntio desiderato, adjuncto sibi priore [cum] aliquot fratribus de conventu, sanctorum celeriter adiit sepulchras, et effossas reliquias erigens in lintheaminibus idoneis collocavit; metuensque supra modum fraudem plebis et vim turbæ undique confluentis, quam a compressione inventi thesauri

¹ Libello.] Paris adds, that this volume was preserved in the library of S. Alban's abbey.

A.D. 1178.
Legend of S.
Amphibalus.

arcere non poterat, unde placuit abbati, ut martyres sancti in beati Albani basilicam portarentur, ubi custodia diligentior et securitas amplior poterat adhiberi. Quid multa? Redeunt cum abbate fratres separatim sanctorum corpora deferentes. Procedit martyribus obviam cum processione conventus, corpus secum beati Albani martyris deportantes, quod cum aliquoties consueverit, prout ejus portatoribus constat, satis existere ponderosum, tantam sui facilitatem illa hora exhibuit, ut volare potius quam humeris ferentium incumbere videretur; occurrit ergo martyr martyribus, magistro discipulus, et jam palam magistrum recepit revertentem, quem habebat olim clam fidei doctorem in tugurio latitantem. Sed miraculum, quod in elementis suis Dominus ostendere dignatus est cum obviantes se primitus reliquiae pariter convenerunt, non debet sub silentio praeteriri; cum enim siccitas prolixior, exustis herbis et fructibus, diutius perdurasset et agricolas desperatos reddidisset, eodem momento, cum in aere nec minima appareret nubecula, tanta pluviarum inundatio prorupit, ut et copiose descendentes imbres terram irrorarent et desperatae messis spem promitterent laetiores. Inventus est autem pretiosus martyr Amphibalus cum sociis suis, et in ecclesiam beati Albani cum canticis et laudum praconiis solenniter delatus est, anno a passione sua octingentesimo octuagesimo sexto, ab incarnatione Domini millesimo centesimo septuagesimo septimo, die sabbati, septimo kalendas Julii. In praesentia autem sanctarum reliquiarum ipsius, necnon et in loco sepulturae ejus, ad laudem Dei et gloriam martyris, a diversis infirmitatibus sanantur aegroti, membra paralytica solidantur, mutorum ora ad loquendum laxantur, caecis tribuitur visus, surdis

auditus, claudis firmatur gressus, et, quod magis A.D. 1178.
Legend of S.
Amphilbais.
magnificum est, arrepti a dæmonio liberantur, epileptici sanantur, leprosi mundantur, et ad vitam mortui revocantur. Si quis autem miraculorum, quæ per sanctos suos divina operatur clementia, notitiam habere desiderat, libellum legat, qui de signis ejus et virtutibus clarus habetur, et nos ad alia festinantes a lectore veniam postulamus.

Quod juvenis rex Henricus torneamenta exercuerit.

Anno Domini MCLXXIX. Henricus, rex Anglo-A.D. 1179.
Louis visita
the tomb of
Becket.
rum junior, mare transiens in conflictibus Gallicis et profusioribus expensis triennium peregit, regiaque majestate prorsus deposita, totus est de rege translatus in militem, et, flexis in gyrum frænis, in variis congressibus triumphum reportans sui nominis famam circumquaque respersit; sic igitur, cum nil ei deesset ad gloriam, rediit ad patrem et ab eo honore debito est receptus. Eodem anno ¹Lodowicus, rex Francorum, beatum Thomam martyrem orationis gratia visitare decernens, Angliam, quam nec ipse nec suorum aliquis antecessorum aliquo tempore visitaverat, devotus intravit. ²Rex autem Anglorum, navem apud Doveram egredienti Francorum regi, undecimo kalendas Septembris festinanter occurrit, cui, quicquid honoris ab aliquo excogitari potuit vel impendi, tam ipsi quam suis comitibus est impensum; concurrentibus enim archiepiscopo Cantuariensi cum suis suffraganeis episcopis, cum comitibus et baronibus, cum clero et populo,

¹ *Lodowicus.*] According to Hoveden, he was warned by a vision to visit the tomb of Becket if he wished the recovery of his son Philip, then lying dangerously ill. He was accompanied

by the counts of Flanders and Guisnes, the duke of Louvaine and others; p. 592.

² *Rex autem Anglorum.*] Dico, col. 604.

A.D. 1179.
Visit of
Louis VII.
to Becket's
tomb.

solennis processio in tanti adventum principis majorem ecclesiam illustravit. Quantum auri vel argenti Gallicanæ nobilitati rex Henricus contulerit, quantumque in vasis et lapidibus pretiosis omnes honoravit, cum non sit qui hoc sciat, desit qui scribat. Centum vini medios rex Francorum annuatim in perpetuum Parisius solvendos ob reverentiam martyris gloriosi in usus collegii Cantuariensis convertit. Rex autem Henricus gazas totius regni sui, et quicquid ipse et antecessores ejus in divitiis congesserant, regi Francorum et suis exposuit; sed, ne Franci aliud quam martyrem quæsisse viderentur, manum a munere cohibentes, martyrium forsitan ex oblati pertalerunt in mente. Sic rex Francorum, cum in vigiliis, jejuniis et orationibus Cantuariæ tri-duum complevisset et xeniola quædam parva a rege Anglorum in signum dilectionis accepisset, septimo kalendas Septembris ad Galliam transfretavit. Eodem anno Rogerus, Wigorniensis episcopus, obiit quinto idus Augusti.

De concilio Romæ habito, presidente papa Alexandro.

The third
Lateran
council.

Eodem anno habitum est Romæ¹ concilium generale trecentorum et decem episcoporum decimo quarto kalendas Aprilis in patriarchio Lateranensi, cui præsedit dominus papa Alexander tertius, cujus statuta omni laude dignissima sub viginti octo, quæ sequuntur, capitulis continentur: De electione summi pontificis; De hæreticis Albegensibus et diversis eorum appellationibus; De ruptariis et Brebantiis prædonibus, qui fideles affligunt; Quod nullus promoveatur in episcopum vel ad aliquem ordinis gradum, nisi legitimæ sit ætatis et de legitimo matrimonio suscep-

¹ *Concilium.*] The proceedings of this council are in Harduin, tom. vi. part. ii. col. 1671.

tus; Ne, viventibus personis, ecclesiæ conferantur, nec, illis defunctis, ultra sex menses vacent; De appellationibus; Ne intra sacros ordines constituti, vel qui ecclesiasticis sustentantur stipendiis, rebus se immisceant secularibus; De treugis statuendis et temporibus treugarum; Quod clerici unam habeant tantum ecclesiam, et quod episcopus, si aliquem sine certo ordinaverit titulo, tamdiu necessaria inveniat donec ei in aliqua ecclesia stipendia assignet; Ne patroni vel quilibet laici ecclesias opprimant aut ecclesiasticas personas; Ne Judæi vel Saraceni Christiana mancipia permittantur habere, sed, ad fidem Christi si converti voluerint, a possessoribus suis nullatenus excludantur; Ut leprosi, si excludantur a cohabitatione hominum, oratorium habeant et proprium sacerdotem; Ne bona ecclesiastica in usus alios convertantur, nec decani pro certa pecuniæ quantitate jurisdictionem exerceant episcopalem; Ut in electionibus vel ecclesiasticis ordinationibus consequatur effectum, quod a majoris et senioris concilii parte fuerit constitutum; Quod usurarii manifesti ad communionem altaris non admittantur, nec Christianam habeant sepulturam; Ut agricolæ et viatores, et omnia quæ sua sunt, plena ubique pace et securitate lætentur; Ut ordinationes schismaticis factæ irritæ habeantur et inanes, et beneficia ab eis collata revocentur; Ne pro ecclesiasticis instituendis personis, seu mortuis sepeliendis, aut nubentibus benedicendis, vel aliis ecclesiæ sacramentis, aliquid exigatur; Ne viri religiosi vel quilibet alii ecclesias vel decimas præsumant de manu suscipere laicorum sine auctoritate episcoporum, et non semel in anno templarii sive hospitalarii ecclesias sub interdicto positas aperiant, nec corpora sepelire tunc præsumant; Ne quis interventu pe-

A.D. 1179.
The third
Lateran
council.

A.D. 1179.
The third
Lateran
council.

cuniae habitum religionis usurpare præsumat, nec conversus peculium habeat, nec facti prælati non nisi pro dilapidatione vel incontinentia degradentur; Ne Christiani Saracenis arma vendant, nec patientes naufragium quisquam spoliare præsumat; Ut clerici infra sacros ordines constituti continenter vivant, et si in illa continentia, quæ contra naturam sit, deprehensi fuerint laborare, excommunicentur et a clero abjiciantur; Ut archiepiscopi parochias vel ecclesias visitantes quadraginta vel quinquaginta equorum numero sint contenti, episcopi viginti vel triginta, legati viginti vel viginti quinque, archidiaconi quinque vel septem, decani duarum evectionum numerum non excedant; Ut nullus torneamenta exercere præsumat, et mortui in torneamentis Christiani careant sepultura; Quod unaquæque cathedralis ecclesia magistrum habeat, qui pauperes scholares et alios doceat, nec pro licentia docendi aliquis pretium exigat; Ut prælati unam tantum regant ecclesiam, et quod patroni ab ecclesiis in suo fundo constitutis, exactiones non faciant; Ne episcopi seu viri ecclesiastici stare compellantur iudicio laicorum, nec laici laicis decimas conferre præsumant; Si quis ab aliquo, commodata pecunia, possessiones in pignus acceperit, si, deductis expensis, sortem suam receperit ex fructibus possessionis, pignus restituat debitori.

*Epistola papæ Alexandri contra hæresim Petri
Lombardi.*

The pope's
letter to the
archbishop of
Sens, against
Peter Lombard.

Delatum fuit præterea ejusdem papæ apostolatui, quod magister Petrus Lombardus in quibusdam scriptis suis ab articulis fidei deviavit, unde Willelmo, Senonensi archiepiscopo, literas sub hac forma direxit; ¹ Alexander episcopus, ser-

¹ *Alexander.*] This letter, according to Harduin, should have been placed under the year 1170. At the time of the Lateran coun-

vus servorum Dei, Willelmo, Senonensi archiepi- A.D. 1179.
scopo, salutem. Cum in nostra olim esses præ-
sentia constitutus, tibi viva voce injunximus, ut,
suffraganeis tuis Parisius tibi ascitis, ad abroga-
tionem pravæ doctrinæ Petri, quondam Parisia-
censis episcopi, qua dicitur, quod Christus, se-
cundum quod est homo, non est aliquid, omnino
intenderes¹ et efficacem operam adhiberes. Inde
siquidem est, quod fraternitati tuæ per apostolica
scripta mandamus, quatenus, quod tibi, cum præ-
sens esses, præcepimus, suffraganeos tuos Parisius
convoces, et una cum illis et aliis viris religiosus et
prudentibus præscriptam doctrinam studeas pe-
nitens abrogare, et a magistris scholaribus ibidem
in theologia studentibus Christum, sicut perfec-
tum Deum, sic et perfectum hominem ac verum
hominem ex anima et corpore consistentem, præ-
cipias edoceri; universis firmiter et districte in-
jungens, quod doctrinam illam de cætero nequa-
quam docere præsumant, sed ipsam penitus de-
testentur.²

*De libello abbatis Joachim, quem scripsit contra
Petrum Lombardum.*

Scripsit etiam eisdem diebus contra eundem Abbot
Petrum Lombardum ^{Joachim's} abbas Joachim Florentis book against
cœnobii libellum, vocans eum hæreticum et in- Peter.
sanum, eo quod in libro sententiarum, quem com-
posuerat, idem Petrus de unitate sive essentia
Trinitatis dixit, Quoniam quædam summa res
est, Pater et Filius et Spiritus Sanctus, et illa

cil, Guido, and not William, was
archbishop of Sens; the former
having succeeded to the see in
1175. Concil. vi. ii. col. 1625.

¹ *Intenderes . . . adhiberes.* In
MS. 'intendens . . . adhibens.'

² *Abbas Joachim Florentis cœ-*

nobii.] He was founder of the
monastery of Flore; his book was
condemned in the fourth Lateran
council, in 1215; see Harduin,
tom. vii. p. 18. His life is print-
ed in the Act. SS. mens. Mai.
tom. vii. p. 89.

A.D. 1179. non est generans, neque genita, nec procedens. Contra hanc assertionem opposuit abbas præfatus, quod non tam trinitatem adstruebat in Deo, quam quaternitatem, tres videlicet personas et illam communem essentiam quasi quartam manifeste protestans; quod nulla res est quæ sit Pater et Filius et Spiritus Sanctus, nec essentia, nec substantia, nec natura, quamvis concedat, quod Pater et Filius et Spiritus Sanctus sunt una essentia, una substantia, et una natura; et hanc suam assertionem idem Joachim his quæ sequuntur auctoritatibus affirmat, 'Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum et Spiritus Sanctus, et hii tres unum sunt; et tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua et sanguis, et hii tres unum sunt;' item, 'Volo, Pater, ut sint unum in nobis, sicut et nos unum sumus.' Unde videtur, quod sæpe dictus Joachim hujusmodi unitatem non veram et propriam, sed quasi collectivam et similitudinariam esse fateatur, quemadmodum multi homines dicuntur unus populus, et multi fideles una ecclesia.

Quod papa Innocentius libellum Joachim damnavit.

The heresy
of Joachim
condemned.

Stetit autem hæc indeterminata altercatio a diebus Alexandri papæ usque in tempora Innocentii papæ per annos multos, sedentibus inter eos in cathedra Romana Lucio, Urbano, Gregorio, Clemente et Cælestino, pontificibus Romanis; quibus succedens Innocentius tertius, anno Domini millesimo ducentesimo decimo quinto, Romæ generale concilium celebrans, libellum abbatibus Joachim, quem contra Petrum et articulum ediderat prædictum, his verbis damnavit; 'Nos,'¹ inquit, 'sacro et universali approbante

¹ Nos.] Harduin, tom. vii. col. 17.

concilio, credimus et confitemur cum Petro, quod una quædam summa res est, incomprehensibilis quidem et ineffabilis, quæ veraciter est Pater et Filius et Spiritus Sanctus, tres simul personæ ac sigillatim quælibet earundem; et ideo in Deo solummodo trinitas est et non quaternitas, quia quælibet trium personarum est illa res, substantia videlicet, essentia seu divina natura, quæ sola est universorum principium, præter quam aliud inveniri non potest; et illa res non est generans, neque genita, neque procedens, sed est Pater qui generat, et Filius qui gignitur, et Spiritus Sanctus qui procedit, ut distinctiones sint in personis et unitas in natura. Licet enim alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus, non tamen aliud; Pater enim ab æterno Filium generando suam substantiam ei dedit, juxta quod ipse testatur, Pater quod dedit mihi, majus omnibus est. Et dici non potest, quod partem suæ substantiæ illi dederit, et partem retinuerit ipse sibi, cum substantia Patris indivisibilis sit, utpote simplex omnino; sed nec dici potest, quod Pater in Filium transtulerit suam substantiam generando illum, quasi sic dederit eam Filio, quod non retinuerit ipsam sibi, alioquin desiisset esse substantia; Filius vero substantiam Patris integram nascendo accepit, et ita Pater et Filius eandem habent substantiam, et eadem res est Pater et Filius, necnon et Spiritus Sanctus ab utroque procedens et in utroque manens; non enim, ut ait abbas Joachim, fideles Christi sunt unum, id est, una quædam res quæ communis sit omnibus, sed sunt unum in unione caritatis, in gratia; pro personis vero divinis, ut attendatur, identitatis unitas in natura. Damnamus igitur et reprobamus libellum Joachim sive doctrinam, ita ut, si quis ejus sententiam in hac

A.D. 1179.
Heresy of
Joachim
condemned.

A.D. 1179. parte defendere vel approbare præsumpserit, tanquam hæreticus ab omnibus habeatur.' De hoc papa et concilio memorato latius suo loco dicetur.

Quod Philippus consecratur in regem Francorum.

Coronation
of Philip,
king of
France.

Eodem anno Philippus, filius Lodowici regis Francorum, in solemnitate Omnium sanctorum per manum Willelmi, Remensis archiepiscopi, in eadem civitate consecratur in regem, ¹patre adhuc vivente et tantæ coronationi omnia necessaria ministrante. Eodem tempore Cadwallanus, princeps Wallensium, coram rege Anglorum tractus in causam et multorum querelis impetitus, dum sub regis conductu remeasset, in itinere hostium perpressus insidias interfectus est decimo kalendas Octobris, quod plurimum in regis redundavit scandalum, licet non deliquerit; unde auctores cædis graviter puniri præcepit.

Confederatio facta inter reges Anglorum et Francorum.

A.D. 1180.
Convention
between
France and
England.

Anno Domini MCLXXX., habito inter regem Francorum Philippum, nuper coronatum, et regem Anglorum Henricum, colloquio inter Gisorsium et ²Triam, sic convenit inter eos; ³'Ego Philippus, Dei gratia rex Francorum, et ego Henricus, eadem gratia rex Anglorum, ad omnium volumus pervenire notitiam, quod foedus et amicitiam fide media innovavimus et sacramento; et, ut omnis amodo inter nos auferatur oc-

¹ *Patre adhuc vivente.*] The king was unable to be present, having been seized with a paralytic attack on his return from England. At the coronation, the young king Henry carried, as duke of Normandy, the golden crown from the presence chamber to the church; Hoveden, p. 592.

² *Triam.*] On the 29th June.

³ *Ego Philippus.*] Rymer, Foed. i. p. 53; the text is an abridgment only of the original convention.

casio discordiæ, concessimus ad invicem, ut de A.D. 1186. terris nostris et possessionibus, et de omnibus aliis rebus, quas habemus modo, alter adversus alterum nihil amodo petet, excepto de Arvernia, de qua inter nos est contentio, et excepto feodo de castro Radulphi, et exceptis minutis feodis nostris et divisis terrarum nostrarum de Berri. Si autem super his, quæ excepta sunt, per nosmetipsos convenire non poterimus, ego Philippus tres elegi episcopos et barones, et ego Henricus totidem, qui inter nos dicent, et nos eorum iudicio stabimus firmiter et bona fide.' Eodem tempore Lodowicus, rex Francorum, Parisius diem exclusit extremum decimo quarto kalendas Octobris, et sepultus est in monasterio Cistercensis ordinis, ¹Barbellum nuncupatum, quod etiam propriis sumptibus inchoatum idem rex laudabiliter consummavit.

Quod Richardus, comes Pictavensis, terras Gaufridi de Liziniaco graviter afflixit.

Per idem tempus Aquitannorum dux Richardus et Henrici regis filius, per superbiam Gaufridi de Rancona multis sæpe lacessitus injuriis, collectis undique militaribus copiis, Taileburc, castellum ejusdem Gaufridi, ²obsidione vallavit, opus desperatissimum et quod suorum nullus antecessorum attentare præsumpsit; castrum enim illud ante dies illos hostium cuneis prorsus incognitum, triplici fossato totidemque mœniis vestitum, seris, armis et repagulis sufficienter instructum, turribus per intervalla dispositis insignitum, comportato lapide in propugnaculis munitum, abundans in victualibus, refertum mi-

Acts of Richard, duke of Aquitaine.

¹ *Barbellum.*] The abbey of Barbeaux, which he had founded in 1147.

² *Obsidione vallavit.*] On the 1st May; Diceto, col. 603.

A.D. 1100. litibus et hominum millibus ad pugnam idoneis, ducis Richardi non expavit adventum; sed, postquam dux ipse leonibus audacior regionem hostiliter introivit, fructus prædiorum abduxit, vires succidit, villas succendit, omnia demoliendo contrivit, prope castellum tentoria fixit, machinas prope murum erexit, oppidanosque nil tale suspicantes exterruit vehementer. Inclusis autem, quia res ignominie plena videbatur, tot elatæ mentis, tot probatæ virtutis milites intra muros sine reclamazione valida circumcingi, placuit de consilio communi, ut foras erumperent et impeterent ducis exercitum improvise; quod cum animose satis attentassent, dux suos in armis ruere docuit, et retrorsum cedere compulit oppidanos; sed in illo portarum ingressu, cum dux insequeretur terga dantes, fit gravissimus hinc inde conflictus, dum ibi, quid equus, quid lancea, quid ensis, quid arcus, quid galea, quid balista, quid umbo, quid lorica, quid sudes, quid clava certantibus conferant, experitur. Oppidanis itaque assultus ducis acerrimos ultra ferre non valentibus, sed intra moenia se recipientibus, dux impiger certatim se pariter intra villam immiscet cum hostibus, et, cum ipsis nusquam locus pateret diffugii, per plateas hinc inde discurritur, rapinis insistitur et incendiis, et ab iis oppidanis, quos a mortis discrimine felix fortuna eruit, ad castellum confugitur principale; castelli dominus ad deditionem compellitur, facies murorum pulcherrima complanatur, alia passim castella rebellionis conscia par infra mensem subiere discrimen. Omnibus igitur ad votum completis, dux transfretavit in Angliam, maximo cum honore receptus a patre.

*Quod rex Francorum Philippus regnum suum sub
dispositione regis Angliæ commisit.*

Anno Domini MCLXXXI. ¹cum rex Francorum Philippus, quibusdam de suis sibi ad memoriam reducentibus, cognovisset qualiter rex Anglorum regnum suum tam late diffusum a tam barbaris nationibus, Scotis scilicet et Wallensibus, pacifice gubernaret, de communi consilio domesticorum suorum prædicti regis dispositioni omne regnum suum et se ipsum commisit; hoc etiam exemplo rex Anglorum ductus, cum totam Normanniam filii sui regis dispositioni supponeret, octavo kalendas Augusti in Angliam transiens beatum Thomam martyrem orationis gratia visitavit. Eodem anno ²Rogerus, Eboracensis archiepiscopus, diem clausit supremum duodecimo kalendas Decembris, ³qui adhuc vivens a papa Alexandro privilegium impetraverat, ut, si clericus suæ jurisdictioni suppositus, agens in extremis, testamentum conficeret et propriis manibus bona sua moriens non distribueret, archiepiscopus haberet facultatem injiciendi manus in bona defuncti; et, quoniam quod quisque juris in alterum statuerit, uti debet eodem jure, post mortem archiepiscopi quæcumque reperta sunt in thesauris ejus justo sunt Dei judicio confiscata, quorum summa fuit undecim millia libræ argenti et aurei trecenti, [una] cuppa aurea et argenteæ septem, scyphi argentei novem, tria salsaria argentea, tres cuppæ ⁴murtinæ, cochlearia quadraginta, octo scutellæ argenteæ, pelvis argentea et discus maguus argenteus.

A.D. 1181.
Philip submits the disposition of his realm to Henry.

¹ Cum rex Francorum.] Diceto, col. 611.

² Rogerus.] For his life, compare Newburgh, lib. iii. cap. v. with Stubbs, col. 1723.

³ Qui adhuc vivens.] Diceto, col. 614.

⁴ Murtinæ.] 'Mazerinæ;' Diceto.

*Epistola Alexandri papa ad Johannem Presbyterum,
regem Indorum.*

A.D. 1181.
Letter of
the pope to
Frederick John.

Circa eosdem dies papa Alexander scripsit Presbytero¹ Johanni, Indorum regi, in hæc verba; 'Alexander² episcopus carissimo in Christo filio salutem et apostolicam benedictionem. Audieramus jampridem, referentibus multis, quomodo, cum sis Christianam religionem professus, piis velis operibus incumbere diligenter; sed dilectus filius noster Philippus medicus, qui de intentione propria et proposito tuo cum magnis et honorabilibus viris tui regni se in partibus illis verbum habuisse proponit, sicut vir providus constanter nobis retulit, se manifestius ab his audivisse, quod tuæ voluntatis sit et propositi erudiri in catholica et apostolica disciplina, et ad hoc ferventer intendas, ut tu et cuncta plebs tuæ sublimitati commissa nihil unquam videamini in fide vestra tenere, quod a doctrina sedis apostolicæ dissentiat. Illud etiam ad commendationem tuæ virtutis accedit, quod, sicut prædictus Philippus se a tuis asserit audivisse, ferventi desiderio cuperes in urbe habere ecclesiam et Hierusalem altare aliquod, ubi viri religiosi de regno tuo et prudentes manere possent et apostolica plenius instrui disciplina, per quos tu et homines tui doctrinam ipsam facilius reciperent et tenerent. Nos autem vos ab hiis articulis, in quibus erratis a Christiana et catholica fide, revocare volentes, præfatum Philippum ad tuam mittimus magnitudinem; per quem de articulis fidei Christianæ, in quibus tu et tui a nobis discordare videmini,

¹ *Presbytero Johanni.*] Upon the history of this individual, his kingdom and name, the reader may consult the notes by Pagi, in the year 1177, § v—x. Mandeville in his *Travels* has much

concerning him; edit. 1727, pp. 326-363.

² *Alexander.*] The letter at length is given by Hoveden, p. 581, and Baronius, an. 1177, § 33.

in proximo per fidei gratiam eruditus nihil prorsus timere poteris, quod de errore tuam vel tuorum salutem præpediat, vel in vobis nomen Christianitatis obfuscet.' A.D. 1181.

Quod papæ Alexandro Lucius successit.

Eodem anno obiit papa Alexander postquam sedisset in cathedra Romana annis viginti duobus; successit ei Hunbaldus, Hostiensis episcopus, et vocatus est ¹Lucius tertius, sedens in ecclesia apostolica annis quatuor. Eodem tempore Philippus, rex Francorum, duxit uxorem Margaretam filiam Baldewini, comitis Hamaucensium, ex Margareta sorore Philippi, comitis Flandrensis, susceptam. Eodem anno, moneta veteri in Anglia reprobata, ²nova successit in festo sancti Martini. Eodem anno Baldewinus, abbas Fordensis, Cisterciensis ordinis, successit Rogero episcopo ad ecclesiam Wigornensem. Lucius III. pope.

Quod Gaufridus, Lincolniensis electus, renuntiavit electioni.

Anno Domini MCLXXXII. Gaufridus, Lincolniensis electus et regis Anglorum filius, cum ejus electio esset a domino papa confirmata, postquam per septennium eidem ecclesiæ pacifice præfuisset, præsentem rege et episcopis regni, in epiphania Domini apud Marlebergiam ³electioni renuntiavit, nemine compellente. Eodem tempore rex Henricus apud Waltham, in præsentia procerum regni, ad subventionem terræ sanctæ quadraginta duo millia marcas argenti et quingentas A.D. 1182. Geoffrey resigns the bishopric of Lincoln.

¹ *Lucius tertius*;] elected the 1st September and died the 24th November 1185.

² *Nova successit*.] It was coined under the direction of Philip

Aymari, of Tours; Diceto, col. 611; see Newburgh, iii. § v.

³ *Electioni renuntiavit*.] His letter to the archbishop of Canterbury upon his resignation is given by Hoveden, p. 611.

A.D. 1182. *marcas auri liberaliter assignavit, et sic in Normanniam transfretavit. Quibus utique diebus dux Saxonum Henricus et gener regis ab imperatore in exilium pulsus in Normanniam venit ad regem, ducens secum ducissam et duos filios ejus, Henricum et Othonem; et per tres annos exhibitus est a regali munificentia in omnibus vitæ necessariis abundanter. Eodem anno Walterus de Constantiis, archidiaconus Oxoniensis, consecratus est episcopus Lincolniensis a Richardo, Cantuariensi archiepiscopo, Andegavis, in ecclesia sancti Laudi. Eodem anno obiit Walterus, Roffensis episcopus.*

De morte Simonis abbatis et successione Guarini.

A.D. 1183. *Anno Domini MCLXXXIII., defuncto Simone, abbate de sancto Albano, ¹Warinus, ejusdem ecclesiæ prior, successit, et in die nativitatis Dei genitricis abbatis benedictionem suscepit.*

Death of
Simon, abbot
of S. Alban's.

De morte Henrici, regis juvenis.

Death of the
young king
Henry. Circa dies istos rex Henricus diligentem operam impendit, ut filii ejus, Gaufridus de Britannia et Richardus de ducatu Aquitanniæ, homagium facerent filio suo primogenito regi Henrico. Quod quidem pater petiit, Gaufridus de comitatu Britanniae gratanter complevit; Richardus vero, cum rogatus a patre id ipsum facere debuisset, ira incanduit vehementi, incongruum esse dicens, cum eodem patre et ex eadem matre ducerent originem, si, patre vivente, fratrem primogenitum aliqua subjectionis specie superiorem agnoscerent; sed, sicut fratri primogenito bona debentur paterna, sic in bonis maternis Richardus successionem legitimam ven-

¹ *Warinus.*] See his life by Matt. Paris, p. 94.

dicabat. Hæc audiens rex pater, ¹iracundiæ ca- A.D. 1183.
lore succensus, adversus Richardum dura propo-
suit, et, ut rex junior ad edomandam fratris su-
perbiam totus insurgeret, constanter indixit. Ha-
bitis inter se colloquiis frequenter, cum nulla spes
de pace haberetur, rex juvenis undique copiosum
congregavit exercitum, et, dum congredi cum fra-
tre suo decrevisset, præcisa est, velut a texente,
vita ejus, qui spem multorum deficiens præcidit;
siquidem in flore juventutis suæ, cum annum
ætatis vigesimum octavum complevisset, intra
Gasconiam, in illo tractu terræ quæ Turonnia
dicitur, apud castellum Martel in festo sancti
Barnabæ apostoli rex junior ²e medio est sub-
tractus; corpus autem in lineis vestibus, quas
habuit in consecratione sacro chrismate deli-
butas, regaliter involutum apud Rothomagum
delatum est, et in ecclesia cathedrali prope ma-
jus altare cum honore tanto Principi congruo
tumulatur. Eodem anno Girardus, cognomento
Puella, consecratus episcopus Coventrensis, qui,
cum decem septimanis sedisset, in fata concessit.
Eodem tempore Walterus de Constantiis, Lin-
colniensis antistes, in Angliam veniens in sua
sede est solenniter collocatus.

Anno Domini MCLXXXIV. ³Richardus, Cantua- A.D. 1184.
riensis archiepiscopus, apud Halingum, villam Mixed
Roffensis episcopi, diem clausit extremum. Eo- events.
dem anno rex Henricus duxit in Angliam Sax-

¹ *Iracundiæ calore succensus.*] He was afterwards reconciled to Richard, and took his part against his brothers Henry and Geoffrey. Hoveden has given a far better and fuller account of the history of this period; p. 618, *seq.*

² *E medio est subtractus.*] Finding himself past hope of recovery, he sent for his father, who refused to come to him, fearing

treachery. He died confessing his sins and asking absolution from the bishops attending his death-bed; Hoveden, p. 620.

³ *Richardus,*] 'homo quidem mediocriter litteratus sed laudabiliter innoxius;' Neubrig. iii. § 8. Hoveden writes, that in a vision the Lord appeared upbraiding him; p. 622. See Pet. Blesensis, ep. ii.

A.D. 1184. oniae ducem cum familia sua, et infra dies paucos ducissa apud Wintoniam peperit filium, quem vocavit Willelmum. Eodem anno Baldewinus, episcopus Wigorniensis, electus est archiepiscopus Cantuariensis, et Walterus Lincolniensis electus est ¹archiepiscopus Rothomagensis, qui, susceptis palliis, in suis sunt sedibus solenniter collocati. ²Eodem tempore Philippus, archiepiscopus Coloniensis, et Philippus, comes Flandrensis, venerunt in Angliam vota orationum beato Thomæ martyri soluturi, quibus rex Anglorum occurrens petiit ut Londonias venirent visuri regiam civitatem; in quorum adventu, quod ante non erat visum, civitas coronata resplenduit, gaudium et tripudium per omnes plateas intonuit civitatis. Archiepiscopus vero Coloniensis et cum eo comes Flandrensis in ecclesia sancti Pauli suscepti sunt processione solenni; et die eodem simili honore sibi exhibito, tandem per quinque dies in palatio regis expensis sunt effusioribus hospitati, sed, an multis muneribus donati recesserunt, quærere superfluum videretur. Eodem anno obiit Jocelinus, Saresburiensis episcopus.

*Quod Saraceni Hispania Christianos invadentes
confusi recesserunt.*

The Saracens
in Spain.

His³ denique diebus, circa festum beati Johannis Baptistæ, rex Saracenorum qui sunt in Hispania, Gamius, duxit regem regum Saracenorum, nomine ⁴Macemunt, intra fines Christianorum

¹ *Archiepiscopus Rothomagensis.*] Newburgh says, that he hesitated some time between the increase of dignity and diminution of wealth, which would be the consequences of the exchange; iii. § 8.

² *Eodem.*] Diceto, col. 625.

³ *His denique diebus.*] From Diceto, col. 624.

⁴ *Macemunt.*] Joseph Amiral-mumenin, or Almahadum, the emperor, is here intended; see Pagi, ad an. 1184, § 8.

cum regibus triginta septem; qui inprimis ob-
sederunt sanctum Hirenæum, et tribus diebus
cum totidem noctibus pugnaverunt, et tandem,
dejectis moeniis, intraverunt; qui autem interius
muros defendebant se intra turrim receperunt,
ut protegerentur ibidem. Nocte vero sequenti
venit antistes Portugalensis cum filio regis, et
quindecim millia peremerunt Saracenorum et re-
gem Gamium, et posuerunt corpora defuncto-
rum ubi murus dejectus erat, ut per ea loco
muri defenderentur. In crastino autem, in ¹die
scilicet sanctorum Johannis et Pauli, archiepi-
scopus sancti Jacobi viginti millia conduxit ar-
matorum, et in aurora diei de Saracenis trigin-
ta millia interfecit. In die postea beatæ Mar-
garetæ apud Alcubaz peremerunt Saraceni de-
cem millia mulierum et infantum; sed illi, qui
fuerunt in oppido Alcubaz, exeuntes tres reges
cum omni eorum exercitu percusserunt. Postea,
in vigilia beati Jacobi, rex Macemunt audivit
quod rex Galliciæ venerat, ut solus cum solo
dimicaret; Macemunt, cum præpararet se ad
pugnam, dum equum vellet ascendere, ter ab eo
lapsus interiit; quo mortuo, totus ejus exerci-
tus fugit, omni pecunia relictæ. Rex vero Por-
tugalensis ex captivis Saracenis dedit servos,
qui cementariis ministrarent ad ecclesias repa-
randas, et de pecunia sancto Vincentio auream
fecit thecam. Venerunt postmodum galeiæ in-
finitæ Saracenorum apud Ulixebonam, ducentes
dromundum, in quo talis erat machina, quod
per ipsam Saraceni poterant ire et redire ultra
muros civitatis armati; sed, Deo disponente, qui-
dam in aqua se ²dromundo supposuit, et, eo per-
forato, submersit. Saraceni autem se delusos

¹ Die scilicet sanctorum Johan-
nis et Pauli.] The 26th June.

² Dromundo.] Du Cange ad
voc. 'Dromones,' Neubrig. 637.

A.D. 1184. esse cognoscentes fugerunt, omnia, quæ sua fuerant, relinquentes.

Quod Guido de Liziniaco regni Jerusalem constituitur procurator.

Guy de
Lusignan,
protector of
Jerusalem.

Regnavit sub iis diebus in Hierusalem ¹Baldewinus, Amalrici quondam regis filius, qui ab initio regni elephantino laborans incommodo jam lumen amiserat, et, putrescentibus membrorum extremitatibus, pedes ei et manus suum officium denegabant; regiam tamen administrationem, licet corpore debilis esset animo fortis, supra vires nitebatur implere. Convocatis itaque principibus suis, matre præsentem et patriarcha, ²Guidonem de Liziniaco, comitem Joppensem et Ascalonitanum, regni constituit provisorem. Habuit idem Guido sororem regis uxorem, nomine Sibillam, quæ prius marchisio de Monte-Ferrato matrimonio copulata filium ex illo susceperat nomine Baldewinum; sed cum, aliquanto tempore Guidone procuratore existente, Hierosolymitanum non prosperaretur regnum, rex, amoto eo, Reimundo, comiti Tripolitano, regni curam commisit.

Quod Salaadinus, Soldanus Babylonis, plures civitates Christianorum destruxit.

Conquesta
of Saladin.

Contigit ³ hac tempestate, ut Salaadinus, Soldanus Damasci, subjugatis omnibus regibus Saracenis in finibus totius orientis, ita ut diceretur rex regum et dominus dominantium, cum ei

¹ *Baldewinus.*] Baldwin IV. Compare Bernard. Thesaurarius in Murator. Rer. Ital. Scriptt. vii. col. 781. 1168 Patric, earl of Salisbury, and had been banished Poitiers by Henry II. in consequence; Hoveden, p. 514.

² *Guidonem de Liziniaco.*] Guy de Lusignan; he had slain in ³ *Contigit.*] Compare Will. Tyr. p. 1037, *seqq.*

obedirent omnium gentium nationes, adjiciens A.D. 1184. ergo ut universam sibi Christianitatem subjugaret, intrante Julio mense, Jordanem transivit, terram circa castrum Crach, quod antiqua appellatione 'Petra deserti' dicebatur, devastavit, cibaria collegit. Deinde Neapolim transiens villam spoliavit et postea concremavit; inde progrediens ad urbem Sebastæam pervenit, ubi episcopus civitatis villam et ecclesiam suam octoginta captivis redemit; inde Arabiam veniens eam destruxit, viris et mulieribus captivatis. Ad magnum inde Gerinum transiens castrum diruit, et, quibusdam captivatis, mulieres et parvulos interfecit; inde ad parvum Gerinum, quæ villa est templi, eam vastavit, et recedens per castrum quoddam hospitale, quod Belverium dicitur, quibusdam captis et quibusdam interfectis, recessit.

Quod rex Anglorum eligitur in regem Hierosolymarum.

Mortuo interea Baldewino, rege Hierosolymarum leproso, regnavit pro eo Baldewinus, puer ^{Death of Baldwin IV.} quinque annorum, nepos ejus ex sorore Sybilla et Willelmo, marchione Montis-Ferrati, genitus; qui statim in regem coronatus Reimundo, comiti Tripolitano, committitur nutriendus. Videntes igitur clerus et populus regnum in eum devenisse statum, in quem non posset diu subsistere, quid facto opus sit, diligenter pertractant; et cum pax Salaadini haberetur suspecta, et de rege puero nihil remedii sperabatur, tandem unum erat omnibus consilium, ut ad Henricum regem Anglorum legatos mitterent, qui ei ex parte universitatis regni Hierosolymitani regnum et claves sanctæ civitatis et sepulchri Domini sanctæque resurrectionis solemniter deportarent.

A.D. 1184. Heraclius¹ patriarcha officium legationis rogatus suscepit, qui, adjuncto sibi magistro hospitalis et quibusdam aliis, Mediterraneum mare transivit, et Romam usque perveniens ad regem Anglorum literas a papa Lucio precatorias impetravit.

Quod Heraclius patriarcha in Angliam veniens regi electionem de se factam publicavit.

A.D. 1185.
Embassy
from Palestine
to
Henry.

Anno Domini MCLXXXV. Heraclius, patriarcha sanctæ resurrectionis, et dominus Rogerus, magister hospitalis domus Hierusalem, venerunt ad regem Angliæ Henricum apud Redingum; qui, cum sui itineris causas cum literis apostolicis exposuissent, sanctæ civitatis Hierusalem et terræ promissionis desolationem per ordinem enarrassent, regem et omnem multitudinem, quæ convenerat, in lachrymas et suspiria provocarunt; deferebant enim ad regem memorabilia suæ petitionis signa, nativitatis Jesu Christi, passionis, resurrectionis, turris David, sanctique sepulchri claves et vexillum regni, quæ omnia rex non mediocriter honoravit. Literæ vero domini papæ hæc inter cætera continebant;

Epistola Lucii papæ ad regem Anglorum.

Letter of
Lucius to
Henry.

‘Lucius² episcopus, servus servorum Dei, et cætera. Cum cuncti prædecessores tui præ cæteris terræ principibus armorum gloria et animi nobilitate longe retro claruerunt, eosque fidelium populus habere in sua didicerit adversitate patronos, merito ad te, non tantum regni sed paternarum hæredem virtutum, quadam securi-

¹ *Heraclius patriarcha.*] It appears that Ernaldus, master of the Templars, had also accompanied them, but died at Verona; Hoveden, p. 628; Diceto, col. 625. Compare Newburgh, iii. § 10. Pagi, ad an. 1185, § 7, seqq.

² *Lucius.*] The letter may be seen at length in Hoveden, and Newburgh, iii. § 12. In the text it is much abridged.

tate præsumpta recurritur, ubi populo Christia- A.D. 1185.
no imminere periculum, imo exterminium, for-
midatur, ut per brachium regiæ magnitudinis
Ejus membris impendatur præsidium, qui te ad
tantæ gloriæ apicem pervenire sua pietate con-
cessit, et te contra sui nominis impugnatores ne-
farios murum inexpugnabilem ordinavit. Porro
noverit vestra serenitas, quod Salaadinus ille,
sancti nominis Crucifixi immanissimus persecutor,
ita nunc in spiritu furoris contra Christi fideles
terræ sanctæ adeo invaluit, quod, nisi immani-
tatis ejus impetus objectis obicibus reprimantur,
habet fiduciam, quod influat Jordanis in os ejus,
et cætera.

Quod rex Henricus regnum Hierosolymarum recusavit.

His auditis, rex Anglorum, convocato clero Henry
refuses the
kingdom of
Jerusalem.
regni ac populo, convenerunt Londoniis apud
Fontem-clericorum¹ decimo quinto kalendas
Aprilis cum universa nobilitate regni, ubi dictus
rex, audientibus patriarcha et magistro domus
hospitalis, omnes fideles suos multis adjurationi-
bus astrinxit, quatenus proferrent in medium,
quid super his saluti animæ suæ viderint expe-
dire; ad hoc enim asserit animum suum inclina-
tum, ut, quod ex eorum consilio acciperet, modis
omnibus observaret. Tunc concilium universum
super præmissis colloquentes, sanius visum est et
animæ regis multo salubrius, ut regnum suum
debita moderatione gubernet et illud a barbarorum
irruptione tueatur, quam orientalium consulat
in propria persona saluti; de filiis regis
quidem, quorum petiit aliquem patriarcha si
rex venire recusaret, quicquam statuere, cum
essent absentes, incongruum videbatur. Eodem

¹ *Fontem-clericorum*,] or Clerk- | Mills' History of the Crusades,
enwell; Diceto, col. 626. See | vol. ii. p. 7, note.

A.D. 1186. anno Johannes, filius regis, a patre militaribus accinctus armis apud Wyndleshoram pridie kalendas Aprilis, ¹in Hiberniam transfretavit; quo facto, rex Henricus cum patriarcha, mari trans-
 Henry at
 Rouen. ito, diem Paschæ apud Rothomagum celebra-
 vit. Rex Francorum, audito regis Anglorum adventu, cum festinatione venit apud ²Vallem-Ruil castellum, ubi reges in colloquiis familiaribus triduo perstiterunt et in eorum præsentia multi nobiles cruce signati sunt; sed ipsi reges patriarchæ nihil aliud in responsis dederunt, nisi quod uterque terræ sanctæ festinum promiserunt auxilium, non enim leve eis videbatur ab extremis finibus occidentis rem tam arduam attentare; patriarcha vero, cujus negotium in arcto erat positum, spe frustratus ad propria remeavit. Eodem anno Hugo de Lacio, dominus provinciae quæ Media dicitur, ³interfectus est octavo kalendas Augusti. Eodem tempore, comite Huntendon, cum absque liberis decessisset, rex Anglorum dedit comitatum illum regi Scotorum Willelmo cum pertinentiis suis. Eodem anno Gilbertus de Glanvilla, archidiaconus Luxoniensis, consecratus est episcopus Roffensis tertio kalendas Octobris. In eodem tempore dux Saxonum Henricus licentia imperatoris rediit ad propria, suo tantum patrimonio contentus.

*Quod Baldwinus, Cantuariensis archiepiscopus,
 pallium et legatiam suscepit.*

A.D. 1186.
 Mixed
 events.

Anno Domini MCLXXXVI. Baldwinus, Cantuariensis archiepiscopus, pallium cum legatione

¹ *In Hiberniam transfretavit.*] Henry had obtained leave from Urban, according to Hoveden, to crown either of his sons king of Ireland, p. 631; and in 1187, Octavian and Hugh de Nunant, bishop of Durham, had been com-
 missioned by the pope for that purpose, but Henry deferred the coronation, p. 634.
² *Vallem-Ruil.*] Vaudreuil.
³ *Interfectus est,*] 'a Malva Miadaich, infirmæ manus homine;' Diceto, col. 626.

in provincia sibi subdita accepit. Eodem anno A.D. 1186. Willelmus de Ver, in festo beati Laurentii, Herefordensis est consecratus antistes. Eodem anno ¹Gaufridus, comes Britanniae et filius regis Angliae, diem clausit supremum decimo quarto kalendas Septembris, et sepultus est Parisius in ecclesia beatæ Mariæ in choro canonicorum; reliquit autem duas filias, quas genuerat ex Constantia uxore sua, filia scilicet Conani comitis Britanniae, quæ etiam tempore quo vir ejus obiit gravida fuit, quæ postea filium pariens Arturum illum vocavit. Eodem anno Hugo, genere Burgundus et prior Carthusiensis ordinis in Anglia, consecratus est episcopus Lincolnensis in festo sancti Matthæi; et eodem die Willelmus de Northale consecratus est Wigorniensis episcopus. Eodem anno, defuncto papa Lucio, ²Urbanus successit. Per idem tempus Johannes, præcentor Exoniensis, ejusdem ecclesiæ consecratus est antistes.

Quod papa Urbanus Baldewino, Cantuariensi archiepiscopo, concessit ut construeret ecclesiam apud Akintonam.

Eodem tempore papa Urbanus Baldewino, archiepiscopo Cantuariensi, ³scripsit in hæc verba; Letter of Urban to the archbishop of Canterbury.
 ‘Præsentium tibi auctoritate mandamus, ut liceat tibi ecclesiam in honorem beatorum martyrum Stephani et Thomæ construere, et de idoneis jam ornare personis, quibus beneficia, quæ ad eorum sustentationem constitueris, canonice debeas assignare. Item fraternitati tuæ mandamus, ut quarta parte oblationum, quæ ad reliquias beati

¹ *Gaufridus.*] It is Hoveden's account that he was killed by a fall from his horse at a tournament. The French historians say that he died of a fever.

² *Urbanus,*] the third; elected in November 1185, died in October 1187.

³ *Scripsit.*] Dated Verona, 1st October; Diceto, col. 631.

A.D. 1186. Thomæ martyris offeruntur, monachorum usibus concessa, quarta fabricis ecclesiæ deputata, quarta pauperibus erogata, quartam portionem liceat tibi in alios usus bonos pro tuæ voluntatis arbitrio erogare.'

Quod Sybilla in reginam Hierosolymarum coronatur.

Sybilla,
queen of
Jerusalem.

Circa¹ dies istos, Baldewino puero rege Hierosolymarum defuncto, non erat qui ei in regnum succederet, præter Sybillam, uxorem Guidonis comitis Joppensis, quæ soror erat regis leprosi et regis pueri nuper defuncti mater; sed quoniam tempus instabat, ut treugæ inter Salaadinum et populum Christianum constitutæ solverentur, regni provisio jam in arcto posita erat, nec differri potuit quin de illius ordinatione illico tractaretur. Convocato igitur procerum concilio, in hoc pariter consenserunt, ut Sybilla, Guidonis uxor, tanquam hæres justissima regum prædictorum coronaretur in reginam, et Guidonem, qui regno insufficiens erat regendo, solemniter repudiaret. Respuit Sybilla regnum sibi sub tali conditione oblatum, donec proceres id generaliter illi concesserunt et juramento firmaverunt, ut, quem ipsa maritum eligeret, omnes ipsi sicut regi obedirent; Guido etiam vir ejus suppliciter postulabat, ne pro suo damno regni provisio differretur. Ita tandem cum lachrymis adquiescens coronata est solemniter in reginam, et omnium fidelitatem, adhibito juramento, suscepit; et Guido vir ejus, sine spe conjugis et regni, ad sua divertit. Nuntiatur interea Salaadini hostilis adventus, quod nec a vero

¹ Circa dies istos.] The following story is recounted also by William of Tyre. See Michaud, ii. p. 313.
Hoveden, and the continuator of

distabat, unde regina, convocatis edicto regio A.D. 1186.
 viris ecclesiasticis et secularibus, de rege habuit eligendo tractatum; et quoniam id sibi prius ab omnibus concessum fuerat, ut quem vellet maritum eligeret, exspectantibus rei exitum universis, regina Guidoni, qui inter alios adstabat, voce clara dixit, 'Domine mi Guido, ego te in maritum eligo, et me simul cum regno tibi tradens te regem futurum publice protestor.' Ad hanc vocem omnes stupefacti admirabantur valde, quod tot viros prudentes una mulier ita simplex delusit. Laudabilis plane foemina et tam pudicitiae quam prudentiae praconiis extollenda; sic enim negotium temperavit, ut regnum viro et sibi virum obtineret. Factus est his Earthquake.
 diebus per orbem universum terræmotus magnus et horribilis, ita ut etiam ¹in Anglia, ubi raro contigit, multa aedificia subverterentur. Contigit autem his diebus matrem Salaadini ab Ægypto in partes transire Damascenas in apparatu magno et divitiis copiosis, quæ de fide treugarum præsumens per fines regionis, quæ trans Jordanem sunt, secure perrexit; in cujus comitatum Reginaldus de Castellione temere irrumpeus divitias diripuit universas, veruntamen mater Salaadini fuga periculum declinavit. Commotus inde Salaadinus restitutionem ablatorum et super injuriis satisfactionem sub pactione foederis postulavit, conventus autem super hiis Reginaldus de Castellione a Salaadino dure nimis et contumeliose respondit; Salaadinus vero, lætus supra modum, quod in parte Christianorum disruptæ erant treugæ, ad vindictam provocatus accingitur ad certamen.

¹ *In Anglia.*] 'Circa partes aquilonares;' Diceto, col. 628.

Quod Salaadinus terram sanctam depopulatur.

A.D. 1187.
Successes
of Saladin.

Anno Domini MCLXXXVII. Salaadinus contra Christianos indignatione succensus Parthos, Bedewinos, Turcos, Saracenos, Arabes, Medos convocat et ¹Cordinos, et his omnibus cum Ægyptiis stipatus fines Christianorum conterit et conturbat; et jam, non contentus quod parva quædam in Galilæa occupaverit præsidia, Calvariam obsidere proponit. Cum omnium igitur machinarum genere illuc properaret, Magistrum militiæ Templi cum fratribus sexaginta et Christianorum multitudine itinerando peremit et cum palma martyrii ad cælestia regna transmisit; hac igitur Salaadinus victoria exhilaratus ad obsidionem Calvariæ festinans contendit. Rex autem Hierusalem, ut urbem audivit obsidione vallatam et inclusos vehementer affligi, edicto regio omne regni robur convocavit; illis solummodo in castrorum præsidio relictis, quos ætatis et sexus infirmitas armorum prorsus habebat immunes. Castra igitur moventes a fonte Sephoritano, ubi convenerant, stipati militum viginti millibus incesserunt. Præfecto itaque exercitui Reimundo, comite Tripolitano, versus Tiberiam sunt profecti; cumque funestus dies certaminis instaret, camerario regis visio tremenda contigit, videlicet quod aquila quædam Christianum transvolaret exercitum, quæ missilia septem gerens in pedibus voce terribili personaret, 'Væ vobis Hierusalem, væ vobis!' Ad hujus visionis expositionem sufficere nimirum credimus, quod Spiritus Sanctus de reprobis loquitur per prophetam, 'Tetendit Dominus arcum suum, et in eo paravit vasa mortis.'

¹ *Cordinos*,] or the Curds; see Gibbon, vol. xi. p. 124, and the note ⁴⁶.

*De captione sanctæ crucis et regis Hierusalem
a Salaadino.*

Audiens¹ autem Salaadinus, quod rex in suc-
cursum veniret obsessorum, venientibus audac-
ter occurrit, et, cum eos in scopulis angustis et
præruptis inclusos cognovisset, non longe a Tibe-
riade, in loco qui Marescallia dicitur, in regis ex-
ercitum irruiet confidenter; igitur Christiani hos-
tes viriliter exceperunt, quantum locorum angus-
tiæ permittebant. Pugnatum est acriter hinc et
inde et corruerunt interfecti, tamen, exigentibus
Christianorum peccatis, prævaluit tandem pars
adversa; nam, ut aiunt, comes Tripolitanus,
militiæ princeps, vexillum regis in terram pro-
ditiose demittens Christianos fecit fugam me-
ditari, sed quo fugerent, nisi in hostes, non
habentes. Rex Guido captus est cum cruce
sancta, et omnis multitudo eorum capta fuit vel
gladiis interfecta; evaserunt tamen ab hac clade
comes Tripolitanus licet omnibus suspectus, do-
minus Reginaldus Sydonis patronus, atque do-
minus Balianus cum paucis fratribus militiæ
Templi. Facta est autem hæc misera belli con-
gressio quinto scilicet et quarto nonas Julii, in-
fra octavas apostolorum Petri et Pauli. Evasit
etiam ab hac clade Theodoricus, Magister mili-
tiæ Templi, qui tamen ipso die ducentos et tri-
ginta de fratribus amisit. Comes Tripolitanus
hoc quod sine sanguinis effusione evaserat, in
argumentum sumebatur contra ipsum, quod in
regem et populum Dei proditiose egisset. Capti
sunt etiam cum cruce ejus bajulatores episcopus

A.D. 1187.
Battle of
Tiberias.

¹ *Audiens.*] Compare Neubrig. preserved a letter from one of
iii. § 17, Bernard. Thesaur. col. the Templars, giving an account
790, Jac. de Vitriaco, 1117, with of these events.
Hoveden, p. 636, where there is

A.D. 1187. Aconensis et præcentor Dominici sepulchri, ille cæsus et iste captus pariter cum ipsa succumbunt; sicque capitur crux sancta propter peccata hominum, et, quæ nos a veteri captivitatis jugo absolvit, pro nobis captiva ducitur et profanis gentilium manibus contrectatur.

Quod sancta civitas cum tota fere terra Hierosolymitana a Salaadino subjugatur.

Continued
success of
Saladin.

Salaadinus¹ itaque victoria potitus Tiberiadem revertitur, et, solo præsidio quod supererat capto, regem cum cæteris quos ceperat Damascus transmisit. Deinde Galilæam invadens universa pro libitu occupavit, et veniens Ptolomaidam sine sanguinis eam effusione suscepit. Inde Hierosolymam festinans urbem obsidet, machinas in gyrum locat; cives quas possunt defensiones objiciunt, sed arcus, balistæ, petrarie effectum carent et inutiliter contrectantur; vulgus vero pavidum ad patriarcham et reginam, qui tunc urbi præerant, flebiliter supplicans instat, ut cum Salaadino de urbe tradenda conveniant. Pactio tandem intercedit magis dolenda quam memoranda, nam, singuli capitis sui censum statuentes, vir bisantios decem, mulier quinque, infans unum persolveret, et quisquis qui ad hæc non sufficit teneretur captivus; erant autem in civitate quatuordecim millia utriusque sexus hominum, qui ad hoc non sufficientes jugum subierunt perpetuæ servitutis. ²Reddita est civitas sancta inimicis Christi, et sepulchrum possident, qui persequuntur Sepulchrum; crucem tenent, qui Crucifixum blasphemant. Ingressus itaque civitatem Salaa-

¹ Salaadinus.] Bern. Thesaur. | on the 13th October. See the
col. 794, seq. | account of its capture by Coggeshale; Martene, Vett. Scriptt.

² Reddita est civitas sancta,] tom. v. col. 567, seqq.

dinus cum strepitu tympanorum et tubicinum ad A.D. 1187.
templum properabat, et cruce quæ in eo erecta
stabat deposita, ejectionisque quæ Christiani vene-
rabantur, templum intus et extra aqua lustrabat
rosacea, et sic erroris sui superstitiones per qua-
tuor angulos templi magno fecit strepitu concla-
mari; ecclesiam sanctæ resurrectionis et sepul-
chrum Dominicum cum locis aliis venerabilibus
quibusdam Syrianis sub certo constituit tributo;
et inde festinanter progressus urbes omnes cir-
cumquaque positas et oppida subjugavit, præter
Ascalonem et Tyrum, et Crach ultra Jordanem,
quod alio nomine dicitur Mons-regalis.

Prohibitio papæ ne ecclesia de Akintona construatur.

Eodem anno papa Urbanus scripsit Balde-
wino, Cantuariensi archiepiscopo, pro negotio
conventus ecclesiæ ejusdem in hæc verba; ¹ 'Di-
lecti filii nostri, prior et conventus ecclesiæ tibi
commissæ, ad nostram præsentiam literas et nun-
tios destinantes proposuerunt de ecclesia, quam
ædificare cœpisti, tantum sibi et ecclesiæ dispen-
dium proventurum, quod, nisi fuerit ab ejus con-
structione cessatum, præscripta ecclesia suæ ho-
nestatis et status miserabile suscipiet detrimen-
tum; nos autem sollicitè providere volentes, ne
inter te et fratres tuos materia remaneat jurgi-
orum, cum non possunt convenienter intendere
divinis obsequiis, qui sunt in contentionibus, de
consilio fratrum nostrorum monemus fraternita-
tem et districte præcipimus, quatenus, donec cau-
sa cognita statuamus quid de ipsa fieri debeat,
omni occasione et appellatione postposita, ab il-
lius ecclesiæ constructione desistas, literis aliis
non obstantibus a sede apostolica impetratis.'

Letter of
Urban to the
archbishop of
Canterbury.

¹ *Dilecti.*] Diceto, col. 635. In the text it is somewhat abridged.

*Quod rex Francorum Normanniam hostiliter
invaserit.*

A.D. 1173.
Affairs in
Normandy.

Eodem¹ anno rex Francorum Lodowicus ad Normanniam penitus devastandum innumera-
bilem exercitum congregavit; qui quantocius Normanniam ingressus castrum Albemarlense cepit, et Willelmum ejus dominum cum comite Simone et pluribus aliis ad deditionem coegit. Demum cepit castrum Driencurt et custodiæ deputavit; indeque ad castrum de Archis pro-
grediens amisit in itinere Bononiæ comitem, unde comes Flandrensis de morte comitis fratris sui animo nimis consternatus ad propria remeavit. Rex Henricus senior inter hæc omnia Rothomagi morabatur, æquo animo, ut populo visum est, ferens ea quæ fiebant, et solito frequentius venatui indulgens ad se venientibus vultum hilariorem prætendit. Dilabebantur autem ab eo hi, quos ab annis puerilibus educaverat, credentes dominationem filii illico imminere. Sedente quoque rege Francorum cum rege filio regis in obsidione Vernolii, rex pater nuntios direxit ad regem Francorum, mandans ut cum festinatione a Normannia recederet, alioquin ipsum eo die hostiliter visitaret; quod audiens rex Francorum, cum sciret regem Anglorum esse potentissimum et animo amarum, fugam inire potius quam pugnare decrevit, et sic a facie regis Anglorum fugiens intra Galliam se cum festinatione recepit.

De subversione Legecestria.

Siege of
Leicester.

Eodem anno, quinto nonas Julii, rege jubente, obsessa² Legecestria dicitur, eo quod comes do-

¹ *Eodem anno.*] Diceto, col. 570; | ² *Obsessa Legecestria.*] Diceto, Hoveden, 535. | col. 572.

minus urbis, rege patre relicto, ad regem filium A.D. 1175. confugit; sed, urbe tandem pro maxima parte combusta, cives de pace tractaverunt, datis regi marcis trecentis, ut haberent, quo vellent, licentiam abeundi. Concessa est ergo eis tali conditione licentia, ut in urbibus regiis vel castellis locum susciperent habitandi; illis autem abeuntibus, subversæ sunt portæ civitatis, pars murorum destructa est, militibus castello inclusis dantur induciæ usque ad festum sancti Michaelis, et sic quinto kalendas Augusti obsidio est soluta. Quo facto, rex Scotorum Willelmus provinciam Northanhumbro-rum, quæ David regi avo suo data fuerat et longo tempore possessa, illam a rege repetens repulsam invenit; qui, exercitum congregans tam Wallensium quam Scotorum, per fines episcopi Dunelmensis securum habuit transitum, donec villis quampluribus succensis, mulieribus et parvulis interfectis, prædam impretiabilem congregavit. Ad propulsandam ergo tantam injuriam magnates Angliæ occurrentes regem Scotorum ad sua redire compulerunt, qui ejus vestigia insequentes totum Lodonesium incendio tradiderunt; quicquid extra muros reperiunt Anglis cessit in prædam; et sic ad instantiam regis Scotorum, datis usque ad festum sancti Hilarii induciis, magnates Angliæ cum victoria remearunt.

*Qualiter comes Legecestrensis et Flandrenses capti
incarcerantur.*

Audiens¹ autem Robertus, comes Legecestrensis, quæ de civitate sua facta fuerant, tactus dolore cordis intrinsecus, cum uxore in Angliam reversurus per Flandriam transitum fecit, ubi Normannorum et Flandrensium, tam equitum

Capture of
the earl of
Leicester.

¹ *Audiens.*] Diceto, col. 573; Hoveden, p. 536.

A.D. 1172. quam peditum, plurima sibi suffragante caterva, naves ascendit, et, velis in altum expansis, applicuit in Suthfolca apud Waletunam tertio kalendas Octobris, qui navibus cum festinatione egressus castrum ejusdem villæ obsedit, sed nihil omnino profecit; indeque progrediens tertio idus Octobris castellum de Hagenet invasit, cepit et succendit, et milites triginta intus captos ad redemptionem coegit. Regrediens inde ad Fremingeham, cum mora ejus onerosa Hugoni Bigod castelli domino videretur, necessitate ductus animum direxit et gressum ad Legecestriam visitandum. Iter igitur arripiens proposuit burgum sancti Eadmundi ex industria itinerans sinistrare; quod exercitus regis Angliæ, qui ad patriæ illius custodiam fuerat assignatus, non latebat. Stipatus ergo comes Legecestrensis milite copioso, qui paratus ad pugnam erat, in tribus millibus Flandrensiū, quos viæ participes tunc habuit, non minimum confidebat. Inito itaque certamine, et ictibus ictuum assiduitate compressis, post belli varios eventus comes et comitissa, Flandrenses, Normanni et Franci et qui cum eis venerant, omnes capiuntur decimo sexto kalendas Novembris. Comitissa vero annulum habens in digito pretiosum in amnem prope fluentem præ indignatione projecit, nolens hostibus suis de sua captione tantum habere proventum. Tandem pars major Flandrensiū occiditur, pars quædam submergitur, pars minima ad vincula trahitur subeunda, quo carcerali custodiæ deputetur.

Quod rex Henricus multos hostium suorum cepit.

The king's
success in
Britanny.

Rege¹ Anglorum patre apud Rothomagum commorante, nuntiatum est ei, electam regis

¹ *Rege Anglorum.*] Diceto, col. 574; Hoveden, 535.

filiis sui militiam apud Dolensem urbem a suis, A.D. 1173.
a Brebantiis et ruptariis circumclusam; qui
continuo equos ascendens sequenti mane ad
urbem pervenit præfatam, et militiam filii sui
sibi repugnantem per dies aliquot comprehendit,
sed, priusquam veniret, hostium suorum maxi-
ma multitudo a suis ruptariis fuerat interempta.
Captus est ibidem comes Cestrensis Ranulphus,
qui nuper transfugium fecit ad filium suum, Ra-
dulphus de Fulgeriis, Willelmus Patricius, Ra-
dulphus de la Haie, Hasculphus de sancto Hila-
rio, et cum istis milites quater viginti. Eodem
tempore magnates Angliæ cum ¹exercitu infinito
ad Hugonis Bigod superbiam reprimendam pro-
fecti, cum de facili posset expugnari, sicut omni-
bus videbatur, interventu pecuniæ, datis et ac-
ceptis induciis usque ad Pentecosten, quatuor-
decim millia Flandrensium armatorum per Es-
sexiam et Cantiam securum præbuerunt conduc-
tum et apud Doveram naves ad transfretandum.
Eodem anno electus Cantuariensis Romam pro-
ficiscens habuit in comitatu Bathoniensem elec-
tum.

De subversione castri Axiholm et magna militia capta.

Anno Domini MCLXXIV. ²Rogerus de Molbraio A.D. 1174.
Roger de
Mowbray
defeated.
a fidelitate regis senioris recedens in insula Axi-
holm castellum ab antiquo dirutum reparavit; ad
quem multitudo Lincolnensium navigio trans-
vecta castellum obsedit, constabularium et mili-
tes omnes ad deditionem coegit, et castellum sub-
vertit. Eodem tempore, pridie kalendas Maii,

¹ *Exercitu infinito.*] They as-
sembled at Colchester, Bury S.
Edmund's, and Ipswich; Diceto,
col. 574.

² *Rogerus de Molbraio.*] Diceto,

col. 574; Hoveden, 537, who
calls the castle Kinardeferie, and
adds, that it was stormed by
Geoffrey, bishop elect of Lin-
coln.

A.D. 1174.
Henry's
affaire in
France.

rex Anglorum senior, cum audisset militiam Richardi filii sui urbem Santonicam occupasse, sumptis secum Pictaviensibus, ad ejus liberationem processit; milites illi nec Deo neve sanctæ ecclesiæ reverentiam exhibentes, majorem ingressi ecclesiam, ipsamque in castellum redigentes, armis et victualibus impleverunt. Cum autem rex hostes in tribus munitionibus considerare edoctus fuisset, ad eos invadendum operam impendit; duabus igitur munitionibus illico subjugatis, ad majorem ecclesiam militibus armatis et lenocinatoribus refertam accessit, ita ut non eam impugnaret, sed a sordibus liberaret; capti sunt autem tam in ecclesia quam in aliis locis milites sexaginta cum balistariis quadringentis. Positis igitur in securitate finibus illis, rex in Normanniam reversus est necessitate compulsus; Philippus¹ enim, comes Flandrensis, præsentem regem Francorum Lodowico et majoribus regni illius, tactis sacrosanctis reliquiis juraverat, quod infra dies quindecim post instans festum sancti Johannis in manu robusta Angliam intraret et regis eam juvenis subjiceret potestati. Qua fiducia rex junior tractus pridie idus Julii apud Witsand venit, Radulphum de la Haie in Angliam cum multa militia transmissurus; comes Flandrensis trecentos et octodecim milites probatissimos ad transfretandum præmisit, sed postquam apud² Arewellam in Angliam sunt appulsi, decimo octavo kalendas Julii, sociis eorum maxima ex parte periclitatis, Hugonem Bigod comitem secum illico assumpserunt. Norwicum invadentes ceperunt et infinitam inde pecuniam sustulerunt, multos abduxerunt captivos decimo quarto kalendas Julii et ad redemptionem gra-

¹ Philippus.] Diceto, col. 575. | ² Arewellam.] Arwell, near Harwich.

vissimam compulerunt; quod videntes iusticiarii A.D. 1174. regis de consilio communi miserunt ad regem Richardum, Wintoniensem electum, qui pericula, quæ Angliæ imminebant, fideliter intimaret; qui celeriter in Normanniam transvectus, omnia quæ fiebant in Anglia, remota falsitate, narravit.

Quod rex veniens in Angliam beatum Thomam gratia orationis petivit.

Rex¹ autem talem nuntium debita cum veneratione suscipiens et se ad transfretandum præparans, reginam Alienor reginamque Margaretam, filium et filiam Johannem et Johannam, secum adduxit; comitem quoque Legecestrensem et comitissam aliosque quamplures, quos habebat in vinculis, ante faciem suam Barbefluvium præmisit, ubi, navibus congregatis, cum innumera armatorum copia impiger naves conscendit, sed ventus in contrarium veniens transitum eo die nautis reddebat suspectum. Cum autem mare rex turbulentum cognovisset, erectis in cælum luminibus, palam cunctis ait, 'Si ea quæ ad pacem sunt cleri et populi habeam in proposito, si pacem in adventu meo dare Rex cælorum disposuerit, tunc pro sua misericordia indulgeat mihi portum salutis; si autem adversus fuerit et regnum in virga furoris Angliæ visitare decreverit, nunquam mihi concedat fines attingere regionis.' Oratione itaque completa, ipso die tranquilla navigatione cum rerum indemnitatem ad portum Hamonis applicuit; deinde in pane jejunans et aqua ab ingressu civitatum abstinuit, quousque vota orationum persolveret mente concepta beato Thomæ, Cantuariensi archiepiscopo ac martyri glorioso. Cum autem

Henry
returns to
England.

¹ *Rex autem.*] Diceto, col. 576; compare Quadrilog. p. 150.

fretandum in Angliam, ut eam subjugaret, dissipatis penitus et fere submersis, coactus est ad Galliam redire. A.D. 1174.

De captione Willelmi, regis Scotorum.

De captione regis Scotorum, ut breviter dicatur; Dum Northanhumbriam intraret, sicut in anno præterito, ut eam subjugaret et suo regno hostiliter copularet, occurrerunt ei magnates regionis, et, commisso campestri prælio, ipsum ceperunt et vinculis arctioribus constrinxerunt; de formicis autem Scoticis tot interfectæ referuntur, quod numerum omnem excedere dicebantur. Rege vero apud Richemunt castellum carcerali custodiæ deputato, impleta videtur ¹Merlini prophetia dicentis, ‘Dabitur maxillis ejus frænum, quod in Armorico sinu fabricabitur;’ sinum Armoricum vocans castellum de Richemunt, ab Armoricis principibus et tunc ab antiquis temporibus hæreditario jure possessum. Ut autem veraciter perstringamus beneficia, quæ regi ^{Success of Henry in England.}Henrico Deus post satisfactionem, quam sibi exhibuit et beato martyri, [et] per ejusdem sancti intercessionem in articulo temporis præstitit, intelligamus ea quæ sequuntur. ²Rex autem Henricus, votis orationum completis, a Londoniensibus susceptus est reverenter; inde ad Huntendonam progrediens castellum obsedit et subjugavit decimo quarto kalendas Augusti, ubi milites comitis Legecestriæ ad regem accedentes reddiderunt castella de Grobi et Muntsorell, ut cum domino suo mitius se haberet. Undecimo kalendas Augusti, procures Norenses, ducem habentes electum Lincolnensem, regis videlicet filium, Malessart, castellum Rogeri de Molbraio, viri-

¹Merlini.] See above, vol. i. p. 25. | ²Rex autem Henricus.] Diceto, col. 577.

obsessam; Lodowicus enim, rex Francorum, et A.D. 1174. Henricus rex juvenis, cum comite Flandrensi Philippo, in absentia regis Anglorum, cum exercitu copioso supervenerant et requiem non dederant civibus obsessis; sed rex Francorum, cum Anglorum regem supervenire didicisset, succensis machinis, non sine famæ dispendio recessit, atque in ejus fuga milites Anglorum arma plurima et instrumenta bellica rapuerunt. Eodem anno archiepiscopus Cantuariensis a Roma rediens pallium et primatum Angliæ reportavit; veniens apud Londonias tertio kalendas Septembris vacantium ecclesiarum personas principales, quæ sibi pastores elegerant, convocavit, ubi electionibus confirmatis, Wintoniensem, Heliensem, Herefordensem et Cicestrensem electos pariter consecravit; Gaufridus vero, Lincolnensis electus, quia nondum electio ejus fuerat confirmata, transfretavit,¹ in propria persona Romam iturus vel ad ipsam nuntios transmissurus.

Quod omnes filii regis Anglorum ad pacem patris sunt reversi.

Anno Domini MCLXXV. Lodowicus, rex Francorum, et comes Flandrensiū, sumptibus tædiosis affecti, quos pro rege Anglorum juvene impenderant, et damna sibi ac suis illata et interfectiones ad memoriam revocantes, promiserunt se velle ab infestatione Normannorum animum revocare; unde filios regis Angliæ, quos paternam maledictionem, odium cleri, populorum imprecationem noverant incurrisse, ut ad patris gratiam redire possent, summopere satagebant. Rex Angliæ igitur, per internuntios omnes adversarios suos ad poenitentiam revocatos intelligens,

A.D. 1175.
The king and
his sons
reconciled.

¹ *Transfretavit.*] On the 8th October; Diceto, col. 582.

quas ipsi frequenter intulerant domini castello-
rum; deinde idem rex, per consilium filii sui et
episcoporum, constituit ¹justiciarios per sex par-
tes regni, in qualibet parte tres, qui juraverunt,
quod cuilibet jus suum conservarent illæsum.

*Petro, Romanæ sedis legato, rex Anglorum quatuor
capitula concessit.*

Veniente eodem tempore in Angliam Petro
Leone, legato sedis apostolicæ, quatuor ei rex
concessit capitula, quæ sequuntur, in regno An-
gliæ observanda; Primo, quod clericus de cætero
non trahatur ante judicem secularem personali-
ter pro aliquo crimine vel transgressione, nisi
pro foresta et laico feodo, unde regi vel alii do-
mino seculari laicum debetur servitium; secun-
do, ut archiepiscopus, episcopus, vel abbatæ
non teneantur in manu regis ultra annum, nisi
pro causa evidenti vel necessitate urgente; ter-
tio concessit, ut interfectores clericorum convicti
vel confessi coram justiciario regni, præsentem epi-
scopo, puniantur; quarto, quod clerici duellum
facere non cogantur. Eodem anno ²Johanna filia
regis, Siculo regi nuptura, quinto idus Novem-
bris apud sanctum Ægidium in conspectu vi-
rorum illustrium tradita est marito; quo utique
tempore universa Angliæ castella sunt ad impe-
rium regis custodiæ deputata. Hoc quoque tem-
pore Willelmus, comes Gloverniæ, cum filium non
haberet, ægre ferens hæreditatem inter filias divi-
dendam, Johannem Sine-terra regis filium sibi
constituit ³successorem.

Reception of
Leo, the
pope's legate.

¹ *Justiciarios.*] For a list of
the districts and the judges ap-
pointed in each, see Hoveden,
p. 548.

² *Johanna.*] Rymer, i. p. 42.

³ *Constituit successorem.*] At
Windsor, 28th September; Diceto.
On condition that he married
Hawise, the earl's youngest
daughter; Hoveden.

*Quod reges extranei discordes regis Anglorum sese
arbitrio subdiderunt.*

A.D. 1176.
Contention
between the
kings of
Castile and
Navarre.

Circa¹ dies istos² Aldefonsus, rex Castellæ, gener regis Angliæ, et³ Sanccius, rex Navarorum, avunculus ejus, discordes ad invicem, missis ad regem Angliæ legatis, se staturos illius arbitrio juraverunt. Nuntii quoque apud Westmonasterium in præsentia regis, episcoporum, comitum, baronum, constituti proponebant, illi, qui causam Aldefonsi regis tuebantur, Sancium, regem Navarorum, memorato regi Castellæ, dum adhuc pupillus esset et orphanus, castella et terras, Log-tonium videlicet, Navarret, Anthlena, Aptol et Agosen, cum pertinentiis suis, quæ pater suus, die quo decessit, et ipse post aliquot annos quiete possederat, injuste et violenter abstulisse, unde domino suo restitutionem fieri postulabant; illi autem, quibus causa Sancii regis commissa fuerat, nihil eorum quæ ab aliis proposita fuerant contradicentes, asserebant Aldefonsum præfatum Sancio prænominato castella, Legin scilicet, Portel, et castellum quod tenet Godin, per guerram et injuste abstulisse; parte altera in nullo sibi contradicente, eorum domino suo fieri restitutionem pari instantia flagitabant; nuntii præterea in jure confessi sunt palam, inter reges præfatos treugas usque in septennium, fide interposita, fuisse firmatas. Rex igitur Anglorum, habito cum episcopis, comitibus et baronibus concilio super querelis prætaxatis, hinc inde violenter et injuste ablatiis, cum nihil contra violentiam utrinque propositam a parte alterutra respondere-

¹ *Circa dies istos.*] The characters connected with this question are printed by Rymer, i. pp. 43-50.

² *Aldefonsus.*] Alfonso III. of Castille had married the princess Eleanora.

³ *Sanccius,*] or Sancho VI.

tur alterutri, nec quicquam, quo minus restitutio- A.D. 1176.
 nes quas petebant faciendæ essent, allegaretur,
 plenariam utrique parti supradictorum, quæ in
 jure petita erant, restitutionem judicavit; ad-
 junxit etiam, treugas præfatas inter eos fide fir-
 matas usque ad constitutum terminum esse invi-
 olabiliter observandas; judicavit etiam pro bono
 pacis, ut rex Aldefonsus donet liberaliter San-
 cio regi singulis annis usque ad decennium tria
 millia marabotinorum, et sic pacem haberent ad
 invicem et perpetuam amicitiae firmitatem. In
 eisdem sane diebus nuntii Manuelis, Constanti-
 nopolitani imperatoris, nuntii Romani imperato-
 ris Frederici, nuntii Willelmi, Treverensis archi-
 episcopi, nuntii Henrici, ducis Saxonici, nuntii
 Flandrensis comitis Philippi, quos varia trahe-
 bant negotia, tanquam ex conducto, pridie idus
 Novembris in curia regis Anglorum simul apud
 Westmonasterium convenerunt; hæc ideo dici-
 mus, ut notum sit omnibus, quantæ rex Henri-
 cus sapientiæ fuerit quantæque magnificentiae,
 ad cujus audientiam totius fere orbis consilia et
 dubia principum discutienda judicia pervenerunt.

*De remotione ab ecclesia de Waltham canonicorum
 secularium.*

Anno Domini MCLXXVII., amotis ab ecclesia A.D. 1177.
 Walthamhensi canonicis, ¹ quos seculares vocant, <sup>Secular
 canons re-
 moved from
 Waltham.</sup>
 introducti sunt regulares auctoritate summi pon-
 tificis in vigilia Pentecostes, rege procurante
 Henrico et præsentem; et eodem die Radulphus,
 Cicestrensis canonicus, de manu Londoniensis
 episcopi curam ecclesiæ prædictæ suscipiens,
 ipsi tanquam diocesano de canonica subjectione
 servanda verbis se obligavit expresse, et, fratri-

¹ Quos seculares vocant;] ² quia quidam ipsorum habuerant; ³ Di-
 licentiam nimis vagam in seculo ceto, col. 598.

A.D. 1177. bus cum eo introductis, prior est ab eodem episcopo assignatus, et in sua sede solemniter collocatus. Quo etiam tempore rex Anglorum, regno pro sua voluntate disposito, decimo quinto kalendas Septembris in Normanniam transfretavit, et, confestim inter regem Francorum et ipsum habito colloquio, hoc modo concordiam ineunt; 'Ego¹ Lodowicus, rex Francorum, et ego Henricus, rex Anglorum, volumus ad omnium notitiam pervenire, nos, Deo inspirante, promisisse et juramento confirmasse, quod simul ibimus in servitium Crucifixi, et ituri Hierosolymam suscipiemus signaculum sanctæ crucis, et amodo volumus esse amici ad invicem, ita quod uterque nostrum alteri conservabit vitam et membra et honorem terrenum contra omnes homines; et, si quæcumque persona alteri nostrum malum facere præsumpserit, ego Henricus juvabo Lodowicum, regem Francorum, dominum meum, contra omnes homines; et ego Lodowicus juvabo regem Anglorum Henricum contra omnes homines, sicut fidelem meum, salva fide quam debemus hominibus nostris quamdiu nobis fidelitatem servabunt.' Acta autem sunt hæc apud Minantcurt septimo kalendas Octobris.

De fundatione monasterii de Westwode.

A.D. 1178.
Westwood
abbey
founded.

Anno Domini MCLXXVIII. Richardus de Luci, Angliæ justiciarius, tertio idus Junii fundamenta jecit ad construendam ecclesiam conventualem in honorem beati Thomæ martyris in loco, qui vocatur ²Westwode, in territorio Roffensi.

¹ *Ego Lodowicus.*] Rymer, i. p. 50. According to Brompton, this agreement was entered into at Rouen, on the 21st September; col. 1134.

² *Westwode,*] called also Lesnes abbey; suppressed by Henry VIII. in 1524, to furnish a revenue for Wolsey, to assist in building his colleges at Oxford and Ipswich.

Eodem¹ anno rex Anglorum Henricus, cum per A.D. 1178. omnes provincias suæ potestatis, quæ vel Francorum liminibus, vel montibus Pyrenæis, vel Britannico vicinantur oceano, munitiones obtinisset et omnia pro velle disposuisset, idibus Junii beati Thomæ martyris visitavit sepulchrum; et, paucis inde diebus evolutis, Gaufridum filium suum octavo idus Augusti apud Wodestoke cingulo militari donavit.

De revelatione sancti Amphibali cuidam viro facta.

Eodem anno vir quidam, beati Albani martyris burgum inhabitans et loci illius indigena, inter convivaneos suos sine querela vixit. Hic ab ineunte ætate, quantum substantiæ mediocritas permittebat, honeste vivens, devotus ecclesiæ exstitit frequentator. Dum igitur una noctium in strato jaceret, circa gallicinium intravit quidam decori vultus et statura procerus ejus cubiculum, ut sibi videbatur, qui vestibis indutus candidis virgam in dextra pulcherrimam bajulabat, in cujus ingressu domus confestim tota resplenduit et quasi claritas solaris interiora cubiculi perlustravit; qui lecto appropinquans jacentem vocavit, et, si dormiret, leniter requisivit; 'Roberte,' inquit, 'dormis?' Expavit autem Robertus timore vehementi, et supra modum admirans ait, 'Quis es, domine?' Et ille; 'Ego sum martyr Albanus, qui ad hoc venio, ut annuntiem tibi Domini voluntatem de magistro meo,' inquit, 'clerico videlicet illo, per quem [fidem Christi] suscepi, [de quo] inter homines sermo frequens habetur, et, cum spes fidelium sit quod futuris temporibus debeat revelari, locus tamen ejus sepulturæ ab omnibus ignoratur. Surgens ergo velociter circunda tibi vestimentum tuum

Legend of S.
Amphibalus.

¹ Eodem anno.] Diceto, col. 600.

A.D. 1178.
Legend of St.
Amphibalus.

et sequere me, et ostendam tibi sepulchrum pretiosis ejus reliquiis insignitum.' Surgens ergo Robertus, ut sibi videbatur, secutus est eum, et versus aquilonem in strata publica gradientes perrexerunt pariter, donec ad planitiem quandam ab antiquo incultam, quæ sita est juxta viam regiam, pervenerunt; habebat autem locus ille gratam planitiem, tam pascuis quam fessis in via hominibus ad pausandum aptam, in villa, quæ Redburnia nuncupatur, tribus ferme milliaribus a sancto distans Albano. In hac sane planitie duo colliculi eminebant, qui 'Colles vexillorum' dicebantur, eo quod circa illos populares fiebant concursus quando populus fidelis ex antiqua traditione solemnem processionem annuatim ecclesiæ sancti Albani debita cum veneratione persolvit. Tunc sanctus Albanus a via paululum declinavit, et, apprehensa manu viri, duxit eum ad unum de colliculis, qui sepulchrum beati martyris continebat. Deinde, converso ad eum vultu, 'Hic,' inquit, 'locus magistri mei reliquias tenet, hic ejus ossa contegit et conservat;' et sic fatus pollice viri terram instar crucis aperuit, et, eversa cespitis modica portione, quoddam scrinium reseravit, ex quo splendor nimius exiens orbem occiduum illustravit et primo lucis suæ radios in mundi latitudinem copiose diffudit; quo facto, capsula recluditur et loci planities in statum pristinum reformatur. Stupet vir ille, et, quid sibi super iis sit agendum, a sancto postulat edoceri; ad quem beatus Albanus, 'Signa locum diligenter, ut, quæ meo tibi sunt revelata ministerio, firmitus adhaereant menti tuæ; veniet enim e proximo tempus, quando hæc instructio tua specialis generali profectui militabit;' et his dictis, 'Surge,' inquit, 'ea-

¹ *Aperuit.*] '*Apparuit*' in MS.

mus hinc, et ad locum unde recessimus revertamur.' Illis autem per viam qua venerant revertentibus, sanctus suam intravit ecclesiam, et homo ille domum suam ingressus proprio sese lecto recepit.

A.D. 1178.
Legend of S.
Amphibalus.

Quod vir præfatus visionem sibi ostensam revelaverit.

Vir autem mane expergefactus, in ancipiti positus, fluctuabat, utrum sub silentio præteriret, an aliis, quæ in visu, vel potius, ut præsumebat, re, corporaliter gesta didicerat, revelaret; si enim sileret, peccare metuebat in Deum; si rem publicaret, sannas hominum verebatur. Ista tandem animo sæpe revolvens homo, timore Dei humanum absorbuit; et, licet adhuc verbum hoc communibus esset auribus absconditum, domesticos tamen suorum et privatos effecit consocios secretorum. Illi autem, quod dicebatur in tenebris, in lumine proferebant, et, quod in aure audierant, super tecta prædicabant. Factum est autem, ut hoc anno verbum istud per totam disseminaretur provinciam, adeo quidem ut ipsius frequentia monasterii beati martyris Albani claustrum intraret. Denique fama desiderata, quibusdam perferentibus, ad abbatem Simonem penetravit, cujus post Deum auctoritate negotium illud robur erat specialiter habiturum; qui protinus gratiæ Dei laudes persolvit, et, communicato consilio, electos de conventu fratres aliquot ad locum, quem vir ille ostensurus erat, eodem viro prævio, destinavit. Conventus domi devotis orationibus incumbibat, et fratres ductorem suum sequentes, videre martyrum reliquias properabant; quo demum pervenientes invenerunt ibidem fidelium multitudinem, quos Spiritus Sanctus de diversis provinciis in unum prospero prognostico collegerat, ut inventioni martyris

A.D. 1173.
Legend of St.
Amphibius.

interessent. Illis eventum rei præstolantibus, sæpe dictus homo præcedebat, fratribus planitiem ostendens sanctorum corpora continentem. Erat autem feria sexta ante solemnitatem beati Albani quando hæc facta sunt, qua ejusdem sancti passio celebratur. Ab illo ergo die, usque quo elevati fuerunt sancti, loco illi custodia non defuit, sed fratres jugiter cum laicis adfuerunt. Conventus interim continentiam vitæ suscepit arctioris, et, statuto cum processione orationum suffragio, solemne jejunium populo prædicatur. Jam locus ille futuræ inventionis nundinarum similitudinem præferebat, et recedentibus aliis, quos fervor devotionis adduxerat, alii quotidie succedebant.

*De duabus mulieribus ibi curatis, dum sanctus
quereretur.*

Porro signorum initia, quæ adhuc sancti martyres in corde terræ latentes in auspiciis spei melioris patrabant, multorum poterunt testimonio confirmari; mulier namque quædam de Gatesdene, scapularum et renum debilitate per decem annos detenta, jam propter ægritudinis turpitudinem marito despectui habebatur; quæ, proprios egressa fines et per Redburniam transitum faciens, juxta sanctorum martyrum decubuit sepulturam, nec de loco surrexit donec sanitati pristinæ redderetur. Altera de Dunestaplia, nomine Cecilia, in hydropisis ægritudine annis sedecim transactis, habentis in utero similitudinem præferebat; hæc ad loca prædicta suæ salutis avida perveniens illico optatam recepit sanitatem. Item puella quinquennalis, quæ nunquam a nativitate pedes incesserat, semper parentum ministerio portabatur; hæc, quod multi fidelium conspexerunt, juxta locum prætaxatum

collocata, cum paululum obdormisset, exsiliit et A.D. 1178. ·
Legend of S.
Amphibalus. incessit, parentumque suspiria in lætitiā com-
mutavit.

De miraculo dolii, et diligentia quærendi.

Illuxit interea sancta solēmnitas beati Albani martyrio consecrata, quam, in se claram, istorum publicatio miraculorum reddidit clariorem. Admonentur fideles ad eleemosynas largiores, singulis usus parcior alimentorum indicitur, et iterata in crastinum processio instauratur; sed interpositi quoque dies nequaquam otioso transiere discursu; sed usque in horam inventionis sanctorum miraculis evidentibus coruscabat. Nempe vir quidam de Kingesberia, fodientes et sanctos quærentes irridens, nocte cum aliis venit ad locum, pari quidem via, sed voluntate diversa; qui confestim arreptus a dæmonio furiosum evidenter expressit, et vestes dirumpens abiecit, et, qui alios deridens spectare venerat fodientes, spectaculum omnibus est effectus; cumque, cunctis videntibus, diutius torqueretur, corripientis Dei manus cessavit, et demum castigatus incolumis ad propria repedavit. Alius autem sanctos quærentes verbis subsannatoriis illudens statim divinæ subjacuit ulti-
oni, nam inter loquendum gravi correptus incommode in brevi blasphemum spiritum exhalavit. Algarus de Dunestaplia, cum ad locum eundem dolium celia plenum ad vendendum rheda portari fecisset, accessit ad eum æger quidam et pauper, rogans simpliciter ob martyris amorem, cujus inventionem populus exspectabat, ut sitim, qua premebatur, potu modico relevaret; incanduit Algarus ad verba ægroti ira vehementi, asserens se illuc non causa martyris advenisse, sed ut lucrum quocumque modo au-

A.D. 1172.
Legend of St.
Amphibalus.

geret. Adhuc illo pauperem in hunc modum convitiante, et ecce utroque fundo dolii impetuose evulso, in platea cervisia fundebatur, sicque factum est, ut cujus portiunculam, martyris nomine spreto, negaverat, procurante sancto, non solum pauper ille, sed et alii multi cum eo, fixis in terram genibus, sufficienter, nullo prohibente, potarent. Repressa igitur, martyre procurante, perversorum nequitia, devotio fidelium recipit quod meretur; nam tribus continuis qui sequebantur diebus decem utriusque sexus homines a diversis infirmitatibus, ad laudem Dei et beati martyris, receperunt pristinam sanitatem.

De inventione sancti Amphibali cum novem sociis suis.

Clarescente interim die, quem sanctorum inventio consecrabat, venerabilis pater Simon abbas locum adiit sanctissimum, et celebratis in capella sancti Jacobi, loco illi contiguo, in venerationem beati martyris Albani, nostræ redemptionis mysteriis, monachis, qui aderant, ut diligenter quærerent, et pluribus adhibitis fossoribus ut coeptis insisterent, imperavit. Fuerat autem capella illa antiquitus in honorem martyris fabricata propter frequentes cælestis radios lucis, qui pastoribus vigiliis noctis super gregem suum agentibus ibidem apparuerant; unde dictus abbas, in eodem loco divina celebrans sacramenta, super instanti negotio beati martyris auxilium imploravit. Reverso itaque domum abbate et jam cum conventu ad prandium sedente, legabatur passio beati martyris, quem quærebant, et sociorum ejus, per quam carnis ergastulo soluti promeruerunt gloriam sempiternam. Dum igitur sævitia judicis, lictorum immanitas, martyrum patientia, et mors prolixius recitata pias mentes

conventus in fletus et suspiria commovisset, be-
 tum Amphibalum cum tribus sociis suis reper-
 tum, accurrens aliquis nuntiavit. Quid ergo?
 Suspiria mutantur in laudes, et tristitiæ successit
 lætitiæ magnitudo. Exsurgens a mensa congre-
 gatio ad ecclesiam festinanter procedit, et lætitiæ
 corde conceptam elevatis laudibus protestatur.
 Inventus est autem beatus martyr Amphibalus
 inter duos socios medius et collateralis ambobus,
 tertio socio quasi ex transverso et ab opposito
 locum solitarium occupante. Inventi sunt etiam
 prope locum illum numero sex ex sociis martyrum
 prædictorum, ita quod beatus martyr Amphiba-
 lus decimus habebatur. Inter reliquias athletæ
 Christi Amphibali cultelli duo magni inventi
 fuerunt, unus in testa capitis et alter circa præ-
 cordia, ut verum esse insinuent quod in ¹libello
 passionis ejus scripto antiquis temporibus con-
 tinetur. Ut enim habet passionis illius textus,
 alii occubuerunt gladiis cæsi; ipse vero, visceri-
 bus primo patefactis et intestinis ejectis, et post
 lanceis confossus et cultellis, occubuit tandem
 lapidibus conquassatus, unde nullum fere ex
 ossibus ejus integrum apparebat, cum sociorum
 ipsius ossa illæsa penitus exstitissent.

A.D. 1178;
 Legend of S.
 Amphibalus.

*Quod reliquie sancti Amphibali apud sanctum Albanum
 sunt translate.*

Abbas autem, ut diximus, audito nuntio desi-
 derato, adjuncto sibi priore [cum] aliquot fratri-
 bus de conventu, sanctorum celeriter adiit sepul-
 turas, et effossas reliquias erigens in linteami-
 nibus idoneis collocavit; metuensque supra mo-
 dum fraudem plebis et vim turbæ undique con-
 fluentis, quam a compressione inventi thesauri

¹ *Libello.*] Paris adds, that this volume was preserved in the
 library of S. Alban's abbey.

A.D. 1178.
Legend of St.
Amphibalus.

arcere non poterat, unde placuit abbati, ut martyres sancti in beati Albani basilicam portarentur, ubi custodia diligentior et securitas amplior poterat adhiberi. Quid multa? Redeunt cum abbate fratres separatim sanctorum corpora deferentes. Procedit martyribus obviam cum processione conventus, corpus secum beati Albani martyris deportantes, quod cum aliquoties consueverit, prout ejus portatoribus constat, satis existere ponderosum, tantam sui facilitatem illa hora exhibuit, ut volare potius quam humeris ferentium incumbere videretur; occurrit ergo martyr martyribus, magistro discipulus, et jam palam magistrum recepit revertentem, quem habebat olim clam fidei doctorem in tugurio latitantem. Sed miraculum, quod in elementis suis Dominus ostendere dignatus est cum obviantes se primitus reliquiæ pariter convenerunt, non debet sub silentio præteriri; cum enim siccitas prolixior, exustis herbis et fructibus, diutius perdurasset et agricolas desperatos reddidisset, eodem momento, cum in aere nec minima appareret nubecula, tanta pluviarum inundatio prorupit, ut et copiose descendentes imbres terram irrorarent et desperatæ messis spem promitterent lætiores. Inventus est autem pretiosus martyr Amphibalus cum sociis suis, et in ecclesiam beati Albani cum canticis et laudum præconiis solenniter delatus est, anno a passione sua octingentesimo octuagesimo sexto, ab incarnatione Domini millesimo centesimo septuagesimo septimo, die sabbati, septimo kalendas Julii. In præsentia autem sanctarum reliquiarum ipsius, necnon et in loco sepulturæ ejus, ad laudem Dei et gloriam martyris, a diversis infirmitatibus sanantur ægroti, membra paralytica solidantur, mutorum ora ad loquendum laxantur, cæcis tribuitur visus, surdis

auditus, claudis firmatur gressus, et, quod magis A.D. 1178.
Legend of S.
Amphibalus. magnificum est, arrepti a dæmonio liberantur, epileptici sanantur, leprosi mundantur, et ad vitam mortui revocantur. Si quis autem miraculorum, quæ per sanctos suos divina operatur clementia, notitiam habere desiderat, libellum legat, qui de signis ejus et virtutibus clarus habetur, et nos ad alia festinantes a lectore veniam postulamus.

Quod juvenis rex Henricus torneamenta exercuerit.

Anno Domini MCLXXIX. Henricus, rex Anglo- A.D. 1179.
Louis visits
the tomb of
Becket. rum junior, mare transiens in conflictibus Gallicis et profusioribus expensis triennium peregit, regiaque majestate prorsus deposita, totus est de rege translatus in militem, et, flexis in gyrum frænis, in variis congressibus triumphum reportans sui nominis famam circumquaque respersit; sic igitur, cum nil ei deesset ad gloriam, rediit ad patrem et ab eo honore debito est receptus. Eodem anno ¹Lodowicus, rex Francorum, beatum Thomam martyrem orationis gratia visitare decernens, Angliam, quam nec ipse nec suorum aliquis antecessorum aliquo tempore visitaverat, devotus intravit. ²Rex autem Anglorum, navem apud Doveram egredienti Francorum regi, undecimo kalendas Septembris festinanter occurrit, cui, quicquid honoris ab aliquo excogitari potuit vel impendi, tam ipsi quam suis comitibus est impensum; concurrentibus enim archiepiscopo Cantuariensi cum suis suffraganeis episcopis, cum comitibus et baronibus, cum clero et populo,

¹ *Lodowicus.*] According to Hoveden, he was warned by a vision to visit the tomb of Becket if he wished the recovery of his son Philip, then lying dangerously ill. He was accompanied

by the counts of Flanders and Guisnes, the duke of Louvaine and others; p. 592.

² *Rex autem Anglorum.*] Dico, col. 604.

A.D. 1179.
Visit of
Louis VII.
to Becket's
tomb.

solemnis processio in tanti adventum principis majorem ecclesiam illustravit. Quantum auri vel argenti Gallicanæ nobilitati rex Henricus contulerit, quantumque in vasis et lapidibus pretiosis omnes honoravit, cum non sit qui hoc sciat, desit qui scribat. Centum vini medios rex Francorum annuatim in perpetuum Parisius solvendos ob reverentiam martyris gloriosi in usus collegii Cantuariensis convertit. Rex autem Henricus gazas totius regni sui, et quicquid ipse et antecessores ejus in divitiis congesserant, regi Francorum et suis exposuit; sed, ne Franci aliud quam martyrem quæsisse viderentur, manum a manere cohibentes, martyrium forsitan ex oblati pertulerunt in mente. Sic rex Francorum, cum in vigiliis, jejuniis et orationibus Cantuariæ triduum complevisset et xeniola quædam parva a rege Anglorum in signum dilectionis accepiisset, septimo kalendas Septembris ad Galliam transfretavit. Eodem anno Rogerus, Wigorniensis episcopus, obiit quinto idus Augusti.

Da concilio Romæ habito, presidente papa Alexandro.

The third
Lateran
council.

Eodem anno habitum est Romæ¹ concilium generale trecentorum et decem episcoporum decimo quarto kalendas Aprilis in patriarchio Lateranensi, cui præsedit dominus papa Alexander tertius, cujus statuta omni laude dignissima sub viginti octo, quæ sequuntur, capitulis continentur: De electione summi pontificis; De hæreticis Albegensibus et diversis eorum appellationibus; De ruptariis et Brebantiis prædonibus, qui fideles affligunt; Quod nullus promoveatur in episcopum vel ad aliquem ordinis gradum, nisi legitimæ sit ætatis et de legitimo matrimonio suscep-

¹ *Concilium.*] The proceedings of this council are in Harduin, tom. vi. part. ii. col. 1671.

tus; Ne, viventibus personis, ecclesiæ conferantur, nec, illis defunctis, ultra sex menses vacent; De appellationibus; Ne intra sacros ordines constituti, vel qui ecclesiasticis sustentantur stipendiis, rebus se immisceant secularibus; De treugis statuendis et temporibus treugarum; Quod clerici unam habeant tantum ecclesiam, et quod episcopus, si aliquem sine certo ordinaverit titulo, tamdiu necessaria inveniat donec ei in aliqua ecclesia stipendia assignet; Ne patroni vel quilibet laici ecclesias opprimant aut ecclesiasticas personas; Ne Judæi vel Saraceni Christiana mancipia permittantur habere, sed, ad fidem Christi si converti voluerint, a possessoribus suis nullatenus excludantur; Ut leprosi, si excluduntur a cohabitatione hominum, oratorium habeant et proprium sacerdotem; Ne bona ecclesiastica in usus alios convertantur, nec decani pro certa pecuniæ quantitate jurisdictionem exercent episcopalem; Ut in electionibus vel ecclesiasticis ordinationibus consequatur effectum, quod a maioris et senioris concilii parte fuerit constitutum; Quod usurarii manifesti ad communionem altaris non admittantur, nec Christianam habeant sepulturam; Ut agricolæ et viatores, et omnia quæ sua sunt, plena ubique pace et securitate lætentur; Ut ordinationes schismaticis factæ irritæ habeantur et inanes, et beneficia ab eis collata revocentur; Ne pro ecclesiasticis instituendis personis, seu mortuis sepeliendis, aut nubentibus benedicendis, vel aliis ecclesiæ sacramentis, aliquid exigatur; Ne viri religiosi vel quilibet alii ecclesias vel decimas præsumant de manu suscipere laicorum sine auctoritate episcoporum, et non semel in anno templarii sive hospitalarii ecclesias sub interdicto positas aperiant, nec corpora sepelire tunc præsumant; Ne quis interventu pe-

A.D. 1179.
The third
Lateran
council.

A.D. 1179.
The third
Lateran
council.

cuniæ habitum religionis usurpare præsumat, nec conversus peculium habeat, nec facti prælati non nisi pro dilapidatione vel incontinentia degradentur; Ne Christiani Saracenis arma vendant, nec patientes naufragium quisquam spoliare præsumat; Ut clerici infra sacros ordines constituti continenter vivant, et si in illa continentia, quæ contra naturam sit, deprehensi fuerint laborare, excommunicentur et a clero abjiciantur; Ut archiepiscopi parochias vel ecclesias visitantes quadraginta vel quinquaginta equorum numero sint contenti, episcopi viginti vel triginta, legati viginti vel viginti quinque, archidiaconi quinque vel septem, decani duarum evectionum numerum non excedant; Ut nullus torneamenta exercere præsumat, et mortui in torneamentis Christiani careant sepultura; Quod unaquæque cathedralis ecclesia magistrum habeat, qui pauperes scholares et alios doceat, nec pro licentia docendi aliquis pretium exigat; Ut prælati unam tantum regant ecclesiam, et quod patroni ab ecclesiis in suo fundo constitutis, exactiones non faciant; Ne episcopi seu viri ecclesiastici stare compellantur iudicio laicorum, nec laici laicis decimas conferre præsumant; Si quis ab aliquo, commodata pecunia, possessiones in pignus acceperit, si, deductis expensis, sortem suam receperit ex fructibus possessionis, pignus restituat debitori.

Epistola papæ Alexandri contra hæresim Petri Lombardi.

The pope's
letter to the
archbishop of
Sens, against
Peter Lombard.

Delatum fuit præterea ejusdem papæ apostolatui, quod magister Petrus Lombardus in quibusdam scriptis suis ab articulis fidei deviavit, unde Willelmo, Senonensi archiepiscopo, literas sub hac forma direxit; ¹ 'Alexander episcopus, ser-

¹ Alexander.] This letter, according to Harduin, should have been placed under the year 1170. At the time of the Lateran coun-

vus servorum Dei, Willelmo, Senonensi archiepi-^{A.D. 1179.}
scopo, salutem. Cum in nostra olim esses præ-
sentia constitutus, tibi viva voce injunximus, ut,
suffraganeis tuis Parisius tibi ascitis, ad abroga-
tionem pravæ doctrinæ Petri, quondam Parisia-
censis episcopi, qua dicitur, quod Christus, se-
cundum quod est homo, non est aliquid, omnino
intenderes¹ et efficacem operam adhiberes. Inde
siquidem est, quod fraternitati tuæ per apostolica
scripta mandamus, quatenus, quod tibi, cum præ-
sens esses, præcepimus, suffraganeos tuos Parisius
convoces, et una cum illis et aliis viris religiosiis et
prudentibus præscriptam doctrinam studeas pe-
nitens abrogare, et a magistris scholaribus ibidem
in theologia studentibus Christum, sicut perfec-
tum Deum, sic et perfectum hominem ac verum
hominem ex anima et corpore consistentem, præ-
cipias edoceri; universis firmiter et districtè in-
jungens, quod doctrinam illam de cætero nequa-
quam docere præsumant, sed ipsam penitus de-
testentur.²

*De libello abbatis Joachim, quem scripsit contra
Petrum Lombardum.*

Scripsit etiam eisdem diebus contra eundem ^{Abbot}
Petrum Lombardum ^{Joachim's} abbas Joachim Florensis ^{book against}
cœnobii libellum, vocans eum hæreticum et in-
sanum, eo quod in libro sententiarum, quem com-
posuerat, idem Petrus de unitate sive essentia
Trinitatis dixit, Quoniam quædam summa res
est, Pater et Filius et Spiritus Sanctus, et illa

cil, Guido, and not William, was
archbishop of Sens; the former
having succeeded to the see in
1175. Concil. vi. ii. col. 1625.

¹ *Intenderes . . . adhiberes.* In
MS. 'intendens . . . adhibens.'

² *Abbas Joachim Florensis cœ-*

nobii.] He was founder of the
monastery of Flore; his book was
condemned in the fourth Lateran
council, in 1215; see Harduin,
tom. vii. p. 18. His life is print-
ed in the Act. SS. mens. Mai.
tom. vii. p. 89.

A.D. 1179. non est generans, neque genita, nec procedens. Contra hanc assertionem opposuit abbas præfatus, quod non tam trinitatem adstruebat in Deo, quam quaternitatem, tres videlicet personas et illam communem essentiam quasi quartam manifeste protestans; quod nulla res est quæ sit Pater et Filius et Spiritus Sanctus, nec essentia, nec substantia, nec natura, quamvis concedat, quod Pater et Filius et Spiritus Sanctus sunt una essentia, una substantia, et una natura; et hanc suam assertionem idem Joachim his quæ sequuntur auctoritatibus affirmat, 'Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum et Spiritus Sanctus, et hii tres unum sunt; et tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua et sanguis, et hii tres unum sunt;' item, 'Volo, Pater, ut sint unum in nobis, sicut et nos unum sumus.' Unde videtur, quod sæpe dictus Joachim hujusmodi unitatem non veram et propriam, sed quasi collectivam et similitudinariam esse fateatur, quemadmodum multi homines dicuntur unus populus, et multi fideles una ecclesia.

Quod papa Innocentius libellum Joachim damnavit.

The heresy
of Joachim
condemned.

Stetit autem hæc indeterminata altercatio a diebus Alexandri papæ usque in tempora Innocentii papæ per annos multos, sedentibus inter eos in cathedra Romana Lucio, Urbano, Gregorio, Clemente et Cælestino, pontificibus Romanis; quibus succedens Innocentius tertius, anno Domini millesimo ducentesimo decimo quinto, Romæ generale concilium celebrans, libellum abbatibus Joachim, quem contra Petrum et articulum ediderat prædictum, his verbis damnavit; 'Nos,'¹ inquit, 'sacro et universali approbante

¹ Nos.] Harduin, tom. vii. col. 17.

concilio, credimus et confitemur cum Petro, quod una quædam summa res est, incomprehensibilis quidem et ineffabilis, quæ veraciter est Pater et Filius et Spiritus Sanctus, tres simul personæ ac sigillatim quælibet earundem; et ideo in Deo solummodo trinitas est et non quaternitas, quia quælibet trium personarum est illa res, substantia videlicet, essentia seu divina natura, quæ sola est universorum principium, præter quam aliud inveniri non potest; et illa res non est generans, neque genita, neque procedens, sed est Pater qui generat, et Filius qui gignitur, et Spiritus Sanctus qui procedit, ut distinctiones sint in personis et unitas in natura. Licet enim alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus, non tamen aliud; Pater enim ab æterno Filium generando suam substantiam ei dedit, juxta quod ipse testatur, Pater quod dedit mihi, majus omnibus est. Et dici non potest, quod partem suæ substantiæ illi dederit, et partem retinuerit ipse sibi, cum substantia Patris indivisibilis sit, utpote simplex omnino; sed nec dici potest, quod Pater in Filium transtulerit suam substantiam generando illum, quasi sic dederit eam Filio, quod non retinuerit ipsam sibi, alioquin desisset esse substantia; Filius vero substantiam Patris integram nascendo accepit, et ita Pater et Filius eandem habent substantiam, et eadem res est Pater et Filius, necnon et Spiritus Sanctus ab utroque procedens et in utroque manens; non enim, ut ait abbas Joachim, fideles Christi sunt unum, id est, una quædam res quæ communis sit omnibus, sed sunt unum in unione caritatis, in gratia; pro personis vero divinis, ut attendatur, identitatis unitas in natura. Damnamus igitur et reprobamus libellum Joachim sive doctrinam, ita ut, si quis ejus sententiam in hac

A.D. 1179.
Heresy of
Joachim
condemned.

A.D. 1179. parte defendere vel approbare præsumpserit, tanquam hæreticus ab omnibus habeatur.' De hoc papa et concilio memorato latius suo loco dicitur.

Quod Philippus consecratur in regem Francorum.

Coronation
of Philip,
king of
France.

Eodem anno Philippus, filius Lodowici regis Francorum, in solemnitate Omnium sanctorum per manum Willelmi, Remensis archiepiscopi, in eadem civitate consecratur in regem, ¹patre adhuc vivente et tantæ coronationi omnia necessaria ministrante. Eodem tempore Cadwallanus, princeps Wallensium, coram rege Anglorum tractus in causam et multorum querelis impetitus, dum sub regis conductu remeasset, in itinere hostium perpressus insidias interfectus est decimo kalendas Octobris, quod plurimum in regis redundavit scandalum, licet non deliquerit; unde auctores cædis graviter puniri præcepit.

Confederatio facta inter reges Anglorum et Francorum.

A.D. 1180.
Convention
between
France and
England.

Anno Domini MCLXXX., habito inter regem Francorum Philippum, nuper coronatum, et regem Anglorum Henricum, colloquio inter Gisorsium et ²Triam, sic convenit inter eos; ³Ego Philippus, Dei gratia rex Francorum, et ego Henricus, eadem gratia rex Anglorum, ad omnium volumus pervenire notitiam, quod foedus et amicitiam fide media innovavimus et sacramento; et, ut omnis amodo inter nos auferatur oc-

¹ *Patre adhuc vivente.*] The king was unable to be present, having been seized with a paralytic attack on his return from England. At the coronation, the young king Henry carried, as duke of Normandy, the golden crown from the presence chamber to the church; Hoveden, p. 592.

² *Triam.*] On the 29th June.

³ *Ego Philippus.*] Rymer, Foed. i. p. 53; the text is an abridgment only of the original convention.

casio discordiæ, concessimus ad invicem, ut de A.D. 1180.
 terris nostris et possessionibus, et de omnibus
 aliis rebus, quas habemus modo, alter adversus
 alterum nihil amodo petet, excepto de Arvernia,
 de qua inter nos est contentio, et excepto feodo
 de castro Radulphi, et exceptis minutis feodis
 nostris et divisis terrarum nostrarum de Berri.
 Si autem super his, quæ excepta sunt, per nos-
 metipsos convenire non poterimus, ego Philip-
 pus tres elegi episcopos et barones, et ego Hen-
 ricus totidem, qui inter nos dicent, et nos eorum
 iudicio stabimus firmiter et bona fide.' Eodem
 tempore Lodowicus, rex Francorum, Parisius
 diem exclusit extremum decimo quarto kalendas
 Octobris, et sepultus est in monasterio Cister-
 censis ordinis, ¹Barbellum nuncupatum, quod
 etiam propriis sumptibus inchoatum idem rex
 laudabiliter consummavit.

*Quod Richardus, comes Pictavensis, terras Gaufridi
 de Liziniaco graviter afflicxit.*

Per idem tempus Aquitannorum dux Richar- Acts of
 Richard,
 duke of
 Aquitaine.
 dus et Henrici regis filius, per superbiam Gau-
 fridi de Rancona multis sæpe laccessitus inju-
 riis, collectis undique militaribus copiis, Taille-
 burc, castellum ejusdem Gaufridi, ²obsidione val-
 lavit, opus desperatissimum et quod suorum nul-
 lus antecessorum attentare præsumpsit; castrum
 enim illud ante dies illos hostium cuneis prorsus
 incognitum, triplici fossato totidemque mœ-
 niis vestitum, seris, armis et repagulis sufficien-
 ter instructum, turribus per intervalla dispositis
 insignitum, comportato lapide in propugnaculis
 munitum, abundans in victualibus, refertum mi-

¹ *Barbellum.*] The abbey of
 Barbeaux, which he had founded
 in 1147.

² *Obsidione vallavit.*] On the
 1st May; Diceto, col. 603.

*Quod rex Francorum Philippus regnum suum sub
dispositione regis Angliæ commisit.*

Anno Domini MCLXXXI. ¹cum rex Francorum Philippus, quibusdam de suis sibi ad memoriam reducentibus, cognovisset qualiter rex Anglorum regnum suum tam late diffusum a tam barbaris nationibus, Scotis scilicet et Wallensibus, pacifice gubernaret, de communi consilio domesticorum suorum prædicti regis dispositioni omne regnum suum et se ipsum commisit; hoc etiam exemplo rex Anglorum ductus, cum totam Normanniam filii sui regis dispositioni supponeret, octavo kalendas Augusti in Angliam transiens beatum Thomam martyrem orationis gratia visitavit. Eodem anno ²Rogerus, Eboracensis archiepiscopus, diem clausit supremum duodecimo kalendas Decembris, ³qui adhuc vivens a papa Alexandro privilegium impetraverat, ut, si clericus suæ jurisdictioni suppositus, agens in extremis, testamentum conficeret et propriis manibus bona sua moriens non distribueret, archiepiscopus haberet facultatem injiciendi manus in bona defuncti; et, quoniam quod quisque juris in alterum statuerit, uti debet eodem jure, post mortem archiepiscopi quæcumque reperta sunt in thesauris ejus justo sunt Dei judicio confiscata, quorum summa fuit undecim millia libræ argenti et aurei trecenti, [una] cuppa aurea et argenteæ septem, scyphi argentei novem, tria salsaria argentea, tres cuppæ ⁴murtinæ, cochlearia quadraginta, octo scutellæ argenteæ, pelvis argentea et discus magnus argenteus.

A.D. 1181.
Philip submits the disposition of his realm to Henry.

¹ Cum rex Francorum.] Diceto, col. 611.

² Rogerus.] For his life, compare Newburgh, lib. iii. cap. v. with Stubbs, col. 1723.

³ Qui adhuc vivens.] Diceto, col. 614.

⁴ Murtinæ.] 'Mazerinæ;' Diceto.

*Epistola Alexandri papæ ad Johannem Presbyterum,
regem Indorum.*

A.D. 1181.
Letter of
the pope to
Frederic John.

Circa eosdem dies papa Alexander scripsit Presbytero¹ Johanni, Indorum regi, in hæc verba; 'Alexander² episcopus carissimo in Christo filio salutem et apostolicam benedictionem. Audieramus jampridem, referentibus multis, quomodo, cum sis Christianam religionem professus, piis velis operibus incumbere diligenter; sed dilectus filius noster Philippus medicus, qui de intentione propria et proposito tuo cum magnis et honorabilibus viris tui regni se in partibus illis verbum habuisse proponit, sicut vir providus constanter nobis retulit, se manifestius ab his audivisse, quod tuæ voluntatis sit et propositi erudiri in catholica et apostolica disciplina, et ad hoc ferventer intendas, ut tu et cuncta plebs tuæ sublimitati commissa nihil unquam videamini in fide vestra tenere, quod a doctrina sedis apostolicæ dissentiat. Illud etiam ad commendationem tuæ virtutis accedit, quod, sicut prædictus Philippus se a tuis asserit audivisse, ferventi desiderio cuperes in urbe habere ecclesiam et Hierusalem altare aliquod, ubi viri religiosi de regno tuo et prudentes manere possent et apostolica plenius instrui disciplina, per quos tu et homines tui doctrinam ipsam facilius reciperent et tenerent. Nos autem vos ab hiis articulis, in quibus erratis a Christiana et catholica fide, revocare volentes, præfatum Philippum ad tuam mittimus magnitudinem; per quem de articulis fidei Christianæ, in quibus tu et tui a nobis discordare videmini,

¹ *Presbytero Johanni.*] Upon the history of this individual, his kingdom and name, the reader may consult the notes by Pagi, in the year 1177, § v—x. Mandeville in his *Travels* has much concerning him; edit. 1727, pp. 326-363.

² *Alexander.*] The letter at length is given by Hoveden, p. 581, and Baronius, an. 1177, § 33.

in proximo per fidei gratiam eruditus nihil prorsus timere poteris, quod de errore tuam vel tuorum salutem præpediat, vel in vobis nomen Christianitatis obfuscet.' A.D. 1181.

Quod papa Alexandro Lucius successit.

Eodem anno obiit papa Alexander postquam sedisset in cathedra Romana annis viginti duobus; successit ei Hunbaldus, Hostiensis episcopus, et vocatus est ¹Lucius tertius, sedens in ecclesia apostolica annis quatuor. Eodem tempore Philippus, rex Francorum, duxit uxorem Margaretam filiam Baldewini, comitis Hamaucensium, ex Margareta sorore Philippi, comitis Flandrensis, susceptam. Eodem anno, moneta veteri in Anglia reprobata, ²nova successit in festo sancti Martini. Eodem anno Baldewinus, abbas Fordensis, Cisterciensis ordinis, successit Rogero episcopo ad ecclesiam Wigornensem. Lucius III. pope.

Quod Gaufridus, Lincolnensis electus, renuntiavit electioni.

Anno Domini MCLXXXII. Gaufridus, Lincolnensis electus et regis Anglorum filius, cum ejus electio esset a domino papa confirmata, postquam per septennium eidem ecclesiæ pacifice præfuisset, præsentem rege et episcopis regni, in epiphania Domini apud Marlebergiam ³electioni renuntiavit, nemine compellente. Eodem tempore rex Henricus apud Waltham, in præsentia procerum regni, ad subventionem terræ sanctæ quadraginta duo millia marcas argenti et quingentas A.D. 1182. Geoffrey resigns the bishopric of Lincoln.

¹ *Lucius tertius*;] elected the 1st September and died the 24th November 1185. Aymari, of Tours; Diceto, col. 611; see Newburgh, iii. § v.

² *Nova successit*.] It was coined under the direction of Philip ³ *Electioni renuntiavit*.] His letter to the archbishop of Canterbury upon his resignation is given by Hoveden, p. 611.

A.D. 1182. **marcas auri liberaliter assignavit, et sic in Normanniam transfretavit. Quibus utique diebus dux Saxonum Henricus et gener regis ab imperatore in exilium pulsus in Normanniam venit ad regem, ducens secum ducissam et duos filios ejus, Henricum et Othonem; et per tres annos exhibitus est a regali munificentia in omnibus vitæ necessariis abundanter. Eodem anno Walterus de Constantiis, archidiaconus Oxoniensis, consecratus est episcopus Lincolniensis a Richardo, Cantuariensi archiepiscopo, Andegavis, in ecclesia sancti Laudi. Eodem anno obiit Walterus, Roffensis episcopus.**

De morte Simonis abbatis et successione Guarini.

A.D. 1183. **Anno Domini MCLXXXIII., defuncto Simone, abbate de sancto Albano, ¹Warinus, ejusdem ecclesiæ prior, successit, et in die nativitatis Dei genitricis abbatis benedictionem suscepit.**

Death of
Simon, abbat
of S. Alban's.

De morte Henrici, regis juvenis.

Circa dies istos rex Henricus diligentem operam impendit, ut filii ejus, Gaufridus de Britannia et Richardus de ducatu Aquitanniæ, homagium facerent filio suo primogenito regi Henrico. Quod quidem pater petiit, Gaufridus de comitatu Britanniae gratanter complevit; Richardus vero, cum rogatus a patre id ipsum facere debuisset, ira incanduit vehementi, incongruum esse dicens, cum eodem patre et ex eadem matre ducerent originem, si, patre vivente, fratrem primogenitum aliqua subjectionis specie superiorem agnoscerent; sed, sicut fratri primogenito bona debentur paterna, sic in bonis maternis Richardus successionem legitimam ven-

Death of the
young king
Henry.

¹ Warinus.] See his life by Matt. Paris, p. 94.

dicabat. Hæc audiens rex pater, ¹iracundiæ ca- A.D. 1153.
lore succensus, adversus Richardum dura propo-
suit, et, ut rex junior ad edomandam fratris su-
perbiam totus insurgeret, constanter indixit. Ha-
bitis inter se colloquiis frequenter, cum nulla spes
de pace haberetur, rex juvenis undique copiosum
congregavit exercitum, et, dum congredi cum fra-
tre suo decrevisset, præcisa est, velut a texente,
vita ejus, qui spem multorum deficiens præcidit;
siquidem in flore juventutis suæ, cum annum
ætatis vigesimum octavum complevisset, intra
Gasconiam, in illo tractu terræ quæ Turonnia
dicitur, apud castellum Martel in festo sancti
Barnabæ apostoli rex junior ²e medio est sub-
tractus; corpus autem in lineis vestibus, quas
habuit in consecratione sacro chrismate deli-
butas, regaliter involutum apud Rothomagum
delatum est, et in ecclesia cathedrali prope ma-
jus altare cum honore tanto Principi congruo
tumulatur. Eodem anno Girardus, cognomento
Puella, consecratus episcopus Coventrensis, qui,
cum decem septimanis sedisset, in fata concessit.
Eodem tempore Walterus de Constantiis, Lin-
colniensis antistes, in Angliam veniens in sua
sede est solenniter collocatus.

Anno Domini MCLXXXIV. ³Richardus, Cantua- A.D. 1184.
riensis archiepiscopus, apud Halingum, villam Mixed
Roffensis episcopi, diem clausit extremum. Eo- events.
dem anno rex Henricus duxit in Angliam Sax-

¹ *Iracundiæ calore succensus.*] He was afterwards reconciled to Richard, and took his part against his brothers Henry and Geoffrey. Hoveden has given a far better and fuller account of the history of this period; p. 618, *seq.*

² *E medio est subtractus.*] Finding himself past hope of recovery, he sent for his father, who refused to come to him, fearing

treachery. He died confessing his sins and asking absolution from the bishops attending his death-bed; Hoveden, p. 620.

³ *Richardus,*] 'homo quidem mediocriter litteratus sed laudabiliter innoxius;' Neubrig. iii. § 8. Hoveden writes, that in a vision the Lord appeared upbraiding him; p. 622. See Pet. Blesensis, ep. ii.

A.D. 1184. onisæ ducem cum familia sua, et infra dies paucos duciſſa apud Wintoniam peperit filium, quem vocavit Willelmum. Eodem anno Baldewinus, episcopus Wigorniensis, electus est archiepiscopus Cantuariensis, et Walterus Lincolniensis electus est ¹archiepiscopus Rothomagensis, qui, susceptis palliis, in suis sunt sedibus solenniter collocati. ²Eodem tempore Philippus, archiepiscopus Coloniensis, et Philippus, comes Flandrensis, venerunt in Angliam vota orationum beato Thomæ martyri soluturi, quibus rex Anglorum occurrens petiit ut Londonias venirent visuri regiam civitatem; in quorum adventu, quod ante non erat visum, civitas coronata resplenduit, gaudium et tripudium per omnes plateas intonuit civitatis. Archiepiscopus vero Coloniensis et cum eo comes Flandrensis in ecclesia sancti Pauli suscepti sunt processione solenni; et die eodem simili honore sibi exhibito, tandem per quinque dies in palatio regis expensis sunt effusioribus hospitati, sed, an multis muneribus donati recesserunt, quærere superfluum videretur. Eodem anno obiit Jocelinus, Saresburiensis episcopus.

*Quod Saraceni Hispaniæ Christianos invadentes
confusi recesserunt.*

The Saracens
in Spain.

His³ denique diebus, circa festum beati Johannis Baptistæ, rex Saracenorum qui sunt in Hispania, Gamius, duxit regem regum Saracenorum, nomine ⁴Macemunt, intra fines Christianorum

¹ *Archiepiscopus Rothomagensis.*] Newburgh says, that he hesitated some time between the increase of dignity and diminution of wealth, which would be the consequences of the exchange; iii. § 8.

² *Eodem.*] Diceto, col. 625.

³ *His denique diebus.*] From Diceto, col. 624.

⁴ *Macemunt.*] Joseph Amiral-mumenin, or Almahadum, the emperor, is here intended; see Pagi, ad an. 1184, § 8.

cum regibus triginta septem; qui inprimis ob- A.D. 1184.
sederunt sanctum Hirenæum, et tribus diebus
cum totidem noctibus pugnaverunt, et tandem,
dejectis mœniis, intraverunt; qui autem interius
muros defendebant se intra turrim receperunt,
ut protegerentur ibidem. Nocte vero sequenti
venit antistes Portugalensis cum filio regis, et
quindecim millia peremerunt Saracenorum et re-
gem Gamium, et posuerunt corpora defuncto-
rum ubi murus dejectus erat, ut per ea loco
muri defenderentur. In crastino autem, in ¹die
scilicet sanctorum Johannis et Pauli, archiepi-
scopus sancti Jacobi viginti millia conduxit ar-
matorum, et in aurora diei de Saracenis trigin-
ta millia interfecit. In die postea beatæ Mar-
garetæ apud Alcubaz peremerunt Saraceni de-
cem millia mulierum et infantum; sed illi, qui
fuerunt in oppido Alcubaz, exeuntes tres reges
cum omni eorum exercitu percusserunt. Postea,
in vigilia beati Jacobi, rex Macemunt audivit
quod rex Galliciæ venerat, ut solus cum solo
dimicaret; Macemunt, cum præpararet se ad
pugnam, dum equum vellet ascendere, ter ab eo
lapsus interiit; quo mortuo, totus ejus exerci-
tus fugit, omni pecunia relicta. Rex vero Por-
tugalensis ex captivis Saracenis dedit servos,
qui cementariis ministrarent ad ecclesias repa-
randas, et de pecunia sancto Vincentio auream
fecit thecam. Venerunt postmodum galeiæ in-
finitæ Saracenorum apud Ulixebonam, ducentes
dromundum, in quo talis erat machina, quod
per ipsam Saraceni poterant ire et redire ultra
muros civitatis armati; sed, Deo disponente, qui-
dam in aqua se ²dromundo supposuit, et, eo per-
forato, submersit. Saraceni autem se delusos

¹Die scilicet sanctorum Johan- | ²Dromundo.] Du Cange ad
nis et Pauli.] The 26th June. | voc. 'Dromones;' Neubrig. 637.

A.D. 1184. esse cognoscentes fugerunt, omnia, quæ sua fuerant, relinquentes.

Quod Guido de Liziniaco regni Jerusalem constituitur procurator.

Guy de
Lusignan,
protector of
Jerusalem.

Regnavit sub iis diebus in Hierusalem ¹Baldewinus, Amalrici quondam regis filius, qui ab initio regni elephantino laborans incommodo jam lumen amiserat, et, putrescentibus membrorum extremitatibus, pedes ei et manus suum officium denegabant; regiam tamen administrationem, licet corpore debilis esset animo fortis, supra vires nitebatur implere. Convocatis itaque principibus suis, matre præsentem et patriarcha, ²Guidonem de Liziniaco, comitem Joppensem et Ascalonitanum, regni constituit provisorem. Habuit idem Guido sororem regis uxorem, nomine Sibillam, quæ prius marchisio de Monte-Ferrato matrimonio copulata filium ex illo susceperat nomine Baldewinum; sed cum, aliquanto tempore Guidone procuratore existente, Hierosolymitanum non prosperaretur regnum, rex, amoto eo, Reimundo, comiti Tripolitano, regni curam commisit.

Quod Salaadinus, Soldanus Babylonis, plures civitates Christianorum destruxit.

Conquests
of Saladin.

Contigit ³hac tempestate, ut Salaadinus, Soldanus Damasci, subjugatis omnibus regibus Saracenis in finibus totius orientis, ita ut diceretur rex regum et dominus dominantium, cum ei

¹ Baldewinus.] Baldwin IV. Compare Bernard. Thesaurarius in Murator. Rer. Ital. Scriptt. vii. col. 781.

² Guidonem de Liziniaco.] Guy de Lusignan; he had slain in

1168 Patric, earl of Salisbury, and had been banished Poitiers by Henry II. in consequence; Hoveden, p. 514.

³ Contigit.] Compare Will. Tyr. p. 1037, seqq.

obedirent omnium gentium nationes, adjiciens A.D. 1184. ergo ut universam sibi Christianitatem subjugaret, intrante Julio mense, Jordanem transiit, terram circa castrum Crach, quod antiqua appellatione 'Petra deserti' dicebatur, devastavit, cibaria collegit. Deinde Neapolim transiens villam spoliavit et postea concremavit; inde progrediens ad urbem Sebastæam pervenit, ubi episcopus civitatis villam et ecclesiam suam octoginta captivis redemit; inde Arabiam veniens eam destruxit, viris et mulieribus captivatis. Ad magnum inde Gerinum transiens castrum diruit, et, quibusdam captivatis, mulieres et parvulos interfecit; inde ad parvum Gerinum, quæ villa est templi, eam vastavit, et recedens per castrum quoddam hospitale, quod Belverium dicitur, quibusdam captis et quibusdam interfectis, recessit.

Quod rex Anglorum eligitur in regem Hierosolymarum.

Mortuo interea Baldewino, rege Hierosolymarum leproso, regnavit pro eo Baldewinus, puer Death of Baldwin IV. quinque annorum, nepos ejus ex sorore Sybilla et Willelmo, marchione Montis-Ferrati, genitus; qui statim in regem coronatus Reimundo, comiti Tripolitano, committitur nutriendus. Videntes igitur clerus et populus regnum in eum devenisse statum, in quem non posset diu subsistere, quid facto opus sit, diligenter pertractant; et cum pax Salaadini haberetur suspecta, et de rege puero nihil remedii sperabatur, tandem unum erat omnibus consilium, ut ad Henricum regem Anglorum legatos mitterent, qui ei ex parte universitatis regni Hierosolymitani regnum et claves sanctæ civitatis et sepulchri Domini sanctæque resurrectionis solemniter deportarent.

A.D. 1184. Heraclius¹ patriarcha officium legationis rogatus suscepit, qui, adjuncto sibi magistro hospitalis et quibusdam aliis, Mediterraneum mare transivit, et Romam usque perveniens ad regem Anglorum literas a papa Lucio precatorias impetravit.

Quod Heraclius patriarcha in Angliam veniens regi electionem de se factam publicavit.

A.D. 1185.
Embassy
from Palestine to
Henry.

Anno Domini MCLXXXV. Heraclius, patriarcha sanctæ resurrectionis, et dominus Rogerus, magister hospitalis domus Hierusalem, venerunt ad regem Angliæ Henricum apud Redingum; qui, cum sui itineris causas cum literis apostolicis exposuissent, sanctæ civitatis Hierusalem et terræ promissionis desolationem per ordinem enarrassent, regem et omnem multitudinem, quæ convenerat, in lachrymas et suspiria provocarunt; deferebant enim ad regem memorabilia suæ petitionis signa, nativitatis Jesu Christi, passionis, resurrectionis, turris David, sanctique sepulchri claves et vexillum regni, quæ omnia rex non mediocriter honoravit. Literæ vero domini papæ hæc inter cætera continebant;

Epistola Lucii papæ ad regem Anglorum.

Letter of
Lucius to
Henry.

‘Lucius² episcopus, servus servorum Dei, et cætera. Cum cuncti prædecessores tui præ cæteris terræ principibus armorum gloria et animi nobilitate longe retro claruerunt, eosque fidelium populus habere in sua didicerit adversitate patronos, merito ad te, non tantum regni sed paternarum hæredem virtutum, quadam securi-

¹ *Heraclius patriarcha.*] It appears that Ernaldus, master of the Templars, had also accompanied them, but died at Verona; Hoveden, p. 628; Diceto, col. 626. Compare Newburgh, iii. § 10. Pagi, ad an. 1185, § 7, seqq.

² *Lucius.*] The letter may be seen at length in Hoveden, and Newburgh, iii. § 12. In the text it is much abridged.

tate præsumpta recurritur, ubi populo Christia- A.D. 1185.
no imminere periculum, imo exterminium, for-
midatur, ut per brachium regiæ magnitudinis
Ejus membris impendatur præsidium, qui te ad
tantæ gloriæ apicem pervenire sua pietate con-
cessit, et te contra sui nominis impugnatores ne-
farios murum inexpugnabilem ordinavit. Porro
noverit vestra serenitas, quod Salaadinus ille,
sancti nominis Crucifixi immanissimus persecutor,
ita nunc in spiritu furoris contra Christi fideles
terræ sanctæ adeo invaluit, quod, nisi immani-
tatis ejus impetus objectis obicibus reprimantur,
habet fiduciam, quod influat Jordanis in os ejus,
et cætera.

Quod rex Henricus regnum Hierosolymarum recusavit.

His auditis, rex Anglorum, convocato clero
regni ac populo, convenerunt Londoniis apud
Fontem-clericorum¹ decimo quinto kalendas
Aprilis cum universa nobilitate regni, ubi dictus
rex, audientibus patriarcha et magistro domus
hospitalis, omnes fideles suos multis adjurationi-
bus astrinxit, quatenus proferrent in medium,
quid super his saluti animæ suæ viderint expe-
dire; ad hoc enim asserit animum suum inclina-
tum, ut, quod ex eorum consilio acciperet, modis
omnibus observaret. Tunc concilium universum
super præmissis colloquentes, sanius visum est et
animæ regis multo salubrius, ut regnum suum
debita moderatione gubernet et illud a barba-
rorum irruptione tueatur, quam orientalium con-
sulat in propria persona saluti; de filiis regis
quidem, quorum petiit aliquem patriarcha si
rex venire recusaret, quicquam statuere, cum
essent absentes, incongruum videbatur. Eodem

Henry
refuses the
kingdom of
Jerusalem.

¹ *Fontem-clericorum*,] or Clerk- | Mills' History of the Crusades,
enwell; Diceto, col. 626. See | vol. ii. p. 7, note.

A.D. 1186. Thomæ martyris offeruntur, monachorum usibus concessa, quarta fabricis ecclesiæ deputata, quarta pauperibus erogata, quartam portionem liceat tibi in alios usus bonos pro tuæ voluntatis arbitrio erogare.'

Quod Sybilla in reginam Hierosolymarum coronatur.

Sybilla,
queen of
Jerusalem.

Circa¹ dies istos, Baldewino puero rege Hierosolymarum defuncto, non erat qui ei in regnum succederet, præter Sybillam, uxorem Guidonis comitis Joppensis, quæ soror erat regis leprosi et regis pueri nuper defuncti mater; sed quoniam tempus instabat, ut treugæ inter Salaadinum et populum Christianum constitutæ solverentur, regni provisio jam in arcto posita erat, nec differri potuit quin de illius ordinatione illico tractaretur. Convocato igitur procerum concilio, in hoc pariter consenserunt, ut Sybilla, Guidonis uxor, tanquam hæres justissima regum prædictorum coronaretur in reginam, et Guidonem, qui regno insufficiens erat regendo, solemniter repudiaret. Respuit Sybilla regnum sibi sub tali conditione oblatum, donec proceres id generaliter illi concesserunt et juramento firmaverunt, ut, quem ipsa maritum eligeret, omnes ipsi sicut regi obedirent; Guido etiam vir ejus suppliciter postulabat, ne pro suo damno regni provisio differretur. Ita tandem cum lachrymis adquiescens coronata est solemniter in reginam, et omnium fidelitatem, adhibito juramento, suscepit; et Guido vir ejus, sine spe conjugis et regni, ad sua divertit. Nuntiatur interea Salaadini hostilis adventus, quod nec a vero

¹ Circa dies istos.] The following story is recounted also by William of Tyre. See Michaud, ii. p. 313.
Hoveden, and the continuator of

distabat, unde regina, convocatis edicto regio A.D. 1186. viris ecclesiasticis et secularibus, de rege habuit eligendo tractatum; et quoniam id sibi prius ab omnibus concessum fuerat, ut quem vellet maritum eligeret, exspectantibus rei exitum universis, regina Guidoni, qui inter alios adstabat, voce clara dixit, 'Domine mi Guido, ego te in maritum eligo, et me simul cum regno tibi tradens te regem futurum publice protestor.' Ad hanc vocem omnes stupefacti admirabantur valde, quod tot viros prudentes una mulier ita simplex delusit. Laudabilis plane foemina et tam pudicitiae quam prudentiae praeconiis extollenda; sic enim negotium temperavit, ut regnum viro et sibi virum obtineret. Factus est his Earthquake. diebus per orbem universum terræmotus magnus et horribilis, ita ut etiam ¹in Anglia, ubi raro contigit, multa aedificia subverterentur. Contigit autem his diebus matrem Salaadini ab Ægypto in partes transire Damascenas in apparatu magno et divitiis copiosis, quæ de fide treugarum præsumens per fines regionis, quæ trans Jordanem sunt, secure perrexit; in cujus comitatum Reginaldus de Castellione temere irrumpeus divitias diripuit universas, veruntamen mater Salaadini fuga periculum declinavit. Commotus inde Salaadinus restitutionem ablatorum et super injuriis satisfactionem sub pactione foederis postulavit, conventus autem super hiis Reginaldus de Castellione a Salaadino dure nimis et contumeliose respondit; Salaadinus vero, lætus supra modum, quod in parte Christianorum disruptæ erant treugæ, ad vindictam provocatus accingitur ad certamen.

¹ *In Anglia.*] 'Circa partes aquilonares;' Diceto, col. 628.

Quod Salaadinus terram sanctam depopulatur.

A.D. 1187.
Successes
of Saladin.

Anno Domini MCLXXXVII. Salaadinus contra Christianos indignatione succensus Parthos, Bedewinos, Turcos, Saracenos, Arabes, Medos convocat et ¹Cordinos, et his omnibus cum Ægyptiis stipatus fines Christianorum conterit et conturbat; et jam, non contentus quod parva quædam in Galilæa occupaverit præsidia, Calvariam obsidere proponit. Cum omnium igitur machinarum genere illuc properaret, Magistrum militiæ Templi cum fratribus sexaginta et Christianorum multitudine itinerando peremit et cum palma martyrii ad cælestia regna transmisit; hac igitur Salaadinus victoria exhilaratus ad obsidionem Calvariæ festinans contendit. Rex autem Hierusalem, ut urbem audivit obsidione vallatam et inclusos vehementer affligi, edicto regio omne regni robur convocavit; illis solummodo in castrorum præsidio relictis, quos ætatis et sexus infirmitas armorum prorsus habebat immunes. Castra igitur moventes a fonte Sephoritano, ubi convenerant, stipati militum viginti millibus incesserunt. Præfecto itaque exercitui Reimundo, comite Tripolitano, versus Tiberiam sunt profecti; cumque funestus dies certaminis instaret, camerario regis visio tremenda contigit, videlicet quod aquila quædam Christianum transvolaret exercitum, quæ missilia septem gerens in pedibus voce terribili personaret, 'Væ vobis Hierusalem, væ vobis!' Ad hujus visionis expositionem sufficere nimirum credimus, quod Spiritus Sanctus de reprobis loquitur per prophetam, 'Tetendit Dominus arcum suum, et in eo paravit vasa mortis.'

¹ Cordinos,] or the Curds; see Gibbon, vol. xi. p. 124, and the note ⁴⁶.

*De captione sanctæ crucis et regis Hierusalem
a Salaadino.*

Audiens¹ autem Salaadinus, quod rex in suc-
cursum veniret obsessorum, venientibus audac-
ter occurrit, et, cum eos in scopulis angustis et
præruptis inclusos cognovisset, non longe a Tibe-
riade, in loco qui Marescallia dicitur, in regis ex-
ercitum irrumpit confidenter; igitur Christiani hos-
tes viriliter exceperunt, quantum locorum angus-
tiæ permittebant. Pugnatum est acriter hinc et
inde et corruerunt interfecti, tamen, exigentibus
Christianorum peccatis, prævaluit tandem pars
adversa; nam, ut aiunt, comes Tripolitanus,
militiæ princeps, vexillum regis in terram pro-
ditiose demittens Christianos fecit fugam me-
ditari, sed quo fugerent, nisi in hostes, non
habentes. Rex Guido captus est cum cruce
sancta, et omnis multitudo eorum capta fuit vel
gladiis interfecta; evaserunt tamen ab hac clade
comes Tripolitanus licet omnibus suspectus, do-
minus Reginaldus Sydonis patronus, atque do-
minus Balianus cum paucis fratribus militiæ
Templi. Facta est autem hæc misera belli con-
gressio quinto scilicet et quarto nonas Julii, in-
fra octavas apostolorum Petri et Pauli. Evasit
etiam ab hac clade Theodoricus, Magister mili-
tiæ Templi, qui tamen ipso die ducentos et tri-
ginta de fratribus amisit. Comes Tripolitanus
hoc quod sine sanguinis effusione evaserat, in
argumentum sumebatur contra ipsum, quod in
regem et populum Dei proditiose egisset. Capti
sunt etiam cum cruce ejus bajulatores episcopus

A.D. 1187.
Battle of
Tiberias.

¹ *Audiens.*] Compare Neubrig. preserved a letter from one of
iii. § 17, Bernard. Thesaur. col. the Templars, giving an account
790, Jac. de Vitriaco, 1117, with of these events.
Hoveden, p. 636, where there is

A.D. 1187. Aconensis et præcentor Dominici sepulchri, ille cæsus et iste captus pariter cum ipsa succumbunt; sicque capitur crux sancta propter peccata hominum, et, quæ nos a veteri captivitatis iugo absolvit, pro nobis captiva ducitur et profanis gentilium manibus contrectatur.

Quod sancta civitas cum tota fere terra Hierosolymitana a Salaadino subjugatur.

Continued
success of
Saladin.

Salaadinus¹ itaque victoria potitus Tiberiadem revertitur, et, solo præsidio quod supererat capto, regem cum cæteris quos ceperat Damascum transmisit. Deinde Galilæam invadens universa pro libitu occupavit, et veniens Ptolomaidam sine sanguinis eam effusione suscepit. Inde Hierosolymam festinans urbem obsidet, machinas in gyrum locat; cives quas possunt defensiones obijciunt, sed arcus, balistæ, petrarie effecta carent et inutiliter contrectantur; vulgus vero pavidum ad patriarcham et reginam, qui tunc urbi præerant, flebiliter supplicans instat, ut cum Salaadino de urbe tradenda conveniant. Pactio tandem intercedit magis dolenda quam memoranda, nam, singuli capitis sui censum statuentes, vir bisantios decem, mulier quinque, infans unum persolveret, et quisquis qui ad hæc non sufficit teneretur captivus; erant autem in civitate quatuordecim millia utriusque sexus hominum, qui ad hoc non sufficientes jugum subierunt perpetuæ servitutis. ² Reddita est civitas sancta inimicis Christi, et sepulchrum possident, qui persequuntur Sepultum; crucem tenent, qui Crucifixum blasphemant. Ingressus itaque civitatem Salaa-

¹ Salaadinus.] Bern. Thesaur. col. 794, seq.

on the 13th October. See the account of its capture by Coggeshale; Martene, Vett. Scriptt. tom. v. col. 567, seqq.

² Reddita est civitas sancta,]

dinus cum strepitu tympanorum et tubicinum ad templum properabat, et cruce quæ in eo erecta stabat deposita, ejectionibus quæ Christiani venerantur, templum intus et extra aqua lustrabat rosacea, et sic erroris sui superstitiones per quatuor angulos templi magno fecit strepitu conclamari; ecclesiam sanctæ resurrectionis et sepulchrum Dominicum cum locis aliis venerabilibus quibusdam Syriis sub certo constituit tributo; et inde festinanter progressus urbes omnes circumquaque positas et oppida subjugavit, præter Ascalonem et Tyrum, et Crach ultra Jordanem, quod alio nomine dicitur Mons-regalis.

Prohibitio papæ ne ecclesia de Akintona construatur.

Eodem anno papa Urbanus scripsit Balduino, Cantuariensi archiepiscopo, pro negotio conventus ecclesiæ ejusdem in hæc verba; ¹ Dilecti filii nostri, prior et conventus ecclesiæ tibi commissæ, ad nostram præsentiam literas et nuntios destinantes proposuerunt de ecclesia, quam ædificare cœpisti, tantum sibi et ecclesiæ dispendium proventurum, quod, nisi fuerit ab ejus constructione cessatum, præscripta ecclesia suæ honestatis et status miserabile suscipiet detrimentum; nos autem sollicitè providere volentes, ne inter te et fratres tuos materia remaneat jurgiorum, cum non possunt convenienter intendere divinis obsequiis, qui sunt in contentionibus, de consilio fratrum nostrorum monemus fraternitatem et districte præcipimus, quatenus, donec causa cognita statuamus quid de ipsa fieri debeat, omni occasione et appellatione postposita, ab illius ecclesiæ constructione desistas, literis aliis non obstantibus a sede apostolica impetratis.

Letter of Urban to the archbishop of Canterbury.

¹ *Dilecti.*] Diceto, col. 635. In the text it is somewhat abridged.

A.D. 1187. Eodem anno, mortuo papa Urbano, ¹Gregorius successit, qui, cum sedisset duobus mensibus, ²defunctus est, et ³Clemens tertius decimo tertio kalendas Januarii surrogatur. Eodem anno Gilbertus, Londoniensis episcopus, naturæ debitum solvit. Eodem anno Richardus, comes Pictaviensis, cum audisset calamitatem terræ sanctæ et de capta cruce, non exspectata alicujus prædicatione vel patris sui consilio aut voluntate, primus inter procures transmarinos signaculum crucis suscepit de manu archiepiscopi Turonensis.

Quod ad prædicationem crucis multi crucis signantur.

A.D. 1188.
Preparations
for a Crusade.

Anno Domini MCLXXXVIII. Fredericus, Romanorum imperator, ad prædicationem Henrici, Albanensis episcopi et apostolicæ sedis legati, qui a papa Clemente missus fuerat, crucem Christi suscepit; et eodem tempore rex Francorum Philippus et rex Anglorum Henricus in Normannia pro subventionem terræ sanctæ ⁴ad colloquium venientes inter Triam et Gisortium, post longos tractatus, præsentem comitem Flandrensi Philippo, in hoc pariter consenserunt, ut, sumpto crucis signaculo, iter Hierosolymitanum socialiter expedirent. Rex igitur Anglorum primo crucis signaculum suscepit de manibus archiepiscoporum Remensis et Willelmi Tyrensis, quorum ultimus a domino papa super negotio crucis officium legationis susceperat in partibus occidentis. Deinde

¹ *Gregorius*.] the eighth; elected the 20th October, died the 17th December.

² *Defunctus est*.] His death was said to have been occasioned by a fever, brought on by anxiety and grief, on account of the suc-

cesses of Saladin; Jac. de Vitriaco, p. 1120.

³ *Clemens tertius*.] He died the 27th March 1191.

⁴ *Ad colloquium venientes*.] On the 21st January; Diceto, col. 636. Compare Concil. ed. Harduin, tom. vi. col. 1899.

rex Francorum et Philippus, comes Flandrensis, A.D. 1188. crucem sumentes exemplum aliis potissimum præbuerunt; unde tam in imperio, quam de utroque regno regum prædictorum, archiepiscopi, episcopi, duces, marchiones et comites, barones, milites et mediæ manus homines vulgusque promiscuum crucem animosius susceperunt. Provisum est etiam inter eos, ut omnes de regno Francorum cruces rubeas, de terris regis Anglorum albas, de terra comitis Flandrensis virides haberent cruces. De terris autem, castellis et rebus omnibus usque peracta peregrinatione, et quilibet eorum in terra sua quadraginta diebus moram fecisset, omnia essent in eo statu quo fuerunt in die quo crucem susceperunt.

Quare Richardus, comes Pictaviensis, animum suum a patre alienaverit.

Circa¹ dies istos Gaufridus de Liziniaco quendam Richardo, comiti Pictaviensi, familiarem structis insidiis interfecit; in tanti vero ultionem delicti comes ad arma provocatur, sed acceptæ crucis non immemor omnibus hominibus Gaufridi crucis signaculo insigniri volentibus percipit, alios in ore gladii interfecit, et in deditionem plura castella suscepit; sed Gaufridus, regis Anglorum fultus pecunia et auxilio, ut dicebatur, Richardo comiti restitit et parum profecit, unde idem comes animum suum a patre alienavit. Gaufrido itaque superato, comes terram comitis Tholosani hostiliter ingressus, injuriatus ab ipso, intra breve temporis spatium castella ejus septendecim subjugavit. Rex autem Francorum indigne ferens quod comes Richardus terram comitis Tholosani ingressus fuisset,

Affaire in
Poitou.

¹ Circa dies istos.] Abridged from Diceto, col. 639.

A.D. 1188. eo non certiorato, ¹castellum Radulphi latente ingressus est et omnes in illo repertos ad fidelitatem sibi faciendam coegit; quod factum tanti principi ignominiosum videbatur, cum præsertim rex Anglorum post crucem susceptam transiturus in Angliam regi Francorum totius terræ suæ custodiam tradidisset. Deinde rex Francorum castellanos quosdam regi Anglorum subiectos in suum favorem tam minis quam promissis attraxit; et sic, instinctu diabolico, post crucem susceptam ²reges discordes effecti mutuis sese damnis ad invicem afflixaerunt, unde rex Anglorum Francorum ingressus regnum a Vernolio usque Meduanam universa contrivit. Eodem anno Richardus, Wintoniensis episcopus, obiit undecimo kalendas Januarii et Wintoniæ sepultus est.

*Epistola Frederici, imperatoris Romani, ad
Salaadinum.*

Letter of the
emperor to
Saladin.

Eodem anno Fredericus, Romanorum imperator, Salaadino scripsit pro negotio terræ sanctæ sub hac forma; ³ Fredericus, Dei gratia Romanorum imperator semper augustus et hostium imperii magnificus triumphator, Salaadino, Saracenorum præsidi, Hierusalem fugere exemplo Pharaonis. Quoniam terram sanctam nuper profanasti, cui æterni Regis imperio imperamus, in tanti sceleris præsumptuosam plectibilemque audaciam debita animadversione decernere imperialis celsitudo et officii sollicitudo nos admonet; quapropter, nisi occupatam terram et omnia re-

¹ *Castellum Radulphi*,] 'de Doloribus in Biturica:' on the 17th May; Diceto. Compare Benedict. Abbat. ed. Hearne, p. 507.

² *Reges discordes effecti*.] They

had met at Gisors on the 16th August, but could not agree; Diceto. Hoveden, p. 645.

³ *Fredericus*.] Hoveden, p. 650. Compare Coggeshale, col. 577; and Baronius, ad an.

stituas, adjuncta satisfactione sacris constitutionibus pro tam nefandis excessibus taxata, [ne] legitimum minime videamur indicere bellum, a capite kalendarum Novembrium evoluta anni spatio terminum constituimus ad experiendam belli fortunam in campo Tabpneos, in virtute mirificæ crucis et in nomine veri Joseph. Vix enim credere possumus hæc te latere, quod ex scriptis veterum et in historiis nostri temporis factum redolet; numquid scire dissimulas, ambas Æthiopias, Mauritaniam, Persiam, Syriam, ¹ Parthiam, Judæam, Samariam, maritimam Arabiam, Chaldæam, Ægyptum et Armeniam, cum innumerabilibus terris nostræ ditioni esse subjectas? Norunt hæc reges, qui cruore gladii Romani sunt crebrius ² inebriati; et tu quidem, auctore Deo, intelliges quid nostræ victrices aquilæ, quid cohortes diversarum nationum, quid furor Theutonicus etiam in pace arma movens, quid caput indomitum Rheni, cujus juvenus nunquam novit fugam, quid procerus Bavarus, quid Suevus astutus, quid Franconia circumspecta, quid in gladio ludens Saxonia, quid Thuringia, quid Westphalia, quid agilis Brabantia, quid nescia pacis Lotharingia, quid inquieta Burgundia, quid Alpine salices, quid Frisonia in armento prævolans, quid Bohemia ultro mori gaudens, quid Polonia ³ suis feris ferior, quid Austria, quid ⁴ Stiria, quid Bugresia, quid partes Illyricæ, quid Leonardia, quid Tuscia, quid ⁵ Archaritana, quid vetus ⁶ Proretha, quid Spinacius naclerus; denique dextram nostram, quam senio arguis, qua-

¹ *Parthiam*.] '*Persiam*' repeated in MS.

² *Inebriati*.] '*Debriati*' in MS.

³ *Polonia*.] In MS. and Coggeshale '*Bolenia*.'

⁴ *Stiria*.] '*Stricia*' in MS.

⁵ *Archaritana*.] '*Ancarictana Marcia*,' Coggeshale; '*Ammonitana Narsia*,' Baron.

⁶ *Vetus Proretha*.] '*Venetus protetha*,' Coggeshale; '*Venetus pirata*,' Baron.

A.D. 1188. liter gladium vibrare dedisceret, dies illa lætitiæ plena et jocunditate triumpho Christi præfixa te docebit.'

Rescriptum Salaadini ad Fredericum imperatorem.

Answer of
Saladin.

' Illi¹ regi sincero, amico, magno, excelso Frederico, regi Alemanniæ, in nomine Dei miserentis, per gratiam Dei unius, potentis, exsuperantis, victoris, perennis, cujus non est finis. Gratias ei agimus perennes, cujus gratia est super omnem mundum, deprecamur eum, ut infundat orationem suam super prophetas suos, et maxime super instructorem nostrum nuntium suum Mahumet prophetam, quem misit pro correctione rectæ legis, quam faciet apparere super cunctas leges. Notum facimus regi sincero, potenti, magno, amico, amicabili regi Alemanniæ, quod homo quidam, Henricus nomine, venit ad nos dicens se esse nuntium vestrum, et detulit nobis quandam chartam, quam dixit esse vestram; nos legi fecimus chartam, et audivimus eum viva voce loquentem, et verbis, quæ ore dixit, verbis respondimus, et hoc est responsum chartæ. Quod si computatis, qui vobiscum concordant veniendi super nos, et nominatis, et dicitis, rex talis terræ, et rex alterius terræ, et comes talis, et tales, et tales archiepiscopi et marchiones et milites; sed si nos vellemus dinumerare eos, qui sunt in nostro servitio, et qui sunt intendentes nostro præcepto et prompti nostro sermoni, et qui dimicaret coram nostris manibus, non possent hic in scriptum redigi; et si Christianorum computatis nomina, Saracenorum sunt plura et abundantiora quam Christianorum. Et si inter vos et eos quos nominastis Christianos mare est, inter Saracenos, qui

¹ Illi regi.] This letter occurs | p. 1157, in Coggeshale, col. 579,
in the 'Histoire Hierosolymitane,' and elsewhere.

non possunt æstimari, non est inter eos et nos mare nec ullum impedimentum veniendi ad nos. Et nobiscum habentur Bedewini, quos si opponeremus inimicis nostris, sufficerent; habemus et Turkemannos, quos si effunderemus super inimicos nostros, destruerent eos; habemus rusticos, qui dimicaret strenue, si juberemus, contra gentes quæ venturæ sunt super terram nostram, et ditarentur de eis et exterminarent eas; habemus soldarios bellicosos, per quos terram apertam habemus et adquisitam et expugnatos inimicos; et hii et omnes reges paganismi non tardabunt cum eos summonuerimus et vocaverimus. Et vos cum fueritis congregati, sicut charta vestra dicit, et ducetis multitudinem vestram, ut narrat nuntius vester, obviabimus vobis per potentiam Dei et obtinebimus terras fortitudine Dei; nam, si veneritis, cum toto posse vestro venietis et præsentes eritis cum omni gente vestra, et scimus quod nullus remanebit in terra vestra, qui se defendere possit nec terram tueri; et quando Deus victoriam nobis sua fortitudine donaverit, nihil amplius erit quam ut terras vestras libere capiamus fortitudine sua et voluntate. Adunatio enim legis Christianorum bis venit super nos in Babylone, una vice apud Damietam et altera apud Alexandriam, et nostis qualiter Christiani utraque vice redierint et ad qualem exitum venerint; et Deus adjuvavit nobis regiones affluentius, et adunavit eas longe lateque sub potestate nostra, Babyloniam cum pertinentiis suis, terram Damasci et maritimam, Hierusalem, terram Gethsure et castella ejus, terram ¹Roasiæ cum pertinentiis, regionem Indiæ cum pertinentiis; et per gratiam Dei hoc totum est in mani-

A.D. 1188.
Letter of
Saladin to
the emperor.

¹ *Roasia*.] 'Gesyræ,' Coggeshale.

A.D. 1188. bus nostris, et residuum regum Saracenorum nostro est imperio. Nam si mandaremus excellentissimis regibus Saracenorum, non retrahent se a nobis; et si summoneremus Calipham de Baldac, quem Deus salvet, de sede excelsi imperii sui exsurget et veniret in auxilium excellentiæ nostræ; et nos per virtutem Dei obtinimus Hierusalem et terras ejus, et remanent adhuc in manibus Christianorum tres civitates, Tyrus, Tripolis et Antiochia, et de hiis non est aliud nisi ut capiantur. Attamen si bellum vultis et si Deus voluerit, ut sit per voluntatem suam, et quod totam terram Christianorum adquiramus, obviabimus sicut scriptum est in charta vestra; verum si nos de bono pacis requisiveritis, mandabitis procuratoribus istorum trium locorum prædictorum, ut ea nobis sine contradictione resignent, et vobis sanctam crucem reddemus, et liberabimus omnes captivos Christianos, qui sunt in tota terra nostra, et permittemus vobis ad sepulchrum unum sacerdotem, et reddemus abbatias quæ solebant esse in tempore paganismi, et bonum eis faciemus, et permittemus venire peregrinos in tota vita nostra, et habebimus vobiscum pacem. Charta hæc scripta fuit anno adventus prophetæ nostri Mahumet quingentesimo octuagesimo quarto, gratia Dei solius.'

Quod Guido, rex Hierosolymarum, a carcere liberatur.

The king of
Jerusalem
released
from prison.

Eodem¹ anno Guido, rex Hierosolymarum, cum apud Damascum per annum detentus fuisset in vinculis, Salaadinus sub tali illum pactione absolvit, ut, abjurato regno, mare quam citius proscriptus transiret; hanc pactionem cassandam clerus regni deliberat, nec ibi fidem esse servan-

¹ *Eodem anno.*] Compare the Will. of Tyre; Martene, v. col. account by the continuator of 611.

dam, ubi periclitatur religio, dum terra promissionis omni solatio destituta caput non habeat nec rectorem, nec peregrini venturi ductorem, nec populus defensorem. Rege itaque a vinculis soluto, confluxerunt ad eum multi peregrini, qui nuper advenerant, cum populo regionis, et copiosum exercitum confecerunt, qui Tyrum ingredi volens a ¹marchisio non admittitur; licet eo pacto civitas ei commissa fuisset, ut regi repetenti et regni hæredibus redderetur; sed post dies paucos, eodem marchisio defuncto, hæc pestis cessavit. Mortuus est etiam eodem tempore Reimundus, comes Tripolitanus, cui imputabatur totus sinister eventus terræ promissionis, [quo] minus Christiane, ut dicitur, quasi ex mentis alienatione, in extremis viaticum non ²percepit. Et his ita gestis, rex cum exercitu baronum regni, qui sibi adhæserant, sociatis sibi templariis et hospitalariis, Venetianis etiam, qui nuper advenerant, et Januensibus peregrinis, iter versus Ptolomaidam, quæ alio nomine Achon dicitur, arripuit; cujus robur veraciter numeratum ad novem millia armatorum excrevit. Rex itaque Hierosolymitanus, cum Ptolomaidam pervenisset, fecit omnes suos in collem ascendere civitati vicinum, quem, eo quod instar turris erectus sit in sublime et rotundus, Turonum a vulgo nuncupatur; mons autem iste a parte urbis orientali consurgit editior, et in circuitu longe ³porrectus in plana diffunditur. Die igitur tertio post suum adventum urbem Christiani obsident, quæ postea non defecit usque ad tempus quo capta fuit a regibus Francorum et Anglorum, Philippo et Richardo. Adeo quidem peregrini simpli-

¹ *Marchisio.*] 'A marchisio non admittuntur,' C.

² *Percepit.*] 'Percepit' in MS.

³ *Porrectus in plana diffunditur.*] 'Porrectum in plana diffundit' in MS.

A.D. 1188. ces et mediæ manus homines bellatores concepto devotionis fervore ducuntur, quod, suis regibus vel dominis non exspectatis, ab extremis mundi partibus confluunt Domino servituri.

Quod Salaadinus ab Achon confusus recessit.

Saladin retires from before Acre.

Rex autem Hierosolymarum peregrinorum multitudo vallatus fecit suos omnes de Turono descendere, et una cum peregrinis, qui nuper advenerant, ante civitatem castra locavit. Post dies autem paucos superveniens Salaadinus in manu robusta impetum in Christianos fecit acerrimum, ut qui putabat eos insultu primo vincendos; at fideles in unum conglobati, quasi pro animabus decertantes, viriliter restiterunt, quos Salaadinus circumcingi jubens, pro impossibili, quod ex omnibus pes unus evaderet, judicabat, sed aliter visum est Ei qui dissipat consilia reproborum. Nam cum per triduum insultus infidelium undique venientium pertulissent, et jam quasi debilitati ab hostibus deficere cœpissent, ecce aspiciunt classem cum duodecim milibus Danorum et Frisonum velis sinuantibus accedere ad portum, quem, Deo opitulante, cum prosperitate optata intraverunt. His et hujusmodi, quæ fiebant assidue, visionibus permotus Salaadinus confusus ad terræ suæ inferiora descendit.

De magno impedimento terræ sanctæ.

Hindrances to the Crusade.

Accessit autem his diebus ad terræ sanctæ magnum impedimentum discordia, quæ nuper, et post crucem susceptam, inter regem Francorum et comitem Pictaviensem Richardum ex una parte et Henricum, regem Anglorum, surrexit ex altera, adeo quidem ut mutua ad invicem castella surriperent et multa mala in homicidiis

et spoliis perpetrarent; qui tandem pro bono pa- A.D. 1188.
cis in Normanniam ad colloquium convenientes,
diabolo superseminante zizania in medio tritici,
discordes ¹ab invicem recesserunt.

*Ut Johannes, ²Anagniae cardinalis, pacem inter
Philippum Francorum et Henricum Anglorum
reges fecerit.*

Anno Dominicæ nativitatis MCLXXXIX. ³rex A.D. 1189.
Henricus in partibus transmarinis moram fa- Attempt to
ciens infestationes, quas sibi rex Francorum reconcile the
Philippus et comes Pictavorum Richardus filius kings of
ejus faciebant, graviter nimis et moleste fere- France and
bat; fuit autem ad natale Domini in Andegavia England.
apud Saumur et solemne festum ibi tenuit, li-
cet quamplures de comitibus et baronibus suis
ab eo recessissent et Richardo filio suo adhæsis-
sent. Post festum sancti Hilarii ruptis treugis,
quæ erant inter reges, Philippus, rex Franco-
rum, et comes Richardus, congregatis copiis mi-
litaribus, intraverunt terras regis Angliæ et eas
devastare cœperunt; Britones etiam, relicto eo,
Richardo comiti adhæserunt; sed papa Clemens,
admirans nondum pacem inter reges fuisse re-
formatam, misit Johannem de ⁴Anagnia cardina-
lem cum plena potestate ad lites regias diri-
mendas, qui cum ad eos venisset, et ipsos nunc
asperis nunc blandis sermonibus ad pacem com-
movisset, ipsi tandem reges, præstita cautione,
juraverunt quod starent judicio Bituricensis, Ro-
thomagensis et Cantuariensis archiepiscoporum,
ita ut, si quis eorum deficeret, quo minus inter
eos pax solida firmaretur et iter Hierosolymi-

¹ *Ab invicem recesserunt.*] On the margin a later hand has written 'Huc usque in lib. Cronie. Johannis abbatis.' See Preface.

² *Anagnia.*] 'Agnania' in MS.

³ *Rex Henricus.*] Compare Hoveden, p. 652.

⁴ *Anagnia.*] 'Agnania' in MS.

A.D. 1188. tanum impediretur, in eum tanquam in Domnicæ crucis et totius Christianæ religionis sulversorem auctoritate domini papæ sententiam excommunicationis promulgarent; statimque cardinalis sententiam tulit in omnes, tam clerico quam laicos, per quos staret quo minus pax fieri inter reges, salvis tantummodo eorundem regum personis.

Epistola filii marchionis de oppressione terre sancte.

Letter of
Conrad
Mont-
Ferrat to the
archbishop of
Canterbury.

‘Cantuariensi’ archiepiscopo Baldewino, Conradus, filius marchionis de Monte-Ferrario, salutem. Turbantur elementa et catholicæ fide derogatur, cum sedes Hierosolymitana apostolicæ sedi subtrahitur. Periit enim Hierosolyma et inertia Christianorum a Saracenis vilissime pertractatur; fœdant namque Dominicum sepulchrum, destruunt Calvariæ locum, nativitatem Christi contemnunt, et beatæ virginis Mariæ eradicant sepulchrum; sedes Constantinopolitana Romanæ sedi nullam exhibet reverentiam; Antiochena quidem laborare dignoscitur in extremis. Hæc autem omnia Christianorum noscuntur desidia contigisse. Lugenda est autem civitas Hierusalem sancta atque lamentanda, quæ suis cultoribus spoliata, ubi Christus per horas diei ac noctis constitutas deprecabatur, nunc Mahumet excelsa voce laudatur. Vestræ igitur celsitudini preces cum lachrymis porrigo fusas, quatenus calamitatum terræ sanctæ misereri dignemini, ut confortetis reges, commoneatis fideles, ut, canibus expulsis a patrimonio Jesu Christi, misericorditer subveniant, vincula solvant, ut terra sanctis pedibus Salvatoris cal-

¹ Cantuariensi.] Compare Di-
ceto, col. 642.

² Sepulchrum,] ‘de valle Josaphat;’ Diceto.

cata de potestate infidelium liberetur. ¹Accedit etiam ad cumulum iniquitatis ac desolationem Christianitatis familiaritas, quæ viget inter Salaadinum et imperatorem Constantinopolitanum, cui tradidit idem Salaadinus omnes ecclesias terræ promissionis, ut in eis serviatur per suos secundum ritum Græcorum. Insuper etiam et idem Salaadinus misit idolum suum Constantinopolim imperatoris assensu, ut ibi publice coleretur, sed per gratiam Dei captum est in mari a Januensibus et cum ipsa navi perductum est Tyrum. Nuper etiam exercitus constructus est ante urbem Antiochiæ et imperator promisit centum galeas Salaadino; ac Salaadinus dedit ei totam terram promissionis, ita ut impediatur viam Francorum ad succursum terræ sanctæ; nec est aliquis apud Constantinopolim, qui crucem accipiat, quin statim capiatur et in carcerem detrudatur. Hoc autem nobis solatium est, quod nuper frater Salaadini et filius ejus ante Antiochiam capti sunt et sub salva custodia deputati. ²Valete.

Quibus de causis comes Richardus a fidelitate patris sui recesserit.

Eodem³ anno post Paschalem solemnitatem bis inter reges habitum est colloquium prope Feritatem-Bernardi; sed ad ultimum, in hebdomada Pentecostes ibidem convenientes, postulavit rex Francorum Alesiam sororem suam, quam rex Angliæ habuit sub custodia sua, donari Richardo comiti in uxorem, et aliquam securitatem sibi fieri de regno Angliæ post de-

Attempt at reconciliation between Richard and his father unsuccessful.

¹ *Accedit.*] What follows is not in Diceto, but agrees with the copy of the letter given by Baronius, ad an. 1187; § 9.

² *Valete.*] The letter in Diceto is dated Tyre, 12 kal. Oct.

³ *Eodem anno.*] Diceto, col. 644; Hoveden, p. 652; Benedict. Abbas, p. 541.

A.D. 1190. cessum suum ; petiit insuper, ut Johannes filius ejus crucem susciperet Hierosolymam profecturus, nam Richardus frater ejus iter illud nullatenus sine ipso arriperet ; sed, quia rex Angliæ huic petitioni assensum præbere noluit, discordes ab invicem recesserunt. In hoc autem colloquio cardinalis præfatus constanter asserebat, quod, nisi rex Franciæ et comes Richardus cum rege Anglorum ad plenum componerent, omnes terras eorum sub interdicto concluderet. Cui rex Francorum respondit, se ipsius sententiam non timere, cum nulla æquitate niteretur ; addidit etiam, ad ecclesiam Romanam non pertinere in regem vel regnum Francorum per sententiam animadvertere, si rex Francorum in homines suos demeritos et regno suo rebelles injurias suas ulciscendi causa insurgit ; adjunxit insuper, quod cardinalis prænominatus jam sterlingos regis Angliæ olfecerat, unde illum judicem suspectum ¹ habebat. Archiepiscopi vero alique magnates, his auditis, regi Anglorum dederunt consilium, ut petitionibus filii sui præberet assensum ; dignum enim esse dicebant ut filio suo et hæredi legitimo, militique tam strenuo, aliquam securitatem faceret de hæreditate sua habenda si ipsum supervixisset ; quibus respondit rex, se nullatenus hoc in tali statu facturum, quoniam id coactus potius quam spontaneus facere videretur. Comes vero Richardus, cum talia cognovisset, ² videntibus cunctis, homagium fecit regi Francorum de toto tenemento patris sui, quod ad regnum Franciæ pertinebat,

¹ *Habebat.*] Matthew Paris adds, that the violence of Richard on this occasion was so great, that he was with difficulty prevented by those present from fall-
 ing upon the cardinal sword in hand.
² *Videntibus cunctis.*] ‘Dis-
 cinctus gladio, adstante patre ;’
 Gervas. col. 1537.

salvo patri tenemento quamdiu viveret et salva A.D. 1139.
fide quam patri debebat. Sicque finito colloquio
reges et tota multitudo recessit.

*Ut rex Francorum quatuor castella regis Angliæ cepit
ipsumque a Cenomannica urbe fugavit.*

Rex Francorum cum comite Richardo in Affairs in
Normandy. hunc modum recedens cepit Feritatem-Bernardi, Montem-fortem, ¹Baalverque, castella regis Angliæ, et post captionem illam moram trium dierum fecit ibidem. Deinde Cenomanniam veniens, fingeusque se Turonis iturum, proximo die Lunæ, cum rex Angliæ et sui viderentur ibidem esse securi, rex Francorum acies suas disposuit in civitatem Cenomanniæ insultum facturum; quod videns Stephanus ²de Turnham, tunc Andegaviæ regis Anglorum seneschallus, in suburbio ignem conjecit, sed ignis accensus muros transcendens fere civitatem totam in favillam redegit. Hoc Franci cognoscentes ad quendam pontem lapideum pervenerunt, ubi Gaufridus de Bruilun et multi cum eo ex parte regis Angliæ eis occurrerunt pontem dirumpere cupientes, factoque ibi conflictu maximo, multi hinc et inde gladio corruerunt. In hoc autem conflictu captus est Gaufridus prædictus, in ³cervice vulneratus, cum aliis multis; cæteri autem volentes in civitatem fugere, Franci una cum illis ingressi sunt civitatem; quod videns rex Anglorum, de se desperans, cum militibus septingentis aufugit. Rex vero Francorum et Richardus, comes Pictavorum, per tria illum milliaria insecuti sunt; et nisi vadum, per quod transitum fecerunt, altum esset et immensum,

¹ *Baalverque.*] 'Balun,' Benedict.; 'Baalum,' Diceto; 'Balim,' Hoveden.

² *De Turnham.*] 'De Turonis,' Hoveden and Benedict. Abbas.

³ *In cervice.*] 'In crure,' ibid.

A.D. 1189. omnes de familia regis Angliæ milites caperentur; in illa denique fuga multi sunt Wallensium interfecti. Rex autem Anglorum Turonis cum paucis veniens, ibi se in munitionem recepit; residui vero, qui remanserant de suis, in turrim sese Cenomanniæ receperunt. Rex Francorum illico turrim obsedit; et tum per effossos suos, tum per machinarum insultus, infra diem tertium reddita est ei turris cum militibus triginta et servientibus sexaginta. Inde recedens cepit Montem-duplicem per deditiorem; deinde reddita sunt ei castella de ¹Troia, de Rupibus, Montarium, castrum Carceris et de Leir, castrum Calvi-montis, cum castro ²Ambaciæ, castrumque de Rupibus-carbonis et Monsbellus.

De captione Silvæ civitatis.

Affairs in
Portugal.

Eodem anno ³multæ naves a partibus aquilonis Britannicum mare sulcantes cum peregrinis Angliæ foedus inierunt; itaque de consilio communi, decimo quinto kalendas Junii de Dercemue exeuntes, naves videlicet multum oneriferae numero triginta septem sese pelago commiserunt, quæ post varios rerum eventus ⁴Ulixibonam venerunt. Rex autem Portugalensis, intelligens quod naves præmunitæ essent tam armis quam hominibus ad pugnandum idoneis, supplicavit ut ei venirent in auxilium ad subjugandam civitatem nomine ⁵Sylviam; promisit etiam eis in adjutorium galeas triginta septem et alias

¹ Troia... Mons-bellus.] 'Trou, Montoire, Chatel-Acher, Chateaudu-Loir, Chaumont, Amboise, Roche-Corbon, and Beaumont; Fr. Transl. Mat. Paris.

² Ambaciæ.] 'Ambaciæ, Cardonis et Mons-bellus; C.

³ Multæ naves.] Diceto, col. 645.

⁴ Ulixibonam venerunt,] the 30th of June; ibid.

⁵ Sylviam,] or Seville; 'quam Silvius Æneas construxerat, et de nomine suo vocaverat Silviam;' ibid.

naves plurimas; pactum etiam cum eis iniit, A.D. 1189. præstito sacramento, quod quicquid auri vel argenti, sive cujuscunque generis lucri, civitate subacta, possent acquirere, in usus suos redigentes urbem solummodo regi concessissent. Igitur ¹ab Ulixibona recedentes velis prosperis in brevi portum Sylviæ intraverunt, impulsisque ad terram navibus, tentoriisque fixis, urbem obsidione vallaverunt; erat autem numerus Christianorum ad pugnam præparatorum tria millia quingenti. Deinde die tertio muris appropinquantes insultum fecerunt acerrimum, suburbium irruerunt, fontem etiam duplici muro circumdatum, habentem barbecanam novem turribus circumseptam, a quo cives haurire solebant aquæ abundantiam, terra, fimo et lapidibus obstruxerunt. Gentiles vero aquæ penuria laborantes, animo sunt consternati; princeps civitatis, Alchad nomine, regem adiit Portugalensem reddiditque ei civitatem, ignorantibus Christianis. Subacta igitur mirabiliter urbe a peregrinis Crucifixi, inventa sunt in illa paganorum plusquam sexaginta millia, qui omnes in ore gladii, præter solummodo tredecim millia utriusque sexus, perierunt. Sic omnipotentis Dei virtute, sine damno Christianorum, triumphatum est de paganis; et, civitate sordibus et idololatriis emundata, Portugalensis episcopus ²mahumereiam magnam in honorem Dei genitricis dedicavit, præficiens ibi episcopum quendam, qui de partibus Flandriæ gratia peregrinationis advenerat.

¹Ab Ulixibona recedentes,] the 16th of July; *ibid.*

²Mahumereiam;] or 'macomeriam,' a temple for the worship of Mahomet; Du Cange, *ad voc.*

*Ut rex Henricus cum Richardo filio suo pacem
coactus fecerit.*

A.D. 1189.
Conditions
of peace
between
Henry and
Richard.

Eodem¹ anno, in crastino festivitatis apostolorum Petri et Pauli, comes Flandriæ Philippus, et Willelmus, Remensis archiepiscopus, et Hugo, dux Burgundiæ, venerunt apud Saumur ad regem Anglorum ad componendum inter eum et regem Francorum et Richardum, comitem Pictavorum. Habuit autem comes Richardus Britones confœderatos cum Pictaviensibus, qui a rege Francorum literas patentes acceperant, quod ipse nullatenus cum rege Anglorum componeret, nisi et ipsi in pace fuerint comprehensi. Interea vero rex Francorum et Richardus, comes Pictavorum, civitatem Turonicam obsidione cingentes, proximo die Lunæ post festum præfatum, ex parte Ligeris fluminis, præ modicitate aquæ, scalis muro applicatis, violenter civitatem ceperunt et in ea milites sexaginta novem et centum servientes. Tunc rex Anglorum in arcto constitutus pacem sibi turpissimam facere compulsus est in hunc modum; Rex Anglorum se posuit ex toto in consilio regis Francorum, ita quod, quicquid idem rex provideret vel fieri judicaret, rex Angliæ sine contradictione compleret. Tunc rex Anglorum regi Francorum fecit homagium, quia in principio hujus guerræ homagium suum reddiderat regi Francorum. Provisum est insuper, ut Alesia, soror regis Francorum, redderetur in custodia comitis Richardi usque ad reditum suum de peregrinatione terræ sanctæ, ut tunc illam duceret in uxorem. Provisum est etiam, quod comes Richardus acciperet homagia hominum de omnibus terris patris

¹ Eodem anno.] Hoveden, p. 653; Benedict. Abb. p. 545.

sui citra mare et ultra; et nullus baronum sive A.D. 1189. militum, qui in hac werra adhæsit comiti Richardo, de cætero redibit ad regem Angliæ, nisi in ultimo mense, ante motionem regum versus terram sanctam, cujus terminus in media Quadragesima erit. Dabit præterea regi Francorum pro laboribus suis in obsequio comitis Richardi impensis viginti millia marcas argenti; et rex Francorum et comes Richardus tenebunt civitates Cenomannicam et Turonicam, cum castellis de Leir, de Trou, donec omnia fiant quæ sunt prælocuta. In hoc autem eventu videtur prophetia Merlini completa, quæ dicit, ¹'Dabitur maxillis ejus frænum, quod in Armorico sinu fabricabitur;' frænum quoque maxillis ejus, videlicet regis Angliæ, est datum, dum, quod prædecessores sui hæreditario jure in Avernia tenebant, dominio subjecit alterius; dum transfugas suos, Gaufridum scilicet de Meduana, Guidonem de Valle, Radulphum de Fulgeriis, intra sinum habitantes Armoricum, id est Britannicum, qui sinus transitum facientibus a Britannia versus Franciam se pacificum et commeabilem offerebat, vitatis finibus Normannorum, in ligantiam et potestatem filii sui Richardi, vellet nollet, transire concessit.

*Ut imperator Romanus iter peregrinationis
arripuit.*

Circa dies istos, in festo sancti Georgii, Fredericus, imperator Romanus, loca Dominicæ ^{The emperor's pilgrimage.} passionis visitaturus peregrinationis iter arripuit apud Remesburgum, transitum per Hungariam et Bulgariam, sicut proposuerat, habiturus.

¹ *Dabitur maxillis.*] Vol. i. p. 25; see the comment by Alan, de Insulis, 1608, p. 97.

De morte regis Henrici.

A.D. 1189.
Death of
Henry II.

Rex Henricus de colloquio mœstus valde ad Chinonem veniens, gravi tactus incommodo, maledixit¹ diei in quo natus fuerat; et sic in angaria positus infra triduum post concordiam factam diem clausit extremum. Obiit autem postquam regnaverat annis triginta quatuor, mensibus septem, diebus quinque, ²in octavis apostolorum Petri et Pauli. ³In crastino itaque cum portaretur ad sepeliendum, regio indutus apparatu, coronam in capite gerens auream, habensque chirothecas in manibus, calceamenta auro contexta in pedibus, calcaria, annulum in digito aureum et in manu sceptrum, accinctusque gladio, discoopertum habens vultum jacebat. Quod cum Richardo filio suo nuntiatum fuisset, festinanter ei venit obviam; quo superveniente, confestim manavit sanguis ex naribus regis defuncti, ac si indignaretur spiritus regis in adventu ejus, qui mortis ipsius causa esse credebatur; quod videns comes Richardus amarissime flere cœpit, et inæstimabili perturbatus angustia usque ad Fontem-Ebraudi feretrum sequens corpus patris sui, ab archiepiscopis Turonensi et Treverensi divinis celebratis mysteriis, fecit honorifice tumulari. Et quoniam idem rex adhuc vivens sæpe dicere consueverat, orbem universum uni non sufficere debere pro voto principi, inscriptio illius tumuli talis erat;

‘Rex Henricus eram, mihi plurima regna subegi,
Multiplicique modo, duxque comesque fui.

¹ *Maledixit diei in quo natus fuerat.*] He invoked the curse of God upon his sons also, according to Hoveden, p. 654. ² *In octavis apostolorum Petri et Pauli.*] The 6th of July. ³ *In crastino.*] Benedict. Abb. p. 547.

Cui¹ satis ad votum non essent omnia terræ
Climata, terra modo sufficit octo pedum.
Qui legis hæc, pensa discrimina mortis, et in me
Humanæ speculum conditionis habe.'

A.D. 1189.

Leges autem, quas idem rex ad utilitatem regni
composuit, hoc in loco scriberem, si non lecto-
rem offendere dubitarem. Per idem tempus
Matildis, uxor ducis Saxonie et ²filia ejusdem
regis, defuncta est.

¹ Cui satis.] The original probably of,

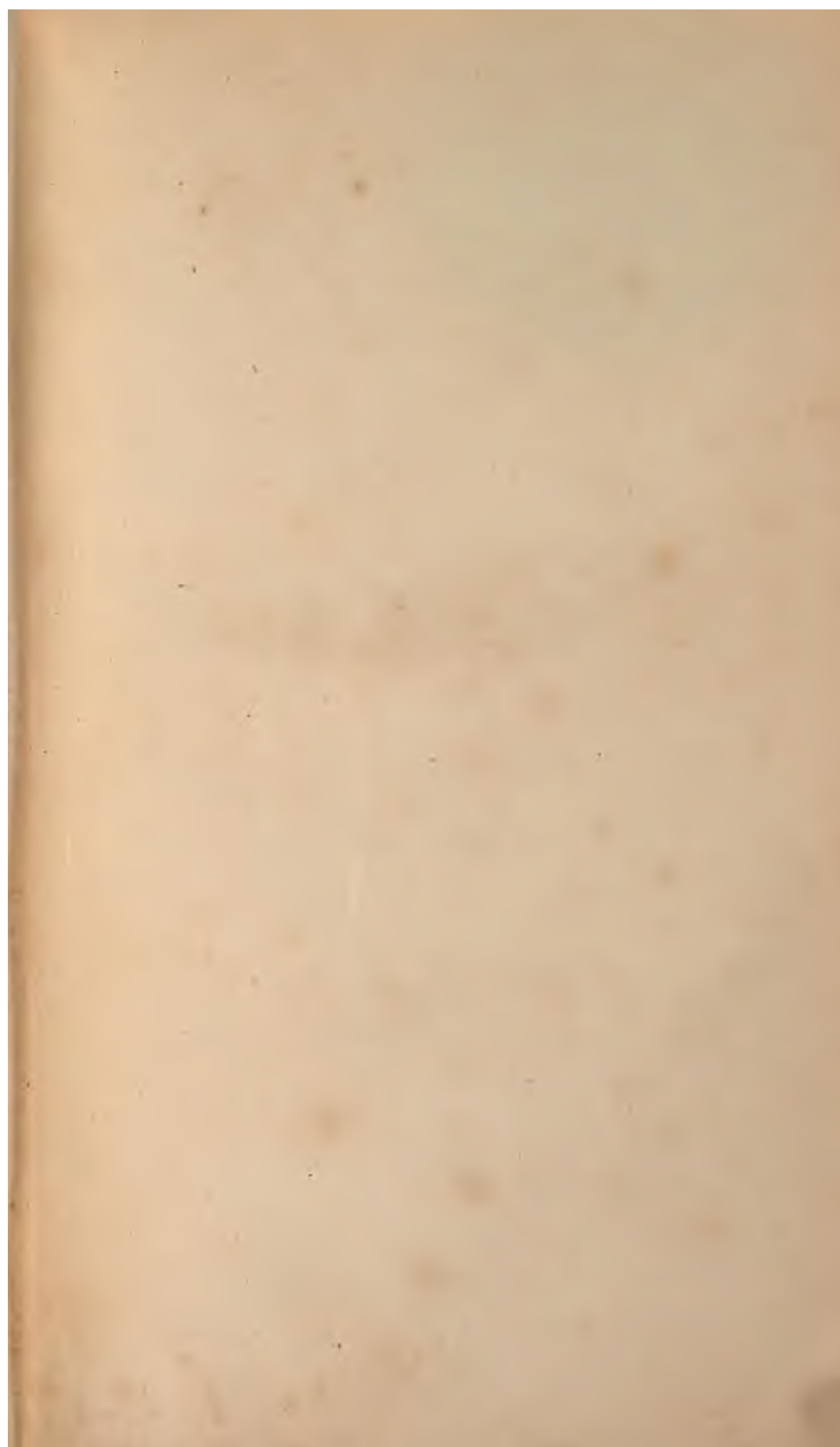
'When that this body did contain a spirit,
A kingdom for it was too small a bound;
But now, two paces of the vilest earth
Is room enough.'

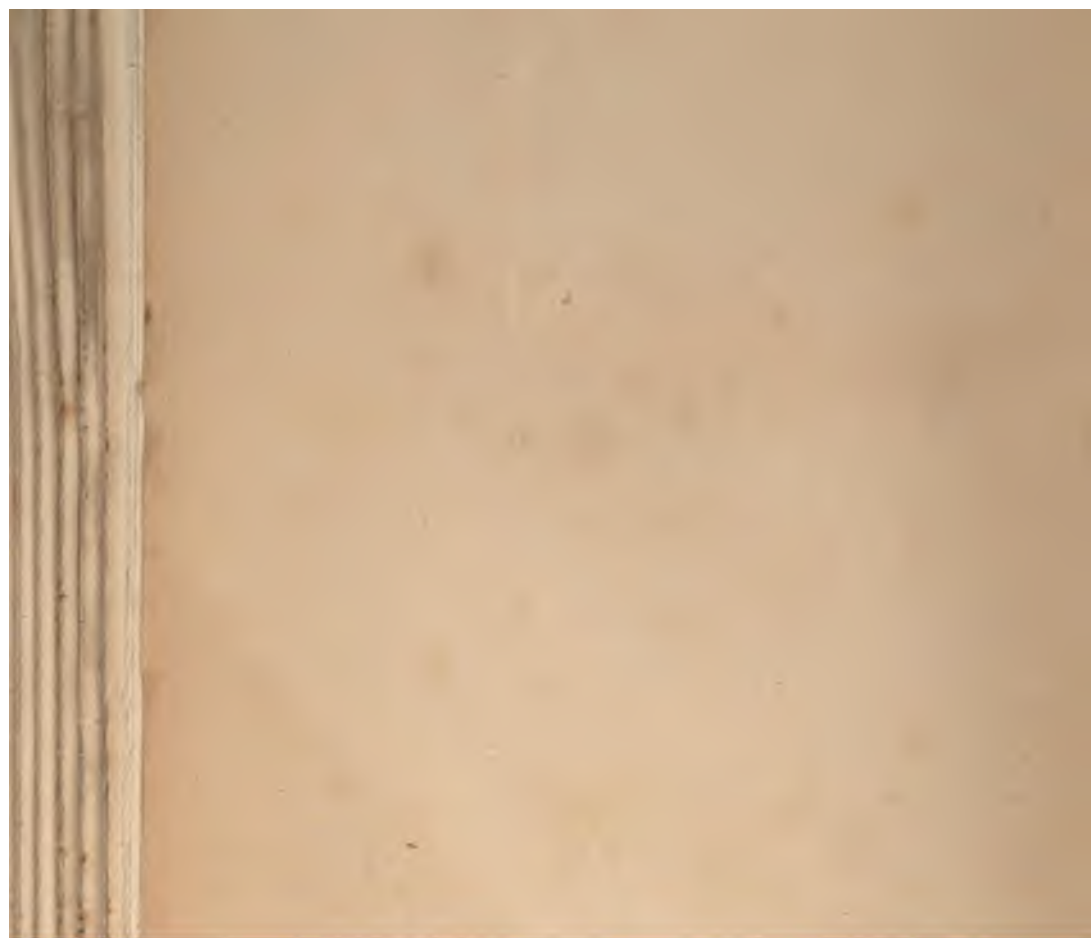
Henry the Fourth, Part i. Act v. Scene 4.

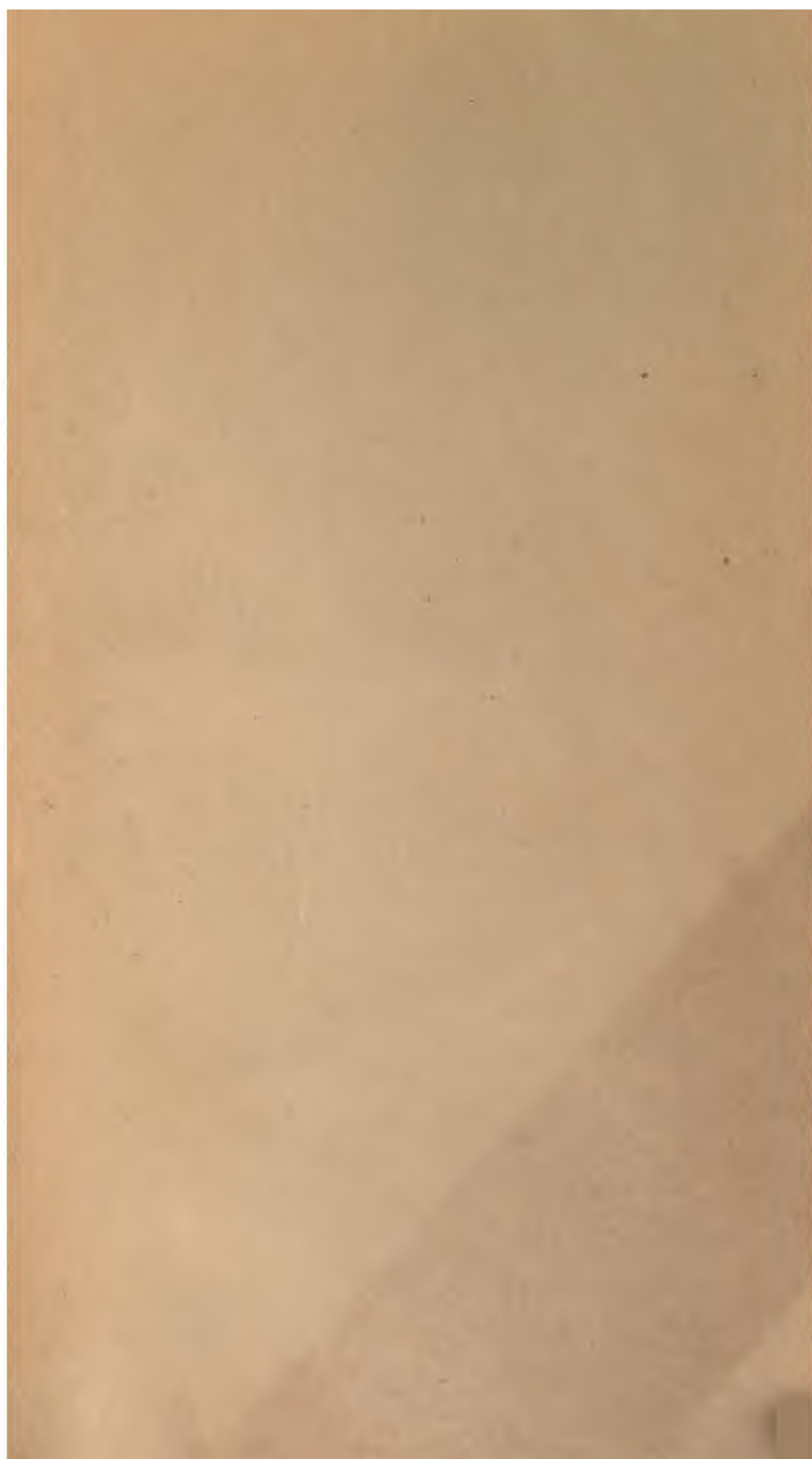
² Filia ejusdem regis;] 'præ dolore hujus dicti infortunii, ut
dicitur;' Paris.

LONDON:
PRINTED BY SAMUEL BENTLEY,
Ranger House, Shoe Lane.

UNIVERSITY OF MICHIGAN

3 9015 03958 9083